Non si riporti in colle-
zione — [illegible]

I

C. PLINII SECVNDI HISTORIAE MVNDI

Tomus Tertius.

Quo libri nouem, à decimo-octauo ad vicesimumoctauum vsque, continentur.

Cum Indice hac postrema manu ditißimo facto.

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iuntæ.
M. D. LXII.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XIX

PROOEMIVM.

SIDERVM quoque tempestatúmque ratio, vel imperitis facili, atq; indubitato modo mõstrata est: veréque intelligentibus non minus conferunt rura deprehendendo cælo, quàm sideralis scientia agro colendo. Proximam multi hortorũ curam fecere. Nobis non protinus trãsire ad ista tempestiuũ videtur. Miramúrq; quosdam scientiæ gratia, eruditionis suæ gloriam ex his petentes, tam multa prçteriisse, nulla mentione habita tot rerum sponte curáue prouenientium, præsertim cùm plerisq; earũ pretio vsúq; vitæ maior etiã, quàm frugibus, perhibeatur autoritas. Atq; vt à confessis ordiamur vtilitatibus, quçq; nõ solùm terras omnes, verùm etiã maria repleuere: seritur, ac dici neque inter fruges, neq; inter hortensia potest, linũ. Sed in qua nõ occurret vitę parte, quódue miraculum maius, herbam esse quæ admoueat Aegyptum Italiæ: in tantum,

vt Galerius à freto Siciliç Alexandriam septima die peruenerit, Babilius sexta, ambo prçfecti: çstate verò proxima Valerius Marianus ex Prætoriis Senatoribus, à Puteolis nono die lenissimo flatu? herbam esse, quæ Gadeis * ad Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorē Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu contigit C. Flacco legato Vibij Crispij Proconsulis? Audax vita, scelerum plena, aliquid seri, vt ventos procellásque recipiat: & parum esse fluctibus solis vehi. Iam verò nec vela satis esse maiora nauigiis. Sed quamuis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi velorum alia vela: prætérque alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Deniq; tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum vltro citróque portet, tam gracili auena, tam non altè à terra tolli: neq; id viribus suis necti, sed passum tusúmq; & in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quò peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco à nobis: cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum causa victúsque, prçmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur eiusdem hominis ingenio, quod ventos in mari optet. Prætereà vt sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: vt sentiamus nolente id fieri natura: vrit agrum, deteriorémque etiam *terram facit.

*ab Herculis columnis legūt quidā: sed corruptè ni fallor.

*ipsum, legit Manutius ex vet. codice, vt ipsum agrum referas.

De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris vela.

Cap.

Caput Primum.

SEritur fabulosis maximè, vnóque sulco: nec magis festinat aliud. Vere satum æstate vellitur: & hanc quoque terræ iniuriam facit. Ignoscat tamē aliquis Aegypto serenti, vt Arabiæ Indiæ'que merces importet: itáne & Galliæ censentur hoc reditu? montésque mari oppositos esse non est satis, & à latere Oceani obstare ipsum quod vocant inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, vltimíque hominum existimati Morini, imò verò Galliæ vniuersæ vela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliam vestem eorum fœminæ nouere. Qua admonitione succurrit, quòd M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium esse fœminas linea veste nō vti. In Germania autem defossi atq; sub terra id opus agunt. Similiter & in Italia ratione alia inter Padum Ticinúmque amnes, vbi à Setabi tertia in Europa lino palma: secundam enim in vicino Allianis capessunt Retouina, & in Aemilia via Fauentina. Candore Allianis semper crudis Fauentina præferuntur: Retouinis tenuitas summa densitásque, candor æquè vt Fauentinis, sed lanugo nulla: quod apud alios gratiā, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior penè quàm araneis, tinnitúsque, cùm dente libeat experiri: ideo duplex, quàm cæteris, pretium. Et Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbasis repertis. Non dudum ex eadem Hispania Zoëlicum venit in Italiam, plagis vtilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia

Neque enim minores cunctis animalibus insidias, quàm nobismetipsis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidũt apros, & hæ casses ue ferri aciem vincunt. Vidimúsque iam tantæ tenuitatis, vt anulum hominis cum epidromis trãsirent, vno portante multitudinem qua saltus cingerentur. Nec id maximè mirum, sed singula earum stamina centeno quinquageno filo constare, sicut paulò antè Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obijt. Mirentur hoc ignorantes in Aegyptij quondam regis, quem Amasim vocãt, thorace in Rhodiorum insula ostẽdi in templo Mineruæ c c c L X V. filis singula fila constare. Quód se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter Consul, paruásque iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia & Pelignis etiamnum linis honorem habet, sed fullonum tantum in vsu. Nullum est cãdidius, lanę'ue similius: sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inuentum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera: Taniticum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus, in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiã vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similémque barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis candore molliciáue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit è palustri velut harundine, duntaxat pannicula eius. Asia è genista facit lina ad

Pax pelig.

retia

retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto x. diebus. Aethiopes Indíque è malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, vt diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumeſcente ſemine, aut colore flaueſcente. Tum euulſum, & in faſciculos manuales colligatum, ſiccatur in Sole pendens conuerſis ſupernè radicibus vno die, mox quinque aliis in contrarium inter ſe verſis faſcium cacuminibus, vt ſemen in medium cadat. Inter medicamina huic vis, & in quodam ruſtico ac prædulci Italiæ tranſpadanæ cibo, ſed iam pridem ſacrorum tantum gratia. Deinde poſt meſſem triticeam virgæ ipſæ merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pōdere aliquo depreſſæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas, indicio eſt membrana laxatior. Iterúmque inuerſæ, vt priùs, Sole ſiccātur. Mox arefactę in ſaxo tūduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior. Et ipſa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numeroſior diſtinctio, cādore, mollitia. Linúmque nere & viris decòrum eſt. Cortices quoque decuſſi clibanis & furnis præbent vſum. Ars depectendi digerendíque: Iuſtum, è quinquagenis faſcium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illiſum crebro in ſilice ex aqua: textúmque rurſus tunditur clauis, ſemper iniuria melius. Inuentum iam eſt etiam, quod ignibus non abſumeretur. Viuum id vocant, ardentéſque in focis conuiuiorum ex eo vidimus mappas, ſordibus exuſtis ſplendeſcentes igni magis, quàm poſſent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo ſepa-

rant cinere. Nascitur in desertis adustísque Sole Indiæ, vbi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescítque viuere ardendo, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos, splendescit igni. Cùm inuentum est, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Græcis asbestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus autor est, linteo eo circundatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byssino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaia genito: quaternis denariis scripula eius permutata quondam, vt auri, reperio. Linteorum lanugo, è velis nauium maritimarum maximè, in magno vsu medicinæ est: & cinis spodij vim habet. Est & inter papauera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatum est tingi lignum quoque, & vestium insaniam accipere, in Alexandri Magni primùm classibus, Indo amne nauigantis, cum duces eius ac præfecti in certamine quodam variassent insignia nauium: stupuerúntque litora flatu versicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra venit, eodémque effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Posteà in theatris tantùm vmbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cùm Capitolium dedicaret. Carbasina deinde vela primus in theatro duxisse tràditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæsar Dictator totum forum Romanum intexit, viámque sacram ab domo sua ad cliuum vsque Capitolinum: quod munere ipso gladiatorio mirabilius visum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus Octauia sorore Augusti genitus, in

Aedilitate sua, auunculo x1. Consule Calendas Augusti, velis forum inumbrauit, vt salubrius litigantes consisterent: quantùm mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoque forum muricibus censuerat. Vela nuper colore cæli stellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente: in cauis ędiũ, & musculũ à sole defendunt. Cæterò mansit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & præliis intersit, vt naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamẽ pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit sata.

De sparti natura, & quando primum vsus eius, & quomodo perficiatur, & quæ sine radice nascantur, & viuant. Cap. II.

SParti quidem vsus multa post secula cœptus est: nec ante Pœnorum arma, quę primùm Hispanię intulerunt. Herba & hęc sponte nascẽs, & quæ non queat seri, iuncúsque propriè aridi soli, vni terræ dato vitio. Nanque id malum telluris est: nec aliud ibi seri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginiensis Hispanię citerioris portio, nec hęc tota, sed quatenus parit, montes quoque sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes facésque, hinc calceamina, & pastorum vestis, animalibus noxium, præterquàm cacuminum teneritate. Ad reliquos vsus laboriosè euellitur, ocreatis cruribus, manibúsq; tectis manicis, cõuolutum osseis ligneísue conamentis. Nunc iam in hyemẽ vix. Facillimè tamen ab Idibus Maiis in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulsum fascibus in aceruo

animatum biduo, tertio resolutum, spargitur in sole, siccatúrque; & rursus in fascibus redit sub tecta. Posteà maceratur aqua, marina optimè, sed & dulci, si marina desit. Siccatúmque Sole iterũ rigatur, si repentè vrgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, vt fiat vtile, præcipuè in aquis maríque inuictum. In sicco præferunt è cannabi funes. At spartum alitur etiam demersum, veluti nataliũ sitim pensans. Est quidem eius natura interpollis: rursúsque quàm libeat vetustum nouo miscetur. Veruntamen complectetur animo, qui volet miraculum æstimare, quanto sit in vsu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliísque desideriis vitæ. Ad hos omnes vsus quæ sufficiant, minus x x x. M. passuum, in latitudinem à litore Carthaginis nouæ, minúsque in longitudinem esse reperientur. Longius vehi impendia prohibent. Iunco Græcos ad funes vsos nomini credamus, quo herbam eam appellant: posteà palmarum foliis philuráque, manifestum est: & inde translatum à Pœnis sparti vsum, perquàm simile veri est. Theophrastus autor est, esse bulbi genus circa ripas amnium nascens, cuius inter summum corticem eámquẽ partem qua vescuntur, esse laneam naturam ex qua mapalia vestésque quædam conficiantur. Sed neque regionem, in qua id fiat, neque quicquam diligentius, præterquàm eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem inuenerim, tradit: neque omnino vllam mentionem habet sparti, cuncta cura magna persecutus c c c c x c, annis ante nos, vt iam & alio loco diximus. quo apparet, post id temporis spa-

tium

tium in vsum venisse spartum. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum est, aliquid nasci aut viuere sine vlla radice. Tubera hæc vocantur, vndíque terra circundata, nullísque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec vtique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipsa terræ cohærent. Cortice etiã includuntur, vt planè nec terram esse possimus dicere, nec aliud quàm terræ callum. Siccis hęc ferè & sabulosis locis fruteċtosísque nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, harenosa dentibus inimica, & altera syncera. Distinguuntur & colore, ruffo nigróque, & intus candido, laudatissima Africæ. Crescant, an ne vitium id terræ (neque enim aliud intelligi potéſt) ea protinus globetur magnitudine, qua futurum est: & viuántne, an non, haud facilè arbitror intelligi posse. Putrescédi enim ratio communis est iis cum ligno. Lartio Licinio Prętorio viro iura reddenti in Hispania Carthagine, paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, vt deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit, terræ naturam in se globari: quod certum est ex iis, quæ nascantur, & seri non possint.

De misy, & tuberibus: de fungis pezicis, laserpitio & magydari, & rubia, & radicula.

Cap. III.

Simile est & quod in Cyrenaica prouincia vocant misy, præcipuum suauitate odoris ac saporis, sed carnosius: & quod in Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter.

Cum

Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maximè è tonitribus: nec vltra annum durare: tenerrima autem verno eſſe. Quibuſdam locis * accepta riguis feruntur: ſicut Mitylenis negant naſci, niſi exundatione fluminum inuecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem is locus, in quo plurima naſcuntur. Aſiæ nobiliſſima circa Lampſacum & Alopeconneſum, Græciæ verò circa Elin. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui ſine radice aut pediculo naſcuntur. Ab his proximum dicetur autoritate clariſſimum laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius ſuccum vocant laſer, magnificum in vſu medicamentíſque, & ad pondus argentei denarij penſum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur: quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno: oue, cùm comederit, dormiente protinus, capra ſternuente. Diúque iam non aliud ad nos inuehitur laſer, quàm quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur largè, ſed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, aut ſagapeno, aut faba fracta. quo minus omittendum videtur, C. Valerio, M. Herennio Coss. Cyrenis aduecta Romam publicè laſerpitij pondo xxx. Cæſarem verò Dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentúmque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo cxi. Id apud autores Græciæ euidentiſsimos inuenimus natum imbre piceo repentè madefacta tellure, circa Heſperidum hortos Syrtínque maiorem, ſeptem annis ante

**acceptantur riguis, & ſerūtur.*

ante oppidum Cyrenarum, quod conditum eſt vrbis noſtræ anno CXLIII. Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem: & ſi coleretur, in deſerta fugientem: radice multa craſſâque, caule ferulaceo, haud ſimili craſsitudine. Huius folia maſpetum vocabant, apio maximè ſimilia. Semen erat foliaceũ, folium ipſum vere deciduum. Veſci pecora ſolita, primóq; purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucunda. Poſt folia amiſſa, caule ipſo & homines veſcebãtur decocto, aſſo, elixóque: eorum quoque corpora XL. primis diebus purgante à vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias, atque caulias, vilior ille ac putreſcens. Radice cortex niger & ad mercis adulteria. Succum ipſum in vaſa coniectum, admiſto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant: ni ita feciſſent putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, ſiccitáſque ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali, tubérque in ea ſuper terram. Hoc inciſo, profluere ſolitũ ſuccum, ceu lactis, ſupernato caule, quem magydarin vocarunt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia à Canis ortu, Auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, annuo ſpatio & radice & caule conſummantibus ſeſe. Hoc & circunfodi ſolitum prodidere. Nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico ſilphio prior opinio congruit. Alterũ genus eſt quod magydaris vocatur, tenerius & minus vehemens, ſine ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proueniens in Cyrenaica regione.

Gignit

Gignitur & in Parnasso monte copiosius, quibusdam laserpitiũ vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei saluberrimæ vtilissimæque autoritas. Probatio synceri prima, in colore modicè ruffo, & cùm frangitur, candido intus, mox translucente: * gutta aqua saliuáque liquescit. Vsus in multis medicaminibus. Sunt etiamnum duo genera, non nisi sordido nota vulgo, cùm * quæstu multum polleant. In primis rubia, tingendis lanis & coriis necessaria. Laudatissima Italica, & maximè suburbana: & omnes penè prouinciæ scatent ea. Sponte prouenit, seritúrque similitudine eruiliæ. Verùm spinosus ei caulis: geniculatus hic est, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubrum est. Quos in medicina vsus habeat, suo dicemus loco. At quæ vocatur radicula, lauandis demum lanis succum habet: mirum, quantum conferens candori mollitiæque. Nascitur satiua vbique, sed sponte præcipua in Asiæ Syriáque, saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid fit, cum quo decoquatur, folio oleæ, Struthion Græci vocant, floret æstate grata aspectu: verùm sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est vsum.

** gutta aqua, ex antiq. cod.*

** quæstu nullo. Sic quidã codices, diuerso omnino sensu.*

De hortorum cura, & digestio terra nascentium, præter fruges & frutices. Cap. IIII.

AB his superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandum, & quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itémque pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio volumine

mine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum sæuum atque sanguinarium filio remisit ex horto. In XII. tabulis legum nostrarum nusquam nominatur villa, semper in significatione ea hortus: in horti verò * hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortósque & fores tantùm contra inuidentium effascinationes dicari videmus. In remedio satyrica signa, quanquàm hortos tutelæ Veneris assignâte Plauto. Iam quidem hortorum nomine in ipsa vrbe delicias, agros, villásq; possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus otij magister. Vsque ad eum, moris non fuerat in oppidis * habitari rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellũ, quanto innocentiore victu? Mergi enim, credo, in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri, aues vltra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imò sic pretiosiores, alias in Numidiam atque Aethiopiæ sepulcra: aut pugnare cum feris, mandíq. capientem quod mandat alius. At hercule quàm vilia hæc, quàm parata voluptati satietatíque, nisi eadem quæ vbiq; indignatio occurreret? Ferendum sanè fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari vina, factísque castrari: nec cuiquam adeò longam esse vitam, vt non ante se genita potet: è frugibus quoque quoddam alimentum sibi excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, supérque pistrinarum operibus & cælaturis viuere, alio pane procerum, alio vulgi, tot generibus vsque ad infimam plebem descendente annona. Etiámne in herbis discrimen inuentum est,

*prædium. Sic Basiliẽsis codex.

*haberi rura.

est, opésque differentiam fecere in cibo, etiam vno asse vænali? In his quoque aliqua sibi nasci tribus negāt, caule in tantum saginato, vt pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, vt quisque demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauéna ternos libris rependit. Heu prodigia ventris. Mirum esset non licere pecori carduis vesci: non licet plebei.
*alimenta Aquæ quoque separantur: & ipsa naturæ * elementa vi pecuniç discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnásque montium in voluptatem gulæ vertunt. Seruatur algor æstibus, excogitatúrq; vt alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alij aquas: mox, & illas hyemant. Nihil itaq; homini sic, quomodo rerū naturæ placet. Etiámne herba aliqua diuitiis tantùm nascitur? Nemo Sacros Auentinósque montes, & iratæ plebis secessus circunspexerit. Mors enim certè æquabit, quos pecunia separauerit. Itaque hercule nullum macelli vectigal maius fuit Romæ, clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertúmque non aliter quæstuosius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cùm credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub dio reditus, superficiésque cælo quocunque gaudens. Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primum agricolæ æstimabantur prisci, & sic statim faciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamiliâs (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) vbi indiligens esset ortus. Quippe è carnario aut macello viuendum esse. Nec caules, vt nunc, maximè probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desideria etiam in exprobra-
tione

ione erant. Horti maximè placebant, quia non
gerent igni, parcerêntque ligno, expedita res
& parata semper: vnde & acetaria appellantur,
acilia concoqui, nec oneratura sensum cibo,
& quæ minime accenderent desiderium panis.
Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur
domi versuram fieri solitam: atque non Indi-
um piper quæsitum, quæ'que trans maria peti-
mus. Iam in fenestris suis plebs vrbana in ima-
ine hortorum quotidiana oculis rura præbe-
ant, antequàm præfigi prospectus omnis coëgit
ultitudinis innumeræ sæua latrocinatio. Quam
rem sit aliquis & his honos, néue autorita-
m rebus vtilitas adimat, cùm præsertim etiam
ognomina procerum inde nata videamus: La-
ucinósque in Valeria familia non puduisse
ppellari: & contingat aliqua gratia operæ cu-
íque nostræ, Virgilio quoque confesso, quàm
difficile verborum honorem tam paruis per-
ibere. Hortos villæ iungendos non est dubium,
guósq; maximè habendos, si contingat * pro-
io amne: si minus, è puteo pertica, organísue
umaticis, vel tollenonum haustu rigandos.
lum proscindendum à Fauonio: in autum-
m præparandum est post XIIII. dies, iteran-
umque ante brumam. Octo iugerum operis pa-
ri iustum est, fimum tres pedes altè cum terra
isceri, áreis distingui, eásque resupinis pului-
orum toris, ambiri singulas tramitum sulcis,
à detur accessus homini, scatebrísque decur-
s. In hortis nascentium alia bulbo commen-
ntur, alia capite, alia caule, alia folio, alia
roque, alia semine, alia cortice, alia cute, aut
rtilagine, alia carne, alia tunicis carnosis.
iorum fructus in terra est, aliorum & extra,

* præfluo

aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescúntque, vt cucurbitæ & cucumis. Eadem pendent, quanquam grauiora multò etiam iis quę in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic vni maturitate transit in lignum. Terra conduntur rhaphani, napíque, & rapa, atque alio modo inulæ, siser, pastinacæ. Quædam vocabimus ferulacea, vt anethum, maluas. Nanque tradunt autores, in Arabia maluas septimo mense arborescere, baculorum vsum præbere extemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi æstuario, vbi Hesperidum horti fuisse produntur cc. pass. ab Oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, vt ferunt. Ipsa altitudinis pedum xx. crassitudinis quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cannabis. Necnon & carnosa aliqua appellabimus, vt spongias in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborúmq; natura diximus, & alio genere tuberum paulò anté.

Natura & genera, & historia nascentium in hortis rerum. Cap. V.

CArtilaginei generis, extráque terram est cucumis, mira voluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, pensiles eorum hortos promouentibus in Solem rotis olitoribus: rursúsq; hybernis diebus intra specularium munimenta reuocantibus. Quin & lacte mulso semine eorum biduo macerato, apud antiquos Græciæ autores scriptū est seri oportere, vt dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In Italia virides, & quàm minimi: in prouinciis quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent

copios

copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: cùm magnitudine excessere, pepones vocantur. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, nõ insalubres tamen plurimùm. Natura oleum odere mirè: nec minus aquas diligunt. Desecti quoque, ad eas modicè distantes adrepunt: contrà oleum refugiunt: aut si quid obstet, vel si pendeant, curuantur: idque vel vna nocte deprehenditur, si vas cum aqua subiiciatur à quatuor digitorum interuallo descendentibus ante posterum diem: at si oleum eodem modo fit, in hamos curuatis. Iidem in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Ecce cum maximè noua forma eorum in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Fortè primò natum ita audio vnum: mox semine ex illo genus factum, melopeponas vocant. Non pendent hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram colorémque, & odorem, quòd maturitatem adepti, quanquam non pendentes, statim à pediculo recedunt. Columella suum tradit commentum, vt toto anno contingant. Fruticem rubi quàm vastissimum in apricum locum transferre, & recidere, duûm digitorum relicta stirpe, circa vernum æquinoctium: ita in medulla rubi semine cucumeris insito, terra minuta fimóque circumaggeratas resistere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantùm Laconicum aqua gaudere. Sunt qui herba, quæ vocatur culix nomine, trita, semen eorum maceratum seri iubeant, vt sine semine nascantur. Similis & cucurbitis natura, duntaxat in nascendo. Aequè hyemen odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo semine in terra sesquipedali fossura, inter

æquinoctium vernum & solstitium: Parilibus tamen aptissimè. Aliqui malunt ex Calend. Martij cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per Quinquatrus serere, simili modo reptantibus flagellis, scandentes parietum aspera in tectum vsque, natura sublimitatis auida. Vires sine adminiculo standi non sunt, velocitas pernix, leui vmbra cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium, & plebeium, quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo fastigiatur, vaginis maximè vitilibus, coniecta in eas postquàm defloruit. Crescit qua cogitur forma, plerunque & draconis intorti figura. Libertate verò pensili concessa, iam visa est nouem pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret, sibiipse superflorescens, & ficciores locos patitur, candida lanugine obductus, magísque, cùm crescit. Cucurbitarum numerosior vsus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo * totum natura diuersa. Nuper in balinearum vsum venêre vrceorum vice, iampridem verò etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tenet. Deraditur nihilominus in cibis. * Cibus saluber ac lenis pluribus modis existimatur, qui perfici humano ventre non queant, sed non intumescant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas suprà dictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas breuiorésque. Siccantur in vmbra, & cùm libeat serere, in aqua macerantur. Cibis, quò longiores tenuiorésque, eò gratiores. Et ob id salubriores, quæ pendendo creuere: minimúmque seminis tales habent, duritia eius in cibis gratiam

in totum

Vete. cod. paulò aliter, eodē tamen serua to sensu: Cibo salubres ac lenes pluribus modis existimantur.

tiam terminante. Eas quæ ſemini ſeruentur, ante hyemem præcidi nõn eſt mos. Poſteà fumo ſiccantur, condendis hortenſiorum ſeminibus ruſticæ ſupellectili. Inuenta eſt ratio, qua cibis quoque ſeruarentur: eodémque modo cucumis, vſque ad alios penè prouentus: & id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe, opaco in loco harena ſubſtrato, fœnóque ſicco opertos, ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Sunt & ſylueſtres in vtroque genere, & omnibus ferè * hortenſiis. *hortẽſibus Sed & his medica tantùm natura eſt. Quam ob rem differentur in ſua volumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abundè dixiſſe poteramus videri, niſi medici maſculini ſexus facerent in his rotunda: latiora verò concaua *& fœminini, præſtantiora ſuauitate, & ad condiendum faciliora: quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. *ſunt qui non legant &c. Iidem naporum quinque genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothaſium, Bœoticum, & quod per ſe viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus ſupernè tendit, non, vt cætera, in terram. Liothaſium quidam Thracium appellant, frigorum patientiſſimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorum tenuiora folia, ipſi quoque dulciores: quorum ſcabra & anguloſa & horrida, amariores. Eſt prætereà genus ſylueſtre, cuius folia ſunt erucæ ſimilia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nurſinis, tertia noſtratibus. Cætera de ſatu eorum in rapis dicta ſunt. Cortice & cartilagine conſtant rhaphani: multiſque eorum cortex craſ-

ſior etiam, quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illi eſt, & pro craſſitudine corticis. Cætera quoque aliquando lignoſa. Et vis mira colligendi ſpiritum, laxandíque ructum. Ob id cibus illiberalis, vtique ſi proximè olus mandatur: ſi verò cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minúſque fœtidus. Aegypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt ſerere, ſi liceat: quoniam & quæſtus plus quàm à frumento, & minus tributi eſt, nullúmque copioſius oleum. Genera rhaphani Græci fecere tria foliorum differentia, criſpi, atque læuis, & tertium ſylueſtre. Atque huic læuia quidem, ſed breuiora ac rotunda, copioſáque atque fruticoſa: ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia ſeminis eſt, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt, niſi in criſpa folia. Noſtri alia fecere genera: Algidenſe à loco, longum atque tranſlucidum. Alterum rapi figura, quod vocant Syriacum, ſuauiſſimum ferè ac tenerrimum, hyemíſque patiens. Præcipuum tamen eſt, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud autores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnum vnum ſylueſtre Græci agrion vocant, Pontici armon, alij leucen, noſtri armoraciam, fronde copioſius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè ſpectantur caules. Immitium enim rotundiores craſsioréſque, ac longis canalibus. Folia ipſa triſtiora, & angulis horrida. Seri vult rhaphanus terra ſoluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeò gaudet, vt in Germania infantium

puerorum magnitudine: quod seritur post Idus Febr. vt vernus fit: iterumque circa Vulcanalia, quæ satio melior. Multi & Martio & Aprili serunt & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos verò accumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ stagnent accumulare: ita in æstatem grãdescere. Quidam prodidere; si palo adacto cauerna palea insternatur sex digitorum altitudine, * deinde in semen fimúmque & terra cõgeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipuè tamen salsis aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Aegypto nitro sparguntur, vbi sunt suauitate præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiúntque coctis similes. Nanque & cocti dulcescunt, & in naporum vicem transeũt. Crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succum: quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. Atque vt est Græca vanitas; fertur in templo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus rhaphanus, vt ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitũ Manium Curium Imperatorem, quem Samnitium legatis aurum repudiaturo afferentibus, rapum torrẽtem in foco inuentum Annales nostri prodidere. Scripsit & Moschion Græcus vnum de rhaphano volumen. Vtilissimi in cibis hyberno tempore existimantur, quidémque dentibus semper ini-

*deinde semen fimóq; & terra cõ tegatur.

mici, quoniam [illegible]. Ebora certè poliunt. Odium his cum vite maximum, refugítque iuxtà satos. Lignosiora sunt reliqua, in cartilaginum genere à nobis posita. Mirúmque, omnibus vehementiam saporis inesse. Ex iis pastinacæ vnum genus agreste sponte prouenit: staphylinos Græcè dicitur. Alterum seritur radice vel semine, primo vere vel autumno, vt Hygino placet, Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quàm altissimè refosso. Annicula vtilis esse incipit, bima vtilior, gratior autumno, patínisque maximè: & sic quoque virus illi intractabile est. Hibiscum à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Est & quartum genus in eadem similitudine pastinacæ, quam nostri Gallicam vocant. Græci verò daucon: cuius genera etiam quatuor fecere. Inter medica dicendum siser: & ipsum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, vbi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ mulsó in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Neruus idem & pastinacæ maiori, duntaxat anniculæ. Siseris satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, sed torosior amariórque, inula, per se stomacho inimicissima: eademque dulcibus mistis salubertima. Pluribus modis austeritate victa gratiam inuenit. Nanque & in pollinem tunditur arida, liquidóque dulci temperatur: & decocta posca, aut asseruataque, vel macerata pluribus modis, & tunc mista defruto, aut subacta

melle, vuísue passis, aut porrillis coriotis. Alio rursus modo cotoneis malis vel sorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo variata, defectus præcipuè stomachi excitat, illustrata maximè Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, vt harundo seritur. Et hæc autem seritur, & siser, & pastinaca vtroque tempore, vere & autumno magnis seminum interuallis, nulláue minus quàm ternorum pedum, quoniam spatiosè fruticat. Siser autem transferre melius. Proxima his est bulborum natura, quos Cato in primis serendos præcepit, celebrans Megaricos. Verùm nobilissima est scilla, quanquàm medicamini nata, acetóque exacuendo. Nec vlli amplitudo maior, sicut nec vis asperior. Duo genera medica: masculus albis foliis, fœmina nigris. Et tertium genus est cibis gratum: Epimenidium vocatur, angustius folio, ac minus aspero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt satæ bulbis circa latera natis. Et vt crescant, folia quæ sunt his ampla, deflexa circa obruuntur. Ita succum omnem in se trahunt capita. Sponte nascuntur copiosissimè in Balearibus Ebusóque insulis, ac per Hispanias. Vnum de iis volumen condidit Pythagoras philosophus, colligens medicas vires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore, magnitudine, suauitate. Quippe cum quidam crudi mandantur, vt in Cherrhoneso Taurica. Post hos in Africa nati maximè laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere: Bulbinen, setanion, pythion, acrocorion, ægilopa, sisyrinchion. In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme: verno autem, cùm ap-

paruerit viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguescere. Est inter genera & quod in Aegypto aron vocant, scillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duûm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt. Signum maturitatis, folia inarescentia ab imo. Vetustiores improbant: item paruos & longos. Contrà rubicundis rotundioribúsque laus, & grandissimis. Amaritudo plerisque in vertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi ex semine, priores tradiderunt. Sed & Prænestinis campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Rhemorum aruis.

De hortensium herbarum radicibus, foliis, floribus, coloribus.
Cap. VI.

Hortensis omnibus ferè singulæ radices, vt rhaphano, betæ, apio, maluæ. Amplissima autem lapatho, vt quæ descendat ad tria cubita. Syluestri minores, tumidæ. Effossa quoque diu viuit. Quibúsdam tamen capillatæ, vt apio, maluæ. Quibusdam surculosæ, vt ocimo. Aliis carnosæ, vt betæ, aut magis etiamnum croco. Aliquibus ex cortice & carne constant, vt rhaphano, rapis. Quorundam geniculatæ sunt, vt graminis. Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nascuntur capillamentis, vt atriplex, & blitum. Scilla autem, & bulbi, & cepe, & allium, non nisi in rectum radicantur. Sponte nascentium quædam numerosiora sunt radice, quàm folio, vt aspalax, perdicium, crocum. Florent cum fraxino serpyllum, abrotanum, napi, rhaphani, menta, ruta, & cætera quidem cum cœpere, deflorescunt.

Ocimum

Ocimum autem particulatim ab imo incipit: qua de cauſa diutiſſimè floret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos aliis candidus, aliis luteus, aliis purpureus. Folia cadunt à cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ iniuria læſæ. Maximè concaua ſunt cepæ, gethyo. Allium cepáſque inter Deos in iureiurando habet Aegyptus. Cepæ genera apud Græcos, Sardia, Samothracia, alſidena, ſetania, ſchiſta, Aſcalonia, ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lacrymoſus, & præcipuè Cypriis, minimè Gnidiis. Omnibus corpus * totum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis ſetania minima, excepta Tuſculana, ſed dulcis. Schiſta autem & Aſcalonia condiuntur. Schiſtam hyeme cum coma ſua relinquunt, vere folia detrahunt, & alia ſubnaſcuntur iiſdem diuiſuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubent, vt in capita creſcant potius, quàm in ſemina. Aſcaloniarum propria natura. Etenim velut ſteriles ſunt ab radice, & ob id ſemine ſeri illas, non deponi, iuſſere Græci. Prætereà ſerius circa ver, cùm germinant, transferri: ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis penſitatione. Feſtinandum autem in his eſt, quoniam maturæ celeriter putreſcunt. Si deponantur, & caulem emittunt & ſemen, ipſæque euaneſcunt. Eſt & colorum differentia. Samo enim & Sardibus candidiſſimę proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem ſint, quæ Aſcaloniæ: quoniam ſatis capita craſſeſcunt; depoſitis, caules & ſemina. Diſtant ſapore tantùm dulci. Apud nos duo prima genera: Vnum * condimentariæ, quam illi gethyon, noſtri pallacanam vocant. Seritur mēſibus Martio,

* *tutum*

* *cōdimētariū, quod il.*

** capitatū æque ab, &c.*

tio, Aprili, Maio, Alterum * capitatæ, quæ ab æquinoctio autumni vel à Fauonio. Genera eius auſteritatis ordine, Africana, Gallica, Tuſculana, Amiternina. Optima autem, quæ rotundiſſima. Item rufa acrior, quàm cādida: ſicca, quàm viridis: & cruda, quàm cocta: ſicca, quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & ſola allij modo capite, reliquæ ſemine. Proximáque æſtate nullum ſemen emittunt, ſed caput tantùm, quod inareſcit. Sequenti autem anno permutata ratione ſemen gignitur, caput ipſum corrumpitur. Ergo omnibus annis ſeparatim ſemen cepæ cauſa ſeritur, ſeparatim cepæ ſeminis. Seruantur autem optimè in paleis. Gethyum penè ſine capite eſt, ſeruicis tantùm longæ, & ideo totum in fronde: ſæpiúſque reſecatur, vt porrum. Ideo & illud ſerunt, non deponunt. Cæterò cepas ter foſſo ſolo ſeri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermiſceri ſatureiam, quoniam melius proueniat. Runcari prætereà, & ſarriri, ſi non ſæpius, quater. Aſcaloniam menſe Februario ſerūt noſtri. Semen ceparum nigreſcere incipiens, antequam marceſcat, metunt. Et de porro in hac cognatione dici conueniat, præſertim cùm ſectiuo nuper autoritatem dederit princeps Nero, vocis gratia, ex oleo ſtatis menſium omnium diebus, nihílque aliud, ac ne pane quidem veſcendo. Seritur ſemine ab æquinoctio autumno: ſi ſectiuum facere libuit, denſius. In eadem area ſecatur, donec deficiat, ſtercoratúrque ſemper: nutritur in capita, antequàm ſecetur. Cùm increuit, in aliam aream transfertur, ſummis foliis leuiter reciſis ante medullam, & capitibus retractis, tunicíſue extremis. Antiqui ſilice vel tegula

subiecta capita dilatabantur, quod etiam in bulbis. Nunc sarculo leuiter conuelluntur radices, vt delumbatæ alant, neque distrahant. Insigne, quòd cùm fimo lætóque solo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadam soli constant. Laudatissimus in Aegypto, mox Orthiæ atque Ariciæ. Sectiui duo genera: Herbaceum folio incisuris eius euidentibus, quo vtuntur medicamentarij. Alterum genus suauioris folij, rotundiorísque, incisuris leuioribus. Fama est, Melam equestris ordinis reum ex procuratione à Tiberio principe accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu. Ampliorem modum negant noxium esse. Allium ad multa ruris præcipuè medicamenta prodesse creditur. Tenuissimis & quæ separantur, in vniuersum velatur membranis: mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim vestitis. Asperi saporis: quo plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tædium huic quoque halitu, vt cepis, nullum tamen coctis. Generum differētia in tempore. Præcox maturescit sexaginta diebus. Tum in magnitudine. Vlpicum quoque in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium, alij antiscorodon, præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grādius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma. Quidam vlpicum & allium in plano seri vetant, castellatímque grumulis imponi, distantibus inter se pedes ternos. Inter grana digiti interesse debent, simulatque tria folia eruperint, sarriri. Grandescunt, quò sæpius sarriuntur. Maturescentium caules depressi in terram obruuntur: ita cauetur ne in frondem luxurient. In frigidis vtilius

vere

vere feri, quàm auditum. Cæterùm vt odore careant, omnia hæc iubentur seri cùm luna sub terra sit, colligi, cùm in coitu. Sine his Menander è Græcis autor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem extingui. Sunt qui & allium & vlpicum inter Compitalia ac Saturnalia seri aptissimè putent. Allium & semine prouenit, sed tardè. Primo enim anno porri crassitudine caput efficitur: sequenti diuiditur, tertio consummatur: pulchriúsque tale existimant quidam. In semen exire non debet, sed intorqueri caulis sationis gratia, vti caput validius fiat. Quòd si diutius allium cepámque inueterari libeat, aqua salsa tepida capita intingenda sunt. Ita diuturniora fient, melioráque vsui, sed in satu sterilia. Alij contenti sunt primò super prunas suspendisse, abundéque ita proficí arbitrantur ne germinent. Quod facere allium cepámque extra terram quoque certum est, & cauliculo acto euanescere. Aliqui & allium palea optimè seruari putant. Allium est & in aruis sponte nascens, alum hoc vocant: quod aduersus improbitatem alitum depascentium semina coctum, ne renasci possit, abiicitur: statímque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur, & si paulum commorauere, sopitæ. Est & syluestre, quod vrsinum vocant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Quoto die quæque herbæ nascuntur: seminum natura: quomodo quæque serantur, & quorum singula genera sunt, & quorum plura.

Cap. *VII.*

IN horto satorum celerrimè nascuntur ocimum, blitū, napus, eruca; tertio enim die erumpunt.

punt: anethum quarto, lactuca quinto, rhaphanus sexto, cucumis & cucurbita septimo, prior cucumis: nasturtium ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cepe XIX. aut XX. gethyum X. aut XII. Contumacius coriandrum. Cunila quidem & origanum post XXX. diem. Omnium autem difficillimè apium: quadragesimo enim die cùm celerrimè, quinquagesimo maiore ex parte emergit. Aliquid & seminum ætas confert; quoniam recentiora maturius gignuntur, in porro, gethyo, cucumere, cucurbita, ex vetere autem celerius proueniunt apium, beta, cardamum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in betæ semine: non enim totum eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaque ex copia seminis, modicè nascitur. Quædam anno tantum suo pariunt, quædam sæpius, sicut apium, porrum, gethyum. Hæc enim semel sata pluribus annis restibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea & lata, vt atriplici. Quibusdam angusta & canaliculata, vt cumino. Differunt & colore; nigro candidóque: itèm duritie. Surculacea in folliculo sunt rhaphano, sinapi, rapo. Nudum semen apij, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Cortice obducta blíti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fœcundius: cum maledictis ac probris serendum præcipiunt, vt lætius proueniat: sato pauitur terra. Et cuminum qui serunt, precantur ne exeat. Quæ in cortice sunt, difficillimè inarescunt, maximéque ocimum & gith. siccantur omnia, ac sunt fœcunda. Vtique meliora nascuntur aceruatim sato semine, quàm sparso. Ita certè porrum & allium serunt in laciniis.

niis colliga[...]tiam paxillo cauerna facta, ac fimo inge[...] Nascuntur autem omnia aut semine, aut auulsione. Quædam semine & surculo, vt ruta, origanum, ocimum: præcidunt enim & hoc cùm peruênit ad * palmum altitudinis. Quædam & radice & semine, vt cepa, allium, bulbi, & si quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum verò quæ à radice nascuntur, radix diuturna & fruticosa est, vt bulbi, gethyi, scillæ. Fruticant alia & non capite, vt apium & beta. Caule reciso ferè quidem omnia regerminant, exceptis quæ non scabrum caulem habent: & in vsum verò ocimum, rhaphanus, lactuca. Hanc etiam suauiorem putant à regerminatione. Rhaphanus vtique iucundior detractis foliis antequàm decaulescat. Hoc & in rapis. Nam & eadem directis foliis cooperta terra crescunt, durántque in æstate. Singula genera sunt ocimo, lapatho, blito, nasturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim vbique eadem sunt, neque aliud alio melius vsquam. Rutam furtiuam tantùm prouenire fertilius putant, sicut apes furtiuas pessimè. Nascuntur etiam non sata, mentastrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera sunt eorum quæ diximus dicemúsque, & in primis apio.

* *palma al titudinem.*

Natura & genera, & historia ad condimenta in horto satarum rerum XXXVI.

Cap. VIII.

ID enim quod sponte in humidis nascitur, helioselinum vocatur, vno folio, nec hirsutum. Rursus in siccis hipposelinum, pluribus foliis, simile helioselino. Tertium est oreoselinum, cicutæ foliis, radice tenui, semine anethi, minutiore tantum. Et satiui autem differentiæ in folio, denso,

denso, crispo, a[illegible] item caule tenuiore aut crassiore, & [illegible] aliorum candidus est, aliorum purpureus, aliorum varius, Lactucæ Gręci tria fecere genera: vnum lati caulis, adeò vt hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulò maius herbaceo & angustissimum, vt alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulis: tertium sessile: quod Laconicon vocant. Alij colore & tempore satus genera discreuere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas post binos menses differri. Diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, Cappadocas, Græcas. Longioris has folij caulísque lati, præterea longi & angusti, intubi similis. Pessimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiãnum alia distinctio atræ, quæ meconis vocatur, à copia lactis soporiferi, quanquam omnes somnum parere credũtur. Apud antiquos Italię hoc solum genus earum fuit. & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis, Cæcilianam vocant. Rotundam verò ac minima radice, latis foliis, astylida: quidámque eunuchion, quoniam hæc maximè refragetur Veneri. Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æstate gratæ stomacho fastidium auferunt, cibíque appetentiam faciunt. Diuus certè Augustus lactuca conseruatus in ęgritudine fertur, prudentia Musæ medici. Cùm * priores cauerent, religione nũc omni caret, in tantũ recepta commẽdatione, vt seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Est etiamnum quæ vocatur ca-

** Sunt qui ex quodã vet. cod. sic malint legere: priores eam ob religionem minimè cõmanducarent.*

prina lactuc[illegible] diximus inter medicas. Et ecce cùm maximè cœpit irrepere ſatiuis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadocæ, niſi criſpum latiúſque eſſet. Nec ex eodem genere poſſunt dici, neque ex alio intubi, hyemis impatientiores, virúſque præferentes, ſed caule non minus grati. Seruntur verno plantæ eorum: vltimo vere transferuntur. Eſt & erraticum intubum, quod in Aegypto cichorium vocant, de quo plura aliâs. Inuentum omnes thyrſos vel folia lactucarum prorogare vrceis conditos, ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis ſtercoratíſque, binis menſibus inter ſemen plantámque & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma ſemen iacere, plantam Fauonio tranſferre: aut ſemen Fauonio, plantam æquinoctio verno. Albæ maximè hyemem tolerant. Humore omnia hortenſia gaudent, & ſtercore, præcipuè lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo intereſt, & repleri ablaqueata humo. Quidam & aliter amplitudinem augent, reciſis cùm ad ſemipedem excreuerint, fimóque ſuillo recenti illitis. Candorem verò putant contingere iis duntaxat quæ ſint ſeminis albi, ſi harena de litore à primo incremento congeratur in medias, atque increſcentia folia contra ipſas religentur. Beta hortenſiorum leuiſſima eſt. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & * candidius, quod præferunt, parciſſimi ſeminis: appellántque Siculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes & lactucæ. Noſtri betæ genera faciunt, vernum & autumnale, à temporibus ſatiuis, quanquàm & Iunio ſeritur. Transferuntur autem

* cădidum

tem in planta hæ quoque & omnino fimo radices suas, locúmque similiter humidum amant. Vsus iis & cum lente ac faba, idémque qui oleris: & præcipuus, vt lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici nocentiorem, quàm olus, esse iudicauere. Quamobrem appositas non nemini degustare etiam religio est, vt validis potius in cibo sint. Gemina iis natura, & oleris, & capite ipso exilientis bulbi. Species summa in latitudine. Ea contingit, vt in lactucis, cùm cœperint colorem trahere imposito leui pondere. Neque alij hortensiorum latitudo maior. In binos pedes aliquando se pandunt, multum & soli natura * conferente. Hæ quidem in Circeiensi agro amplissimæ proueniunt. Sunt qui betas Punico malo florente optimè seri existiment, transferri autem, cum quinque foliorum esse cœperint. Mira differentia, si vera est, candidis solui aluos modicè, nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpatur in dolio vini sapor, odore betæ foliis demersis restitui. Olus caulésque, quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuisse non reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam apianam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimè probat. Brassica toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissimè tamen ab æquinoctio autumni. Transfertur, cùm quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriórque cauliculus, Apicij luxuria, & per eũ Druso Cæsari fastiditus, nõ sine castigatione Tiberij patris.

* cõferente eis: & in Circeiensi agro.

Post cymam ex eadem brassica contingunt æstiui autumnalésque cauliculi, mox hyberni, iterúmque cymæ, nullo æquè genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa solstitium, ex qua si humidior locus est, æstate: si siccior, autumno plantatur. Humor fimúsque si defuere, maior saporis gratia est: si abundauere, lætior fertilitas. Fimum asininum maximè conuenit. Est hæc quoque res inter opera ganeæ: quapropter non pigebit verbosius persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine primum omnium si in repastinato seras: dein si terram fugientes cauliculos feces, à terráque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules, ita ne plus quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur bis com putabili impendio tædióq;. Cætera genera complura sunt. Cumanum sessili folio, capite patulum, Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quàm tenuius. Hoc v ilissimum existimatur, quia sub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus, Pompeianũ procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioráque, sed teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, sapore acuti. Sabellico vsque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat: sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus turrísque quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi. Nec plus vllis capitis post Tritianum, cui pedale aliquando conspicitur, & cyma nullis serior. Cuicunq

cunq

cunque autem generi primi plurimum suauitatis conferunt, & nisi obliquo uulnere defendatur medulla, plurimum nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus: halmyridia vocant, quoniã nisi in maritimis nõ proueniunt nauigatione quoque longinqua viridibus adseruatis. Statim desecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proximè siccatos, obturatósque conduntur omni spiritu excluso. Sunt qui plantam in trãsferendo alga subdita pediculo, nitróue trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolij nitrúmque simul tritum aspergant foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale, prius quàm coquantur, maceratis. Est inter herbas genus inserendi, præcisis germinibus caulis, & in medullam semine ex aliis addito. Hoc & in cucumere syluestri. Necnon olus quoque syluestre est trium foliorum, Diui Iulij carminibus præcipuè iocísque militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere lapsana se vixisse apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma syluestris. Omnium hortensiorum lautissima cura asparagis. De origine eorum in syluestribus curis abundè dictũ, & quomodo eos iuberet Cato in harundinetis seri. Est & aliud genus incultius asparago, mitius corruda, passim etiã montibus nascens, refertis superioris Germaniç campis, non infaceto Tiberij Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci simillimam asparago. Nam quod in Neside Campaniæ insula sponte nascitur, longè optimum existimatur. Hortensium

ſeritur ſpongiis. Eſt enim plurimæ radicis, altiſſiméque germinat. Viret thyrſo primum emicante: qui caulem educens, tempore ipſo faſtigatus in toros ſtriatur. Poteſt & ſemine ſeri. Nihil diligentius comprehendit Cato, nouiſſimúmque libri eſt, vt appareat repentinam ac nouitiam viro curam fuiſſe. Locum ſubigi iubet humidum & craſſum. Semipedali vndique interuallo ſeri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti: videlicet ſemine tum tantùm ſerebantur. Id fieri ſecundum æquinoctium vernum. Stercore ſatiari, crebrò purgari, caueri ne cum herbis euellatur aſparagus. Primo anno ſtramento ab hyeme protegi. Vere aperiri, ſarriri, runcari. Tertio incendi verno. Quò maturius incenſus eſt, hoc melius prouenit. Itaque harundinetis maximè conuenit, quæ feſtinant incendi. Sarriri iubet idem, non antequàm aſparagus natus fuerit, ne in ſarriendo radices vexentur. Ex eo velli aſparagum ab radice. Nam ſi defringatur, ſtirpeſcere, & intermori. Velli, donec in ſemen eat. Id autem matureſcere ad ver, incendíque: ac rurſus, cum apparuerit aſparagus, ſarriri ac ſtercorari. Ac poſt annos nouem, cùm iam vetus ſit, digeri ſubacto ſolo ſtercoratóque. Tum ſpongiis ſeri, ſingulorum pedum interuallo.
Quin & ouillo fimo nominatim vti, quoniam aliud herbaſceret. Nec quicquam poſteà tentatum vtilius apparuit, niſi quod circa Idus Februarij defoſſo ſemine aceruatis paruulis ſcrobibus ſerunt, plurimum maceratum fimo. Dein necis inter ſe radicibus, ſpongias factas poſt æquinoctium autumni diſponunt pedalibus interuallis, fertilitate in denos annos durante.

Nullum

Nullum gratius his folum, quam pro terminatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo fyluestrem afparagum, quem Græci orminum aut myacanthon vocant, aliífque nominibus. Inuenio nafci & arietis cornibus tufis atque defoffis. Poterant videri dicta omnia quæ in pretio funt, nifi reftaret res maximi quæftus, non fine pudore dicenda. Certum eft quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubámque præcipuè feftertia fena * millia, vt parcius, reddere: quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes confciæ. Carduos ergo duobus modis ferunt: autumno planta, & femine ante Nonas Martias: plantæque ex eo difponuntur ante Idus Nouembris, aut in locis frigidis circa Fauonium. Stercorantur etiam, fi diis placet, lætiúfque proueniunt: condiuntúrque, aceto melle diluto, addita laferis radice, & cumini, ne quis dies fine carduo fit. Cætera in tranfcurfu dici poffunt. Ocimum Parilibus optimè feri ferunt. Quidam & autumno: iubéntque, cùm hyeme feratur, aceto femen perfundi. Eruca quoque & nafturtium, vel æftate vel hyeme facillimè nafcuntur. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diuerfæ eft, quàm lactuca, naturæ, concitatrix Veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immiftus temperamentum æquet. Nafturtium nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris fignificatio prouerbio id vocabulum vfurpauit, veluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoque feritur, Fauonio, & ab æquinoctio autumni: odit

** Manutius ex vetusto codi. paulo aliter, fed eodē fere fenfu legit, millia ex ijs aruis reddere.*

hyemem & humorem ac fimum. Apricis gaudet & siccis, terra quàm maximè lateraria. Cinere vult nutriri. hic & semini miscetur, vt careat erucis. Autoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio mustum rutatum populo datum à Cornelio Cethego, in Consulatu collega Quintij Flaminini, comitiis peractis. Amicitia est ei & cum fico, in tantum, vt nusquàm lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Seritur & surculo, melius in perforatam fabam indito, quæ succo nutrit comprehendendo surculum. Seritur & à seipsa. Nanque incuruato cacumine alicuius rami, cùm attigerit terram, statim radicatur. Eadem & ocimo natura, nisi quòd difficilius crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate, prouenientibus hulceribus, in munitis manibus id fiat, oleóue defensis. Conduntur autem & eius folia, seruantúrque fasciculis. Ab æquinoctio verno seritur apium, semine paululum in pila pulsato. Crispius sic putant fieri, aut si satum calcetur cylindro pedibúsue. Proprium ei, quòd colorem mutat. Honos ipsi in Achaia, coronare victores sacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore seritur menta planta: vel si nondum germinat, spongia. Minus hæc humido gaudet. Aestate viret, hyeme flauescit. Genus eius syluestre, mentastrum est, & hoc propagatur, vt vitis, vel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, cùm alioquin mintha vocaretur: vnde veteres nostri nomen declinauerunt. Grato menta mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnariis reflorescens sæpius dicta est.

Hæc

Hæc quoque seruantur [illegible], mentam dico pulegiúmque & nepetam. Condimentorum tamé omnium fastidiis cunilam amicissimum. Nascitur in summa tellure vix hærens,& in sublime tendens. In putridis & calidis maximè locis, medio serendum vere. Alterum eius genus syluestre, quod rusticum vocant, alij Thebaicum: si tritum ex aqua potetur, in dolore stomachi prodest. In Carpetania nostri orbis maximè laudatur: alioqui Aethiopico Africóque palma est. Quidam huic Aegyptium præferunt. Sed præcipuè olusatrum miræ naturę est. Hipposelinum Græci vocant, alij smyrneum. E lacryma caulis sui nascitur. Seritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ saporem habere dicunt. Autórque est Theophrastus, myrrha sata natum. Hipposelinum veteres præceperant in locis incultis, lapidosis, iuxta maceriam seri: nunc & repastinato seritur, & à Fauonio post æquinoctium autumni. Quippe cum capparis quoque seratur siccis maximè, area in defossu cauata, ripísque vndique circunstructis lapide: aliâs euagatur per agros, & cogit solum sterilescere. Floret æstate. Viret vsque ad Vergiliarum occasum, sabulosis familiarissimum. Vitia eius, quòd trans maria nascitur, diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & Careum, * gentis sui nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra seri vult, ratione eadem, qua olusatrum. Laudatissimum tamen in Caria, proximum Phrygia. Ligusticum syluestre est in Liguriæ suæ montibus: seritur vbique: suauius satiuum, sed sine viribus. Panacem aliqui vocant. Crateuas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Cæteri

*gentis suæ

fere conizoides, cunilaginem: thymbram verò, quæ sit cunila. Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, satureia dicta in condimentario genere. Seritur mense Februario, origano æmula. Nusquam vtrunque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ Aegyptium origanum tantùm præfertur. Peregrinum fuit & lepidum. Seritur à Fauonio: dein cum fruticauit, iuxta terram præciditur: tunc runcatur, stercoratúrque per biennium hoc. Posteà iisdem fruticibus vtuntur, si non sæuitia hyemis ingrauat, quando impatientissimum est frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus: vsúsque eius non sine lacte. Gith pistrinis, anisum & anethum culinis & medicis nascuntur. Sacopenium & ipsum in hortis quidem, sed medicinæ tantúm. Sunt quædam comitantia aliorum satus, vt papauer. Nanque cùm brassica seritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca. Papaueris satiui tria genera: Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur affuso ouo inhærens, vbi inferiorem crustam apium githque cereali sapore condiunt. Alterum genus est papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus excipitur. Tertium genus rhœam vocant Græci, id nostri erraticum. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maximè nascitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore ruffo & protinus deciduo: vnde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris sponte nascentis dicemus in medicinæ loco. Fuisse autem in honore apud Romanos semper indicio est Tarquinius Superbus, qui legatis à filio mis-

sis

ſis decutiendo papauera in horto altiſsima, ſanguinarium illud reſponſum hac facti ambage reddidit. Rurſus alio comitatu æquinoctio autumni feruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, * cærefolium, quod pæderota Græci vocant: & acerrimum ſapore, ignei effectus ac ſaluberrimum corpori, ſinapi, nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin è diuerſo vix eſt ſato ſemel eo liberare locum, quoniam ſemen cadens protinus viret. Vſus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto, * citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia, ſicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vnum gracile, alterum ſimile rapi foliis, tertium erucæ. Semen optimum Aegyptium. Athenienſes napy appellauerunt, alij thapſi, alij ſaurion. Serpyllo & ſiſymbrio montes plerique ſcatent, ſicut in Thracia, vbi aquæ deferunt ex iis auulſos ramos ferúntque. Item Sicyone ex ſuis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & ſiſymbrium ferunt. Lætiſſimum naſcitur in puteorum parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna.

* *cærephyllon in Antiq.cod. ſed Græca vox omnino.*

* *circa*

De fœniculo & cannabe. Cap. IX.

RElіqua ſunt ferulacei generis, ceu fœniculum, anguibus (vt diximus) gratiſſimum ad condienda plurima, cùm inaruit. Eíque perquàm ſimilis thapſia, de qua diximus inter externos frutices. Deinde vtiliſſima funibus cannabis ſeritur à Fauonio. Quò denſior eſt, eò tenerior. Semen eius cum eſt maturum, ab æquinoctio autumni diſtringitur, & Sole aut vento aut fumo ſiccatur. Ipſa cannabis vellitur poſt vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Opti-

ma Alabandum plagarum præcipuè vſibus. Tria eius ibi genera. Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatiſſimum eſt è medio, quæ meſa vocatur. Secunda Mylaſea. Quod ad proceritatem quidem attinet, Roſea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen eius in Italia cibus eſt. Conditur quippe duráтque in vrceis, vel anni ſpatio. Duo eius genera: caules, & racemi. Corymbiam hanc vocant, corymbóſque quos condiunt.

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices. *Cap. X.*

MOrbos hortenſia quoque ſentiunt, ſicut reliqua terræ ſata. Nanque & ocimum ſenecta degenerat in ſerpyllum, & ſiſymbrium in calamintham. Et ex ſemine braſſicæ veteris rapa fiunt, atque inuicem. Et necatur cuminum ab imo dorſo, niſi repurgetur. Eſt autem vnicaule, radice bulbo ſimili, non niſi in ſolo gracili naſcens. Aliâs priuatim cucumi morbus ſcabies. Et ocimum ſub Canis ortu palleſcit. Omnia verò acceſſu mulieris menſtrualis flaueſcunt. Beſtiolarum quoque genera innaſcuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & vermiculi: item lactucis & oleri: vtriſque hoc amplius limaces & cochleæ. Porro verò priuatim animalia, quæ facillimè ſtercore iniecto capiuntur, condentia in id ſe. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, autor eſt Sabinus Tyro in libro Cepuricôn, quem Mecœnati dicauit. Idem cõtra formicas, non minimum hortorum exitium, ſi non ſint rigui, remedium monſtrauit, limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficaciſſimè heliotropio herba

necant

necantur. Quidam & aquam [illegible] lacte crudo inimicam eis putant. Naporum medicina est, siliquas, vnà seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remedium est absinthij succus decocti inspersus, & sedi, quam aizoum vocant: genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum feratur, olera nulli animalium obnoxia futura traduut. In totum verò nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis virgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos riguos præcipuè, si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia vel minus, & quibus salsa aqua prosint. *Cap. XI.*

NAm quod ad permutationem seminum attinet, quibusdam ex iis firmitas maior est, vt coriandro, betæ, porro, nasturtio, sinapi, erucæ, cunilæ, & ferè acribus. Infirmiora autem sunt atriplici, ocimo, cucurbitæ, cucumi: & æstiua omnia hybernis magis durant, minimè autem gethyum. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullum vltra quadrimatum vtile est, duntaxat serendo. Cunilis & vltrà tempestiua sunt. Peculiaris medicina rhaphano betæ, rutæ, cunilæ in salsis aquis, quæ & alioqui plurimum suauitati & fertilitati conferunt. Cæteris dulcium aquarum rigua prosunt. Vtilissimæ ex iis, quę frigidissimæ, & quæ potu suauissimæ. Minus vtiles è stagno, & quas elices inducunt, quoniam herbarum semina inuehunt. Præcipuè tamen imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

Ratio

Ratio rigandorum variorum, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortensiorum & saporibus. *Cap. XII.*

HIs horæ rigandi matutina atque vespera, ne inferuescat aqua Sole. Ocimo tantùm & meridiana: etiam satum celerrimè erumpere putant, inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioráque fiunt, maximè porri napíque. In translatione & medicina est, desinúntque sentire iniurias, vt gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapæ, cucumis. Omnia autem syluestria ferè sunt & foliis minora & caulibus, succo acriora, sicut cunila, origanum, ruta. Solum verò ex omnibus lapathum syluestre melius: hoc in satiuis rumex vocatur, nascitúrque fortissimum: traditur certè semel satum durare, nec vinci vnquam à terra, maximè iuxta aquam. Vsus eius cum ptisana tantùm in cibis leuioré gratiorémq; saporem præstat. Syluestre ad multa medicamina vtile est. Adeóque nihil omisit cura, vt carmine quoque comprehensum reperiam, in fabis caprini fimi singulis cauatis, si porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, nasturtij semina inclusa ferantur, mirè prouenire. Quæ sunt & syluestria, eadem in satiuis sicciora intelliguntur & * acriora. Nanque & succorum saporúmq; dicenda differentia est, vel maior in his, quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, centaurei. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ, Acuti tantùm cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tantum è saporibus non nascitur: aliquando extrà insidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ: vt intelligatur vana, ceu plerunque, vitæ persuasio. Panax piperis saporem reddit,

* *acutiora*

reddit,& magis etiam illi quem album ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abundè dictum eſt. Libanotis locis * putribus & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſalubertimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant: Et ſmyrnium olus ſeritur iiſdem locis myrrhámque radice reſipit. Eadem & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua à cæteris & odore & ſapore differunt, vt anethon. Tantáque eſt diuerſitas atque vis, vt non ſolùm aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui opſoniis acetum, eódem cellarij in ſaccis odorem vino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in iiſdem naturæ reſtat, quoniam prouentus tantùm adhuc, ſummáſque quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſque natura non niſi medico effectu pernoſci poteſt, opus ingens occultúmque diuinitatis, & quo nullum reperiri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus iuſta fecit ratio, cùm ad alios medendi deſideria pertinerent, longis vtriuſque dilationibus futuris, ſi miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæque partibus conſtabunt, poterúntque à volentibus iungi.

*

* putridis

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XX.

PROOEMIVM.

MAXIMVM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos suos homini narrabimus, faterìq; cogemus ignota esse, per quæ viuat. Nemo id paruum ac modicum existimauerit, nominum vilitate deceptus. Pax simul in his aut bellum naturæ dicetur, odia * amicitiæque rerum surdarum ac sensu carentium. Et quò magis miremur, omnia ea hominũ causa (quod Græci sympathiam appellauere) quibus cuncta constant, ignes aquis restinguentibus, aquam Sole deuorante, Luna pariente, altero alterius iniuria deficiente sidere. Atque vt à sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente magnete lapide, & alio rursus abigente à sese: adamantem opum gaudiũ, infragilem omni cætera vi & inuictum, sanguine hircino rumpente, quæque alia in suis dicemus locis, paria vel maiora mira. Tantùm venia sit, à minimis, sed à salutaribus ordienti, primúmque ab hortensibus.

* *inimicitia in Basiliẽsi cod. sed perperã ni fallor. Agit enim hic Plin. de rerũ surdarũ sympathia & antipathia.*

De

De cucumere ſyluestri & elaterio.
Cap. I.

CVcumim ſyluestrem eſſe diximus, multo infra magnitudinem ſatiui. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur elaterium, ſucco expreſſo è ſemine. Cuius cauſa niſi maturius incidatur, ſemen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autem decerptus vna nocte: poſtero die inciditur harundine. Semen quoque cinere conſpergitur, ad coërcendam ſucci abundantiam: qui expreſſus ſuſcipitur aqua cæleſti, atque ſubſidit, deinde Sole cogitur in paſtillos, ad magnos mortalium vſus. Obſcuritates & vitia oculorum ſanat, genarûmque hulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus vitium non attingi vuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccóque dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas vocant, parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Elaterium tempeſtiuum eſt autumno. Nec vllum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore vti velit, paſtillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quò vetuſtius: fuítque iam ducentis annis ſeruatum, vt autor eſt Theophraſtus. Et vſque ad quinquageſimum lucernarũ lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum eſt, ſi ad motum prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac læue herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato ſemine adiuuari, ſi terram non attigerit: partus verò, ſi in arietis lana alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita vt protinus ab exitu rapiatur

extra domum quum cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, & ad purgandum vterum, aluósque. Modus portione virium ab dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo vetere sanat.

De anguino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone. *Cap. II.*

MVlti hunc esse apud nos qui anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborum verò dolori semine solo siccato, dein trito triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo vero regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Multi eadem omnia satiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Nanque & eorum semen, quantum tres digiti apprehéderint, cum cumino tritum potúmque in vino tussientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere,

& ioc

& iocineris vitiis in aqua mulſa. Vrinam mouet ex vino dulci, & in renum dolore clyſteribus ſimul cum cumino infunditur. Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix ſanat hulcera concreta in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones ſiccatur, & in * farina tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa, ita vt qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adiicitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcunque ſatiui illita. Eadem cum melle epinyctidas ſanant: cum vino, canis morſus. Item milleped e, ſpea Græci vocant, oblongam, piloſis pedibus, pecori præcipuè nociuam. Morſum tumor inſequitur, & putreſcit locus. Ipſe cucumis odore defectum animi. Coctos deraſo cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores eſſe certum eſt.

* farinam

De cucurbita ſylueſtri, & rapo. Cap. III.

CVcurbita quoque ſylueſtris inuenitur, ſomphos à Græcis appellata, inanis, (vnde & nomen) digitali craſſitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens. Huius commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt. Colocynthis vocatur alia ipſa plena, ſed minor quàm ſatiua. Vtilior pallida, quando eius ſunt medicinæ. Herbacea arefacta per ſe inanit aluum. Inſuſa quoque clyſteribus inteſtinorum omnium vitiis medetur & renum & lumborum, & paralyſi. Eiecto ſemine, aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias: ſic tuſſienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cũ decocto melle ſumptis. In morbo regio vtiliter ſemina eius

ſumuntur, & [illegible] aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxendicum dolores, cum oleo ſi infricetur. Prætereà mirum dictu: ſemina eius, ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas vocant. Satiuæ quoque raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior ſine ſemine, clauis pedum, & ſuppurationibus quæ Græci vocant apoſtemata. Decoctæ autem vniuerſæ ſuccus, dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea ferueſactum, oculorum etiam impetus. Folia eius cũ recentibus cupreſſi, contuſa, & impoſita: ipſa quoque toſta in argilla, ac trita cum adipe anſeris vulneribus medetur. Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maximé. Et ignes ſacros deſtrigmentis, vel his impoſitis, vel ſeminibus. Succus ex ſtrigmentis illitur cum roſaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impoſitus mirè combuſta ſanat. Chryſippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium conſenſu ſtomacho vtiliſſimæ iudicantur, & interaneorum veſicarúmque exhulcerationibus. Eſt & rapo vis medica. Perniones feruens impoſitum ſanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur: & crudum tuſum cum ſale, cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem ſtimulari

ab

ab eis professus: Item Dionysius magisque, si eruca condirentur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. Syluestre rapum in aruis maximè nascitur, fruticosum semine candido, duplo maiore, quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totóque corpore, vtuntur, mista vrina pari mensura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentiis, & rhaphano syluestri, & de rhaphano satiuo, & pastinaca.

Cap. IIII.

NAporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, purgationibus fœminarum, & vesicæ & vrinæ vtile decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritúmque in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet, si non lini semen vnà bibatur. Alterum genus buniada appellant, & rhaphano & rapo simile: seminis præclari contra venena: ob id & in antidotis vtuntur illo. Rhaphanum & syluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia, quanquam & alibi nascitur, vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Cæterò bilem detrahunt. Prætereà cortices in vino. Præter ea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam concitant. Est & satiui vsus in Italia, & armoraciam * vocant. Et satiui verò decocti manè poti ad ternos cyathos, cóminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in posca decocti cótra serpentiũ morsus illinuntur. Ad tussim etiam manè ieiunis rhaphanus prodest cũ melle. Semen eorum tostum ipsúmque commanducatum, ad lagonoponon:

* *vocant satiuam. Satiui verò.*

Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthiriases: phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori verò recenti corticem cum melle: veternosis autem quàm acerrimos mandere, seménque tostum, dein contritum cum melle, suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Ceterò & scorpionibus aduersatur: vel ipso vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositóque rhaphano scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viscum quoque dari Apollodori duo iubent, sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocineri prosunt, & & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet, Plistonicus & cœliacis. Intestinorum hulcera sanant: at purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino, enterocelis prosunt, sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendã. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari rhaphanis: & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit hulcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat: ob id fortassis voci nocere aliqui tradiderũt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior rhaphani

medi

medicina admota in hydropicos dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Aurium grauitati ſuccum rhaphani inſtillant. Nam vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſſimum eſt. Paſtinacæ ſimile hibiſcum quod molochen agrian vocant, & aliqui pliſtolochiam, hulceribus cartilaginis & oſſibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt, ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem eius ante Solis ortum erutam inuoluunt lana coloris, quem natiuum vocant, prætereà ouis quæ fœminam pepererit, ſtrumiſque vel ſuppuratis alligant. Quidam ad hunc vſum auro effodiendam cenſent, cauendúmque ne terram attingat. Celſus & podagris quæ ſine tumore ſint, radicem eius ex vino decoctam imponi iubet.

De ſtaphylino ſiue paſtinaca, & gingidio, & ſiſere, & ſeſeli, & mula, & de cepe.

Cap. V.

Alterum genus eſt ſtaphylinos quod paſtinacam erraticam vocant. Eius ſemen contritum & in vino potum, tumentem aluum, & ſuffocationes mulierum doloréſque lenit, in tantum vt vuluas corrigat, illitum quoque è paſſo ventri earum proſit: viris verò prodeſt, cum panis portione æqua tritum ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas hulcerum ſiſtit recens cum melle impoſitum, vel aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieuches contra iocineris ac lienis, ilium, lumborum, & renum vitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis veteribus. Philiſtio in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis vncias quatuor: Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Haben

tes eam, feriri à serpentibus negantur: aut qui antè gustauerint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo conceptus, adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & satiua pollet. Efficacior tamen syluestris, magísque in petrosis nata. Semen satiuæ quoque contra scorpionum ictus, ex vino aut posca, salutare est. Radice eius circumscalpti dentes, dolore liberantur. Syria in hortis operosissima. Indéque est prouerbium Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alij gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, eiusdémque effectus. Eslur coctum crudúmque stomachi magna vtilitate. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Siser erraticum satiuo simile est & effectu: stomachum excitat, fastidium absterget. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo, vrinam ciet, vt Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Prætereà cordi conuenire conualescentium, aut post multas vomitiones perquàm vtile. Heraclides contra argentum viuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrísque se recolligentibus. Hicesius ideo stomacho vtile videri dixit quoniã nemo tres siseres edendo continuaret: esse tamen vtile conualescentibus ad vinum transeuntibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluum. Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, contexemus & de sili: sed hoc est vulgaris notitiæ. Optimum Massiliense: lato enim grano & fuluo est. Secundum Aethiopicum, nigrius. Creticum odoratissimum omnium

nium. Radix iucundi odoris est. Semen eius esse & vultures dicuntur. Prodest homini ad tussim veterem, rupta, conuulsa, in vino albo potum. Item opisthotonicis, & iocinerum vitiis, & tor minibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularum mensura. Sunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ parituræ. Illinitur & igni sacro. Multúmque in summo cibo concoctionibus confert, vel folio vel semine. Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo commanducatum è sale. Boum morbis tritum infunditur. Inula quoque à ieiunis commanducata, dentes confirmat, si vt eruta est, terram non attingat: condita tussim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autem in vmbra farina tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur. Cepæ syluestres non sunt. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur, magis verò succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & hulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus, virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & tritæ sanant. * Coctam in cinere *Tostam* & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium hulceribus. Succo & cicatrices oculorum & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia hulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dedere repentè

obmuteſcentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos mel illinere, & plagis beſtiarum omnium, priuatim ſcorpionum. Alopecias fricuere & pſoras tuſis cepis. Coctas dyſentericis veſcendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, ipſáſque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuerſitas. Proximi inutilia eſſe præcordiis & concoctioni, inflationémque & ſitim facere dixerunt. Aſclepiadis ſchola, ad colorem quoque validum profici hoc cibo. Et ſi ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis cuſtodiri: ſtomacho vtilia eſſe, ſpiritus agitatione: ventrem molire, hæmorrhoidas pellere ſubditas pro balanis: ſuccum cum ſucco fœniculi contra incipientes hydropiſes mirè proficere. Item contra anginas, cum ruta & melle. Excitari eiſdem lethargicos. Varro, quæ ſale, & aceto piſta eſt arefactáque, vermiculis non infeſtari, autor eſt.

De porro ſectiuo, & capitato, & de allio.
Cap. VI.

Porrum ſectiuum profluuia ſanguinis ſiſtit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ miſto, aut mentæ: Item ex abortu profluuia, poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſſi etiam veteri ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis ſanantur & ambuſta, & epinyctides: * ita vocatur hulcus, quæ & ſyce, in angulo oculi perpetuo humore manans: Quidam eodem nomine appellant puſtulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia hulcera cum melle trito. Vel beſtiarum morſus ex aceto: item ſerpentium. Aurium

** ita vocatur hulcus aciem hebetans, & in angulo, &c.*

rium verò vitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur: dormiturísue, in aurem duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentium scorpionúmque ictus * bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura, Idem modus cum melle, vuluas purgat. * Estur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem stimulat: sitim sedat: ebrietates discutit. Sed oculorũ aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventrémque molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum gallæ aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mistura dari iubet: vuluásque contractas aperire putat: fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle hulcera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ vel crudum, præter capita, sine pane: ita vt alternis diebus sumatur: vel si purulenta excreentur. Sic & voci vel Veneri, somnóque multum confert. Capita bis aqua mutata cocta aluum sistunt, * & fluxiones veteres. Cortex decoctus illitúsque inficit canos. Allio magna vis, magnæ vtilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & scorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu vel cibo

*in potu bibitur cum mero. Sic vetust. cod.

* *Manutius aliíque antiq. Cod. sequuti hunc locum paulò aliter legit, Tostus verò editur, &c.*

* *& inflationes veteres.*

cibo,vel illitu: priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra araneorũ murum venenatum morſum valere miremur, aconitum. quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoſcyamum: canum morſus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum reſtibus ſuis, efficaciſſimè ex oleo illinitur: attritíſque corporum partibus, vel ſi in veſicas intumuerint. Quin & ſuffitu eo, ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis hulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cum * centaurio, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præſtat viride cum coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens ſtrumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodeſt. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel ſi decocti aqua colluantur, addatúrque ipſum in caua dentium. Auribus etiam inſtillatur ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaſes & prurigines potum, tuſum item cum aceto & nitro compeſcit: diſtillationes cum lacte coctum, vel tritum permiſtúmue caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthiſin, in fabæ ſorbitione. In totum autem coctum vtilius eſt crudo, elixúmque toſto: ſic & voci confert. * Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulſo coctum. * Teneſmo in pulte medetur: Temporum

[Margin notes: * cẽtaurea; * Tenias; * Tenaſmo]

rum doloribus illitum crudum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum: Tussi cum adipe vetusto decoctum vel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Conuulsis ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exhulcerat, sanátque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum lacerpitij obolo in vino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cum coriandro viridi tritum, potúmque è mero. Vitia eius sunt quòd oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lædit copiosius sumptum, sitim gignit. Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mistum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

De lactuca syluatica, siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satiua. Cap. VII.

LActucæ spontæ nascentis primum est genus eius, quam caprinam vocant, qua pisces in mare deiecta protinus necãtur, qui sunt in proximo. Huius lac spissatum, mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis contusis, asperso

sale

sale, nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis in mense, dentium dolorem prohibét. Alterum est genus, quod Græci esopon vocant. Huius folia trita, & cum polenta illita, hulceribus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertium genus est in syluis nascens, isatim vocant. Huius folia trita cũ polenta, vulneribus prosunt. Quarto infectores lanarũ vtuntur, quod glastum vocant: simile erat lapatho syluestri foliis, nisi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia hulcera, quæ serpũt, sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest, vel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia autem sponte nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipso, & foliis scabritia. Ex his rotunda folia & breuia habentem sunt qui hieraciam vocent: quoniam accipitres scalpendo eam, succóque oculos tingendo obscuritatem, cùm sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoque papaueri similis: carpitur per messes inciso caule: conditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices adustionésque omnes: præcipuè caligines. Imponitur etiã oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra scorpionum ictus. Verùm cõtra phalãgia, commisto vino ex aceto. Aliis quoq; venenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent: item psimmythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alui.

Vrinæ

Vrinæ difficultates ſuccus [illegible] at. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet. Quidam & è ſatiuis colligunt ſuccum minus efficacem. Peculiares earum vires partim iam dictæ ſunt, ſomnum faciendi, Venerémque inhibendi, æſtum refrigerandi, ſtomachum purgandi, ſanguinem augendi. Non paucæ reſtant: quoniam & inflationes diſcutiunt, ructúſque lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipſę nequaquam faciunt. Nec vlla res in cibis auiditatem incitat inhibétque eadem: in cauſa alterutráque modus eſt. Sic & aluum copioſiores ſoluunt, modicæ ſiſtunt. Lentitiam pituitæ digerunt: atque vt aliqui tradiderunt, ſenſus purgant. Stomachi diſſoluti vtiliſſimè adiuuantur: in eo vſu & oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. ſi craſſior pituita ſit, ſcillite aut vino abſinthite: ſi & tuſſis ſentiatur, hyſſopite admiſto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores, & ad veſicæ vitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoque proſunt recentibus, priuſquàm puſtulæ fiant, cum ſale illitæ. Hulcera etiam quæ ſerpunt coërcent initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoq; coctas patellis dederunt: ad quod vtiliſſimæ quàm maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti hi caules & ſtomacho vtiliſſimi traduntur, ſicut ſomno ſatiua maximè lactuca, & amara lacténſque, quam meconidem vocauimus. Hoc

lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur: Oculorum quoq; vitiis, quæ frigore in iis facta sunt. Miras & alias inuenio laudes: Thoracis etiam vitiis prodesse, non secus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semen satiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus beta, & intubis, & cichorio, & seri, genera duo. Cap. VIII.

NEc beta sine remedio est vtraq;. Siue cādidę, siue nigræ, radix recēs, & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta cocta, & cum allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, porriginem tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet vrinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoq; dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed huius radici dūtaxat expressus. Ipsa verò decocta pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita: aluminis pauco admisto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctáq; eadem contra hulcera quæ serpunt, illinitur: & alopeciis cruda, & hulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validus

lidius cocto * fluxiones stomachi sistit & ventris. Est & beta syluestris, quam limonion vocant, alij neuroides, multo minoribus tenuioribúsque ac densioribus foliis, vndecim sæpe caulium. Huius folia ambustis vtilia, guttantia adstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & è radice coctæ maculas vestium elui dicunt, itémque membranarum. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum vino potus, iocinoribus & vesicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Aegypto cichorium vocant, quod syluestre sit. Satiuum autem serin, quod est minus & venosius. Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succúsque decocti ventrem soluit. Iocinori & renibus & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, vrinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicam adiuuat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeò prodest, vt emortuos partus trahat. Adiiciunt Magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint, facilius impetrare. Quod quidem propter singularem salubritaté aliqui chreston appellant, alij pancration. Et syluestre genus, alij hedypnoida vocant, latioris folij. Stomachum dissolutum astringit cocta: crudáque sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta & conuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactucæ simillima, duorum generum est: syluestris melior. Nigra ista, & æstiua. Deterior hyberna, & candidior. Vtraque

Vide num rectius fluctuationes: quéadmodum legit Manutius antiqui codicis fidem sequutus.

tamen stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ: discutiúntque & alios, quàm stomachi. Cum polenta syluestrium radices stomachi causa sorbentur: & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtiles, & sanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena scripsit, in totum damnauit serin, multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

De braßica, & lapsana, & de braßica marina, & scilla, & de bulbis, & bulbine. Cap IX.

BRassicæ laudes longum est exequi, cùm & Chrysippus medicus priuatim volumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius sententiam vel eò diligentius persequi pars est, vt noscatur qua medicina vsus sit annis DC. Rom. populus. In tres species diuisere eam Græci antiquissimi. Crispam, quam * selinada vocauerunt, à similitudine apij foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimísque, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibúsque, * vel stomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, menta, laseris radicula sumptam acetabulis duobus matutinò: tantámque esse vim, vt qui terat hæc

** Legendũ videtur, selinoidea, siue selinoidê, ex Catone c. 157. de Re rust. vnde hæc omnia sunt desumpta.*

** lieni, stomacho, præcordijs.*

hæc validiorem fieri [illegible] ergo vel cum his tritam, sorbendam, [illegible] huc intinctu sumendam. Podagræ autem, morbisque articulariis illini cum rutæ, coriandri, & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulósque mirè iuuari. Si foueantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas eluxatas, & tumores euocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, vigiliásque tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta: Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum pota. Quin & vrinam eius qui brassicam esitauerit, asseruari, calefactámque neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad exprimendam sententiam: Pueros pusillos si laues ea vrina, nunquam debiles fieri. Auribus quoque ex vino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine hulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis causa poni conuenit, in iis duntaxat, quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eadémque bis coctam sistere, vino aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem: posteà sumpta crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succū verò crudæ vel angulis tantùm tactis cum Attico melle, plurimúm. Facillimè concoqui, cibóque eo sensus purgari. Era-

ſiſtrati ſcholis clamans nihil eſſe vtilius ſtomacho neruiſque: ideo & paralyticis & tremulis dari iubet, & ſanguinem excreantibus. Hippocrates cœliacis & dyſentericis bis coctam cum ſale. Item ad * teneſmon & renum cauſas, lactis quoq; vbertaté puerperis hoc cibo fieri iudicãs, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi mandatur, partus quoq; emortuos pellit. Apollodorus aduerſus fungorũ venena ſemé aut ſuccum bibendum cenſet. Philiſtion opiſthotonicis ſuccum ex lacte caprino cum ſale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis in vino albo per dies x L. Ictericis, necnon & phreneticis radicis crudę ſuccum gargarizandum bibendúmque demonſtrat. Cõtra verò ſingultus cum coriandro & anetho, & melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodeſſe inflationibus ſtomachi. Item ſerpentium ictibus, & ſordidis hulceribus, ac vetuſtis, vel ipſam aquam cum hordeacea farina: ſuccum ex aceto, vel cum fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagríſque imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud ſerpit in corpore, impoſita leuat. Item repentinas caligines: has & ſi manditur ex aceto. Sugillata verò & alios liuores pura illita. Lepras, & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc vtiliſsimè imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta. Contra ardorem febrium & ſtomachi vitia cum rutæ ſemine: & ad ſecundas. Et muris aranei morſus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus

*tenaſmon

bus

bus braſſicæ generibus ſuauiſsima eſt cyma, etſi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non eſt omittendum, aquam decoctæ ad tot vſus laudatam fœtere humi effuſam. Stirpium braſſicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe peruetuſto. At cum laſere & aceto in vicem pſilothri euulſis illitus pilis, naſci alios prohibet. Bibitur & cum oleo ſubferuefactus, vel per ſe elixus ad conuulſa & rupta intus, lapſúmque ex alto. Nulla ergo ſunt crimina braſsicæ? imò verò apud eoſdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis nocere: & in Aegypto propter amaritudinem non eſtur. Sylueſtris, ſiue erraticæ immenſo plus effectus laudat Cato, adeò vt aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, vel odore tantùm naribus raptò, vitia earum graueolentiámque ſanare affirmet. Hanc alij petręam vocant, inimiciſsimam vino, quam præcipuè vitis fugiat: aut ſi non poſsit fugere, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda, læuia, plantis oleris ſimilior, candidior ſatiua & hirſutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne ſoluantur ante diem ſeptimum: ſtrumis, fiſtulis, in aqua contritam, Chryſippus autor eſt. Et alij verò compeſcere mala corporis quæ ſerpant: nomas vocant. Item excreſcentia abſumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & tonſillas manducatam & coctam ſucco gargarizato cũ melle tollere. Item pſoras & lepras veteres, ipſius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eſſe eam contra canis rabioſi morſum imponi. Melius, ſi cum la-

ſere & aceto acri. Necant quoque canes ea, ſi detur ex carne. Semen eius toſtũ auxiliatur contra ſerpentes, fungorúmque venena, tauri ſanguinem. Folia cocta ſpleneticis in cibo data, & cruda illita cum ſulphure & nitro proſunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis vuę in faucibus tumenti tactu medetur: & parotidas cum melle illitus reprimit: ſerpentium morſus ſanat. Virium braſſicę vnum & magnum argumentum addemus & mirabile. Cruſtæ ſi occupent intus vaſa omnia in quibus aquæ feruent, in tantum, vt non ſit eas auellere, ſi braſsica in iis decoquatur abſcedunt. Inter ſylueſtres braſsicas & lapſana eſt, pedalis altitudinis, hirſutis foliis, napi ſimillimis, niſi candidior eſſet flore. Coquitur in cibo. Aluum leniter emollit. Marina braſsica vehementiſsimè ex omnibus aluum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, ſtomacho inimiciſsima. Scillarum in medicina alba eſt qua maſculus, fœmina nigra. Quæ candidiſsima fuerit, vtiliſsima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è viuo eſt, conſectum ſuſpenditur lino modicis interuallis. Poſteà arida fruſta in cadum aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit ante ſolſtitium diebus XLVIII. Gypſo deinde oblitus cadus ponitur ſub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur vas, ſcilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterúmque doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, vt auidius hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, vel per ſe comman

manducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoque recens subiecta præstat, ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis: in olla, quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquitúrque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoq; purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant hulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim veterem cum suspirio. Discutit & foliis strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & hulcera manantia illita * ex eo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mista resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Cæterùm bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medentur. Per se verò triti neruorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrum & farinam adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè vitia quę sunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentigi-

* ex oleo cocta.

nem cum [illegible] cucumi cocto. Vulneribus quoque mire prosunt per se, aut (vt Damion) ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem pręcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cælesti temperato dantur. Ad conuulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis vtiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rufi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem maximè Megarici stimulant. Hortensij partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & vitia cum silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietatésque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minus vtiles esse adiicit, & difficile concoqui ex vi vniuscuiusque naturæ. Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mirè vtilis, duntaxat recentibus. Bulbus, quem vomitorium vocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

De asparagis & corruda, & Libyco, & orminio.

Cap. X.

Vtilissimus stomacho cibus asparagi, vt traditur. Cumino quidem addito inflationes stomachi colíque discutiunt, iidem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris

ctoris & ſpinæ doloribus inteſtinorumque vitiis proſunt, vino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, ſemen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem ſtimulant. Vrinam cient vtiliſsimè, præterquàm quòd veſicam exhulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores ſedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiaſin proficit. Aſparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negāt. Syluestrem aſparagum aliqui corrudam, aliqui Libycum vocant. Attici orminium. Huius ad ſuprà dicta omnia efficacior vis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris cauſa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & ſemen valet cum anetho, ternis vtrunque obolis. Datur & ad ſerpentium ictus ſuccus decoctus. Radix miſcetur radici marathri inter efficaciſsima auxilia. Si ſanguis per vrinam reddatur, ſemen aſparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium eſſe, quamuis vrinam moueat, docet: Item Veneri: Veſicæ quoque, niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidi eos. In vino decoctæ radicis ſuccum, ſi ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiaſtro, & helioſelino, & oreoſelino.
Cap. XI.

APio gratia vulgò eſt. Nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habēt. Prętereà oculis illitum cum melle, ita vt ſubinde foueantur

feruenti ſucco decocti, aliiſque membrorum epiphoris per ſe tritum, aut cum pane, vel polenta impoſitum, mirè auxiliatur. Piſces quoque ſi ægrotent in piſcinis, apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarum varietate eſt. Diſtinguitur ſexu. Chryſippus fœminam eſſe dicit criſpioribus foliis & duris, craſſo caule, ſapore acri & feruido. Dionyſius nigriorem, breuioris radicis, vermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum eſſe, viſus quoque claritati inimicum. Caule fœminæ vermiculos gigni. Ideóque eos qui ederint, ſterileſcere, mares fœmináſque. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri qui vbera hauriunt. Innocentiorem tamen eſſe marem. Eáque cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur. Mammarum duritiam impoſitis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præſtat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem iure inſtillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet, menſtrua ac ſecundos partus. Et ſi foueantur ſemine decocto, ſugillata reddit colori. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potúmque renibus medetur. In frigida tritum oris hulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino veſicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo. Apiaſtrum Hyginus quidem meliſſophyllon appellat. Sed in confeſſa damnatione eſt venenatum in Sardinia. Contexenda enim ſunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia. Oluſatrum quod Hippoſelinum vocant, aduerſatur ſcorpionibus

pionibus

pionibus. Poto femine torminibus interaneis medetur. Itémque difficultatibus vrinæ femen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. Succus eius algentes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui Oreoselinon, palmum alto frutice ac recto, semine cumino simile, vrinæ & menstruis efficax. Helioselino vis priuata contra araneos. Sed & oreoselino fœminæ purgantur è vino.

De petroselino & ocimo.

Cap. XII.

Alio genere petroselinon quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubij succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buselinon, differens breuitate caulis à satiuo & radicis colore ruffo, eiusdem effectus. Præualere contra serpentes * potu & linitu. Ocimum quoque Chrysippus grauiter increpuit, inutile stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea insaniam facere & lethargos & iocinoris vitia: ideóque capras id aspernari. Hominibus quoque fugiendum censet. Addunt quidam, tritum si operiatur lapide scorpionem gignere: commanducatum & in sole positum, vermes afferre. Afri verò, si eo die feriatur quispiā à scorpione, quo ederit ocimū, seruari nō posse. Quinimo tradūt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum.

*potum & litum.

Secuta

Secuta ætas acrius defendit: nam id eſſe capras. * Nec cuiquam mentam motam: & ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorúmque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Vſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe. Item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitum ex vino. Stomacho quoque vtile, inflationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitum, vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleras eo & diſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit: & coctum dyſentericis, & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in teneſmo & ſanguinem excreantibus in vino, duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguítque lactis prouentum. Auribus vtiliſſimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus, ſternutamenta mouet, & diſtillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas miſto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideo etiam equis aſiníſque admiſſuræ tempore ingeritur.

** Multo aliter Manutius aliijq; vetuſt. cod. Venetũ ſequuti, & rectius, ni fallor, Nec minus q̃ mẽtam & rutam ſcorpionũ, &c.*

De ſyluestri ocimo, & eruca, & naſturtio, & ruta. Cap. XIII.

SYlueſtri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomicíſque vuluæ, contráque beſtiarum morſus radix in vino eſt efficaciſſima. Erucæ ſemen ſcorpionum venenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum

tum

tum.Lentigines ex aceto [illegible] nigras reducit ad candorem cum felle bubulo.Aiunt verbera subituris potum ex vino, duritiam quandam contra sensum * inducere. In condiendis *induere
opsoniis tanta est suauitas, vt Græci euzomon appellauerint. Putant subtrita eruca si foueantur oculi,claritatem restitui.Tussim infantium sedari.Radix eius in aqua decocto fracta ossa extrahit.Nam de Venere stimulanda diximus:tria folia syluestris erucæ sinistra manu decerpta,& trita in aqua mulsa si bibantur.E contrario nasturtium Venerem inhibet,animum exacuit.Vt diximus,duo eius genera.Album purgat,detrahit bilem potum in aqua x.pondere. Cùm lomento strumis illitum opertúmq; brassica præclarè medetur.Alterum est nigrius,quod capitis vitia purgat.Visum * compurgat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potum, *clarificat
vel cum fico.Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit,efficacius addito mentastro.Prodest & contra suspiria & tussim cum origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice,extrahítque corpori aculeos.Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilissimè. Sextius adiicit, vstum serpentes fugare,scorpionibus resistere.Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico.Dentium dolores infuso in aures succo.Porriginem & hulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit.

Phag

Phagedænas hulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Item licheni: Item vnguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autem Babylonium. Syluestri verò ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſatiuæ folia, rami fruticoſiores. Syluestris horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tuſa ea & aſperſa modicè aqua, & in pyxide Cypria aſſeruatur. Hic copioſior datus veneni noxiam obtinet, in Macedonia maximè iuxta flumen Aliacmonem. Mirúmque, cicutæ ſucco extinguitur: adeò etiam venenorum venena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutam. Cæterò inter prima miſcetur antidotis, præcipuéque Galatica. Quæcunque autem ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino ſumptis. Contra aconitum maximè & viſcum. Item fungos, ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo contra ſerpentium ictus, vtpote cùm muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo ſe muniant. Valent & contra ſcorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronum, veſparum aculeos, & cantharidas, ac ſalamandras, caníſue rabioſi morſus: acetabuli menſura ſuccus è vino bibitur, & folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis. Serpentéſque, ſi vratur ruta, nidorem fugere. Efficaciſſima tamen eſt ſylueſtris radix cum vino ſumpta. Eandem adiiciunt efficaciorem eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceíque coloris foliis

à fœm

à fœmina discreuit: eam latioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putauit falsò, quoniam scalptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio satiuæ atque syluestris propter visum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, vel cum lacte mulieris puerum enixæ, vel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si verò sit cephalea, cum farina hordeacea, & aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vuluas aperit, corrigítque conuersas illita in melle toto ventre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potáque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterúmque & lumborum, tusses, suspiria: pulmonum, iocinerum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditáue prodest. Item in torminibus in hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium indita, sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito, vt diximus, modo. E syluestri verò contra tarditatem & sonitum cum rosáceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & serpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est;

est: alsiosisque crudam in cibo. Vrinam quoque vel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, secundásque, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris vnam & dimidiam sumi censent: Et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in vino contrita. Dederunt & cum bitumine * infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres vncias. Olei libra, viníque sextario illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus adusserit. Si vrinam mouet (vt Hippocrati videtur) mirum est quosdam dare velut inhibentem potui contra incontinentiam vrinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe suillo ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel psimmythio: Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium vnà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in visceribus his effectu, vt syluestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum sera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cùm feruentem

* infractā

uentem rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita vncia aloës, perunctis sudorem reprimere. Itémque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerem crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo: necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo vsu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisuga exhauserit, ex aceto: & quocunque in simili morborum genere, vt in homine temperato.

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. *Cap. XIIII.*

MEntastrum syluestris menta est, differens specie foliorum quasi figura ocimi, pulegij colore. Propter quod quidam syluestrę pulegiũ vocant. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeij ætate, fortuito cuiusdam experimento propter pudorem faciei illita compertum est. Eadem illinuntur bibuntúrque aduersus scolopendras, & serpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Aduersus scorpionum ictus cum sale, oleo & aceto. Item aduersus scolopendras ius decocti, aduersúsque omnia venena seruantur folia arida, ad farinæ modum. Substratum vel accensum fugat scorpiones. Potum fœminas purgat à partu: sed partus necat. Ortopnoicis, torminibus cholericis efficacissimum: Item lumbis, podagris impositum. Succus auribus verminosis instillatur: in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infundi-

tur capiti in Sole. Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis, ideo embammatum misturæ familiaris. Ipsa acescere aut coïre denseréque lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Datur in aqua aut mulso: eadem vi resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aequè maribus ac fœminis sistit sanguinem: & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinerum vitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguiné excreantibus in sorbitionem. Hulcera in capite infantium mirè sanat. Arterias humidas siccat, siccas adstringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarizatur vua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad conuulsa intus per se vitiísque pulmonis. Singultus & vomitiones sistit cum succo granati, vt Democritus monstrat. Recentis succus narium vitia spiritu subductus emendat. Ipsa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta: & si mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: item sedis vitiis. Intertrigines quoque, vel si teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne vellatur: si is qui mordeat, dicat se lieni mederi, per dies IX. Aridæ quoque farinam tribus digitis

appre

apprehenſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter aſperſam in potionem, ventris animalia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum ſurculis ſuis in ampullas vitreas aceti vtriſque deiectis. Qua de cauſa dignior è pulegio corona vertigini, quàm è roſis, cubiculis noſtris pronuntiata eſt. Nam & capitis dolores impoſita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtúſq; iniuriam, & ab ſiti traditur: neque æſtuare eos, qui duos è pulegio ſurculos impoſitos auribus in Sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & vomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorum vitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinam pellit ex vino: & ſi ammineum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua, & ſecundas. Vuluas conuerſas corrigit. Defunctos partus eiicit. Semen obmuteſcentibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint, tritum aſpergitur. Salſitudines corporis, ſi cum vino tradatur, minuit. Neruorum cauſa & in contractione cum ſale & aceto & melle confricatur opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum: ad ſcorpionum in vino tritum, maximè quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exhulcerationes, ad tuſſim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſſionem olfactandum dari, aut

ſtragulis ſubiici,& ita collocari ægrum,inter remedia tradit. Syluestri ad eadem vis efficacior eſt,quod ſimile eſt origano, minoribus foliis, quàm ſatiuum: & à quibuſdam dictamnus vocatur. Guſtatum à pecore capríſque, balatum concitat.Vnde quidam Græci literas mutantes blecon vocauerunt. Natura tam feruens eſt, vt illitas partes exhulceret. In tuſſi ex perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante acceſſionum horrorem conuulſis & torminibus. Podagris mirè prodeſt. Hepaticis cũ melle & ſale bibendum datur: pulmonum vitia excreabilia facit. Ad lienem cum ſale vtile eſt,& veſicæ,& ſuſpiriis,& inflationibus,decoctum ſucco æqualiter: & vuluas corrigit: & contra ſcolopendram terreſtrem vel marinam,item ſcorpiones: priuatímque valet contra hominis morſum. Radix contra increſcentia hulcera recens potentiſsima. Arida verò cicatricibus decorem affert. Item pulegio eſt nepetæque ſocietas. Decocta enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora, mulierúmq; menſtruis proſunt. Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoque vires contra ſerpentes habet.Fumum ex ea nidorémque fugiunt,quam & ſubſternere in metu obdormituris vtile eſt. Tuſa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte,panis temperata aceto illinitur. Succus eius inſtillatus naribus ſupinis, profluuium ſanguinis ſiſtit.Item radix,quæ cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur. Cuminum ſyluestre eſt prætenue, quaternis aut quinis foliis,veluti ſerratis. Sed & ſatiuo magnus vſus, in ſtomachi præcipuè remediis. Diſcutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane ſumptum,vel potum ex aqua vinóque:

tormina quoque & intestinorum dolores. Veruntamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcij Latronis clari inter magistros dicendi adsectatores similitudinem coloris studiis contracti imitatos: & paulò antè Iulium Vindicem adsertorem illum à Nerone libertatis, captatione testamenti sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, vel ex aceto recens sistit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in ventre satis est. Morbo regio in vino albo à balineis datur.

De cumino Aethiopico, quod vrinam stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cunila bubula.

Cap. XV.

AEthiopicum maximè* in posca, & in ligmate cum melle. Africano priuatim vrinæ incontinentiam cohiberi putant. Satiuum datur ad iocineris vitia tostum, tritũ in aceto. Item ad vertiginem. Iis verò, quos acriore vi vrina mordeat, in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino: prætérque impositis vellere foliis: testium tumoribus, tostum, tritúmque cum melle, aut cum rosaceo & cera. Syluestre ad omnia eadem efficacius. Prætereà ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & vomitionem nauseásque ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur, illinitúrque, vel penicillis feruens adprimitur fasciis. Strangulationes vuluæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus cum seuo vitulino, vel melle. Sugillatis illinitur cum melle, & vua passa, & aceto. Lentigini nigræ ex

**Aliàs, vt in vetusto quodã codice legitur, in posca illinitur cum melle.*

aceto. Est cumino simillimum, quod Græci vocant ammi. Quidam verò Aethiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, videlicet, quia efficacius in Aegypto iudicauit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Similis autem & huic vsus. Nanque & panibus Alexandrinis * subditur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: priuatímque cerastarum, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa aut resina, vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non vtendum transmarino: innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius vitiligines albas tollit, si trita in Sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum vsu. Ferúntque xxxv. diebus per vrinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. Hulcera quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculósque cocta in aqua. Iocineris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exhulcerationes in aceto decocta tollit, stomacho inutiles esse inter autores

*subigitur

conue

conuenit. Ligusticum (aliqui panacem vocant) stomacho * inutile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, vt diximus, falsò.

** Manutius Antiqui Veneti cod. fidē sequutus, legit vtile, cōtrario profectò sensu.*

Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila satiua & montana. Cap. XVI.

CVnilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semen pulegij habet, vtile ad vulnera commanducatum impositúmque, vt quinto pòst die soluatur. * Et contrà serpentes in vino bibitur, ac tritum plagę imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. Item testudines cum serpentibus pugnaturæ hac se muniunt: quidámque in hunc vsum panacem vocant. Sedat & tumores, & virilium mala sicca, vel foliis tritis, in omni vsu mirè congruens ex vino. Est alia cunila, gallinacea appellata nostris, Græcis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoque emendat & iocinerum vitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. Præcipuè verò serpentium morsus. Tertium genus est eius, quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires eius vehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoque eius abiecto, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca pollere. Tribus foliis ex oleo perunćto homine, fugari serpentes. Econtrario quæ mollis vocatur, pilosioribus foliis ac ramis, & aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohęrescētibus. Altera thuris, quā libanotidē appellamus. Medetur vtraq; cōtra serpentes

**Contrà serpentes quoque, &c.*

ex vino vel aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant. Satiua quoque ſuos vſus habet. Succus eius cũ roſaceo auriculas iuuat. Ipſa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, ſerpillo ſimilis, efficax contra ſerpentes. Vrinam mouet: purgat & à partu mulieres. Concoctionem mirè adiuuat, & ad cibos auiditatem. Vtraque vel in cruditate ieiunis in potione aſperſa. Luxatis quoque vtilis. Contra veſparum & ſimiles ictus, ex farina hordeacea & poſca, vtiliſſima. Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

De piperiti & origano, & oniti praſio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio, & de gith, ſiue melanthio, & aniſo. Cap. XVII.

PIperitis, quam & ſiliquaſtrum appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Caſtor & aliter demonſtrabat, caule rubro & longo, denſis geniculis, foliis lauri, ſemine albo, tenui, guſtu piperis, vtilem gingiuis, dentibus, oris ſuauitati & ructibus. Origanum quod in ſapore * cunilæ æmulatur, vt diximus, plura genera in medicina habet: onitin vel praſion appellant, non diſſimile hyſſopo. Priuatim eius vſus contra * roſiones ſtomachi in tepida aqua, & cruditates: contra * araneas ſcorpionéſque in vino albo: luxata & incuſſa in aceto, & oleo, & lana. Tragoriganum ſimilius eſt ſerpillo ſylueſtri. Vrinam ciet, tumores diſcutit, contra viſcum potum viperæque ictum efficaciſſimum, ſtomachóq; acida ructanti & præcordiis. Tuſſientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium quoque tria genera habet, nigrius latioribus foliis, glutinoſum. Alterum exilioribus, mollius, ſampſucho non diſſimile, quod aliqui

* cunilam
* torſiones
* araneos

aliqui prasion vocare malunt. Tertium eſt inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & iucundè olet. Proximum Smyrnæum. Deinde Heracleoticum, ad potum vtilius, quod onitin vocant. Communis autem vſus ſerpentes fugare, percuſſis eſui dare decoctum, potu vrinam ciere, ruptis, conuulſis mederi cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyſſopo, acetabuli menſuris decoctum ad ſextam. Item ad ſcabiem, pruriginem, pſoras in deſcenſione balinearum. Succus auribus infunditur * cum lacte. Tonſillis quoque & vuis medetur, & capitis hulceribus. Venena opij & gypſi extinguit decoctum, ſi cum cinere in vino bibatur. Aluum mollit acetabuli menſura. Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cum melle & nitro. Sanguinem narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias aſperas cum galla & melle teritur: ad lienem folia cum melle & ſale. Craſsiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & ſale, ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laſſi perunguntur ex eo, ita vt ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſum, ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exhulcerando, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricum hulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio

Aliâs, cũ lacte mulieris: quẽadmodum & Manuti. & antiquus cod. Venet. legunt.

quà doleat, compeſcere dolorem. Gith ex Græcis, alij melanthion, alij melaſpermon vocant. Optimum, quàm excitatiſſimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incenſóque ſerpentes fugari. Bibitur drachma vna contra araneos. Diſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto & infuſum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Hulcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates ſpirandi addito * nitro potum. Duritias tumoréſque veteres & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus eius, vt hyoſcyami. * Similitérque largior venenum eſt, quod miremur: cùm ſemen gratiſſimè panes etiam condiat. Oculos quoque purgat: vrinam & menſes ciet. Quinimò linteolo alligatis tantùm granis xxx. ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina: culices ſuffitu necare: item muſcas. Et aniſum aduerſus ſcorpiones ex vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item viride aridúmue, omnibus quæ condiuntur, quæq; intinguntur deſideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina commendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtorémque tollit manducatum matutinis cum ſmyrnio, & melle exiguo, mox vino collutum. Vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino, vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat, quando id quoque

** vino. vt legit Manutius ex vetuſt. codice.*

** ſimiliter largius venenum eſt. ex vetuſt. codi.*

que inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum id vocauere. Laudatissimum est Creticum, proximum Aegyptium. Hoc ligustici vicem præstat in condimentis. Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorum è vino radicem eius tusam imponit Iollas: Ipsum cum croco pari modo & vino, & per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones, * extrahendísque si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes consumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum: cum melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces amaras I. purgatas tere in melle ad tussim. Facillimè verò anisi drachmæ tres, papaueris duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus sumuntur. Præcipuum autem est ad ructus, ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potúmque inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta inhibet. Potum somnum concitat: calculos pellit: vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, neruis quoque, quibus succinctum est corpus, vtilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis putant, ideo dysentericis & in tenesmo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores succo vsus est. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum

* *extrahendáque*

cum menta è vino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum * apio: item vuluarum dolori: dedítque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinunt vel recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes. Ideóque quamplurimum domi serendum. Parere quoque facilius olfactantes. Et statim à partu dandum potui polenta asperſa. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto vsus est eo: & contra lassitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine eius poto, lassitudinis auxiliũ viatoribus spopondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris aut intestinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit seminis, tantundem hyoscyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. Strangulationes vuluæ, si manducetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternûm digitorũ, vini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & fœniculi vsus est, in aceto & mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidum venenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens, & quò nigrius.

* opio

grius. Stomacho tamen inutile est, præterquàm inflato.

De anetho, sacopenio, & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio.

Cap. XVIII.

ANethum quoque ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen feruens, olfactum. Sumptum ex aqua, sedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur. Illud enim Hammoniaci lacrymæ simile, sagapenon vocatur. Prodest laterum & pectoris doloribus, conuulsis, tussibus vetustis excreationibúsque, præcordiorum tumoribus. Sanat & vertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu vuluæ. Cæteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta. Papaueris satiui diximus genera: & sponte nascentis alia promisimus. Sed satiui albi calyx ipse teritur, & è vino bibitur somni causa. Semen elephantiasi medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso, vt Diagoras suadet, cùm turgescit: vt Iollas, cùm deflorescit hora diei sereni, hoc est, cùm ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuscunque, lana excipitur: aut si exiguus est, vngue pollicis, vt lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaueris verò largus

largus demitur, & in pastillos tritus in vmbra siccatur, non vi soporifera modò, verum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion vocant. Sic scimus interemptum Licinij Cæcinnæ Prætorij viri patrem in Hispania Bauili, cùm valetudo impatibilis odium vitæ fecisset: item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras & Erasistratus in totum damnauere, vt mortiferum, infundi vetantes. Prætereà quoniam visui noceret. Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea vsus eius non improbatus est medicamento nobili, quod diacodion vocant. Semine quoque eius trito in pastillos, è lacte vtuntur ad somnum: item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi: multóque magis quas vocant lexipyretas, quásque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At syluestri longum ac pusillum, & ad omnes effectus valentius. Decoquitur & bibitur contra vigilias, eadémque aqua fouent ora. Optimum in siccis, & vbi rarò pluit. Cùm capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconium vocatur, multum opio ignauior. Experimentum opij est primum odore: syncerum enim perpeti non est, mox in lucernis, vt plura luceat flamma, aut extinctum demum oleat: quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoque difficilius, & crebrò extinguitur. Est synceri experimentum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in pustulas coit. Sed maximè

mirum, æſtiuo Sole deprehendi. Syncerum enim ſudat, & ſe diluit, donec ſucco recenti ſimile fiat. Mneſicles optimè ſeruari putat hyoſcyami ſemine adiecto: alij in faba.

De erratico & ceratiti, & glaucio ſiue paralio, & heraclio ſiue aphro, & de diacodio, & tithymalo. Cap. XIX.

INter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quoniam in aruis, ſed ſponte naſceretur, rhœam vocauimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Aluum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & ſomnũ faciunt. Sylueſtrium vnum genus, ceratitin vocant, nigrum, cubitali altitudine, radice craſſa & corticoſa, calyculo inflexo, vt cornicula. Folia minora & tenuiora, quàm cæteris ſylueſtribus. Semen exile, tempeſtiuum eſt meſſibus: aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argema iumentorum ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion vocant, alij paralion. Naſcitur enim in afflatu maris, aut nitroſo loco. Alterum è ſylueſtribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron, foliis (ſi procul intuearis) ſpeciem pallerum præſentantibus, radice in ſumma terræ cute, ſemine ſpumeo. Ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate. Tunditur in pila comitialibus morbis, acetabuli menſura in vino albo, vomitiones enim facit. Medicamento quod diacodion & arteriace vocatur, vtiliſſimum. Fit autem huius papaueris aut cuiuſcunque ſylueſtris capitibus ϵ x x. in aquæ cæleſtis ſextariis tribus biduo

mace

* *ſiccatis* maceratis, in eadémque diſcoctis: deinde * ſaccatis, iterúmque cum melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci, hypociſthidis, thuris, acaciæ, & paſſi Cretici ſextarium. Hæc oſtentatione, ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas papauere & melle conſtat. Tertium genus eſt tithymalon, mecona vocant: alij paralion, folio læui, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur vua florente. Siccatur in vmbra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulſo. Cuiuſcunque autem papaueris caput viride, vel ſiccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo ſi protinus detur, ſcorpionum ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tantùm nigro tribuunt, ſi capita eius vel folia terantur.

De portulaca ſiue peplio, coriandro & atriplici.

Cap. XX.

Est & portulaca quam peplion vocant, non multùm ſatiua efficacior. Cuius memorabiles vſus traduntur. Sagittarum venena, & ſerpen-
* *reſtringi* tium hæmorrhoidum & preſterum * reſtingui, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahi. Item hyoſcyami, pota è paſſo expreſſo ſucco. Cùm ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, hulceribúſque in vino tuſa & impoſita. Reliqua hulcera commanducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicóque prociduo. In epiphoris verò omnium, fronte temporibúſque cum polenta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadem, ſi procident, prodeſt, foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta

polenta & sale, & [illegible] hulcera [illegible]is, tumorémque gingiuarum commanducata cruda sedat: item dentium dolores. Tonsillarum hulcera, succus decoctæ. Quidam adiecere paulum murræ. Nam & mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, vocémque firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores, cum galla & lini semine pari mensura sedat. Mammarum vitia, cum melle & Cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliâs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & vomicis estur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων scripsit, purgationibus à partu dandam censuit. Venerem inhibet, Venerísque somnia. Prætorij viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquàm in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter syluestria non inuenitur. Præcipuum tamé esse constat Aegyptium. Valet contra serpentium genus vnum, quod amphisbænas vocant, potum impositúmque. Sanat

& alia vulnera. Epinyctidas, puſtulas tritum. Sic & omnes tumores collectionéſque, cũ melle aut vua paſſa. Panos verò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante acceſſionem, vel plura illini fronti. Sunt qui & ante Solis ortum ceruicalibus ſubiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Hulcera quoque, quæ ſerpunt, ſatiat cum melle, vel vua paſſa: item teſtes, ambuſta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & inteſtinorum fluxiones ſemen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cũ mali Punici ſucco & oleo ſemẽ potum. Xenocrates tradit rem miram, ſi vera eſt: menſtrua contineri vno die, ſi vnum granum biberint fœminę: biduo, ſi duo: & totitem diebus, quot grana ſumpſerint. Marcus Varro, coriando ſubtrito cum aceto, carnem incorruptam ęſtate ſeruari putat. Atriplex & ſylueſtre eſt, *accuſatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbóſque regios & pallorem, coqueretur difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id naſci quicquam, niſi languidum, culpauit. Addidere Dionyſius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec niſi mutata ſæpius aqua coquendum: ſtomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id naſci tradiderit Solon Smyrnęus. Hippocrates vuluarum vitiis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo vtiliter illini putauit. Item ignem ſacrum, cum melle, aceto, nitróque: ſimiliter] podagras. Vngues ſcabros

*& ſatiuũ accuſ. ſic ex vetuſt. codic.

detra

detrahere dicitur ſine hulcere. Sunt qui & morbo regio dent ſemen eius cum melle, arterias & tonſillas nitro addito perfricent, aluum moueant, coƈto vel per ſe, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad ſuprà diƈta vtuntur.

De malua, malope, & althaea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho.
Cap. XXI.

E Cõtrario in magnis laudibus malua eſt vtraque, & ſatiua & ſylueſtris. Duo genera earum amplitudine folij diſcernuntur. Maiorem Græci malopem vocant in ſatiuis. Alteram ab emolliendo ventre diƈtam putant malachen. E ſylueſtribus, cui grande folium & radices albæ, althæa vocatur, ab excellentia effeƈtus à quibuſdam ariſtalthæa. Omne ſolum, in quo ſerantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos iƈtus efficacior vis, præcipuè ſcorpionum, veſparum, ſimiliúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum perunƈti antè, vel habentes eas, non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valét & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoƈtæ cum radice ſua leporis marini venena reſtringunt:& vt quidam dicunt, ſi vomatur. De eiſdem mira & alia traduntur. Sed maximè, ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Hulcera manantia in capite ſanant in vrina putrefaƈtæ, lichenas & hulcera oris cum melle. Radix decoƈta, furfures capitis & dentium mobilitates.

Eius, quę vnum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panósque, addita hominis saliua, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cũ adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturientes foliis substratis celerius solui, protinus à partu * reuocandum, ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxtà adalligatas. Tenesmo & dysentericis vtilissimè infundi. Item sedis vitiis, vel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus decoctæ pori meatus suaues facit. Althęę in omnibus suprà dictis efficacior radix: pręcipuè conuulsis ruptísq;. Cocta in aqua aluum

* *reuocanda,*

sistit. Ex vino albo strumas & parotidas, & mámarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibúsque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit: & ipsam vulneribus cum melle & resina, item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in vino * bibendum dedit. Mirum, aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem, quo recentior. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem & syluestre quod alij oxalidem appellant, satiuo proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: nostri verò rumicem, alij lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum. Est & alterum genus, ferè oxylapathon vocant, satiuo item similius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aquam natum. Est & aliud hippolapathon, maius satiuo, candidiúsque ac spissius: Syluestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia vitia sanat. Hippolapathi radices priuatim vngues * scabros detrahunt. Disentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti, sanguinem reiicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo in vsu aceto diluũt. Sed satiuũ in epipho-

* bibẽdam

* scabrosos

ris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In vino verò decocta, strumas & parotidas & calculos: Poto vino & lienes, cœliacos æquè & dysentericos, & tenesmos. Ad eadémque omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & vrinam ciet, & caliginem oculorum discutit: Item pruritum corporis, in solia balinearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, sistit aluum: folia soluunt. Adiecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon, radicis tantum altitudine differens, & erga dysentericos effectu, potum ex vino.

De synapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & sisymbrio, siue thymbræo, & de lini semine, & blito. *Cap. XXII.*

SInapi, cuius in satiuis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublimè vis feratur, iudicauit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur cũ aceto & melle. Stomacho vtilissimũ contra omnia vitia, pulmonibúsque. Excreationes faciles facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus, atque sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersi

uersione suffocatas excitat odore, aceto misto: Item lethargicos. Adiicitur tordilion. Est autem id semen ex seseli. Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto vitia extrahenda sunt, illitum caustica vi emendat, pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: vel si vehementior vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, * lithanicos, opisthotonicos. Inungunt quoq; scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succúsq; tribus modis exprimitur in fictili, calescítque in eo in Sole modicé. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cùm induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix, cum immaduere musto, conteruntur, manúsque plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum; oculos, caput, sensúsque omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatísque cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressóque, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborúmque & coxendicum perfrictiones. Sinapis naturam effectúsque eosdem habere traditur adarca, inter syluas tacta, in cortice calamorum sub ipsa coma nascés. Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Graeci prasion vocant; alij linostrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quàm vt indicandum sit. Huius folia seménque contrita prosunt contra serpen-

*tetanicos,

tes, pectorum & lateris dolores, tussim veterem. Et iis qui sanguinem * reiecerint, eximiè vtile, scopis eius cum panico aqua decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui viridis semen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alij nihil comparant in eadem causa marrubij & fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctísque ad sextarios duos, cum addito mellis sextario, rursus decocto ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, spasticis neruis salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cũ melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrænas & pterygia. Succus verò auriculis, & naribus, & morbo regio, minuendæque bili cum melle prodest. Item contra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exhulceratæ vesicę, & renum vitiis. Dicitur succus claritaté oculorũ adiuuare. Castor marrubij duo genera tradit, nigrũ, & quod magis probat, cãdidũ. In ouũ inane succum addit is., ipsúmque ouum infundit melle æquis portionibus tepefactum, vomicas rumpere, purgare, persanare promittens: illitis etiam vulneribus à cane factis, suso cum axungia veteri. Serpyllum à serpendo putant dictum. Quod in syluestri euenit, in petris maximé. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Pinguius voluntarium, & candidioribus

*eÿciunt

foliis

foliis ramísque aduersus serpentes efficax, maximè cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in vino ramis foliísque. Fugat & odore omnes, si vratur. Et contra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cũ rosaceo. Itẽ phreneticis, lethargicis: cõtra tormina, & vrinæ difficultatem, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur, & ad iocinerum * desideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Sisymbrium syluestre à quibusdam thymbræum appellatum, pedali nõ amplius altitudine. Quod in riguis nascitur, simile nasturtio est. Vtrunque efficax aduersus aculeata animalia, vt crabrones & similia. Quod in sicco ortum odoratum est, & inseritur coronis angustiore folio. Sedant vtraque capitis dolorem. Item epiphoras. Alij panem addunt: alij per se decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutísque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum, diebúsque detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet vrinam cum vino potum; syluestre & calculos. Quos vigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto. Lini semen cum aliis quidem in vsu est: & per se mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: stomachi solutiones inspersum polentæ modo:

** dolores, quidã: desideriũ alij legunt.*

anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur, vt aluum sistat. Cœliacis, & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores estur cum vua passa. Ad phthisin vtilissimè è semine fiunt ecligmata. Musculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina seminis; nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. Cum radice verò cucumeris syluestris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fracta ossa. Serpere hulcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cũ melle. Emendat vngues scabros cum pari modo nasturtij: & testium vitia & ramices cum resina & murrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco sextariis vtriusq; decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciosa vitia, clystere in oleo & melle. Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, vt choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è vino prodesse & clauis pedum illini: item lienibus & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu, & fœniculo, & hippomarathro vel myrsineo, & cannabi, & de ferula, & carduis.

Cap. XXIII.

MEu in Italia non nisi à medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in * Athamante reperiatur, foliis aniso simile

*Athamania

mile

mile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibuſdam altiſſimis. Minus ruffum, quàm illud alterum. Ciet vrinam in aqua potum, radice trita vel decocta. Inflationes ſtomachi mirè diſcutit. Item tormina & veſicæ vitia: vuluarúmque articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo ventri vrinas mouet. Fœniculum nobilitauere ſerpentes, guſtatu, vt diximus, ſenectam exuendo, oculorúmque aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt, hominum quoque caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hic caule turgeſcente. In Sole ſiccatur, inungitúrque ex melle. Vbique hoc eſt. Laudatiſſimus in Iberia è lacrymis fit, & ex ſemine recenti. Fit etiam è radicibus, prima germinatione inciſis. Eſt & in hoc genere ſylueſtre, quod alij hippomarathron, alij myrſineum vocant, foliis maioribus, guſtu acriore, procerius, brachiali craſſitudine, radice candida. Naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Medicinæ in ſatiuo, ad ſcorpionum ictus & ſerpentium, ſemine in vino poto. Succus & auribus inſtillatur, vermiculóſque in his necat. Ipſum condimentis propè omnibus inſeritur: oxyporis etiã aptiſſimé. Quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum aſtringit, vel in febribus ſumptum. Nauſeam ex aqua tritum ſedat. Pulmonibus & iocineribus laudatiſſimum. Ventrem ſiſtit, cùm modicè ſumitur, vrinam * exciet, & tormina mitigat decoctum, lactíſq; defectu potum mãmas replet. Radix cum ptiſana ſumpta renes purgat, ſiue decocto ſucco, ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex vino cocta: Item

* excitat

Item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Geniturae abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum vino cocta siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum vtuntur, & contra multipedam ex vino. Hippomarathron ad omnia vehementius. Calculos præcipuè pellit. Prodest vesicæ cum vino leni, & fœminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quàm radix. Modus in vtroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui ophiaca scripsit, & Miction qui rhizotomumena, aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouissimis posuit. Cannabis in syluis primum nata est, nigriore folio & asperiore. Semen eius extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcunque animal intrauerit, eiicit, sed cum dolore capitis. Tantáque vis ei est, vt aquæ infusa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur; sed sæpius mutatur priusquam arescat. Ferula semen anetho simile habet. Quæ ab vno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendantúrque musto ac melle, stomacho vtiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus, bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra sudores

dores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum * soluit, fabæ magnitudine deuoratus. Et viridi ferula ramusculus, vtilis est ad omnia ea vitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satu inter hortensia diximus: quapropter & medicinam ex iis non differamus. Syluestrium genera sunt duo: vnum fruticosius à terra statim: alterum vnicaule crassius. Vtrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, & abeuntem cum aura: scolymon Græci vocant. Hic antequam floreat contusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscunque ex aqua decocta, potoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat: & vuluis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, vt mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus videtur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

**sistit. legit Manutius & vetust. codex, contrario omnino sensu.*

Theriaca compositio, medicaminis Antiochi.

Cap. XXIIII.

SEd discessuri ab hortensibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus, aduersus venenata animalia, incisam lapide versibus in limine ædis Aesculapij. Serpylli duûm denariorum pondus; opopanacis & millij tantundem

dem

dem ſingulorum, trifolij pondus denarij: anethi & fœniculi ſeminis, & aniſi, & ammij, & apij, denariorum ſenûm ſingulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribratáque vino quàm poſſit excellenti, digeruntur in paſtillos, victoriati pondere. Ex his ſinguli dantur ex vini miſti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduerſus omnia venena vſus traditur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXI.

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum varietate. Cap. I.

IN HORTIS seri & coronamenta iussit Cato, inenarrabili florum maximè subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum naturæ pingere, lasciuienti præsertim & in magno gaudio fertilitatis tam variè ludenti. Quippe reliqua, vsus alimentíque gratia genuit: ideóque secula annósque tribuit iis. Flores verò odorésque in diem gignit: magna (vt palàm est) admonitione hominum, quæ spectatissimè floreant, celerrimè marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarum varietati, siue alterni atque multiplices inter se nectantur, siue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De

De strophiolo, serto, & qui primùm flores miscere cœperint, & quando primùm corolla inuenta est vel appellata, & quare. Cap. II.

TEnuioribus vtebantur antiqui, strophia appellantes: vnde nata strophiola. Quin & vocabulum ipsum tardè communicatum est, inter sacra tantùm & bellicos honores coronis suum nomen vindicantibus. Cùm verò è floribus fierent serta, à serendo seruiæ appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeò antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, mos erat primùm. Postea variari cœptum mistura versicolori. Florúmque inuicem odores colorésque accendêre Sicyonij, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cùm opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans variaret, essétque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem centesimam. Sic coronis è floribus receptis, paulò mox subiere, quæ vocantur Aegyptiæ, ac deinde hybernæ, cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto. Paulatímque & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, postquàm è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primùm coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto. Cap. III.

CRassus diues, primus argento auróque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesserúntque

rúntque & lemnici, quos adiici ipsarum coronatum honos erat propter Hetruscas, quibus iungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ij. Cælare eos primus instituit P.Claudius Pulcher, bracteásque etiam phyliræ dedit. Semper tamen autoritas vel ludicro quæsitarum fuit. Nanque ad certamina in Circum per ludos & ipsi descendebant, & seruos suos quisque mittebant. Inde illa XII.tabularum lex: Qui coronam parit, ipse pecuniáue eius, virtutis ergô arguitur. Quam serui equíue meruissent, pecunia partam lege dici nemo dubitauit. Quis ergo honos? vt ipsi mortuo parentibúsque eius, dum intus positus esset, forísue ferretur, sine fraude esset imposita. Aliâs in vsu promiscuo ne ludicræ quidem erant. Ingénsque & hinc seueritas. L.Fuluius argentarius, bello Punico secundo, cum corona rosacea interdiu è pergula sua in forum prospexisse dictus, ex autoritate Senatus in carcerem adductus, non ante finem belli emissus est. P.Munatius, cùm demptam Marsyæ coronam è floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in vincula Triumuiri iussissent, appellauit Trib. Pleb. Nec intercessere illi, aliter quàm Athenis, vbi comessabundi iuuenes ante meridiem conuentus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non est aliud, quàm filia Diui Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem Populus Romanus honorem Scipioni tantùm habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarij cuiusdam negotiatoris. Ob id erat in Tribunatu plebei admodum gratus, dignúsque Africanorum familia. Nec erat in bonis fune-

ris impensa. Asses ergo contulit populus, ac funus elocauit, quáque præferebatur, flores è prospectu omni sparsit. Et iam tunc coronæ Deorum honos erant, & Larium publicorum priuatorúmque, ac sepulcrorum & Manium. Summáq; autoritas pactili coronæ.* Sutiles aliorum sacris inuenimus, & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria: eóque luxuria processit, vt non esset gratia nisi mero folio: sutilibus mox petitis ab India, aut vltra Indos. Lautissimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veste serica versicolores vnguentis madidas. Hunc habet nouissimè exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atq; Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipuè, odorum vi surrepente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Nanque apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsáque capiti imposita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium vt coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concerpta in scyphum incipienti haurire opposita manu: En ego sum, inquit, illa carc Antoni, quam tu noua prægustantium diligentia caues: adeò mihi, si possim sine te viuere, occasio aut ratio deest. Inde eductum custodia bibere iussit, illico expirante. De floribus extra suprà dictos scripsit Theophrastus apud Græcos. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros Anthologicôn: flores verò persecutus est nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus:

* Sutiles Saliorum

mus: id enim friuolum eſt: ſed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus. Pauciſſima noſtri genera coronamẽtorum inter hortenſia nouere, ac penè violas roſáſque tantúm.

De roſa in coronis, & de generibus eius, & vbi feratur. Cap. IIII.

ROſa naſcitur ſpina verius, quàm frutice, in rubo quoque proueniens, illic etiam iucundi odoris, quamuis anguſti. Germinat omnis primò incluſa granoſo cortice. Quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Vſus eius in coronis propè minimus eſt. Oleo maceratur, ídque iam à Troianis temporibus, Homero teſte. Prætereà in vnguenta tranſit, vt diximus. Per ſe medicas artes præbet. Emplaſtris atque collyriis inſeritur mordaci ſubtilitate. Menſarum etiam deliciis inungendis minimè noxia. Genera eius noſtri fecere celeberrima Prænestinam & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, viliorem albicantibus foliis. * Vtiliſſimam verò plurimis, ſed minutiſſimis ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorum, aſperitate, læuore, colore, odore. Pauciſſima quina folia, ac deinde numeroſiora: cùm ſit genus eius, quam centifoliam vocant: quæ eſt in Campania Italiæ, Græciæ verò circa Philippos: ſed ibi non ſuæ terræ prouentu. Pangæus mons in vicino fert, numeroſis foliis ac paruis: vnde accolæ tranſferentes conſerunt, ipſáque plantatione profi-

**Viliſſimã, contrario penitus ſenſu legit Manutius alíique vetuſtũ Venetum codi. Camertis manu emẽdatum ſequuti, & rectius, opinor, propter cõparatiuũ viliorem, quod præcedit.*

ciunt. Non autem talis odoratiſſima eſt, nec cui latiſsimum maximúmque folium. Breuitérque indicium eſt odoris, ſcabritia corticis. Cepio Tiberij Cæſaris principatu, negauit centifoliam in coronis addi, præterquam extremos velut ad cardines, nec odore nec ſpecie probabilem. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſempérque naſcenti ſimilis, latiſsimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliâs vera quoque plurimùm ſolo præualet. Cyrenis odoratiſsima eſt, ideóque ibi vnguentum pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis ſiccis quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris: propriéque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, ſera Mileſia. Nouiſsimè tamen deſinit Præneſtina. Fodiuntur altius quàm fruges, leuius quàm vites. Tardiſsimè proueniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt ſub ipſo flore opertum lanugine: ob id potius caule conciſo inſeruntur. Et ocellis radicis, vt harundo vnum genus inſeritur pallidæ ſpinoſæ, longiſsimis virgis quinquefoliæ, quæ è Græcis altera eſt. Omnis autem reciſione atque vſtione proficit: tranſlat

tranſlatione quoque, vt vitis optimè ocyſsiméq; prouenit, ſurculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, poſt Vergiliarum occaſum ſata: dein per Fauonium tranſlata, pedalibus interuallis, crebróque circunfoſſa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera, & ratione ea inſerendi.
Cap. V.

Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione vnguenti oleíque, quod lirinon appellatur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vlli florum excelſitas maior, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuíq; filo & ſemine, ſtantibus in medio crocis. Ita odor colórque duplex, & alius calycis, alius ſtaminis; differentia anguſta. In vnguenti verò oleíque vſu, & folia non ſpernuntur. Eſt flos non diſſimilis illi in herba quam conuoluulum vocant, naſcens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lacryma ſua, vt hippoſelinum: nihilque eſt fœcundius, vna radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alij florem eius cynorrhodon. Laudatiſsimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide. Quartum locum

obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, maioríſque bulbi, ſed vnius: Narciſſum vocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis eſt & hæc, quòd narciſſis folia in radice ſunt, probatiſsimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Omnes ſerotini. Poſt Arcturũ enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur nanque menſe Iulio ſcapi areſcentes, liliáque ſuſpenduntur in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini vel Græci menſe Martio macerantur, vt colorem percipiant: atque ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fæcis circunfuſis. Sic fiunt purpurea lilia: mirúmque, ita tingi aliquid, vt naſcatur infectum.

De violis & de caltha, & de baccare, combreto, aſaro & croco. Cap. VI.

Violis honos proximus. Earum plura genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plantis omnes, vt olus, ſatæ. Ex iis verò, quæ ſponte apricis & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeunt, ſolæque Græco nomine à cæteris diſcernuntur, appellata Ia, vt ab his Ianthina veſtis. Sed ſatiuis maxima autoritas luteis. Genera iis Tuſculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore, ſed minus odorato. In totum verò ſine odore, minutóque folio calathiana, munus autumni, cæteræ veris. Proxima ei caltha eſt concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore ſuperatur. Eſt enim grauis caltha. Non leuior ei, quam

ſcop

ſcopam regiam appellant: quanquam folia eius olent, non flores. Baccar quoque radicis tantum odoratæ eſt, à quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos, Ariſtophanes priſcæ Comœdiæ Poëta teſtis eſt. Vnde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit. Simillimum ei combretum appellatur, foliorum exilitate vſque in fila attenuata, & procerius quàm baccar. Nec hæc ſunt tantùm, ſed eorum quoque error corrigendus eſt, qui baccar, ruſticum nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci aſaron vocant, cuius ſpeciem figurámque diximus in nardi generibus. Quinimo aſaron inuenio vocitari, quoniam in coronis non addatur. Crocum ſylueſtre optimum: ſerere in Italia minimè expedit, ad ſcrupula vſque ſingula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiúſque & nitidius, ſed multò leuius degenerans. Sed nec vbique fœcundum, etiam Cyrenis, vbi ſemper flores laudatiſſimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundum locum dedere. Adulteratur nihil æquè. Probatio ſynceri, ſi impoſita manu crepat, veluti fragile. Humidum enim, quod euenit adulteratione, cedit. Altera probatio: ſi manu prolata ad ora, leniter faciem oculóſque mordeat. Eſt per ſe genus ſatiui blandiſſimum vulgo, cum ſit medio candidum, dialeucon vocant. Contrà Cyrenaico vitium, quòd omni croco nigrius eſt, & celerrimè marceſcit. Optimum vbicunque quod pinguiſſimum, & bre,

uibus capillis: pessimum verò, quod situm redolet. Mutianus autor est, in Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactum, atque ita degenerans renouari. Vsus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto penè in capillaméti modum. Sed vino mirè congruit, præcipuè du'ci, tritum ad theatra replendá. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, folióque florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, melius etiam hyberna. Carnosa & illi radix, viuaciórque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri pereundóque melius prouenit. Ideo iuxta semitas ac fontes lætissimum.

De floribus antiquis, & de odoramentorum diuersitate, saliunca, & polio.

Cap. VII.

TRoianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores Homerus treis laudat, loton crocon: hyacinthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro vlli non amarus: è contrario dulcia raro odorata. Itaque & vina mustis odoratiora, & syluestria magis omnia satiuis Quorundam odor suauior è longinquo, propius admotus hebetatur, vt violæ. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas dies vergit, hebetatur. Nouella quoque vetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media: Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis. In Aegypto tamen minimè odorati flores, quia nebulosus & roscidus aër est à Nilo

flumine

flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cùm virent, non olent, propter humorem nimium: vt buceros, quod est fœnum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, vt violæ, rosæ, croco. Quæ verò ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, vt in lilio vtriusque generis Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, vt violæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca: vt ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascuntur. Quædam vetustate odoratiora, vt cotonea: eadémque decerpta, quàm in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detracto cortice: quædam verò non nisi vsta, sicut thura myrrhæque. Flores triti omnes amariores, quàm intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, vt melilotos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, vt iris: quin & arborem totam cuiuscunque radices attingit. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheri quod dictum est, credimus. Illa quoque non omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, vt irin atque saliuncam, quanquam nobilissimi odoris vtranque. Sed iris radice tantum commendatur, vnguentis & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico. Et ibi quoque non in maritimis, sed in syluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustúque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est, Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos subrussa,

Optima, quæ ſternutamenta tactu mouet. Caulem habet cubitalem, * erectum. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arquus cæleſtis, vnde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Et foſſuri tribus ante menſibus mulſa aqua circunfuſa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circunſcripta mucrone gladij orbe triplici: & cùm legerint eam, protinus in cælum attollunt. Natura eſt feruens, tractatáque puſtulas ambuſti modo facit. Præcipitur ante omnia, vt caſti legant. Teredines non ſicca modò, verum & in terra celerrimè ſentit. Optimum antea irinum Leucade & Elide ferebatur: iampridem enim & ſeritur: nunc è Pamphylia: ſed Cilicium maximè laudatur atque Septentrionale. Saliunca folioſa quidem eſt, ſed breuis, & quæ necti non poſſit. Radici numeroſæ cohæret, herba verius quàm flos, denſa veluti manu preſſa, breuitérque cæſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiúmq; aprica: vrbiũ Eporrhedia, tantæ ſuauitatis, vt metallum eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratiſſimum. Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, ſupérque cætera ad famam etiam ac dignitates: prorſúſq; miram, ſi modò (vt tradunt) folia eius manè candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera eius: cãpeſtre maius, ſylueſtre quod minus eſt. Quidam teuthrion vocant. Folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Et de odoratis floribus ſatis dictum.

* & rectũ

De vnguentium æmulatione cum floribus, & amaranto, & chryſocome, ſiue chryſiti. Cap. VIII.

IN quibus vnguento viciſſe naturam gaudens luxuria

luxuria, veſtibus quoq; prouocauit eos flores qui
colore cōmendantur.Hos animaduerto tres eſſe
principales:vnā in cocco,qui in roſis micat.Gra-
tius nihil traditur aſpectu,& in purpuras Tyrias,
dibapháſq; ac Laconicas.Aliū in amethyſto,qui
in viola:& ipſe in purpureū, quémq; ianthinū ap
pellauimus. Genera enim tractamus, in ſpecies
multas ſeſe ſpargētia.Tertius eſt,qui propriè con
chylij intelligitur,multis modis:vnus in heliotro
pio,& in aliquo ex his plerunq; ſaturatior : alius
in malua,ad purpurā inclinans:alius in viola ſe-
rotina,cōchyliorū vegetiſſima.Paria nunc com-
ponuntur,& natura atq; luxuria depugnant.Lutei
video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus
flammeis totum fœminis conceſſum: & fortaſſis
ideo non numerari inter principales, hoc eſt,
communes maribus ac fœminis,quoniam ſocie-
tas principatum dedit.Amaranto non dubiè vin-
cimur. Eſt autem ſpica purpurea verius, quàm
flos aliquis,& ipſe ſine odore.Mirum in eo, gau-
dere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Augu-
ſto mēſe:durat in autumnū.Alexandrino palma,
qui decerptus aſſeruatur. Mirúmque, poſtquam
defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiui-
ſcit,& hybernas coronas facit.Summa eius natu
ra in nomine eſt,appellato,quoniam non marce
ſcat.In nomine & cyani colos:item holochryſi.
Omnes autem hi flores non fuere in vſu Alexan-
dri Magni ætate, quoniam proximi à morte eius
autores ſiluere de illis: quo manifeſtum eſt poſt-
eà placuiſſe. A Græcis tamen repertos quis du-
bitet, non aliter Italia vſurpante nomina illo-
rum? At Hercules petilio ipſa nomen impo-
ſuit autumnali, circáque vepres naſcenti,& tan-
tùm colore commendato,qui eſt roſæ ſylueſtris.

Folia parua, quina. Mirúmque in eo flore, inflecti cacumen & non niſi retorto folia naſci, paruo calyce, ac verſicolori, luteum ſemen includente. Luteus & bellio paſtillicantibus quinquagenisſquinis barbulis coronatur. Pratenſes hi flores, ac ſine vſu plerique, & ideo ſine nominibus. Quin & his ipſis alia alij vocabula imponunt. Chryſocome ſiue chryſitis, non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine eſt, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex auſtero dulci, in petroſis opacíſque naſcens.

De honore coronarum, & cyclaminio, & meliloto, & trifolio, tria genera eius. Cap. IX.

ET ferè peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat * ratio ad eas coronas, quæ varietate ſola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas: (nanque & iis decerpitur luteus) item rhododendron: item zizipha, quę & Cappadocia vocantur: his odoratus, ſimiliſq; olearum floribus. In vepribus naſcitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos eius coloſſinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ, corymbíque earum obtinent principatum; de quibus in fruticum loco abundè diximus. Sunt & alia genera, nominibus Græcis indicanda, quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris naſcuntur, nobis tamen conſectanda, quoniam de natura ſermo, non de Italia eſt. Ergo in coronamenta folio venére melothron, ſpireon, trigonon, cneoron, quod caſſiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, quæ conyza, meliſſophyllō quod apiaſtrum, meliloton quod ſertulam Campanam vocamus. Eſt enim in Cam

*ratio

pania Italiæ laudatiſſima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicunque verò aſperis & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatis, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupauit. Odor eius croco vicinus eſt, & flos, ipſa cana. Placet maximè foliis breuiſſimis atque pinguiſſimis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Minyanthes vocant Græci, alij aſphaltion, maiore folio, quo vtuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutiſſimum. Inter hæc neruoſi cauliculi quibuſdam, vt marathro, hippomarathro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio genere earum ſylueſtribus roſis ſimilis. Et in iis quoque colos tantùm delectat, odor autem abeſt. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumnum.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore & helenio, & abrotono & leucanthemo. Cap. X.

TOtidem & origani in coronamentis ſpecies. Alterius enim nullum ſemen. Id, cui odor eſt, Creticum vocatur. Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. Floret autem circa ſolſtitia, cùm & apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Prouentum enim ſperant apiarij largè floreſcente eo. Læditur imbribus amittítque florem. Semen thymi non poteſt deprehendi, cùm origani perquàm minutum, non tamẽ fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo intelligitur, ſatóque eo naſcitur. Quid non tentauere homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo tranſlatum eſt ex Attica thymum,

thymum, & vix flore (vti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, nisi intra c c c. stadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonési refertos scimus: hoc penè solo reditu, è longinquis regionibus pecudum millibus conuenientibus, vt thymo vescantur. Et conyzæ duo genera in coronamentis mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius angustiúsque, imbricatum maris & ramosius. Flos quoque magis splendet eius, serotinus vtrique post Arcturum. Mas odore grauior, fœmina acrior, & ideo contra bestiarum morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent. Masculæ radix à quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantùm folio coronant Iouis flos, amaracus hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, serpyllum, omnia surculosa rosæ modo. Colore tãtùm placet Iouis flos, odor abest: sicut & illi, qui Græcè phlox vocatur. Et ramis autem & folio odorata sunt, excepta serpyllo. Helenium è lacrymis Helenę dicitur natum, & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Abrotonum odore iucundè graui floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine melius, quàm radice aut surculo: semine quoque non sine negotio: plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrunque æstate. Alsiosa enim admodũ sunt: & Sole tamen nimio læduntur. Sed vbi conualuere, ritu vitis

fruti

fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum est, flore albo foliosum.

De amaraco vel sampsucho, & nyctegreto, & meliloto, & viola alba, & codiamino, & de sylvestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare.

Cap. XI.

AMaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus & Syria sampsuchum. Seritur vtroque genere, & semine & ramo, viuacius prædictis, & odore melius. Copiosum amaraco æquè, quàm abrotono, semen. Sed abrotono radix vna & altè descendens: cæteris in summo terræ leuiter hærens. Reliquorum satio autumno ferè incipiente, necnon & vere quibusdam locis quæ vmbra gaudent, & aqua ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, foliis spinæ, nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium vernum radicitus, siccarísque ad Lunam xxx. diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorúmque reges vti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab aliis nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos vbique nascitur: laudatissima tamen in Attica: vbicunque verò recens, nec candicans, & croco quàm simillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima ver nuntiantium, viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat. Posteà quæ appellatur purpurea. Proximè flammea, quæ & phlox vocatur, syluestris duntaxat. Codiaminon bis anno, verè & autum

autumno: æſtates hyeméſque fugit. Seriores ſuprà dictis aliquanto narciſſus & lilium trans maria: in Italia quidem, vt diximus poſt roſam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. Eſt autem hæc ſylueſtrium bulborum flos, aliáque quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex ſylueſtribus heliochryſos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia vocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouiſſima roſa. Eadémque prima deficit: excepta ſatiua: è cæteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & œnanthe: ſed hæc ita, ſi deuulſa crebrò prohibeatur in ſemen abire. Naſcitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus vuis, atque inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore editi, ita diſcurrentibus venis, vt Græcarum literarum figura AI legatur inſcripta. Heliochryſos florem habet auro ſimilem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, ſed durum. Hoc coronare ſe Magi, ſi & vnguenta ſumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriámque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi ſunt. Succedunt illis æſtiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij. Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maximè ſpectabilis pothos. Duo genera huius: vnum, cui flos hyacinthi eſt: alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi, marceſcúntque. Alij rurſus ſubeunt autumno. Tertium genus lilij & crocum, in vtroque genere vnum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarij quidem

quidem & ſpinæ flore vtuntur: quippè cùm ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulę quoque cōdiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In Italia violis ſuccedit roſa: huic interuenit lilium: roſam cyanus excipit, cyanum amarantus. Nam vincaperuinca ſemper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Topiaria herba: inopiam tamen florum aliquando ſupplet. Hæc à Græcis chamædaphne vocatur. Vita longiſſima violæ albæ eſt trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquennium perfert, nec reciſa, nec aduſta. Illo enim modo iuueneſcit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Aegypto ſine odore hæc omnia: tantúmq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiã binis menſibus antecedit germinatio omnium. Roſaria à Fauonio foſſa oportet eſſe, iterúmque ſolſtitio. Et id agendum, vt intra id tempus purgata ac pura ſint.

De cura apum, pabulo & morbis earum & remediis. Cap. XII.

VErùm hortis coronamentíſque maximè aluearia & apes conueniunt, res præcipui quęſtus compendiíque, cùm fauit. Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, violas, lilium, cytiſum, fabam, eruilium, cunilam, papauer, conyzam, caſiam, melilotum, meliſſophyllum, cerinthen. Eſt autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis ſuccum habente. Horum floris auidiſſimæ ſunt, atque etiam ſinapis, quod miremur, cùm oliuæ florem ab his non attingi conſtet. Ideóq; hanc arborem procul eſſe melius ſit. cùm aliquas quàm proximè ſeri conueniat, quæ & euolantium examina inuitent, nec longius abire

patiantur. Cornum quoque arborē caueri oportet. Nam flore eius deguſtato, aluo concita moriuntur. Remedium, ſorba contuſa è melle prębere his, vel vrinam hominum, vel boum, aut grana punici mali, ammineo vino conſperſa. At geniſtas circunſeri alueariis gratiſſimum. Mirum eſt dignúmq; memoratu de alimentis quod comperi. Hoſtilia vicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus alueos, noctibúſque quina millia paſſuum contrario amne naues ſubuehunt. Egreſſæ luce apes paſtæque, ad naues quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipſo preſſis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectíſque eximantur mella.

De venenato melle, & de remediis mellis venenati, & mellis insani. *Cap. XIII.*

ET in Hiſpania mulis prouehunt, ſimili de cauſa. Tantúmque pabulum refert, vt mella quoq; venenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibuſdā annis pernicioſiſſima exiſtunt, ab iiſdem apibus facta. Nec dixere autores, è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & iumentorum quidem, ſed præcipuè caprarum, appellata ęgolethron. Huius flores concipiunt noxiū virus aquoſo vere marceſcentes. Ita fit, vt non omnibus annís ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt, quòd omnino non denſatur, quòd color magis rutilus eſt, odor alienus, ſternutamenta protinus mouens, quòd ponderoſius innoxio. Qui edêre, abiiciunt ſe humi, refrigerationem quærentes: nam & ſudore diffluunt. Remedia ſunt multa, quę ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repręſentari aliqua

aliqua in tantis insidiis oportet, mulsum vetus è melle optimo & ruta: salsamenta etiam si reiiciantur sumpta crebró. Certúmque est id malum per excrementa ad canes etiam peruenire, similitérque torqueri eos. Mulsum tamé ex eo inueteratum, innocuum esse constat: & fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, sugillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab insania quam gignit, mænomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatét syluæ. Génsque ea, cùm ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cęsariensis Getulia, contermina Massæsulis, venenati faui gignuntur: quidámque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quòd liuore deprehenduntur. Quid sibi voluisse naturam iis arbitremur insidiis, vt ab iisdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem, in qua venenum facillimè daretur, etiámne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi vt cautiorem minúsque auidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem venenatas, remedio aduersus has vtique non differendo. Ergo maluæ succo, aut foliorum ederę perungi salutare est, vel percussos ea bibere. Mirum tamen est, venena portantes ore, fingentésque ipsas non mori: nisi quòd illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes Psyllis Marsísque inter homines.

De melle quod muscæ non attingunt, & aluearijs, & cura eorum si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat.

Cap. XLIII.

ALiud in Creta miraculum mellis. Mons est Carina ix. M. passuum ambitu; intra quod spatium muscæ non reperiuntur; natúmque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamétis eligitur. Aluearia oriété ęquinoctialem spectare conuenit. Aquilonem euitét: nec Fauonium minus. Aluearia optima è cortice, secunda ferula, tertia vimine. Multi ea & speculari lapide fecere, vt operantes intus spectarent. Circunlini alueos fimo bubulo vtilissimũ, operculũ à tergo esse ambulatorium, vt proferatur intus, si magnus sit alueus aut sterilis operatio, ne desperatione cúram abiiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebrò suffiri maximè fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apésque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est: papilionum maior pestis. Tollitur verò, cùm maturescit malua noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibus deesse censeatur apibus, vuas passas siccásue, ficósque tusas, ad fores earum posuisse conueniet. Item lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiam æstatibus tidem cibi præstandi, cùm siccitas cõtinua florum alimentum abstulit. Alueorum, cùm mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari aqua precipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum. Cera fit expressis fauis, sed antè purifica-

tis

tis aqua, & triduo in tenebris ſiccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc ſporta colatis. Rurſus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipitúrque alia frigida, vaſis melle circunlitis. Optima, quę Punica vocatur. Proxima, quàm maximè fulua, odoríſque mellei, pura, natione autem Pontica, quam conſtare equidem miror inter venenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Poſt has Corſica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur ſub dio ſæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem, id eſt candidiſſima quæque, transfundúntque in vas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim: dein vas ipſum refrigerant. Et cùm hæc ter fecere, iuncea crate ſub dio ſiccant Sole, Lunáque: hæc enim candorem facit, Siccantes, ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidiſsima verò fit, poſt inſolationem etiamnum recocta. Punica medicis vtiliſsima. Nigreſcit cera addito chartarum cinere, ſicut anchuſa admiſta rubet. Varióſque in colores pigmentis trahitur, ad reddendas ſimilitudines, & innumeros mortalium vſus, parietúmq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibúſq; in natura earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta eſt.

De herbis ſponte naſcentibus & aculeatis.
Cap. XV.

SEquuntur herbæ ſponte naſcentes, quibus pleræque gentium vtuntur in cibis, maximéque Aegyptus, frugum quidem fertiliſsima, ſed vt

propę sola iis carere posit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscum, batin marinam, batin hortensianam, quam aliqui asparagum Gallicum vocant. Prętet has pastinacam pratensem, lupum salictarium, eáque verius oblectamenta, quàm cibos. In Aegypto nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui vocant. Hanc è Nilo metunt, caule, cùm coctus est, araneoso in mandendo, thyrso autem, qui inter folia emicat, spectabili, foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris amnibus vocamus. Adeóque Nili sui dotibus gaudent, vt implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Aegypto proxima autoritas cichorio est, quā diximus intubum erraticum. Nascitur post Vergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad vincula vtuntur illa. Anthalium longius à flumine nascitur, mespili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & œtum, cui pauca folia minimáq;, verùm radix magna. Aracidna quidem & aracos, cū habeant radices ramosas ac multiplices, nec folium, nec herbam vllā, aut quicquam aliud supra terrā habent. Reliqua vulgarium in cibis apud eos herbarū nomina: cōdrylla, hypochœris, & caucalis, anthriscum, scandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: parthenium, strychnum, corchorus & æquinoctio nascens aphace, acinos, quam epipetron vocant, quæ nunquàm floret. At è cōtrario aphace subinde marcescentę flore emittit alium, tota hyeme totáque

que vere in æstatem. Multas prætereà ignobiles habent: sed maximè celebrãt cnicon Italię ignotam, ipsis autem oleo, non cibo, gratam. Hoc faciunt è semine eius. Differentia prima, syluestris & satiuæ. Syluestrium duæ species: Vna mitior est, simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquę mulieres vtebantur ex illis: quare quidam atractylida vocant. Semen eius candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui penè humi serpát, minuto semine. Aculeatarum generis hæc est: quoniam distinguenda sunt & genera. Ergo quędam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spinosarum multę species. In totum spina est asparagus, scorpio: nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata sunt, vt carduus, eryngion, glycyrrhizon, vrtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent folium, vt tribulus, & ononis. Quędam in folio habent & in caule, vt phleos, quod aliqui stœben appellauere. Hippophaës spinis geniculatum: tributa proprietas, quòd & fructum spinosum habet. Ex omnibus his generibus vrtica maximè noscitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpè altior binis cũbitis. Plures eius differentiæ. Syluestris, quam fœminam vocant, mitior. Et in syluestri quæ dicitur cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis foliis. Quæ verò etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine vllis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tantùm leni pruritum, pustulásque confestim adusto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gigni-

tur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quóque radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia, morsu carens, lamium vocatur. De scorpione dicemus inter medicas.

De carduo, & helxine, & tribulo & anchusa.

Cap. XVI.

CArduus & folio & caule spinosas lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Est & illa differentia, quòd quædam in iis multicaulia ramosáque sunt, vt carduus. Vno autem caule, nec ramosum, cnicos. Quædam cacumine tantùm spinosa sunt, vt eryngium. Quædam æstate florent, vt tetralix, & helxine. Scolymus quoque floret serò & diu. Acorna colore tantùm ruffo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoque, nisi cādidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. Qua de causa phonos vocatur à quibusdam, odore etiam grauis, serò maturescente semine, nec ante autumnum: quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verùm omnia hęc & semine & radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab iis distat, quòd radix eius vescendo est decocta. Mirum, quòd sine interuallo tota ęstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helxine rara visu est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua media veluti malum extuberat, contectum sua

fron

fronde. Huius vertex summus lacrymam continet iucundi saporis, acanthicen mastichen appellatam. Et cactos quoque in Silicia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cuius in terra serpunt caules, à radice emissi, lato folio & spinoso. Caules vocant cactos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnum caulem rectum habent, quem vocant pternica, eiusdem suauitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon vocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant ascaliam. Tribulus non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vlmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo: vni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & serius floret, magísque septa obsidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum in siliqua. Alteri harenaceum. Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet apposito folio rutæ simili, toto caule foliatum in modum coronæ: sequitur à frugibus, aratro inimica, viuáxque præcipué. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, vt eius quam coronopum vocant. E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno ceríq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato est & crepis, & apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac longitudine, angustiis ipsius folij, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior hic quibusdam per partes florentibus, vt ocimo, heliotropio, aphacæ, onocichlæ.

Differentia herbarum perſolia, & quæ herbæ toto anno floreant, & de haſtula regia, & piſtana, & gladiolo.

Cap. XVII.

MVltis inter hæc æterna folia, ſicut quibuſdam arborum: in primíſque heliotropio, adianto. Aliud rurſus ſpicatarum genus, ex quo eſt cynops, alopecuros, ſtelephuros, (quam quidã ortyga vocant, alij plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas) thryallis. Ex iis alopecuros ſpicam habet mollem & lanuginem dẽſam, non diſſimilem vulpium caudis, vnde ei & nomen. Proxima eſt ei & ſtelephuros, niſi quòd illa particulatim floret. Cichorion & ſimilia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice poſt Vergilias. Perdicium & aliæ gentes, quàm Aegyptij, edunt: nomen dedit auis, id maximè eruens. Craſſas, plurimáſque habet radices. Item ornithogale caule, tenero, candido, ſemipedali radice, bulboſa, molli tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirum, loton herbam & ægilopa, non niſi poſt annum è ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura, quòd à ſummo florere incipit, cum cæteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant. Notabile & in lappa, quæ adhæreſcit, quoniam in ipſa flos naſcitur, non euidens, ſed intus occultus, & intra ſe germinat, velut animalia quæ in ſe pariunt. Item circa Opuntem Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis. Mirúmq;, è folio eius radicem fieri, ac ſic eam naſci. Iaſione vnum foliũ habet, ſed ita implicatum, vt plura videãtur. Cõdrylla amara eſt, & acri in radice ſucco. Amara & aphace, & quę picris nominatur, & ipſa toto anno florens: nomen

nomen ei amaritudo impoſuit. Notabilis & ſcillæ crocíque natura, quòd cùm omnes herbæ folium primum emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quàm folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in ſcilla verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadémque ter floret (vt diximus) tria tempora ſationum oſtendens. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc eſt gladioli, radicem. Dulcis ea eſt, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderoſiorémque ſimul ſubacta. Non diſſimilis eſt & quæ theſion vocatur, guſtu aſpera. Cæteræ eiuſdem generis folio differunt. Aſphodelus oblongum & anguſtum habet, ſcilla latum & tractabile, gladiolus ſimile nomini. Aſphodelus manditur, & ſemine toſto, & bulbo: ſed hoc in cinere toſto, dein ſale & oleo addito: prætereà tuſo cum ficis, præcipua voluptate, vt videtur Heſiodo. Traditur & ante portas villarum ſatum, remedio eſſe contra veneficiorum noxiam. Aſphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix eius napis modicis ſimilis eſt: neque alia numeroſior, LXXX. ſimul aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & ferè Græci, princépſq; Pythagoras, caulem eius cubitalem, & ſæpe duûm cubitorum, foliis porri ſylueſtris, anthericon vocauere: radicem verò, id eſt bulbos, aſphodelon. Noſtri illud albucum vocant, & aſphodelum haſtulam regiam. Ea eſt & caulis acinoſi. Eius duo genera faciunt. Albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, purus, læuis. De quo Mago præcipit, exitu menſis Martij, & initio Aprilis, cùm floruerit, nondum ſemine eius intumeſcente, demetendum: findendóſque ſcapos, & quarto die

in Solem proferendos: ita ſiccatis manipulos faciendos. Item piſtanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas ſagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maij vſque ad finem Octobris menſis decorticari, atque leni Sole ſiccari iubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron vocant, & ipſum paluſtrem, Iulio menſe toto ſecari iubet ad radicem, tertióque die in Sole ſiccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam paluſtribus deſectis nocturni rores noceant.

De iunco genera ſex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro, & odorato iunco. *Cap. XVIII.*

Similia præcipit & de iunco, quem mariſcon appellant, ad texendas tegetes, & ipſum Iunio menſe eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera de ſiccando, eadem quæ de vlua ſuo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit, quod marinum, & à Græcis oxyſchœnon vocari inuenio. Tria genera eius: acuti, ſterilis, quem marem & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſſior hic & fruticoſior. Magíſque etiamnum tertius, qui vocatur holoſchœnos. Ex his melancranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. Vtiliſſimus ad vitilia holoſchœnos, quia mollis & carnoſus eſt. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Naſcitur autem is, quem marem appellamus, ex ſemetipſo, cacumine in terram defixo: melancranis autem ſuo ſemine. Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Vſus ad naſſas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla,

dulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, vt inciso ventre impleant penè vnciarum latitudinem, in Aegypto verò cribrorum longitudinem, non aliâs vtiliorem. Quidam etiamnum vnum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon vocant. Multi verò non discernunt à cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus vtrunque. Cypirus est gladiolus, vt diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & posteà in Phœnice. Cretico candor odórque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegyptio. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorúmque generi est magnus vsus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse * aduersus calculosos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirúmque tradit, barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioréſque sic etiam fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibúsque cum oleo illitum, non dubiè mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguísque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix oliuæ nigræ similis, quam cùm oblonga est, cyperida vocant, magni in medicina vsus. Laus cypero prima Hammoniaco, secunda Rhodio, tertia Thraciæ, nouissima Aegyptio: quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. Sed cyperos durissima, víxque spirans. Cæteris odor & ipsis nardum imit

*aduersus calculos.

imitans. Eſt & per ſe Indica herba, quæ cyperis vocatur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. Cypero vis in medicina pſilothri. Illinitur pterygiis, hulceribúſque genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris hulceribus. Radix aduerſus ſerpentium ictus, & ſcorpionum præſertim, remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, vt expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id vtiliſſima hydropicis. Illinitur & hulceribus, quæ ſerpunt, ſed his præcipuè quæ in ſtomacho ſunt, ex vino vel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tuſsi medetur. Semen toſtum, & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarum menſes, capitíſque dolores facit. At qui vocatur holoſchœnos, eius quæ proxima ſunt radicis, commanducantur aduerſus araneorum morſus. Inuenio etiamnum vnum iunci genus, quod euripicen vocant. Huius ſemine ſomnum allici, ſed modum ſeruandum, ne ſopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur, quoniam & in Syria Cœle (vt ſuo loco retulimus) naſcitur. Laudatiſsimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, peſsimus ex Africa, ac ſine odore. Eſt autem rotundus, vinoſæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricando odorem roſę emittit, rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes, ob id ſtomacho vtilis, bilémq; & ſanguinem reiicientibus. Singultus ſedat, ructus mouet, vrinam ciet, veſicæ medetur. Ad muliebres vſus decoquitur. Opiſthotonicis cum reſina arida imponitur. Excalfactoria & roſa. Vteros adſtringit, refrigerat. Vſus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorum partéſque candidæ, vngues vocantur. In flore aliud eſt ſemen,

aliud

aliud capillus in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium ſiccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cùm vngues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cùm detractis vnguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vaſis vitreis. Quidam & ſalem admiſcent, & anchuſam nonnulli, aut aſpalathum, aut iuncum odoratum: quia talis maximè prodeſt vuluæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadem folia detractis vnguibus, trita per linteum ſpiſſum in æreum vas, lenique igni ſuccus coquitur, donec fiat craſſitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæque folia.

Ex roſa medicinæ, & de lilio, & de narciſſo, & ex viola, & de bacchare, & combreto, & aſaro.

Cap. XIX.

Viuum quomodo fieret è roſa, diximus inter genera vini. Vſus ſucci ad aures, oris hulcera, gingiuas, tonſillas, gargarizatus, ſtomachum, vuluas, ſedis vitia, capitis dolores. In febre per ſe, vel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia vruntur in calliblepharum. Et ſiccis femina aſperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poſca potus: & ſanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetuſtius: & in vmbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non veteri. Naribus ſubductum caput purgat. Capita pota ventrem & ſanguinem ſiſtunt. Vngues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Hulcera enim oculorùm roſa ſordeſcunt, præterquàm

initiis

initiis epiphoræ, ita vt arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis ſtomachi, roſionibus & vitiis ventris, & inteſtinorum, & præcordiis vtiliſſima vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cauendus in his ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſſis aliquis vſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coërcendos, ita vt à balineis inareſcāt corpori, dein frigida abluantur. Syluęſtris cum adipe vrſino alopecias mirificè emendat. Lilij radices multis modis florem ſuum nobilitauere, contra ſerpentium ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clauos pedum in vino decoquuntur, triduóque non ſoluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque aduſtis reddunt. E mulſo potæ inutilem ſanguinem cum aluo trahunt: lieníque & ruptis vulſis proſunt, & * menſibus fœminarum. In vino verò decoctæ, impoſitæque cum melle neruis præciſis medentur. Lichenas & lepras, & ſurfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: epiphoris teſtium, in melle cum hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro: flos & folia hulcerum vetuſtati. Succus, qui flore expreſſus eſt, ab aliis mel vocatur, ab aliis ſyrium, ad emolliendas vuluas ſudoréſque faciendos, & ſuppurationes coquendas. Narciſſi duo genera in vſu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc ſtomacho inutilem, & ideo vomitorium, aluóſque ſoluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narciſſum dictum, non à fabuloſo puero. Vtriuſque radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis. Panis verò cum melle & auenæ farina, Sic & infixa

*menſtruis

corp

corpori extrahit. In polenta tritus oleóque, contusis medetur & lapide percussis. Purgat vulnera permistus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcisinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alsferint. Auribus est vtilissimus: sed capitis dolores facit. Violæ syluestres sunt, & satiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente vuluáue: & contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactúue discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex iis, comitialibus medetur, maximè pueris in aqua potum. Semen violæ scorpionibus aduersatur. Contrà flos albæ suppurata aperit: ipsa discutit. Et albæ autem & lutea extenuant menstrua, vrinam cient. Minor vis est recentibus: ideóque aridis post annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis hulcera: cum cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant. * Bacchar in medicinæ vsu aliqui ex nostris perpensam vocant. Auxiliatur contra serpentes, capitis dolores feruoréisque: item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus à partu & ægilopis incipientibus & ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam bibere spasticis, euersis, conuulsis, suspiriosis, salutare est. In tussi vetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & ve-

**Paulò aliter vetusti codices, aliáq; verborum interpunctione: Bacchar & in medicina vsu est. Aliqui ex nostris, &c.*

ficæ calculos. Conditur cum diapaſmate. Veſtibus odoris gratia inſeritur. Combretum, quod ſimile ei diximus, tritum cum axungia, vulnera mirè ſanat. Aſarum iocinerum vitiis ſalutare eſſe traditur, vncia ſumptum in hemina mulſi miſti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt & præcordiis vuluíſque ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit vinum vrinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in vmbra. Situm celerrimè ſentit.

De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & ſaliunca, & polio, & iri, & holochryſo, & chryſocome, & meliloto.

Cap. X X.

ET quoniam quidam, vt diximus, nardum ruſticum nominauere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit. Inflammationibus coli, vel ex aqua, vel ex vino. Item iocineris & renum, ſuffuſiſque felle. Et hydropicis per ſe, vel cum abſinthio. Siſtit purgationum mulierum impetus. Eius verò quod phu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita, vel decocta ad ſtrangulationes, vel pectoris dolores, vel laterum. Menſes quoque ciet. Bibitur cum vino. Crocum melle non ſoluitur, nullóque dulci: facillimè autem vino, aut aqua, vtiliſſimum in medicina. Adſeruatur cornea pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exhulcerationes, pectoris & renum, iocinerum, pulmonum, veſicarúmque, peculiariter

inflammationi earum vehementer vtile. Item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet. Qui crocum prius biberint, crapulàm non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio vni etiam nomen dedit, ex eo quoque expresso vnguento crocino, quod crocomagma appellant. Habet suas vtilitates contra suffusiones oculorum. Vrinas magis excalfacit, quàm crocum ipsum. Optimum, quod gustatum saliuam dentésque inficit. Iris russa melior, quàm candida: infantibus eam circumligari salutare est, dentientibus præcipuè & tussientibus, tinearúmue vitio laborantibus instillari. Cæteri effectus eius nō multum à melle differunt. Hulcera purgat, capitis præcipuè, suppurationes veteres. Aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes pota. Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca valet. Contra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur. Contra canum morsus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lumbis verò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subducta, sternutamenta mouet, capútque purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut strutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius vtuntur: cum vino, ad clauos vel verrucas: triduóque non soluitur. Halitus oris commanducata abolet, alarúmque vitia.

Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituram consumit. Sedis rimas & condylomata, omniáque in corpore excrescentia sanat. Sunt qui syluestrem xyrin vocent. Strumas hæc vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, vt sinistra manu lecta ad hos vsus * eruatur, colligentésque dicant cuius hominis vtique causa eximant. Scelus herbariorũ aperitur in hac mentiõne. Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicut plantaginis: & si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursúsque opus quærunt partem eam quam seruauere, eodem loco infodiunt: credo, vt vitia quæ sanauerint faciant rebellare. Saliuncæ radix in vino decocta, sistit vomitiones, corroborat stomachum. Polio Musæus & Hesiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriæque auidos polium tractare, colere. Polium cõtra serpẽtes substernitur vel portatur. Medici in vino decoquunt recens, vel aridum, illinúntque, vel spleneticis propinant ex aceto: morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum, partúsque emortuos repellit: Item dolores corporis. Vesicas inanit: & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento, quod alexipharmacon vocant. Stomacho tamen inutile esse, capútque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, vbi inuentum sit, protinus adalligandum contra oculorum suffusiones, cauendúmque ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt, nisi quòd molliora sunt, & lanatiore canitie. Cum ruta syluestri, & si teratur ex aqua cælesti, aspidas mitigare dicitur: & non secus atque cytinus adstringit & cohibet vulne

* seruetur

vulnera, prohibétque serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in vino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fæce vero vini cremata & polenta, lichenas emendat. Chrysocomes radix calfacit, & stringit. Datur potui ad iocinerum vitia: item pulmonum: vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam. Melissophyllo siue melittide si perunguntur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillimè continentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum, vesparúmque, & araneorum, item scorpionum. Item cõtra vuluarum strangulationes, addito nitro. Contra tormina, è vino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis vitiis cum sale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes discutit, & hulcera sanat. Articularios morbos sedat, canísque morsus. Prodest dysentericis veteribus & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, hulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum rosaceo: item aurium è passo. quæq; in manibus intumescunt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritáque. Idẽ effectus * & ad vuluas. Testes verò & sedẽ prociduam, quæq; ibi sint vitia recèns ex aqua decocta, vel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferuescit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax. * est

De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio, & abrotono. Cap. XXI.

TRifolium scio credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex vino aut posca,

ſeminis granis viginti potis: vel foliis, & tota her ba decocta: ſerpentéſque nunquam in trifolio aſpici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia venena pro antidoto ſufficere x x v. grana eius, quod minyāthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia prætereà in remediis eius adſcribi. Sed me contra ſententias eorum grauiſſimi viri autoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti ſuccum infuſum corpori, eaſdem vredines facere, quas ſi percuſſis à ſerpente imponatur. Ergo non aliter vtendum eo, quàm contra venena, cenſuerim. Fortaſſis enim & his venenis inter ſe contraria ſit natura, ſicut multis aliis. Item aui maduerto, ſemen eius, cuius minima ſint folia, vtile eſſe ad cuſtodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in vmbra ſiccari. Duo autem ſunt genera eius: candidum, radice lignoſa, in collibus naſcens, quod & præfertur: alterum nigrius, floríſque nigri. Vtraque oculorum claritati multum conferre exiſtimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſſi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non pati è melle: Longas faucium diſtillationes extrà illita cum ſinapi, extenuare: item ſtomachi & ventris vitia. Modicè his tamen vtendum eſt, quoniam excalfaciunt, quamuis ſiſtunt aluum: quæ ſi exhulcerata ſit, denarij pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi.

Aiunt

Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & orthopnoicis & anhelationi, mulierúmque menſibus retardatis. Vel ſi emortui ſint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris verò contra inflationes, cum melle & aceto. Et ſi venter turgeat, teſtéſue, aut veſicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto callum & verrucas. Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus * aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale. Hemerocalles pallidum è viridi, & molle folium habet * radice odorata atque bulboſa: quæ cum melle impoſita ventri, aquam pellit, & ſanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarúmque poſt partum doloribus illinuntur. * Helenium ab Helena, vt diximus, natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquóque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant vſu eius quandam gratiam iis venerémque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eúmque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quòd triſtitia omnis aboleatur. Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Eſt autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campeſtre ac montanum: hoc fœminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo abſinthij in vtroque. Siculum laudatiſſimum, dein Galaticum. Vſus eſt & foliis, ſed maior ſemini ad excalfaciendum: ideo neruis vtile, tuſſi, ortho-

** Cyathis aceti, &c.*

** radicem odoratam atque bulboſam.*

** Rectius vetu. codi. Heleniũ ab Helena, vt diximus, lacrymis natũ. Quale ctio etiam alio Plinij loco fulcitur ex libri huius cap.10. vbi ſic habet: Helenium è lacrymis Helenæ di-*

citur natũ: & ideo in Helena insula laudatissimũ.

pnoicis, conuulsis ruptis, lumbis, vrinæ angustiis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semẽ tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & vuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illinitúrque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum: & contra venena alia pota prodest, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea, quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius, si subiiciatur puluino, Venerem stimulari aiunt: efficacissimámq; esse herbam cõtra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & sampsucho medicinæ. *Cap. XXII.*

LEucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permistum. Sampsuchum siue amaracum in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et vrinis & hydropicis vtile. Mouet & aridum sternutaméta. Fit ex eo oleum, quod sampsuchinum vocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos emolliendósque neruos: & vuluas calfacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

De anemona medicinæ. *Cap. XXIII.*

ANemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion vocent,

cent. Duo eius genera, Syluestris prima, altera in cultis nascens; vtraque sabulosis. Huiúsque plures species. Aut enim phœniceum florem habet, quę & copiosissima est, aut purpureũ, aut lacteum. Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, cacumine asparagi. Flos nunquàm se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribus foliis, flore phœniceo. Hâc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rursus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed distinctio magna, quòd vtraque hæc posteà floret. Nec aut succum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. Prosunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua ciēt cum ptisana sumptæ, aut vellere appositæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem iis tribuere, quamprimum aspiciatur eo anno tolli iubentes: dicíque, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Posteà alligari florem panno roseo, & in vmbra asseruari, ita cùm opus sit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicunque animalium imposita, hulcus facit septica vi. Et ideo expurgandis hulceribus adhibetur.

De œnanthe medicina. Cap. XXIIII.

OEnanthe herba nascitur in petris, folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis eius & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundásque purgant. Tussim è melle tollunt: vrinam cient. Radix & vesicæ vitiis medetur.

De heliochryso medicinæ.
Cap. XXV.

HEliochrysum, quod alij chrysanthemon vocant, ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia: ad Solis repercussum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquàm marcescunt, qua de causa Deos coronant illo, quod diligentissimè seruauit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutectis. Ciet vrinas è vino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicinæ, & lychnide.
Cap. XXVI.

HYacinthus in Gallia eximiè prouenit. Hoc ibi pro cocco hysginum tingitur. Radix est bulbacea, mangonicis venalitiis pulchrè nota: quæ è vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbúmque regium, semen eius cum abrotono datur. Lychnis quoque flammea illa aduersus serpentes, scorpiones, crabrones, similiáq; bibitur è vino, semine trito. Syluestris eadé stomacho inutilis. Aluum soluit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeò contraria, vt omnino visa ea torpescant. Radicem eius Asiani bolitem vocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex

Ex vincaperuinca medicinæ, rusco, bati, & acino. Cap. XXVII.

ET vincaperuinca, siue chamædaphne, arida tusa hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum prodesse dicitur. Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuosiore vrina vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui: ex ea sextarium vini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad virilia, cauliculis eius in vino & aceto tritis, nihil vtilius putant. Batis quoque aluum mollit. Illinitur podagricis tosta & contusa. Acinon & coronarum causa & ciborum Aegyptij serunt. Eadémque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, & admodum odorata. Ciet menses & vrinas.

Ex colocasia medicinæ. Cap. XXVIII.

COlocasia Glaucias acria corporis leniri putauit, & stomachum iuuari.

Ex anthalio medicinæ. Cap. XXIX.

ANthalij, quod Aegyptij edunt, nullum alium reperi vsum. Est & herba anthyllion, quam alij anticellion vocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis apricis nascens, subsalsa gustanti. Altera chamæpityi similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascens. Prior vuluis aptissima, & ex rosaceo ac lacte imposita & vulneribus. Bibitur in stranguria renúmque doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia vuluarum, & in torminibus, & in comitiali

morbo,

morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicina. Cap. XXX.

PArthenium, alij leucanthen, alij tamnacum vocant. Celsus apud nos, perdicium & muralium. Nascitur in hortorum sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Ad insidendum decoctæ in duritia vuluarum, & inflammationibus. * Sicca cum melle, & aceto * imposita, bilem de trahit atram. Ob hoc contra vertigines vtilis, & calculosis. Illinitur & sacro igni: item strumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicíque cuius causa vellatur, nec respicere. Dein eius folium ægri linguæ subiicere, vt mox in cyatho aquæ deuoretur.

* *Siccatū*
* *impositū*

De strychno medicina. Cap. XXXI.

STrychno, quam quidam trychnon scripsere, vtinam nec coronarij in Aegypto vterentur, quos inuitat ederæ florum similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum, cui acini coccinei granosi folliculi, halicacabum vocant, alij callion. Nostri autem vesicariam, quoniam vesicæ & calculis prosit. Frutex est surculosus verius, quàm herba, folliculis magnis latísque, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescir Nouembri mense. Tertio folia sunt ocimi, minimè diligenter demonstranda, remedia non venena tractanti: quippe insaniam facit paruo quoque succo. Quanquam & Græci autores in iocum vertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species vanas imaginésque conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere. Quicquid verò adiiciatur ponderi, repræsentari mortem.

Hoc

Hoc eſt venenum, quod innocentiſſimi autores ſimpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quod cuſpides in prœliis tingerentur illo paſſim naſcente. Qui parcius ſpectauerant, manicon cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: vt nonnulli, periſſon: ne cauendi quidem cauſa curioſius dicendum. Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, ſoporiferum eſt, atque etiam opio velocius ad mortem: ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum verò à Diocle & Eucnore, à Timariſto quidem etiam carmine, mira obliuione innocentiæ: quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos ſi colluerentur: halicacabo vni exceptionem addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demonſtranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortenſis ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorũ, cui non ſalutare ſit ſtrychnos, Xenocrates prædicat. Non tamẽ auxilia eorum tanti ſunt, vt vel profutura de iis commemorare fas putem, præſertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt qui ſunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt. Remedio eſt (id enim libentius retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tantum aduerſam, vt radice eius propius admota ſoporetur illa ſopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliatur.

De corchoro, & cnico. *Cap. XXXII.*

CORchorum Alexandrini cibi herba eſt, conuolutis foliis ad ſimilitudinem mori, præcordiis

diis vt ferunt)vtilis,alopeciisq; & létigini. Boum quoque scabiem celerrimè sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue atractylide verbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium:item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos,quandiu teneant eam herbam,non sentire cruciatum.

De persoluta. *Cap. XXXIII.*

ET persolutam Aegyptus in hortis serit, coronarum gratia: Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraque subdita Venerem inhiberi, virorum maximè,tradunt.

De mensuris & ponderibus. Cap. XXXIIII.

ET quoniam in mensuris quoque ac ponderibus, crebrò Græcis nominibus vtendum est, interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus.Drachma Attica (ferè enim Attica obseruatione medici vtuntur) denarij argentei habet pondus.Eadem sex obolos pondere efficit. Obolus x.chalcos.Cyathus pendet per se drachmas x.Cùm acetabuli mensura dicitur, significat heminæ quartam partem, id est, drachmas x v. Mna,quam nostri minam vocant,pendet drachmas Atticas centum.

*

C. PLI

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXII.

PROOEMIVM.

COMPLESSE poterant miraculum sui natura atque tellus, reputantium vel prioris tantùm voluminis dotes, tótque genera herbarum, vtilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quanto plura restant? quantóque mirabiliora inuentu? Illa enim maiore in parte cibi aut odoris decorísue commendatio ad numerosa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

De gentibus, herbis forma gratia vtentibus.
Cap. I.

EQuidem & formæ gratia ritúsque perpetui, in corporibus suis aliqua exterarum gentium vti herbis quibusdam. aduerto animum. Illinunt certè aliis aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, maréſque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum coniuges nurúsque toto corpore oblitæ, quibusdam in

sacris & nudæ incidunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quòd herbis vestes inficiantur. Cap. II.

IAm verò infici vestes scimus admirabili fuco. Atque vt sileamus, Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis, coccum Imperatoriis dicatum paludamentis, transalpina Gallia herbis Tirium atque conchylium tingit, omneísque alios colores. Nec quærit in profundis murices, seséque obiiciendo escam, dum præripit belluis marinis intacta etiam ancoris scrutatur vada, vt inueniat per quod * facilius matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quod frugi mundos exsculpat. His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certè innocentius. Nunc propositum ista consectari non est: nec committemus, vt subiiciendo vtiliora, luxuriam [* vtilitate circunscribamus, dicturi & aliâs herbis tingi lapides parietésque pingi. Nec tingendi tamé rationem omisissemus, si vnquam ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur etiam surdis, hoc est ignobilibus, herbis perhibebitur. Siquidem autores imperij Romani conditorésque immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniam non aliunde sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibúsque verbenæ. Certè vtroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsum: ac semper & legati cùm ad hostes clarigatúmque mitterentur, id est, res raptas clarè repetitum, vnus vtique Verbenarius vocabatur.

*facilis

*vilitate, legit Manutius ex vetust. cod. qui sensus quadrare videtur.

De corona graminea. Cap. III.

COrona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maiestate populi terrarum principis,

præmiísq;

præmiisque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales rostratæ, ciuicæ, triumphales, post hanc fuere sintque cunctæ magno interuallo, magnáque differentia. Cæteras omnes singuli, & duces ipsi, Imperatoresq; militibus aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius. Cap. IIII.

DEcreuit in triumphis Senatus, cura belli solutus, & populus otiosus: graminea nunquam nisi in desperatione suprema cõtigit, nulli nisi ab vniuerso exercitu seruato decreta. Cæteras Imperatores dedere, hanc solam miles Imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandóq; exitio totis castris. Quòd si ciuicæ honos vno aliquo ac vel humillimo ciue seruato, præclarus sacérque habetur, quid tandem existimari debet, vnius virtute seruatus vniuersus exercitus? Dabatur hæc viridi è gramine, decerpto inde vbi obsessos seruasset aliquis. Nanque summum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

Qui soli corona ea donati. Cap. V.

DOnatus est ea L. Siccius Dentatus semel, cùm ciuicas quatuordecim meruisset, depugnasśetque c x x. præliis semper victor. Tanto rarius est seruatorem vnum à seruatis donari. Quidam Imperatores & sæpius donati sunt, veluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset eius honoris autoritas, confessus religione: siquidem donatus bouem album Marti immolauit, & centum fuluos, qui ei virtutis causa da-

ti fuerant simul ab obsessis. Hic Decius posteà se Consul, Imperioso collega, pro victoria deuouit. Data est & à Senatu populóque Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data, cùm Magistrum equitum & exercitũ eius seruasset: tunc satius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos seruauerat: sed quo dictum est consensu honoratus est, Annibale ex Italia pulso. Quę corona adhuc sola ipsius imperij manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola à tota Italia data.

Qui solus centurio coronatus. Cap. VI.

PRęter hos contigit eius coronę honos M. Calphurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni verò vni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoc legionem suam hortatus, Tribunum suum dubitãtem per castra hostium erumpere interfecit, legionémque eduxit. Inuenio apud autores, eundem pręter hunc honorem, adstantibus Mario & Catulo COSS. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villa sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si verum est, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione ipse detraxit, tanto paucioribus ciuium seruatis quàm posteà occisis. Addat etiamnũ huic glorię superbum cognomen Felicem, ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Aemilianum quoq; Scipionem Varro-

ro autor est donatũ obsidionali in Africa. Manlio cos. tribus cohortibus seruatis, totidémque ad seruãdas eas eductis: quod & statuæ eius in foro suo Diuus Augustus adscripsit. Ipsum Augustum cum M. Cicerone filio Consulem Idibus Septẽbribus Senatus obsidionali donauit. Adeò ciuica non satis videbatur. Nec prætereà quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcunque fuerãt in periculi sede, quamuis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latêre apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conseruandam, cruciatúsq; corporis propulsandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure castiget? Addidere viuendi pretio deliciæ, luxúsque. Nunquàm fuit cupido vitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac nec mandato quidem nostro alios id agere, medicísque prouisum esse. Proh, bonis ipsi fruimur voluptatis, & (quod nihil equidem probrosius duco) viuimus aliena fiducia. Imò verò plerisque vltro etiam irrisui sumus ista commentãtes, atq; friuoli operis arguimur. Magna, quanquam immensi laboris, solatia sperni cum rerum natura: quam certè non defuisse nobis docebimus: & inuisis quoq; herbis inseruisse remedia: quippe cùm medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proximè restant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipsis prouidentiam naturæ satis admirari amplectíque non est. Dederat, quas diximus, molles, cibísque gratas. Pinxerat remedia in floribus, visúque ipso animos inuitauerat, etiam deliciis auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas, ta-

ctu truces, vt tantùm non vocem ipsius fingentis illas, rationémque reddentis exaudire videamur, ne se depascat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne * neglecta vestigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis, telísque armando, remediis vt tuta ac salua sint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum causa excogitatum est.

* *neglectu*

Medicinæ ex reliquis coronamentis, & erynge.
Cap. VII.

ET clara in primis aculeatarum erynge est, siue eryngion, contra serpentes & venenata omnia nascens. Aduersus ictus morsúsque, radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerunque tales iniurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus verò contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipsa dura, fruticosa, spinosis foliis, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & satiua quidem est. Sed & sponte nascitur in asperis & saxosis: & in litoribus maris, durior, nigriórque, folio apij.

De herba quam centum capita vocant.

Cap. VIII.

EX his candidam nostri centum capita vocant. Omnes eiusdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis vtroque modo, siue coquere libeat, siue cruda vesci. Portentosum est, quod de ea traditur. Radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre, raram inuent

uentu : ſed ſi viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem Leſbium dilectum à Sappho. Multæ circa hoc non Magorum ſolùm vanitates, ſed etiam Pythagoricorum. Sed in medico vſu pręter ſuprà dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitiis, ſtomacho, iocineri, præcordiis in aqua mulſa, lieni in poſca. Item ex mulſa renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis, ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierum menſibus, ſiue ſubſidant, ſiue abundent, vuluarúmque omnibus vitiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab oſſibus carnes ſanat cũ axungia ſalſa, & cerato : item fracturas. Crapulam præſumpta arcet, aluum ſiſtit. Aliqui è noſtris ſub ſolſtitio colligi eam iuſſere. Ex aqua cæleſti imponi omnibus ceruicis vitiis. Oculorum quoque albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza. Cap. IX.

SVnt qui & acanon eryngio adſcribant, ſpinoſam breuémque, ac latam herbam, ſpiníſque latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mirè ſiſtere. Alij eryngen falsò eandem putauerunt eſſe & glycyrrhizam : quare ſubiungi eam protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tactúque gummoſis, fruticoſa, binum cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in Cilicia, ſecunda Ponto, radice dulci, & hac tantum in vſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, longa ceu viti, coloris buxei. Meliórque nigra, quæque lenta, quàm quæ fragilis. Vſus in ſubditis decocta ad tertias, cęterò ad mellis craſſitudinem,

aliquando & tusæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci vtilissimo succo, sic vt spissatus est, linguæ subdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus sitim famémque sedari. Ob id quidam adipson appellauere eam, & hydropicis dedere, ne sitirent. Ideo & commanducata stomatice est, & hulceribus oris inspersa sæpe, & pterygiis. Sanat & vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, hulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem ex vulnere sistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, & medicinis.

Cap. X.

TRibuli vnum genus in hortis nascitur, alterum in fluminibus tãtùm. Succus ex his colligitur ad oculorũ medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideo vtilis cõtra inflãmationes collectionésq;. Hulcera per se erũpentia, & præcipuè in ore, cum melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos saginant: ipsi nucleo viuunt, panem facientes præ dulcem, & qui contrahat ventrem. Radix castè puréque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: tritum verò, & in aquam sparsum, pulices necat.

De stabe, & medicinis eius. Cap. XI.

STœbe, quam aliqui phleon vocant, decocta in vino, præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dysenteriæ infusa.

De

De hippophye & hippope, & medicinis earum. Cap. XII.

HIppophyes in sabulosis maritimísque nascitur, spinis albis. Ederæ modo racemosa est, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, saluberrimè cum mulso. Est altera hippope, sine caule, sine flore, foliis tantùm minutis. Huius quoque succus hydropicis mirè prodest. Debent accommodatæ esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. Quippe quędam animalium remediis nascuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præsidia: vt non sit mirari satis ingenium eius, disponentis auxilia in genera, in causas, in tempora, vt aliis prosit atque aliis horis, diésque nullus prope sine pręsidiis reperiatur.

De vrtica, & medicinis eius. Cap. XIII.

VRtica quid esse inuisius potest? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, vel plurimis scatet remediis. Semen eius cicutæ contrarium esse Nicander affirmat: item fungis & argento viuo. Apollodorus & salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, vuas in ore, procidentésque vuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit: lethargicos expergisci tactis cruribus, magísque fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida hulcera, sale admisto, item luxata sanat, & panos, parotidas, carnésque ab ossibus recedẽtes. Semen potũ cum sapa,

vuluas stragulantes aperit, & profluuia narium sistit impositū. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna faciles præstat, duobus obolis: vno autem in vino poto lassitudines recreat. Vuluæ vitiis tostum, acetabuli mensura: potum in sapa resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle: & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini. Addunt hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem ventrem tostum cibo emollit. Hippocrates vuluam purgari poto eo pronuntiat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci poto, & imposito cum succo maluę. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum vrsino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto nō minus vtilis: item lieni. Et cocta in vino discutit panos, cum axungia vetere salsa. Eadem psilothrum est sicca. Condidit laudes eius Phanias physicus, vtilissimam cibis coctam conditámue professus arteriæ tussi, ventris distillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchyliis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierúmque menses: cum sale hulcera quæ serpant cohibere. Succus quoque in vsu est. Expressus illitúsque fronti, sanguinem narium sistit: potus vrinam ciet, calculos rumpit: vuam gargarizatus reprimit. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maximè laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræque efficaces, sed præcipuè syluestris illa, & amplius lepras è facie tollit, in vino pota. Si quadrupes fœtum nō admit

tat,

tat, vrtica naturam fricandam monstrant.

De lamio, & medicinis eius. Cap. XIIII.

EA quoque nunc, quam lamium inter genera earum appellauimus, mitissima, & foliis non mordentibus, medetur cum mica salis contusis incussísque, inustis & strumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidam è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis vrticæ radice alligata in tertianis, ita vt ęgri nuncupentur, cùm eruitur ea radix, & dicatur quę, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Idem vrticæ radice addito sale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia strumas discuti: vel si suppurauerint, erodi compleríque.

De scorpione, generibúsque, ac medicinis eius. Cap. XV.

EX argumēto nomen accepit scorpius herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ scorpionis, folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdem nominis effectúsque sine foliis, asparagi caule in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. Cap. XVI.

LEucacantham alij phyllon, alij ischiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item laterum & lumborum, vt Hicesius tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. Eadémque ruptis conuulsis medetur.

De helxine, perdicio, parthenio, sideriti, & medicinis eius. Cap. XVII.

HElxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipuè vescantur. Alij side-

ritin, nonnulli parthenium. Folia habet mistæ similitudinis plantagini & marrubio, cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lappaceis adhęrentia vestibus: vnde & helxinem dictam volunt. Sed nos qualis * vera esset helxine, diximus priori libro. Hęc autem inficit lanas, sanat ignes sacros & tumores, collectionésque omnes, & adusta. Panos succus eius cum psimmythio, ignes sacros, tumores, collectionésque, & guttura incipiẽtia turgescere. Item veterem tussim cyatho hausto, & omnia in humido: sicut tonsillas & varices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo ceráq; Cypria. Perdicium siue Parthenium (nam sideritis alia est) à nostris herba vrceolaris vocatur, ab aliis astericum, folio similis ocimo, nigrior tantum, nascens in tegulis, parietinísque. Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus, quibus lamium, & eodem modo: item vomicæ calfacto succo pota. Et contra hulcera, rupta, lapsúsque & præcipitia, aut vehiculorum euersiones singularis. Vernula carus Pericli Atheniensium principi, cùm is in arce templum ædificaret, repsissétque super altitudinem fastigij, & inde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somnio à Minerua. Quare Parthenium vocari cœpta est, assignatúrq; ei Deæ. Hic est * vernula, cuius effigies ex ære fusa est, & nobilis ille Splanchnoptes.

** Mannutius ex vetust. codic. nõ legit vera.*

**vernacula*

De chamæleone, generibúsque, & medicinis eius. *Cap. XVIII.*

CHamęleonem aliqui ixiam vocant. Duo genera eius. Candidior asperiora folia habet: serpit in terrą echini modo spinas erigens, radi-

ce

ce dulci, odore grauissimo. Quibusdam in locis viscum gignit album sub alis foliorum, maximè circa Canis ortum, quomodo thura nasci dicuntur: vnde & ixia appellatur. Hoc, vt mastiche, vtuntur mulieres. Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores, hîc niger, illic viridis, alibi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus. Ex his candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in vino austero cum origani scopis. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic succus occidit canes suésque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoqúntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Ex nigris aliqui marē dixere, cui flos purpureus esset: & fœminā cui violaceus. Vno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cum sulphure & bitumine vnà coctis: commanducatis verò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant: iuuencas quoque anginæ modo. Quare à quibusdam vlophonon vocatur, & cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferūt & hęc viscum hulceribus vtilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo & medicinis eius. *Cap. XIX.*

Coronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis pręclarè facit in cinere tosta.

De

De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum. Cap. XX.

ET anchusæ radix in usu est, digitali crassitudine. Finditur papyri modo: manúsque inficit sanguineo colore: præparat lanas pretiosis coloribus. Sanat hulcera in cerato, præcipuè senum, item adusta. Liquari non potest in aqua: oleo dissoluitur: ídque syncerę experimentum est. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in vino: aut si febris sit, in decocto balani. Item iocinerum vitiis, & lienis, & bile suffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina, luxatis imponuntur: & pota drachmis duabus in mulso aluum sistunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est & alia similis, pseudanchusa ob id appellata, à quibusdam verò enchusa aut doris, & multis aliis nominibus, lanuginosior & minus pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. Radix oleum non fundit, sed rubentem succum: & hoc ab anchusa discernitur. Contra serpentes efficacissima potu foliorum, vel seminis. Folia ictibus imponuntur. Virus serpentium fugat. Bibitur & propter spinam. Folium eius sinistra decerpi iubent Magi, & cuius causa sumatur dici, tertianísque febribus alligari.

De onochile, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto siue callitricho.

Cap. XXI.

ESt & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchusam vocant, alij * arcebion, alij * onochelim, aliqui rhexiam, multi enchusam, paruo frutice, flore purpureo, asperis foliis & ramis, radice messibus sanguinea, cætero nig

** archibellion,*
** onoclean,*

rò nigra, in sabulosis nascens, efficax contra serpentes, maximéque viperas, & radice & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulua procidente. Pellit & tineas cum hyssopo. Et in dolore renum aut iocineris ex aqua mulsa, si febris sit: sin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, à serpentibus feriri negantur. Est & alia huic similis flore rubro, minor, & ipsa ad eosdē vsus. Tradúntque commanducata ea, si inspuatur, mori serpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alij leucanthemum, alij eranthemon, quoniam vere floreat: alij chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera eius tria flore tantùm distant, palmum non excedentia, paruísque floribus, vt rutæ, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro solo, aut iuxta semitas colligitur vere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mista drachmæ vnius pondere, contra serpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus: item menstrua in potu, & vrinam, calculósque. Inflationes, iocinerum vitia, bilem suffusam, ægilopia commanducata, hulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet: cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidam eranthemon vocant. Loton qui arborem putant tantùm esse, vel Homero autore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes Deorum voluptati, loton

prim

primam nominauit. Folia eius cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio, fiunt panes in Aegypto à paſtoribus, maximèq; aqua vel lacte ſubacto. Negatur quicquam illo pane ſalubrius eſſe, aut leuius, dum caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitque ponderoſus. Conſtat, eos qui illo viuant, nec dyſenteria nec teneſmo, neque aliis morbis ventris infeſtari. Itaque inter remedia eorum habetur. Heliotropij miraculum ſæpius diximus, cum Sole ſe circumagentis, etiam nubilo die: tantus ſideris amor eſt. Noctu velut deſiderio cõtrahi cæruleum florem. Genera eius duo: tricoccum, & helioſcopium. Hoc altius (quanquam vtrunque ſemipedalem altitudinem non excedat) ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultóque maximè: tricoccum vbique. Si decoquatur, inuenio cibis placere: & in lacte iucundius aluum molliri: & ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſſimè exinaniri. Maioris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta: miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat, roſaceo admiſto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus è folio: vnde noſtri verrucariam herbam appellauere, aliis cognominari effectibus digniorem. Nanq; & ſerpentibus, & ſcorpionibus reſiſtit, ex vino aut aqua mulſa, vt Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiamſi id comitialiter accidat. Decocto quoque foueri eos, ſaluberrimum eſt. Potum id pellit * tineas, & renum harenas. Si cuminum adiiciatur, calculos frangit. Decoqui

* *tænias*,

cum

cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino ſeuo podagris illinitur. Alterum genus, quod tricoccum appellauimus, & alio nomine ſcorpiuron vocatur, foliis non ſolùm minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & phalangia, & cõtra ſcorpiones præcipuè illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo heliotropij circunſcribat aliquis, negant ſcorpionem egredi. Impoſita verò herba, aut vda omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria verò tertianis: vel ſi herba ipſa ter circunlata ſubiiciatur capiti. Semen & Venerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et verrucas hoc vtique heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoque ac lumborum ſanguinem corruptum trahit, illitum ſemen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex verò liuentibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubent ab ipſo ægro, precaríque eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum: æſtate viret, bruma non marceſcit: aquas reſpuit, perfuſum merſúmue ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur: vnde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam callitrichon vocant, alij polytrichon, vtrunq; ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum ſemine apij, adiecto oleo copioſè, vt criſpum denſúmque faciat: defluere autem prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrum breuiúſque. Id quod maius eſt, polytrichon: aliud, trichomanes vocant.

Vtrique

Vtrique ramuli nigro colore nitent foliis filicis: ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia autem contrariis pediculis denſa inter ſe ex aduerſo: radix nulla. Vmbroſas petras, parietúmq; aſpergines, ac fontium maximè ſpecus ſequitur, & ſaxa manantia, quod miremur, cùm aquas non ſentiat. Calculos è corpore mirè pellit, frangítque, vtique nigrũ. Qua de cauſa potius, quàm quòd in ſaxis naſceretur, à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur è vino, quantum terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum venenis reſiſtunt. In vino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant: hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfuréſque in facie, & capitis manantia hulcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secundas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exhulcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino prius. Folium in vrina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis: pecoríque eſſe vtiliſſimos.

De picride, theſio, aſphodelo, alimo, acantho, bupreſti, elaphoboſco, ſcandice, iaſione, & de caucalide, ſio; ſillybo, ſcolymo ſiue limonio, ſoncho, chondrillo ſiue chondrille, & boletis.

Cap. XXII.

Picris ab inſigni amaritudine cognominatur, vt diximus: rotundo folio. Tollit eximiè verrucas.

rucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine est: sed purgat aluum, in quem vsum teritur ex aqua. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam heroion aliqui appellauerunt, Hesiodus & in syluis nasci dixit: Dionysius, marem ac fœminam esse. Defectis corporibus & phthisicis constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissimè dari: panémque ex his cum farina subactis, saluberrimum esse. Nicander & contra serpentes ac scorpiones, vel caulem, quem anthericon vocauimus, vel semen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: substrauítque somno contra hos metus. Datur & contra venenata marina, & contra scolopendras terrestres. Cochleæ mirè in Campania caulem eum persequuntur, & sugendo arefaciunt. Folia quoque illinuntur venenatorũ vulneribus ex vino. Bulbi neruis articulísque cum polenta tusi illinuntur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare: item hulceribus putrescentibus ex aqua imponere: mammarum quoque & testium inflammationibus. Decocti in fæce vini, oculorum epiphoris supposito linteolo medentur. Ferè in quocunque morbo decoctis magis medici vtuntur. Item ad tibiarum tetra hulcera, rimásque corporum quacunque in parte farina arefactorum. Autumno autem colliguntur, cum plurimum valent. Succus quoque ex tusis expressus aut decoctis, vtilis fit corporis dolori, cum melle: idem odorem corporis iucundum affectantibus, cum iri arida & salis exiguo. Folia etiam suprà dictis medentur, & strumis, panis, hulceribus in facie, decocta in vino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo succus, perniones & ambusta. Et ad

grauitatem aurium infunditur: à contraria aure in dolore dentium. Prodest & vrinæ pota modicè radix, & menstruis & lateris doloribus: item ruptis conuulsis, tussibus, drachmæ pondere in vino pota. Eadem & vomitiones adiuuat cõmanducata. Semine sumpto turbatur venter. Chrysermus & parotidas in vino decocta radice curauit: item strumas, admista cachry ex vino. Quidam aiunt, si imposita radice pars eius in fumo suspendatur, & quarta die soluatur, vnà cum radice arescere strumam. Sophocles ad podagras vtroque modo, cocta crudáque vsus est. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & suffusis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & psoras radice in aceto decocta, tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoscyamo & pice liquida, alarum quoque & feminum vitia: & capillum crispiorem fieri, raso prius capite, si radice ea fricetur. Simus lapides renum in vino decocta atque pota eximit. Hippocrates semen eius ad impetus lienis dari censet. Iumentorũ quoque hulcera ac scabiem, radix illita, aut decoctæ succus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur, cauerna præclusa moriuntur. Asphodelon ab Hesiodo quidam alimon appellari existimauere, quod falsum arbitror. Est enim suo nomine alimon, non parui & ipsum erroris inter autores. Alij enim fruticem esse dicunt densum, candidum, sine spina, foliis oleæ, sed mollioribus. Coquitur autem hoc ciborum gratia. Radix tormina discutit, drachmæ pondere in aqua mulsa pota: item conuulsa & rupta. Alij olus maritimum esse dixere salsum, & inde nomen, foliis

in

in rotunditate longis, laudatum in cibis. Duorum pręterea generum, ſylueſtre, & mitius: vtrunque prodeſſe dyſentericis etiã exhulceratis cum pane, ſtomacho verò ex aceto. Hulceribus vetuſtis illini crudum, & vulnerum recentium impetus lenire, & luxatorum pedum ac veſicæ dolores. Sylueſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remediis effectus maiores, & in ſananda hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri dentibúſque candorem, ſi fricentur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoque mandi, & vtraque etiam condiri. Crateuas tertium quoque genus tradidit, longioribus foliis & hirſutioribus, odore cupreſſi: naſci ſub edera maximè, prodeſſe opiſthotonicis, contractionibus neruorum, tribus obolis in ſextarium aquæ. Acanthos eſt topiaria & vrbana herba, elato longóque folio, crepidines marginum, adſurgentiúmque puluinorum toros veſtiens. Duo genera eiús ſunt, aculeatũ & criſpum, quod breuius: alterum læue, quod aliqui pæderota vocant, alij melamphyllum. Huius radices vſtis luxatíſque mirè proſunt: item ruptis conuulſis & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptiſana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in ſponte naſcentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longíſque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet. Folia ad ſecundas fœminarum, vel ſuccum ex vino illinunt: & ſtrumis folia cum ſale & vino. Radix contra ſerpentes datur in vino, & vrinæ ciendæ. Bupreſtim magna inconſtantia Gręci in laudibus ciborum etiam habuere: iidémque re-

media tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt boum, certè venenum eſſe, quo diſſilire deguſtata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt verò cauſa, quare venena monſtremus inter gramineas corónas, niſi libidinis cauſa expetenda alicui videtur, quam non aliter magis accendi putant, quàm potu. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſsitudine, ſemine corimbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad vrinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta conuulſa ſananda, inflationes diſcutiendas, coli quoque tormenta. Contra ſerpẽtium omniúmq; aculeatorum ictus. Quippe fama eſt, hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpẽtibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos vſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoque in olere ſylueſtri à Græcis ponitur, vt Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, vrinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, iocineri, renibus, veſicæ. Hæc eſt, quam Ariſtophanes Euripidi poëtę obiicit ioculariter, matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe, ſed ſcandicem. Eadem erat anthriſcus ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quod fatigato Venere corpori ſuccurrit, marcentéſque ſenio iam coitus excitat. Siſtit profluuia alba fœminarum. Et iaſione olus ſylueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo: florem fert candidum: concilium vocant.

cant. Et huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta, mulieribus lactis vbertatem præſtat. Salutaris eſt phthiſin ſentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum, tenacioremque eius cutem efficit. Eſtur & caucalis, fœniculo ſimilis, breui caule, flore candido, cordi vtilis. Succus quoque eius bibitur, ſtomacho perquàm commodatus & vrinæ, calculiſq; & harenis pellendis, & veſicæ pruritibus. Extenuat & lienis, iocineris, renúmque pituitas. Semen menſes fœminarum adiuuat, bilémque à partu ſiccat. Datur & contra profluuia genituræ viris. Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multum: bibitur in vino ieiunis. Illinitur & contra venena marinorum, ſicut * Petricus in carmine ſuo ſignificat. His adnumerant ſion, latius apio, in aqua naſcens, pinguius, nigriúſque, copioſum ſemine, ſapore naſturtij. Prodeſt vrinis, renibus, lienibus, mulierúmque menſibus, ſiue ipſum in cibo ſumptum, ſiue ius decocti, ſiue ſemen è vino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquíſque quæ gignunt eos, reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item lentigini illitum, & mulierum vitiis in facie noctu illitum, momentóque cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum. Silybum, chamæleonti albo ſimilem, æquè ſpinoſam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, vbi naſcitur, coquere tanti eſt: ita operoſa eius culina traditur. In medicina nullum vſum habet. Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine limonion appellat. Frutex eſt nunquam cubitali altior, criſtíſque foliorum ac radice nigra, ſed dulci: Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipuè traditur:

* *Petreius*

ſanare lichenas & lepras ex aceto: Venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus : qui florente ea cicadas accerimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſſimas, viróſque in coitum pigerrimos ſcripſere, velut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc valentiſſimo. Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatæ vncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno, itémque poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere. Eſtur & ſonchos, vt quem Theſeo apud Callimachum apponat Hecale, vterque albus & niger, lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus, qui è lacte nitor, vtilis orthopnoicis lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per vrinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſura, in vino albo & oleo calefactus, adiuuat partus, ita vt à partu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, colorémque meliorem infantium : vtiliſſimus his, quę lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidúſque in ſtranguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleíſque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionéſque, radix verò illinitur. Eadem decocto in oleo Punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet veſci, vt morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum eius. Refrige-

rato

ratoriam tamen vim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari. Chondrillon ſiue chondrille, folia habet intubi circunroſis ſimilia, caulem minus pedalem, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota, diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicuntur. Succus ex vino coctæ, aluum ſiſtit. Eadem palpebrarũ pilos inordinatiſſimos, pro gummi efficaciſſimè regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus vtilem carminibus ſuis pronũtiauit. Aliqui fœminis & oculis, generationíque virorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur, boletos meritò poſuerim, * optimi quidem hos cibi, ſed immenſo * opimi
exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris venenum alterum, ſibíque ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facilè noſcuntur venena, diluto rubore, rancido aſpectu, liuido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam: ſiccíque & nitri ſimiles veluti guttas in vertice albas ex tunica ſua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in volua, ceu in ouo eſt luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rũpitur hæc primò naſcente: mox in pediculo corpus abſumitur, raróq; vnquã geminis ex vno pede. Origo prima cauſáque e limo, & aceſcẽte ſucco madentis terræ, aut radicis ferè glan-

diferæ:initióq; ſpuma lẽtior,dein corpus mẽbranæ ſimile,mox partus.Vt diximus, illa pernicialia,prorſus improbãda. Si enim caligaris clauus ferríue aliqua rubigo,aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem illico, ſuccum alienum ſaporémque in venenum concoquit:deprehendiſſéq; niſi agreſtes poſſunt, atq; qui colligunt. Ducunt ipſi alia vitia,nunc quidem ſi ſerpentis cauerna iuxtà fuerit,ſi pateſcentes primò adhalauerit,capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum.Itaque caueri conueniet,prius quàm ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticéſque, ab emerſu earum ad latebram vſque vernantes:& vel fraxini tantùm folia, nec poſtea naſcentia, nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occaſúſque omnis intra dies ſeptem eſt.

De fungis, & ſilphio,& de laſere.
Cap. XXIII.

FVngorum lentior natura, & numeroſa genera,ſed origo non niſi ex pituita arborum. Tutiſſimi, qui rubent callo, minus diluto rubore, quàm boleti.Mox candidi,velut apice Flaminis inſignibus pediculis.Tertium genus ſuilli, venenis accommodatiſſimum.Familias nuper interemere,& tota conuiuia,Anneum Serenum præfectum Neronis vigilum,& tribunos, & centuriones.Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, vt diximus. Sed iſta quis ſpondet in venalibus? Omnium colos liuidus.His aberit veneni argumentum, quòd ſimilior fuerit arborum fici. Aduerſus hæc dicimus remedia, dicemúſque:

múſque: interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho vtiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, iunco tranſfixi, quales è Bithynia veniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatiſmos vocant, medentur, excreſcentibúſque in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentigines, & mulierum vitia in facie. Lauantur etiam vt plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis hulceribus & capitis eruptionibus, canum morſibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obſeruationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hunc cibum ſolum, & cogitatione antè paſcuntur, ſuccineis nouaculis aut argenteo apparatu comitante. Noxij erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores qui nitro addito coquentur, ſi vtique percoquentur. Tutiores fient cum carne cocti, aut cum pediculo pyri. Proſunt & pyra confeſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria iis. Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre & ſilphion. Venit primò è Cyrenis, vt dictum eſt. Ex Syria nunc maximè importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, vt diximus. Vſus ſilphij in medicina. Nam folia ad expurgandas vuluas pellendóſque emortuos partus decoquuntur in vino albo odorato, vt bibatur menſura acetabuli à balineis. Radix prodeſt arteriis exaſperatis: & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægré. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Sugillatis cum vino & oleo amiciſſima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Laſer è ſilphio profluens quo diximus modo, inter eximia na-

turæ dona numeratum, pluribus compoſitionibus inſeritur.Per ſe autem algores excalfacit.Potum neruorum vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admouetur vuluæ ad menſes ciendos. Pedum clauos circunſcarificatos ferro,miſtum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum.Andreas ſpondet,copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & fœminis: item hyeme, quàm æſtate, vtilius, & tum aquam bibentibus:cauendúmque ne qua intus ſit exhulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtiuè enim datum, cauterij vim obtinet:aſſuetis etiam vtilius, quàm expertibus. Ad extera corporum indubitatas confeſſiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potum:ex aqua vulneribus his circunlinitur:ſcorpionum tantùm plagis ex oleo: hulceribus verò non matureſcentibus cum farina hordeacea vel fico ſicca.Carbunculis cum ruta, vel cum melle. vel per ſe viſco ſuperlitum vt hæreat:ſic & ad canis morſus.Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctũ. Clauis pedum,qui vulgò morticini appellantur, nitro miſto,antè ubactum.Carnes replet cum vino & croco,aut pipere,aut murium fimo & aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clauis pedum ſuperraſis præcipuæ vtilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus,vel dies.In tuſſi, vua,fellis veteri ſuffuſione, hydropiſi, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces,vocémque reddit.Podagras in ſpongia dilutũ poſca lenit. Pleuriticis in ſorbitione vinum poturis datur: contractionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitum.In angina garga

gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi vetusta cum porro ex aceto datur: æquè ex aceto his, qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorum vitiis, syntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod autores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis, qui se ea de causa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpẽtes auidissimas vini admistum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat vtilitates admistum aliis, immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in misturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura.

De natura mellis, & aqua mulsa, & quare genere ciborum mor: s immutentur, & de melitite & cera. & contra compositiones medicorum.

Cap. XXIIII.

NOn esset mellis autoritas in pretio minor, quàm laceris, ni vbique nasceretur. Illud ipsa fabricata sit natura, sed huic gignendo animal, vt diximus, innumeros ad vsus, si quoties misceatur, æstimemus. Prima propolis alueorum (de qua diximus) aculeos, & omnia infixa corpori extrahit, tubera discutit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, hulceráque iam desperantia cicatrice includit. Mellis quidem ipsius natura talis est, vt putrescere corpora nõ sinat, iucũdo sapore atq; nõ aspero, alia quàm salis natura. Faucibus, tõsillis, anginæ, omnibúsq; oris desideriis vtilissi-

vtilissimum, arescentíque in febribus linguæ. Iam verò peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item vulneribus à serpente percussis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulso: quanquam suæ mulso dotes constant. Mel auribus instillatur cum rosaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vsus despumati semper aptior: stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidam angulos exhulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atque differentias nationésque & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cùm ratio operis diuidi cogeret miscenda rursus naturam rerum pernoscere volentibus. In mellis operibus & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eius: subitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repentina despumato melle præclaram vtilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc est alicæ elutæ, viribus recreandis, ore stomachóque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim vtilius dari ventri molliendo, inuenio apud autores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropsychos. Est & ratio subtilitatis immensæ à Platone descendens: corpusculis rerum læuibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntémque. Experimen-

ta in ſe cuique : nullius non ira luctúſque triſtitia, & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideóque obſeruanda ſunt, quæ non ſolùm corporum medicinam, ſed & morum habent. Aqua mulſa & tuſſientibus vtilis traditur, calefacta inuitat vomitiones. Contra venenũ pſimmythij ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maximè aſinino, & contra halicacabum, vt diximus. Infunditur & auribus & genitalium fiſtulis. Vuluis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniendíſque omnibus. Inueteratæ vſum damnauere poſteri, minus innocentem aqua, minúſque vino firmum. Longa tamen vetuſtate tranſit in vinum, vt conſtat inter omnes, ſtomacho inutiliſſimum, neruíſque contrarium. Semper mulſum ex vetere vino vtiliſſimum, facilliméque cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Ex auſtero factum non implet ſtomachum, neque ex decocto melle, minúſque inflat, quod ferè euenit. Appetendi quoque reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus, calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantùm nutritu tolerauere, neque alio vllo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centeſimum annum excedentem eum Diuus Auguſtus hoſpes interrogauit, quanam maximè ratione vigorem illum animi corporíſque cuſtodiſſet. At ille reſpondit: Intus mulſo, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione vini. Seculis iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamẽ inueteratum alui cauſa dari in febre:

item

item articulario morbo, & neruorum infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abſtemiis. Mellis naturæ adnexa cera eſt: de cuius origine, bonitate, nationibus, ſuis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, fauíque ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Aduerſatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x. grana ceræ hauſta, non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt. Nec huius vſus, quos miſta aliis præſtat, enumerare medicina poſſit, ſicuti nec cęterorum quæ cum aliis proſunt. Iſta, vt diximus, ingeniis conſtant. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc, imò verius auaritiæ commenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex cauſa non ex coniectura rebus aſſumptis, vt ſucco aliquo ſicca temperentur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere vires, non coniecturę humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarúmque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longè naſcentia: non nobis gignuntur: imò ne illis quidem, alioquin non venderent. Odorum cauſa vnguentorúmque & deliciarum, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia emantur; quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine his poſſe conſtare, vel ob id probabimus, vt tanto magis ſui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamentíſque & hortenſiis, quæque manduntur herbis, proſecuti quoniam modo frugũ omittemus? Nimirũ & has indicare cõueniet.

Medicina

Medicina ex frugibus. Cap. XXV.

IN primis sapientissima animalium esse cõstat, quæ frugæ vescantur. Siliginis grana combusta & trita in vino ammineo, oculis illita epiphoras sedant: tritici verò ferro combusta iis, quæ frigus vsserit, præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorum contractionibus, cum rosaceo verò & fico sicca myxísq; decoctis surfures tonsillis faucibúsque gargarizatione prosunt. Sextus Pomponius Prætorij viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cùm horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum sese super genua: leuatúsque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc posteà remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet. Paleam quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quáque decoctæ sunt aqua foueri. Est in farre vermiculus teredini similis: quo cauis dentium cera incluso, cadere vitiati dicuntur, etiamsi fricentur. Olyram arincam diximus vocari, Hac decocta fit medicamentum, quod Aegyptij atharam vocãt, infantibus vtilissimum: sed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetúsque discutit, lenit, & concoquit. Decoquitur aliàs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iocineris dolores eam cum posca concoqui opus est, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum discutiendúmque cura est, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis pyrísue decoctis. Ad * multipedũ morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahẽdas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad concoctiones verò & hulcera vetera, cũ resina. Ad duritias cũ fimo colum

* *multipedarum.*

columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes aut intestinorum vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnograeco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto. Suppuratis triticea farina multò lenior. Neruis cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea videtur, trimestris mollior. Ex vino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino seuo, aut butyro. Ex fœnogræco mollissima omnium. Hulcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores pedes & mãmas cum vino & nitro cocta. Aerina magis cæteris purgat hulcera vetera & gangrænas: cum rhaphano & sale & aceto lichenas: lepras cum sulphure viuo: & capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in vino. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione. A farina hordei distat eo quòd torretur, ob id stomacho vtilis. Aluum sistit, impetúsque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & serpentium plagis: item ambustis ex vino. Inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta, vim extrahendi humoris habet: ideo & cruore suffusis in fascias vsque sanguinem perducit: efficacius in sapa. Imponitur & pedum callo clauísque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia sedis vitia quàm

maximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina, qua chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus datur tepida sorbenda efficaciter. Alica res Romana est, & non pridem excogitata: alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vsu fuisse, & ideo vix quicquā de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximiè vtilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua mulsa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. Eadem in aluo sistenda torretur: dein fauorum cera coquitur, vt supra diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Posteà sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emēdantur syntexes. Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem vsum torretur antè. Neruorum doloribus & aliis feruens in sacco imponitur: neque aliud vtilius: quoniam leuissimum mollissimúmque est, & caloris capacissimum. Itaque talis vsus eius est ad omnia, quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugū appellauit. Effectus habet, quos miliū. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his, quę vaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sisti taluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: si prodest & ad tormina. Sesama trita in vino sumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflammationi illinitur, & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est, Hoc amplius oculis imponitur decocta.

in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit: stellionum morsibus resistit: item hulceribus, quæ cacoëthe vocant. Et auribus oleum, quod ex ea fit, prodesse diximus. Sesamoides à similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni sacro: discutit panos. Est etiamnum aliud sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant: cætera simile erigeronti herbæ, de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in vino dulci ad detractiones, quantum tribus digitis capitur, miscéntque ellebori albi vnum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maximè * insaniæ melancholicæ, comitialibus, podagricis. Et per se drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum, quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in pastillos, vt infundatur exhulceratis interaneis & vuluis. Cinis eius ambustis illinitur, & carnibus quę recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morsibus. Idem asperso sale ac melle, candorem dentibus, & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo vtuntur, morbo pedum tentari negant. Nouémque granis si furunculum quis circunducat, singulis ter, manu sinistra, & omnia in igné abiiciat, confestim sanari aiunt. Est & herba Phœnicea appellata Græcis, nostris verò hordeum murinum. Hæc trita è vino pota præclarè ciet menses. Ptisanæ quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hippocrates: quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contrà quanto innocentior est alica? Hippocrates tantum sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili haur

* insana melācholia

hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non intumesceret, quoniam facilè redderetur, & assuetis hic solus cibus in febri bis die possit dari: tantùm remotus ab istis, qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam vetuit, aliúdue quàm succum ptisanæ. Item quandiu pedes frigidi essent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinosior, arteriæque exhulceratæ vtilior. Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & hulcera sanat: item pustulas & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ouo his qui sanguinem reiecerint. In vesicæ verò dolore, semũcia amyli cum ouo & passi tribus ouis sufferuefacta, à balineo. Quin & auenacea farina decocta in aceto næuos tollit. Panis hic ipse, quo viuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsa duritias valde mitigat. Datur & ex vino ad discutienda quę præstringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto: aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant: item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus, qui vocatur autopyros, vtilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tusus atq; iterum coctus, sistit aluum. Vocis * studiosis, & contra distillationes, siccum esse primo cibo, vtilissimum est. Sitanius (hoc est è trimestri) incussa in facie, aut desquamata cum melle aptissimè curat. Candidus ęgris, aqua calida frigidáue madefactus, leuissimum cibum præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur, Sic & pustulis capitis, aut adiecta arida

* studiosos

myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim à balineis demonstrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis vstus emendat, & vini, in saccos additus. Auxiliatur & faba. Nanque solida fricta, feruénsque in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationésque pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendósue imponitur: & in vino decocta, ad testium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est Marcus Varro. Fabalium etiam * siliquarúmque cinis, ad coxendices „ & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum. Lens optima, quæ facillimè coquitur, eáque quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat: sed aluum sistit in cibo, magísque discocta cælesti aqua: eadem soluit, minus percocta. Crustulas hulcerum rumpit, eáque quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximéque exhulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Cōtra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exhulcerationes & genitalium adhibetur: ad sedem, cum rosaceo aut cotoneo. In iis, quæ acrius remedium exigunt, cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inarescat, adiiciunt & betæ folia. Imponitur & strumis panísque, vel

* siliquarū cinis

matur

maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa: & gangrænis cum Punici tegmine. Item podagris cum polenta, & vuluis & renibus, pernionibus, hulceribus difficilè cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo vſu melius ſemper eam torrere aut tundere, vt quàm tenuiſſima detur, vel per ſe, vel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſiſque omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſtulas vtilis, igníque ſacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſteà trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens per ſe naſcens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per ſe & cum polenta: glutinat & interranea procidentia. Eſt & ſylueſtris eleliſphacos dicta à Græcis, ab aliis phacos. Eſt ea ſatiua lente leuior, & folio minore, atque ſicciore & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſylueſtris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquũtur. Menſes ciet & vrinas, & paſtinacę marinæ ictus ſanat. Torporé autem obducit percuſſo loco. Bibitur cũ abſinthio ad dyſenteriã. Cum vino eadem commorantes menſes trahit:

abundates sistit decocto eius poto. Per se imposita herba, vulnerúm sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Nostri, qui nunc sunt, herbarij elelisphacon Græcè, Latinè saluiam vocant, mente similem, canam, odoratam. Partus emortuos ea apposita extrahunt: item vermes aurium hulcerúmque. Cicer & syluestre est, foliis satiuo simile, odore graui. Si largius sumatur, aluus soluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in aluo proficit. Farina vtriusque hulcera manantia capitis sanat, efficacius syluestris. Item comitiales & iocinerum tumores, & serpentiũ ictus. Ciet menses & vrinas, grano maximè. Emendat & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lędunt omnia hæc genera exhulceratam vesicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoëthe vocantur. Verrucarum in omni genere prima Luna singulis granis singulas tangunt, eáque grana in linteolo deligata post se abiiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Nostri præcipiunt arietinũ in aqua cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus vrinæ. Sic & calculos pellit, morbúmque regium. Eiusdem foliis sarmentísque decoctis aqua quàm maximè calida morbos pedum * mollit, & ipsum calidum tritúmque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianę & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorũ hulceribus ex passo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus: nec potentiam ei minorem veteres quàm brassicæ, tribuêre. Contra serpent

* lenit

pentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominúmque morsum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi autores affirmant. Farina eius (vt ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere hulcera non patitur: in mammis efficacissimum. Carbũculos rumpit ex vino. Vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocineris, tenesmon, & quæ cibum non sentiunt, atropha appellata, tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectũ deuoratúmque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle impositum suppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus sanat fouẽdo. Quin & vniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluũ turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, mitescit, bubus iumentísque vtilissimum. Siliquę eius virides, prius quàm indurescant, cum suo caule foliísque contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoque syluestres sunt, omni modo minores satiuis, prçterquàm amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus vtilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. Hulcera atra, aridi decorticatíque triti, supposito linteolo, ad viuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impositi in ventrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, &

in defruto poti, vel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritúsque in balineis illita cohibet, & per se siccat hulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior vis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt: si verò ad mellis crassitudinem decoquantur vel satiui, vitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoque rumpunt carbunculos impositi: panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus cādidum colorem reddūt. Si verò cęlesti aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, vtilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, vrinas pellit. Medentur pecori cum chamęleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedū omnium, in amurca decocti, vel vtroque liquore posteà misto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus, & à Græcis erysimon vocari: Galli velarum appellant. Est autem fruticosum, foliis erucæ angustioribus paulò, semine nasturtij. Vtilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliâs cum melle. Infantibus quoque vtilissimum. Item sedis vitiis & articulariis morbis, cum melle & fico. Contra venena

nena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpirioſis : item fiſtulis, cum axungia veteri, ita ne intus addatur. Horminum ſemine (vt diximus) cumino ſimile eſt, cæterò porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri ſemen nigrius, & oblongum. Hoc ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorũ argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Vtroque tuſo extrahuntur aculei ex corpore: per ſe illitum ex aqua, folia ex aceto impoſita, panos per ſe, vel cũ melle diſcutiunt: item furunculos, priuſquàm capita faciant, omnéſque acrimonias. Quin & ipſæ frugum peſtes in aliquo ſunt vſu. Infelix dictum eſt à Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum impoſitúmque ſanat impetigines, celerius, quò ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagris, aliiſque doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti ſextario vno dilui mellis vncias duas iuſtum eſt: ita temperatis ſextariis tribus, decocta farina lolij ſextariis duobus vſque ad craſsitudinem, calidúmque ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Miliaria appellatur herba, quę necat milium. Hæc trita, & cornu cum vino infuſa, podagras iumentorum dicitur ſanare. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ: naſcitur inter vitia ſegetis auenæ genere: folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas velut locuſtas habet. Semen vtile ad cataplaſmata, atque hordeum & ſimilia. Prodeſt tuſsientibus ſuccus. Orobanchen appellauimus necãtem eruum & legumina: alij cynomorion eam appellant, à ſimilitudine canini genitalis: Cauliculus eſt ſine foliis, pinguis, rubens. Eſtur & per ſe, in patinis cùm tenera eſt decocta.

Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculum vitę afferunt, ſolifugarum generis. Aduerſus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur. Et frugum quidem hæc ſunt in vſu medico. Ex iiſdem fiunt & potus, zythum in Aegypto, cælia & ceria in Hiſpania, ceruiſia & plura genera in Gallia, aliiſque prouinciis: quorum omnium ſpuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipſum attinet, præſtat ad vini tranſire mentionem, atque à vite ordiri medicinas arborum.

*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXIII.

PROOEMIVM.

PERACTA cerealium in medendo quoque natura est, omniúmque quæ ciborum aut florum odorúmque gratia proueniunt supina tellure. Non cessit his Pomona, partésque medicas pendentibus quoque dedit, non contenta protegere, arborúmque alere vmbra quæ diximus, imò velut indignata plus auxilij inesse his quæ longius à cælo abessent, quæque posteà cœpissent. Primum enim homini cibum fuisse inde, & sic inductos cælum spectare, pascíque & nunc ex se posse sine frugibus. Ergo hercule * has in primis dedit vitibus, non contenta delicias etiam & odores atq; vnguenta omphacio & œnãthe ac massari (quæ suis locis diximus) nobiliter instruxisse: Plurimũ, inquit, homini voluptatis ex me est. Ego succũ vini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, tótq; varietates: neq; vt tellus omnia per labores, aranda tauris, terenda areis

* artes in pr.

areis, deinde ſaxis, vt quãdo quãtóue opere cibi fiant. At ex me parata omnia, nec curuo adorãda aratro, nec cura laboranda, ſed ſeſe porrigentia vltro: & ſi pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipſa ſecum, plúſque vtilitatis cauſa genuit etiam, quàm voluptatis. Folia vitium & pampini capitis dolores, inflãmationéſque corporum mitigant cum polenta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina verò hordei, articularios morbos. Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccant. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lacryma vitium, quæ veluti gummi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro antè præparatas ſanat. Eadem cũ oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, maximéque aqua, quam virides accenſæ vites exudant: qua & verrucæ tolluntur. Pampini ſanguinem excreantibus, & mulierum à conceptu defectioni diluti potu proſunt. Cortex vitium & folia arida, vulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſúmq; vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco & thure impetigines tolluntur. Cinis ſarmentorum vitiũmque & vinaceorum condylomatis & ſedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro ex vino citra oleum aſpergitur: & intertrigines & pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto conſperſum, ita vt bini cyathi in tepida aqua bibantur, vtque qui biberit, in lienem iaceat. Clauiculæ ipſæ, quibus repunt vites, tritæ, & ex aqua potæ, ſiſtunt vomitionum conſuetudinem. Cinis vitium cum axungia vetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat: item neruorum dolores

res frigore ortos, contractionésque: contusas verò partes cum oleo: carnes excrescentes in ossibus cum aceto & nitro: scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis combustis pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis vuæ pubertate, in vnguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea, quæ in humido sunt, hulcera, vt oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, hulceribúsque angulorum, nubeculis, hulceribus quacunque in parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulentè limosis. Frangitur vehementia eius melle aut passo. Prodest & dysentericis, sanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites syluestres ferunt, dicta à nobis in vnguenti ratione. Laudatissima in Syria, maximè circa Antiochiæ & Laodiceæ montes: & ex alba vite refrigerat, adstringit, vulneribus inspergitur, stomacho illinitur, vtilis vrinæ, iocineri, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quæ sunt in humidis: ideóque & oris hulceribus, & verendis, ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem emendat, oculorúmque lacrymationes: ex vino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad hulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantùm gignitur, omniáque ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere festinando.

De

De medicinis vuarum recentium, & ſarmentis vuarum, & vinaceis, & de vua theriace, & de vua paſſa, & aſtaphide, & aſtaphide agria, pituitaria, & labruſca, & de vite alba & nigra, & de muſtis, & vini generibus, & aceto.

Cap. I.

MAtureſcentium autem vuæ vehementiores nigræ, ideóque vinum ex his minus iucundum: ſuauiores albæ, quoniam è tranſlucido facilius accipitur aër. Recentes ſtomachum & ſpiritum inflant, aluúmque turbant: itaque in febri damnantur vtique largiores. Grauedinem enim capiti, morbúmque lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: qua ventilatione etiam vtiles fiunt ſtomacho, ægríſque. Nam & refrigerant leuiter, & faſtidium auferunt. Quæ autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in palea ſeruatæ. Nam in vinaceis ſeruatæ, & caput & veſicam & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen aluum, ſanguinem excreantibus vtiliſſimæ. Quæ verò in muſto fuere, peiorem vim etiamnum habent, quàm quæ in vinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit: ſaluberrimas putant medici in cæleſti aqua ſeruatas, etiamſi minimè iucundas: ſed voluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine iecoris fellíſque vomitione in choleris, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis ſeruatæ, & os ſtomachum & auiditatem excitant. Paulò tamen grauiores exiſtimantur fieri vinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis ſi edêre gallinacei, vuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, adſtringendi vim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eand

eandem vim obtinent. Hi ſunt, qui in vino capitis dolorem faciunt. Toſti tritique ſtomacho vtiles ſunt. Inſpergitur farina eorum polentæ modo potionis dyſentericis, & cœliacis, & diſſolutis ſtomacho. Decocto etiam eorum fouere pſoras & pruritum, vtile eſt. Vinacei per ſe, minus capiti aut veſicæ nocent, quàm nuclei: mammarum inflammationi triti cum ſale vtiles. Decoctum eorum veteres dyſentericos & cœliacos iuuat & potione, & fotu. Vua theriace, de qua ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoque eius edendos cenſent, imponendóſque, vinúmque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habent. Vua paſſa, quam aſtaphida vocant, ſtomachum, ventrem, interanea tentaret, niſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent: iis exemptis, veſicæ vtilis habetur, & tuſſi alba vtilior. Vtilis & arteriæ & renibus, ſicut ex his paſſum priuatim è ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: item carbunculis, articularibus morbis, ſine nucleis tritæ cum ruta: fouere antè vino hulcera oportet. Sanant epinyctidas & dyſenteriam cum ſuis nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice rhaphani & melle. Podagris & vnguium mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandum os capútque, cum pipere commanducantur. Aſtaphis agria ſiue ſtaphis, quam vuam taminiam aliqui vocant falsò, (ſuum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, foliis labruſcæ) fert folliculos verius, quàm acinos, virides, ſimiles ciceri: in his nucleum triangulum. Matureſcit cum vindemia, nigreſcítque,

cùm taminiæ rubentes norimus acinos: sciamúsque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem vti non censuerim propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admista sandaracha: item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium vitia, rheumatismum cicatricum, hulcerum manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur: semen enim abdicauerim, propter nimiam vim ardoris. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis serpentium vtique illinunt. Labrusca quoque œnanthen fert, satis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, spissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert vuas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & variis coxendicum & lumborum vitiis tusæ cum foliis & succo prosunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse, quam vulgus vuam taminiam vocat. Vtuntur ea pro amuleto: & ad expuitionem sanguinis quoque adhibent, non vltra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito sale, thymo, aceto mulso. Ideo & purgationibus ancipitem putant. Est huic similis, sed in salictis nascens: ideo distinguitur nomine, cùm eosdem vsus habeat, & salicastrum vocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedúmque aceto mulso trita hæc efficaciùs tollit. Vitis alba est, quam Græci ampeloleucen, alij ophiostaphylon, alij melothron, alij psilothrum, alij archezostin, alij cedrostin, alij madon

don appellant. Huius ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinem ederæ, diuiduntur vt vitium. Radix alba, grandis, rhaphano ſimilis initio: ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & vrinam cient. Folia & caules exhulcerant corpus: vtique hulcerum phagedænis & gangrænis, tibiarúmque tædio cum ſale illinuntur. Semen in vua raris acinis dependet, ſucco rubente, poſteà croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim vtuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potúmque. Radix numeroſis vtilitatibus nobilis, contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, varóſque & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eadémque præſtat decocta in oleo. Decoctæ datur & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmis pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto, ſenſus purgat. Illa vis præclara, quòd oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, vt bryonia: quare quidam hanc albam bryoniam vocant. Alia verò nigra efficacior in eodem vſu cum melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit, veteres maturat & purgat, Ciet menſes & vrinam. Ecligma ex ea fit ſuſpirioſis, & contra lateris dolores, vulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. Ex vino ſecundas fœminarum appoſita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate

mangonizat corpora: ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugátque corpus ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur: aliàs vrit, niſi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præſtat nigra vitis: quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo & nigra, quam propriè bryoniam vocant, alij Chironiam, alij gynecanthen, aut apronіam, ſimilem priori, præterquàm colore. Huius enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles prætulit veris aſparagis in cibo vrinæ ciendæ, lieníque minuendo. In fruteſtis & harundinetis maximè naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta vel efficacius extrahit, quàm ſuprà dicta. Cæterùm eidem peculiare eſt, quòd iumentorum ceruicibus vnicè medetur. Aiunt ſi quis villam ea tinxerit, fugere accipitres, tutáſque fieri villaticas alites. Eadem in iumento hominéque phlegma, aut ſanguinem, qui ſe ad talos deiecerit, circunligata ſanat. Et hactenus de vitium generibus. Muſta differentias habent naturales has, quòd ſunt candida, aut nigra, aut inter vtrunque: aliáque, ex quibus vinum fiat, alia ex quibus paſſum: cura differentias inumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conueniat. Muſtum omne ſtomacho inutile, venis iucundum. A balineis raptim & ſine interſpiratione potum, necat. Cantharidum naturæ aduerſatur. Item ſerpentibus, maximè hæmorrhoidi & ſalamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodeſt renibus, iocineri, & interaneis veſicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra bupreſtin valet. Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditúmque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius

paſſi

passi mustum,& quòd minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiásque perquàm multas exposuimus, & ferè cuiusque proprietates. Neque est vlla pars difficilior tractatu, aut numerosior: quippe cùm sit tardum dictu, pluribus prosit an noceat: prætereà quàm ancipiti euentu potu statim auxilium fit, aut venenum. Etenim de natura ad remedia tantùm pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo volumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui verò posteà de volumine illo disseruere, innumera. Nos ista Romana grauitate, artiúmque liberalium appetentia: non vt medici, sed vt iudices salutis humanæ, diligenter distinguemus. De generibus singulis differere immensum & inexplicabile est, discordibus medicorum sententiis. Surrentinum veteres maximè probauere: sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alij, iniquissimo genere decreti, quod cuique gratissimum cæteris omnibus pronuntiando. Quin vt constarent sententię, quota portio tamen mortalium iis generibus posset vti? Iam verò nec proceres vsquam synceris. Eò venere mores, vt nomina modò cellarum væneant, statímque in lacubus vindemię adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam est quodcunque & ignobilius. Hæc tamen facere constantissimè videntur sententię victoriam, quorum mentionem fecimus, si quis hoc quoque discrimen exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia vetustate corpori salubre est. Media eius ætas à quinto decimo anno incipit. Hoc non rigido potu stomacho vtile, non item in calido. Et in diutina tussi sorbetur merum vtiliter à ieiunis: item in quartanis. Nullo æquè venæ excitantur. Aluum

ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem viſus facere: nec prodeſſe neruis, aut veſicæ. Albana neruis vtiliora. Stomacho minus, quæ ſunt dulcia: auſtera vel Falerno vtiliora. Concoctionem minus adiuuant: ſtomachum modicè implent. At Surrentina nullo modo, nec caput tentant: ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, auſteritatis Albano, vehementiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maximè conducere indubitatum eſt. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, ſanguis colóſque hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantùm nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugum neruos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contráque labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur, copioſiore læduntur: ſic & oculi. Stomachus recreatur: appetentia ciborum inuitatur: * triſtitia & cura hebetatur: vrina & algor expellitur: ſomnus conciliatur. Prætereà vomitiones ſiſtit: collectiones extrà lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades vtilitatem vini æquari vix Deorum potentia poſſe pronuntiauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magíſque vrinam expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat: auſterum facilius concoquitur. Leuiſſimum eſt, quod celerrimè inueteratur. Minus infeſtat neruos, quod vetuſtate dulceſcit. Stomacho minus vtile eſt pingue, nigrum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſter

* triſtitia cura

austerum minus alit, magis stomachum nutrit. Celeriùs per vrinam transit, tantóque magis capita tentat: hoc & in omni alio succo semel dictum sit. Vinum si sit fumo inueteratum, insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitauere. Iam & patresfamilias ætatem ademere his, quæ per se cariem traxere. Quo certè vocabulo satis consilij dedere prisci: quoniam & in materiis cariem fumus erodit. at nos è diuerso fumi amaritudine vetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida, hæc vetustate salubria fiunt. Quò generosius vinum est, hòc magis vetustate crassescit, & in amaritudinem corpori minimè vtilem coit. Condire eo aliud minus annosum, insalubre est. Sua cuique vino saliua innocentissima, sua cuique ætas gratissima, hoc est, media. Corpus augere volentibus, aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contrà minuentibus aluúmque cohibentibus, sitire in edendo, posteà parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutilissimum est. Curas vigorémque animi impedit, ad procinctum tendentibus: somno * verò ac securitatibus iandudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoque in prouerbium cessit, sapientiam vino obumbrari. Vino debemus homines, quòd soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum interponere vtilissimum: Itémque iugi superbibere ebrietati: quam quidem frigidæ potus extemplo discutit. Meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidémque posteà, suadet Hesiodus vti. Merum quidem remedio est contra cicutas, coriandrum, aconita, viscum, meconium, argentum viuum, apes,

*accõmodatũ securit. Odyss. A

vespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionúmque ictus, contráque omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, presteras, fungos, Item contra inflationes rosionésque præcordiorum, & quorum stomachus in vomitiones effunditur: & si venter aut interanea rheumatismum sentiant. Dysentericis, sudatoribus, in longa tussi, in epiphoris, meracum. At verò cardiacis, in mamma læua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maximè album inueterascens. Vtiliter etiam fouetur vino calido virilitas iumētis: quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri aiunt. Simias, quadrupedésque quibus digiti sunt, negant crescere assuetas meri potu. Nunc circa ægritudines sermo de vinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunque tenuissimum: vulgo verò, quod quenque maximè iuuerit validum. Vtilissimum omnibus sacco viribus fractis. Meminerimus succum esse, qui feruendo vires è musto sibi fecerit. Misceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in musto additum est: meliúsque, si nec vasis pix affuit. Marmore enim & gypso aut calce condita, quis non etiam validus expauerit? In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile est stomacho, neruis, vesicæ. Resina condita, frigidis stomachis vtilia existimantur. Non expedire vomitoribus, sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Nouitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheumatismo nominata prosunt. Item cœliacis & dysentericis, mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis

gis constringit, magísque calfacit. Innocentius pice sola conditum. Sed & picem meminisse debemus, non aliud esse, quàm combustæ resinæ fluxum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri vtile: item vuluarum dolori, si sine febre sint, veteri rheumatismo, exhulcerationi, ruptis conuulsis, vomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succida lana impositum. Ad omnia hæc vtilius id, quod sponte naturæ suæ picem resipit, picatúmq; appellatur. Heluennaco quoque tamen nimio caput tentari conuenit. Quod ad febrium valetudines attinet, certum est non dandum in febre, nisi veteribus ægris, vinum: nec nisi declinante morbo. In acutis verò periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, & has noctu potius, dimidia enim pars periculi est, noctu, hoc est spe somni, bibentibus: nec à partu abortúue, nec à libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tussientibus, nec in tremore neruorúmque doloribus vel faucium, aut si vis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcordiorum, venarum vehementia, neque in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cum febre dyspnœa sit. Minimè verò oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defectis grauibúsque: nec quorum conniuentium perlucebunt oculi, neu palpebris non coëuntibus, vel si dormientibus hoc idem eueniet: aut si cruore suffunduntur oculi, vel si lemæ in oculis erunt. Minimè lingua fungosa, nec graui, & subinde imperfecta loquentibus: nec si vrina difficile reddetur, neque expauescentibus repentè, nec spasticis, aut rursus tor-

pentibus,nec si per somnos genitura effundetur. Cardiacorum morbo vnicam spem in vino esse, certum est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alij non nisi in remissione. Illi,vt sudorem coërceant:hi quia tutius putant,minuente se morbo:quam plurium sententiam esse video. Dari vtique non nisi in cibo debet, nec à somno,nec præcedente alio potu:hoc est, vtique sitienti,nec nisi in desperatione * suprema:& viro facilius quàm fœminæ:seni, quàm iuueni: iuueni,quàm puero:hyeme, quàm æstate: assuetis potius,quàm expertibus.Modus dandi pro vehementia vini:item mistura. Atque vulgò satis putant vnum vini cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi, dandum: & si cibus non descendat. Inter vini genera, quæ fingi docuimus,nec fieri iam arbitror,& superuacaneum eorum vsum,cùm ipsis rebus, ex quibus finguntur,doceamus vti.Et aliâs modum excesserat medicorum in his ostentatio, veluti è napis vinum vtile esse ab armorum equitandíue lassitudine præcipiētium,atque,vt reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis satius censeat,absinthite vino vtendum potius,quàm absinthio ipso? In reliquis omittetur & palmeum,capiti noxium, ventrísque tantùm molliendo, & sanguinem excreantibus non inutile. Fictitium non potest videri, quod bion appellauimus, cùm sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus,defectis, paralyticis,tremulis,vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam vitium transit in remedia. Aceto summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo

* *summa*

do:ita fit vt infuſum terræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, dicetúrque quoties cum aliis proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamenta olfactu. Vim in balineis æſtus arcet, ſi contineatur ore. Quin & cũ aqua bibitur. Multorum ſtomacho vtiliter gargarizatur : cum eadem conualeſcentium & à Solis ardoribus. Oculis quoque illo modo ſaluberrimum. Plurimum fotu medetur poſt vredines. Item lepris, furfuribus, hulceribus manantibus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, ſcolopendrarum, muris aranei : contráque omnium aculeatorum venena & pruritus. Item contra multipedæ morſum. Calidum in ſpongia appoſitum, adiecto ſulphuris ſextante ſextariis tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo, medetur ſedis vitiis. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum vtique ſanguinem diſcutit. Contra lichenas & bibitur, & imponitur. Siſtit aluos, & rheumatiſmos interaneorum infuſum : item procidentia ſedis vuluæque. Tuſſim veterem inhibet, & gutturis rheumatiſmos, orthopnœam, dentium * labefactationem. Veſicæ nocet, neruorúmque infirmitatibus. Neſciere medici, quantum contra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata percuſſus vtrem aceti ferens, quoties depoſuiſſet, ſentiebat ictum, aliàs illæſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt, potúque ſuccurſum. Neque altero os colluunt venena exugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modò eſt, verum & rerum plurimarum. Saxa rumpit infuſum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus com-

* *labefactionem*

mendat aut excitat: in quo vsu mitigatur tosto pane aut vino, vel accenditur pipere ac lasere: vtique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum, cùm dolorem eum perpeti nequiret, vnius medicorum portentosa scientia, ignorante Diuo Augusto, tanti putauit vsu pedum sensúque omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto scillino, & oxymelite, & sapa, & face vini, aceti, & sapa.

Cap. I I.

ACetum scillinum inueteratum magis probatur: prodest, super ea quæ diximus, acescentibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam. Et his qui ieiuni vomunt: callum enim faucium facit, ac stomachi: odorem oris tollit, gingiuas astringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginosis, vuluarum străgulationibus, percussis aut præcipitatis, & ob id sanguine conglobato, neruis infirmis, renum vitiis perquàm vtile. Cauendum exhulceratis. Oxymeli antiqui (vt Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, salis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ sextarios quinque pariter coquebant, decies deferuescente cortina, atque ita diffundebant inueterabántq;. Sustulit totum id Asclepiades, coarguítque. Nam etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur

tentur contra serpentes, quas sepas vocant, & contra meconium, ac viscum, & anginas, calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturísque desideriis, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id sale & aceto recente efficacius est. Vino cognata res sapa est, musto decocto, donec tertia pars supersit. Ex albo hoc melius. Vsus contra cantharidas, buprestin, pinorum erucas, quas pityocampas vocant, salamandras, & contra mordentia venenata. Secundas partúsque emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus autor est, venenum esse, si quis ieiunus à balineis id bibat. Consequens horũ est vinifex, sui cuiusq; generis. Ergo vini fæci tanta vis est, vt descendentes in cupas enecet. Experimentũ demissa præbet lucerna, quandiu extinguatur, periculum denuntians. Illota miscetur medicamentis. Cum iridis verò pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et sicca vel madida contra phalangia, & testium mammarúmque inflammationes, vel in quacunque parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in vino decocta crematur & siccatur. Experimentũ est legitimè coctæ, vt refrigerata linguam tactu videatur vrere. Celerrimè exanimatur loco non incluso condita. Crematio ei multũ viriũ adiicit. Vtilissima est ad cõpescendas lichenas furfuresq, cum fico decocta. Sic & lepris & hulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria est pota, sed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus, & genitalibus. In vino auté aduersus 'strágurias bibitur. Cùm expirauerit quoq;, lauãdis corporibus & vestibus vtilis: túncq; vsum acaciæ habet. Fæx aceti pro materia acrior sit necesse est, multóque

tóque magis exhulceret. Resistit suppurationum incrementis: stomachum, interanea, ventrem illita adiuuat. Sistit earum partium rheumatismos, & mulierum menses. Panos discutit nondum exhulceratos, & anginas: sacros ignes cum cera. Mammas lactis sui impatientes eadem extinguit. Vngues scabros aufert. E serpentibus contra cerastas validissima cum polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito lentiscino oleo, illita vna nocte rufat capillum. Eadem ex aqua in linteolo apposita, vuluas purgat. * Sapæ fæce ambusta sanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem fæce decocta potáque tusses veteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & ceruicum.

** Quidam Sepe, sed mendosè.*

De oleis, & foliis oleæ, & flore, & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca. Cap. III.

OLearum proxima autoritas intelligitur. Folia earum vehementissimè adstringunt, purgant, sistunt. Itaque commanducata imposita hulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici vsserint, gingiuarum inflammationibus, paronychiis, sordidísque hulceribus excrescentibus. Cum melle profluuium sanguinis è neruosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos hulceribus, & pustulis, procidentísque pupillę efficax: quapropter in collyria additur. Nam & veteres lacrymationes sanat, & genarum erosiones. Exprimitur autē succus tusis, affuso vino & aqua cælesti, siccatúsque in pastillos digeritur. Sistit menses in lana

admotus

admotus vuluæ. Vtilis & saniem emanantibus. Item condylomatis, ignibus sacris, quæque serpunt hulcera, epinyctidi. Eosdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi florescentes, vt spodij vicem cinis præstet: vinóque infuso iterum vritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tusis cum melle, oculos verò cum polenta. Succus fruticis recentis accensi distillans, sanat lichenas, furfures, manantia hulcera. Nam & lacryma quæ ex arbore ipsa distillat, Aethiopicæ maximè oleæ, mirari * satis est repertos, qui dentium dolores illinendos censerent, venenum esse prædicantes, atq; etiam in oleastro quærendam. E radice oleæ quàm tenerrimæ cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem reiicientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat: extrahítque fistulis vitia, & ipsas sanat. Oliuæ albæ stomacho vtiliores, ventri minus. Præclarum habent, antequàm condiantur, vsum, recentes per se cibi modo deuoratæ. Medentur enim arenosæ vrinæ, item dentibus, aut attritis, aut conuulsis. Nigra oliua stomacho inutilior, ventri facilior, capiti & oculis non conuenit. Vtraque ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore imposita, pustulas gigni prohibet. Colymbades sordida hulcera purgant, inutiles difficultatibus vrinæ. De amurca poteramus videri satis dixisse, Catonem secuti: * sed reddenda medicinæ quoque est. Gingiuis & oris hulceribus, dentium stabilitati efficacissimè subuenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigræ oliuæ amurca vtilior: item infantibus fouendis. Albæ verò mulierum vuluæ in

** Rectius Vetust. cod. satis nō est.*

** Sed reddē da medicinæ quoque ratio est.*

in lana admouetur. Multò autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo vaſe ad craſſitudinem mellis. Vſus eius cum aceto, aut vino vetere, aut mulſo, vt quæque cauſa exigat in curatione oris, dentium, aurium, hulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic vſus, vtiq; inueterato medicaméto. Tale enim fiſtulas ſanat. Infunditur ſedis, genitalium, vuluæ exhulcerationi. Illinitur verò podagris incipientibus: item articularibus morbis. Si verò cum omphacio recoquatur ad mellis craſſitudinc, caſuros dentes extrahit. Item iumentorum ſcabiem, cum decocto lupinorum & chamæleonte herba, mirè ſanat. Cruda amurca podagris foueri vtiliſſimum.

De foliis oleaſtri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamamyrſino, & cupreſſino, & cytreo, & caryino.

Cap. IIII.

OLeaſtri foliorum eadem natura. Spodium è cauliculis vehementius inhibet rheumatiſmos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat hulcera, alienata explet, excreſcentia leniter erodit ſiccat, & ad cicatricem perducit: cætera, vt in oleis. Peculiare autem, quòd folia decoquuntur ex melle dantúrque cochlearibus contra ſanguinis excreationes. Oleum tamen acrius atque efficacius: & os quoque colluitur illo ad détium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: iis verò quæ purganda ſunt, cum melle. Miſcentur oculorum medicamentis, & decoctum

ctum foliorum, & ſuccus oleaſtri. Vtiliter etiam
auribus inſtillatur cum melle, vel ſi pus effluat.
Flore oleaſtri condylomata illinuntur & epiny-
ctides. Item cum farina hordeacea venter: in
rheumatiſmo cum oleo capitis dolores. Cutem
in capite ab oſſibus recedentem cauliculi deco-
cti, & cum melle impoſiti comprimunt. Ex olea-
ſtro màturi in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Toſti
autem & cum melle triti, nomas repurgant, car-
bunculos rumpunt. Olei naturam cauſáſque
abundè diximus. Ad medicinam ex olei gene-
ribus hæc pertinent. Vtiliſſimum eſt omphaci-
num, proximè viride. Prætereà quàm maximè
recens, niſi cùm vetuſtiſſimum quæritur, tenue,
odoratum, quódque non mordeat, è diuerſo
quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodeſt
gingiuis. Si contineatur in ore, colorem den-
tium cuſtodit magis, quàm aliud: ſudores cohi-
bet. Oenanthino idem eſt effectus, qui roſa-
ceo. Omni autem oleo mollitur corpus, vigo-
rem & robur accipit. Stomacho contrarium.
Auget hulcerum incrementa. Fauces exaſperat,
& venena omnia hebetat, præcipuè pſimmythij
& gypſi in aqua mulſa, aut ficorum ſiccarũ deco
cto potũ: contra meconiũ ex aqua: contra cãtha-
ridas, bupreſtin, ſalamandras, pityocãpas per ſe
potum, redditúmq; vomitionibus, contra omnia
ſuprà dicta laudatiſſimum. Et laſſitudinum perfri
ctionúmque refectio eſt. Tormina calidum po-
tum cyathis ſex, magíſque ruta ſimul decocta
pellit. Item ventris animalia. Soluit aluum he-
minæ menſura, cum vino & calida aqua potum,
aut ptiſanæ ſucco. Vulnerariis emplaſtris vtile.
Faciem purgat. Bubus infuſum per nares, donec
ructẽt, inflationẽ ſedat. Vetus autem magis excal-

facit

facit corpora, magíſque diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardoribus in febri cum aqua: & ſi vetuſti non ſit occaſio, decoquitur, vt vetuſtatem repræſentet. Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ menſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritiis omnibus, vuluis, auribus, ambuſtis. Cum cinere verò muricum, ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillúmque fertili natura euocat. Semen, ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex vua fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumē obſcurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto: per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus cum polenta & croco: per ſe autem triduo impoſita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit è facie. Prodeſt & auribus, cum roſaceo & melle & mali Punici germine decoctum, vermiculóſque in his necat, & grauitatem auditus diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à Sole vſtis cum cera. Hulcera manantia & furfures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto. Per ſe verò capiti illitum, ſomnum allicit. Oleum laurinum vtilius quo recentius, quóque viridius colore. Vis eius excalfactoria, & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadi

iſchiadicis, ſugillatis, capitis doloribus, inueteratis diſtillationibus, auribus, in calyce Punici calfactũm illinitur. Similis & myrtei olei ratio, aſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, vuluæ exhulceratæ, veſicis, hulceribus vetuſtis vel manantibus, cum ſquama æris & cera. Item eruptionibus, ambuſtionibus. Attrita ſanat & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem corporis. Aduerſatur cantharidi, bupreſti, aliiſque malis medicamentis, quæ exhulcerando nocent. Chamæmyrſinæ ſiue oxymyrſinę eadem natura. Cupreſſinum oleum eoſdẽ effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nuce verò iuglande, quod caryinum appellauimus, alopeciis vtile eſt, & tarditati aurium infuſum. Item capitis doloribus illitum. Cæterùm iners & graui ſapore. Enimuero ſi quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex Gnidio grano factũ, eandem vim habet, quam cicinum. E lentiſco factum, vtiliſſimum acopo eſt. Idémque proficeret æquè vt roſaceum, ni durius paulò intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios ſudores, papuláſque ſudorum. Scabiem iumentorum efficaciſſimè ſanat. Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis eſſet, & quemadmodum ex ea fieret oleum, docuimus. Natura eius excalfacit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur: & vuluæ concitatæ ſuccus quoque eorum apponitur. Folia recentia commanducata, hulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa adiecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat

cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia hulcera per ſe, vel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. Aſtringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum. Balſaminum longè pretioſiſsimum omnium, vt in vnguentis diximus, contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimum cõfert, caliginem diſcutit. Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiáſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, hulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquàm vtile. Aduerſatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore venientes perunctis leuiores facit. Vtendum tamẽ modicè, quoniam adurit, augétque vitia non ſeruato temperamento. Malobathri quoque naturam & genera expoſuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris vino expreſſum vtiliſsimè imponitur. Item frontibus dormire volentibus: efficacius, ſi & nares illinantur: aut ſi ex aqua bibatur. Oris & halitus ſuauitatem commendat linguæ ſubditum folium, ſicut & veſtium odorem interpoſitum. Hyoſcyaminum emolliendo vtilius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximum roſaceo effectum habens. Narciſsinum dictum eſt cum ſuo flore. Rhaphaninum phthiriaſes longa valetudine contractas tollit, ſcabritiáſque cutis in facie emendat. Seſaminum aurium dolores ſanat, & hulcera quæ ſerpunt, & quæ cacoëthe vocant. Lirinon, quod & phaſelinum & Syrium vocauimus renibus vtiliſsimum eſt, ſudoribúſque euocandis, vuluæ molliendæ, concoquendóque intus. Selgiticum neruis vtile eſſe diximus, ſicut herbaceum quoque,

quod * Iguini circa Flaminiam viam vendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare diximus, sapore melleo non sine nausea, aluum emollit: bilem præcipuè detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibêre, torpescunt, excitantúrque crebró. Potores certaturi præsumunt ex eo cyathum vnum. Pissino oleo vsus & passim ad quadrupedum scabiem est. A vitibus oleísque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem afferunt minus siccæ: nec, quantum videtur, vtiles stomacho: tussim exasperant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quem vsum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus vtiles, in cibo maximé. Illinuntur caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis. Cum cotoneis & cera & croco sugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodij vicem efficiunt, miscentúrque collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo.

*Enguini, alij: alij, Engubini.

De myrobalano palma, & de palma elate.

Cap. V.

PAlma quæ fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menses sistit in vino austero, & vulnera conglutinat. Palma, siue elate, siue spathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, stomacho, iocineri, hulceribus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Psoras cortex eius tener cum resina & cera sanat diebus x x. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu, par-

tus extrahit. Datur bibendus renum vitiis & vesicæ, & præcordiorum, & capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac ventris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vuluarum vitiis efficacissimus.

Medicinæ ex singulorum generum flore, foliis, fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere. *Cap. VI.*

PRoximæ varietates generum medicinarúmque, quæ mala habent. Ex his verna, acerba, stomacho inutilia sunt: aluum, vesicam circumagunt: neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cælesti, ad eadem quæ suprà scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in vino, & illita cum cera. Alopeciis capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adiiciunt, stomachóq; vtilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Ité mammis, condylomatis, varicibus. Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his * mitis, cum vino dulci tusis, vtilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant vuluæ & interanea. Fit

* minutis

&

& oleum ex his, quod melinum vocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo vtilissima, quæ ex Sicilia veniunt. Minus vtilia struthia, quamuis cognata. Radix eorum circunscri pta terra manu sinistra capitur, ita vt qui facit, dicat quæ capiat, & cuius causa: sic adalligata strumis medetur. Melimela & reliqua dulcia, stomachum & ventrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed neruos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum & vomitiones, vrinas cient. Syluestria mala similia sunt vernis acerbis, aluúmque sistunt. Sanè in hunc vsum immatura opus sunt. Citrea contra venenum in vino bibũtur, vel ipsa vel semen. Faciunt oris suauitatem, decocto eorum colluto, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipsa verò cõtra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facilè manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellauimus, stomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dẽtes gingiuásque lędunt. Quę verò ab his sapore proxima vinosa diximus, paruum nucleum habentia, vtiliora paulò intelliguntur. Aluum sistunt, & stomacho prosunt, duntaxat pauca citráque satietatem. Sed hæc minimè danda: quanquam omnino nulla in febri, nec carne acinorum vtili nec succo. Cauentur æquè vomitionibus, ac bilem reiicientibus. Vuam in his, ac ne mustum quidem, sed protinus vinum aperuit natura. Vtrunque asperiore cortice. Hic ex acerbis in magno vsu. Vulgus coria maximè perficere illo nouit: ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monstrant: mistáque galla in aceto decocto, mobiles dentes stabilire. Expe-

titur grauidarum malaciæ, quoniã gustatu moueat infantem. Diuiditur malum, cælestiq; aqua madescit ternis ferè diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & sanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum, quod stomatice vocatur. vtilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini: pterygiis, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in hulceribus excrescunt. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tusis, succóque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris. Alij & hoc modo faciunt: Punica acida multa tunduntur, succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad virilitatis & sedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum serpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impositi, perniones sanantur. Contusum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua operculo indito, in furno tostum & contritum, potúmque in vino, sistit aluum, discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ obseruationis multorum experimento. Si quis vnum ex his, solutus vinculo omni cinctus & calceatus, atque etiam annuli, decerpserit duobus digitis, pollice & quarto sinistræ manus, atque ita lustratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurum eo anno. Iidem cytini siccitati tritíque, carnes excrescentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: vel si mobiles sint, decocto succo. Ipsa corpuscula trita,

hulcer

hulceribus quæ serpunt putrescúntue, illinuntur. Item oculorum inflammationi intestinorúmq;: & ferè ad omnia quę cortices malorum. Aduersantur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiámque priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt, antequàm scilicet malum ipsum prodeat, erumpentes, quos balaustium vocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses fœminarum: sanant oris hulcera, tonsillas, vuam, sanguinis excreationes, ventris & stomachi solutiones, genitalia, hulcera quacunque in parte manantia. Siccauere etiam, vt sic quoque experirentur, inuenerúntque tusorum farina dysentericos à morte reuocari, aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tusíque stomachum iuuant, cibo aut potioni inspersi. Bibuntur ex aqua cęlesti, ad sistendũ aluũ. Radix decocta succum * remittit, qui tineas necat, Victoriati pondere. Eadem discocta in aqua, quas Lyciũ pręstat vtilitates. Est & syluestre Punicum, à similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex vino potę somnos faciunt. Semine poto, aqua quæ subierit cutem, siccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur. * *emittit*

De pyris & eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione, & caprifico, & erineo, & aliorum generibus medicinæ.

Cap. VII.

PYrorum omnium cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè salubria & grata, præcipuè Crustumina. Quæcunque verò cum melle

decocta, stomachum adiuuant. Fiunt cataplasmata è pyris, ad discutienda corporum vitia: & decocto eorum ad duritias vtuntur. Ipsa aduersantur boletis atque fungis, pellúntque pondere & pugnante succo. Pyrum syluestre tardissimè maturescit. Conciditur suspensúmque siccatur ad sistendam aluum: quod & decoctum eius potum præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem vsus. Pyrorum ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala pyráque portatu iumentis mirè grauia sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut vtique ostendantur. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in vmbra siccatur ad aperienda hulcera, cienda menstrua, apposito cum luteo oui, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarúmque scabiem emendat: item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronum vesparúmque & similium venenis, priuatim scorpionum. Idem cum axungia verrucas tollit. Folia, & quæ non maturuere fici, strumis illinuntur, omnibúsque quę emollienda sunt discutiendáue. Præstant hæc & per se folia. Et alij vsus eorum tanquam infricando lichene, & alopeciis, & quæcunque exhulcerari opus sit. Et aduersus canis morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle hulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum papaueris syluestris foliis. Canum rabiosorum morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur

fur

furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è foliis gangrænis, consumendísque quæ excrescunt. Fici maturę vrinam cient: aluum soluunt: sudorem mouent, papulásque. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora perfrigescunt. Nec stomacho vtiles: sed ad breue tempus, & voci contrarię intelligũtur. Nouissimæ salubriores, quàm primæ: medicatæ verò nunquàm. Iuuenum vires augent: senibus meliorem valetudinem faciunt, minúsque rugarum. Sitim sedant: calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas vocant. Siccæ fici stomachum lædunt: gutturi & faucibus magnificè vtiles. Natura his excalfaciendi. Sitim adferunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semper vtiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iocinerum, renum, lienum vitiis. Corpus & vires adiuuant: ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa valetudine vtilissimæ. Item comitialibus, & hydropicis, omnibúsque, quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admisto. Coctę cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem. Cum vino autem ad sedem & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eædem cum fœnogręco vtiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum ruta coctę torminibus prosunt. Tibiarum hulceribus cum ęris flore. Pterygiis cum Punico malo. Ambustis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in vino, & cum absinthio & fa-

rina hordeacea.nitro addito.Aluum ſiſtũt manducatæ. Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinuntur.Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impoſitæ.Carcinomati, ſi ſine hulcere eſt, quàm pinguiſſimam ficum imponi, penè ſingulare remedium eſt:item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat,replet, aſtringit.Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem concretum. Item percuſſis,præcipitatis,conuulſis,ruptis,cyathis ſingulis aquæ & olei.Datur tetanicis & ſpaſticis:item potus vel infuſus cœliacis,dyſentericis.Et ſi quis eo cum oleo perungatur,excalfacit.Itẽ cum cera & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricem tenuiſſimã obducit.Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiúmq; vitia crebro fricatu.Produnt etiam, ſi quis inclinata arbore, ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo vidente, atque in aluta illigatum licio è collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, ventris hulcera ſanat. Crudæ groſſi verrucas & thymos.nitro farináq, additis, tollunt. Spodij vicẽ exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad hulcera oculorũ & ſcabritiam. Caprificus etiamnum multò efficacior fico. Lactis minus habet:ſurculo quoque eius lac coagulatur in caſeum. Exceptum id coactúmque in duritiam, ſuauitatẽ carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exhulceratoriis medicamentis.Aluũ ſoluit: vuluam cum amylo aperit. Pota menſes ciet cum luteo oui.Podagris cum farina fœnigræci illinitur. Lepras,pſoras,lichenas,lentigines expurgat: item venenatorum ictus, & canis morſus. Dentium quoq; dolori hic ſuccus appoſitus in lana

prod

prodeſt,aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admiſto eruo, contra marinorum venena proſunt. Adiiciunt & vinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compẽdio percoquunt. Groſſi illitæ ſtrumas, & omnium collectionem emolliunt, & diſcutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ molliſſima ſunt ex his, cum aceto hulcera manantia & epinyctidas & furfures ſanãt. Cum melle item & foliis ceria ſanant, & canis morſus. Recentes cum vino, phagedænas. Cum papaueris foliis oſſa extrahunt. Groſſi caprifici inflammationes diſcutiunt ſuffitu. Reſiſtunt & ſanguini taurino poto, & pſimmythio, & lacti coagulato potæ. Item in aqua decoctæ atque illitæ parotidas ſanant. Cauliculi aut groſſi eius quàm minutiſſimæ, ad ſcorpionum ictus è vino bibuntur. Lac quoque inſtillatur plagæ, & folia imponuntur. Item aduerſus murem araneum. Cauliculorum cinis vuam faucium ſedat. Arboris ipſius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferuefacta in vino, dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami ſine cortice quàm minutiſſima ad ſcobis modũ. Caprifico quoque medicinæ vnius miraculum additur. Corticem eius impubeſcentem puer impubis ſi defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipſam adalligatam ante Solis ortum, prohibere ſtrumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circundata, in tantum mirabili natura compeſcit, vt immobiles præſtet. Herba quoque, quam Græci erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis ferè, ocimi ſimilitudine, flos candidus, ſemen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum

epiph

epiphoris medetur: vtcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci. Herba perquàm vtilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis. Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, vuæ prosunt in vino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt, stomacho verò vtilissima, sed breui momento. Vtiliora Persica, succúsque eorum, etiamnum in vino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei Persicorum in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Syluestrium quidem prunorum baccæ, vel è radice cortex, in vino austero si decoquantur, ita vt triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in iis, & satiuis prunis est limus arborum, quem Græci lichena appellát, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis. Mora in Aegypto & Cypro sui generis, vt diximus, largo succo abundant, summo cortice desquamato: altiore plaga, siccantur, mirabili natura. Succus aduersatur venenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos, omnésque collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: spleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrimè teredinem sentit. Nec apud nos succo vsus minor. Aduersatur aconito & araneis, in vino potus. Aluum soluit, pituitásque ac * tineas & similia ventris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & vitis corticibus simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho

* tænias

macho vtilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non superueniat alius cibus, intumescunt. Ex immaturis succus sistit aluum: veluti animalis alicuius, in hac arbore obseruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: Sextarij tres succi è pomo, leui vapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Pòst additur omphacij aridi pondus x. duorum, aut myrrhæ x. vnius, croci x. vnius. Hæc simul trita miscentur decocto. Neque est aliud oris, arteriæ, vuæ, stomachi, iucundius remedium. Fit & alio modo: Succi sextarij duo, mellis Attici sextarius, decoquuntur, vt suprà diximus. Mira sunt prętereà, quæ produntur. Mori germinatione, priùs quàm in folia exeant, sinistra decerpi iubentur futura poma: ricinos Græci vocant. Hi terram si non attigere, sanguinem sistunt adalligati, siue ex vulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidis: ad hoc seruantur repositi. Idem pręstare & ramus dicitur, Luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensiũ. Hoc & quocunq; tempore ab ipsis decerptum ita vt terram nõ attingat, adalligatúmq; existimãt præstare. Folia mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idémq; potu proficitur. Scorpionibus aduersatur è radice corticis, succus ex vino aut posca potus. Reddẽda est & antiquorũ compositio: Succum expressum pomi maturi immaturíq; mistum, coquebant in vase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupresso præduratum vas Sole torrebant, permiscentes spatha ter die. Hæc erat stomatice, * qua & vulnera ad

** qua & vulnera ad cicatricem perducebat.*

ad

ad cicatricem perducebant. Alia ratio: ſuccum ſiccato exprimebant pomo, multum ſapori opſoniorum conferente. In medicina verò cōtra nomas & pectoris pituitas, & vbicunque opus eſſet adſtringi viſcera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus ſucci foliis & radice decoctis ad ambuſta ex eleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſſimum dentium dolori, collectionibúſq; & ſuppurationibus. Aluum purgat. Folia mori in vrina madefacta, pilum coriis detrahunt. Ceraſa aluum molliunt, ſtomacho inutilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt, vrinam cient. Inuenio apud autores, ſi quis matutinò roſcida cum ſuis nucleis deuoret, intantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Meſpila, exceptis ſetaniis, quæ malo propiorem vim habent, reliqua aſtringunt ſtomachum, ſiſtúntque aluum. Item ſorba ſicca: nam recentia ſtomacho & aluo citæ proſunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de piſtaciјs & caſtaneis, ſiliquis, cornu, & vnedone, & lauro. Cap. VIII.

NVces pineæ, quæ reſinam habent, contuſæ leuiter, additis in ſingulis ſextariis aquæ ad dimidium decoctæ, ſanguinis excreationi medentur, ita vt cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in vino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ ſitim ſedant, & acrimoniam ſtomachi roſionéſque, & cōtrarios humores conſiſtentes ibi, & infirmitatem virium roborant, renibus & veſicæ vtiles. Fauces videntur exaſperare, & tuſſim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut vino, aut paſſo, aut balanorum decocto. Miſcetur his contra vehementiores ſtomachi

chi rosiones cucumeris semen, & succus portulacæ. Item ad vesicę hulcera & renum, quoniam & vrinam cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, colorémque hilariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximéque in febri: si ab ebrietate, ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. Et sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibúsq; prosunt. Capite peruncto epinyctidas sanant: è vino veteri hulcera putrescentia. Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie, antè fotu pręparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua potæ: & sæpe ex ecligmate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili vrinæ in passo, & ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ, sunt efficaces. Prosunt ecligmate iocineri, tussi & colo, cum elelisphaco modicè addito. In melle sumitur nucis auellanę magnitudo. Aiunt, quinis ferè præsumptis ebrietatem non sentire potores: vulpésque, si ederint eas, nec contingat è vicino aquam lambere, mori. Minus valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & vrinam cient. Recentes stomachum implent. Nucibus Græcis cum absinthij semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur: item illitis per se vitia sedis, & priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandes Græci à capitis grauedine appellauere. Etenim arborum ipsarum foliorúmque vires, in cerebrum penetrant: hócque minore momento, sed in cibis, nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucũdiores, siccę vnguinosiores, & stomacho inutiles, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & vomituris ieiunis:

aptæ

apræ in teneſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædem præſumptæ venena hebetant: item anginam cũ ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniũtq; earũ ſaporem. Auriũ inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cũ ruta mammis, & luxatis. Cum cepa autẽ & ſale & melle, canis hominiſq; morſui. Putamine nucis iuglãdis, dens cauus inuritur. Putamen combuſtũ tritũmq; in oleo aut vino, infantiũ capite peruncto, nutrit capillũ: & ad alopecias eo ſic vtũtur. Quo plures nuces quis ederit, hoc faciliùs tineas pellit. Quæ peruetereſ ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur, item ſugillatis. Cortex iuglandium, lichenum vitio, & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto: aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. Contrà rabioſi quoque canis morſus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitíque præſenti remedio eſſe dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem ſtomachi, & pinguedini corporis conferunt, plus quàm ſit veriſimile. Toſtæ & deſtillationi medentur. Tuſſi quoque veteri tritæ, & in aqua mulſa potæ. Quidam adiiciunt grana piperis. alij è paſſo bibunt. Piſtacia eoſdem vſus & effectus habent, quos pinei nuclei, prætérque ad ſerpentium ictus, ſiue edantur, ſiue bibantur. Caſtaneæ vehementer ſiſtunt ſtomachi & ventris fluxiones, aluum cient, ſanguinem excreantibus proſunt, carnes alunt. Siliquæ recentes, ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt.

Eædem

Eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtomachóque vtiliores fiunt. Vrinam cient. Syriacas in dolore ſtomachi ternas in aquæ ſextariis decoquunt quidam ad dimidium, eúmque ſuccum bibunt. Sudor virgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitáque inde ferrugo, incipientes lichenas ſanat. Arbutus ſiue vnedo fructum fert difficilem concoctioni, & ſtomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet, & foliis, & cortice, & baccis. Itaque decoctum ex his maximè è foliis, prodeſſe vuluis & veſicis conuenit. Illita verò veſparum crabronúmque & apium, item ſerpentium venenis reſiſtunt, maximè ſepis, dipſadis, & viperæ. Proſunt & menſibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes oculorum, cum ruta teſtium, cum roſaceo capitis dolores, aut cum irino. Quin & cõmanducata atque deuorata per triduum terna, liberant à tuſſi. Eadem proſunt ſuſpiriis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa radix calculos rumpit, iocineri prodeſt, tribus obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones mouent. Baccæ menſes trahunt appoſitæ tritæ, vel potæ. Tuſſim veterem & orthopnœam ſanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si & febris ſit, ex aqua, aut ecligmate ex aqua mulſa, aut ex paſſo decoctæ. Proſunt & phthiſicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & concoquunt pituitam, & extrahunt. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines, & hulcera manantia, & hulcera oris, & furfures. Cutis pruriginem ſuccus baccarum emendat, & phthiriaſin. Aurium dolori & gra-

uitati inſtillatur, cum vino vetere & roſaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia: Prodeſt contra ictus & potus, maximè autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum vino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni & iocineri: gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adiecto, prodeſt. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli menſura in aqua potam, efficacius recentem, quàm aridam. Quidam aduerſus ſcorpionum ictus, decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio vuæ iacentis, quadrantem pondo baccarum foliorúmque decoqui in aquę ſextariis tribus ad tertias, eámq; calidam gargarizare: & in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Laurus Delphicæ folia trita olfactáque ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent, tanto magis ſi & vrantur. Oleum ex Delphica ad cerata acopúmque, ad perfrictiones diſcutiendas, neruos laxandos, lateris dolores, febréſque frigidas vtile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, vuam cohibent gargarizatione: potu alui dolores, inteſtinorúmque. Tenerrima ex his trita in vino, papulas pruritúſque, illita noctibus. Proximè valent cætera lauri genera. Laurus Alexandrina ſiue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſéſque eodem modo pota. Daphnoides (ſiue his nominibus quæ diximus) ſylueſtris laurus prodeſt, aluum ſoluit, * vel recenti folio vel arido drachmis tribus cum ſale in hydromelite

**Vel, non legitur à Manutio, vetuſtum codicem ſequuto. & genera videtur redundare.*

manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ ue, purgationis cauſa ſumuntur.

De myrto ſatiua, & myrtidano, & de myrto ſyluestri. Cap. IX.

MYrtus ſatiua candida, minus vtilis eſt medicinæ, quàm nigra. Semen eius medetur ſanguinem excreantibus. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij pondere in vino. Hulcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cum vino ſubferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma ſiniſtra: & contra ſcorpionis ictus in mero, & ad veſicæ vitia, capitis dolores, & ægilopas, antequàm ſuppurent: item tumoribus, exemptíſque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitę. Succus ſeminis aluum ſiſtit, vrinam ciet. Ad eruptiones puſtularum pituitæq́; cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto: lenius & vinum, quo nunquàm inebriatur. Inueteratũ ſiſtit aluum & ſtomachum: tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri. Vtilis & cœliacis & procidentiæ vuluarum, ſedis vitiis, hulceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoque in medicamento, quo liparas vocant, eadem de cauſa qua oleum ex his, efficaciſſimum ad ea quæ in humore ſunt, tanquam in ore & vulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex vino, cum cera verò articularibus morbis & collectionibus. Eadem

Eadem in vino decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inspergitur hulceribus, aut * hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia & paronychia & epinyctidas, condylomata, testes, tetra hulcera: item ambusta cũ cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis vtuntur & succo & decocto. Comburũtur & in antidota. Itẽ cauliculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex vino. Et ambustis foliorũ cinis medetur. Inguen ne intumescat ex hulcere, satis est surculum tantùm myrti habere secum, non ferro nec terra contactum. Myrtidanũ diximus quomodo fieret. Vuluæ prodest appositũ fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & semine. Exprimitur & foliis succus mollissimis in pila tusis, affuso paulatim vino austero, aliâs aqua cœlesti: atque ita expresso vtuntur ad oris sedísq; hulcera, vuluæ & ventris: capillorũ nigritiam, malarũ perfusiones, purgationes lentiginum & vbi constringendum aliquid est. Myrtus syluestris, siue oxymyrsine, siue chamæmyrsine, baccis rubentibus & breuitate à satiua distat. Radix eius in honore est, decocta vino, ad renum dolores pota, & difficili vrinæ, præcipuæq; crassæ, & graue olenti: morbo regio, & vuluarũ purgationi trita cum vino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: semen cum vino potum, aut oleo aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum, capitis dolores sedat: & potum morbũ regium. Castor oxymyrsinem myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, ruscum vocauit, ad eosdem vsus. Et hactenus habẽt se medicinæ vrbanarum arborum. Transeamus ad syluestres.

* hamorrhoida.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXIIII.

PROOEMIVM.

Medicinæ ex arboribus syluestribus. Cap. I.

NE syluæ quidem, horridiórque naturæ facies, medicinis carent, sacra illa parente rerũ omnium, nusquam non remedia disponente homini, vt medicina fieret etiã solitudo ipsa, sed ad singula illius discordiæ atque concordiæ miraculis occursantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissident, vt altera in alterius scrobe depactæ moriantur: quercus verò & iuxta nucem iuglandem. Perniciale & brassicæ cum vite odia: ipsúmque olus, quo vitis fugatur, aduersum cyclamino & origano arescit. Quin & annosas iam, & quæ sternuntur arbores, difficiliùs cædi, ac celeriùs inarescere tradunt, si priùs manu, quàm ferro, attingantur. Pomorum onera à iumentis statim sentiri: ac nisi priùs ostendantur his, quamuis pauca portent: sudare illico. Ferulæ asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò iumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal

Libero patri aſſignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerum ſua cuique ſunt venena, ac minimis quoque, Philyra coci & polline nimium ſalem cibis eximunt. Prædulcium faſtidium ſal temperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ, polenta addita mitigantur, vt intra duas horas bibi poſſint. Qua de cauſa & in ſaccos vinarios additur polenta. Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ noſtratis. Concordia valent, cùm pix oleo extrahitur, quando vtrunque pinguis naturæ eſt. Oleum ſolum calci miſcetur, quando vtrunque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ ſuis locis dicentur aſſiduè. Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata vulgo, inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus viuimus. Poſteà fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas inuenere iſtas, in quibus ſua cuique homini vænalis promittitur vita. Statim compoſitiones & miſturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æſtimantur, hulceríque paruo medicina à Rubro mari imputatur, cùm remedia vera quotidie pauperrimus quiſque cœnet. Nam ſi ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiat. Ita eſt profectò, magnitudo populi Romani perdidit ritus, vincendo victi ſumus. Paremus externis, & vna artium Imperatoribus quoque imperat. Verum de his aliâs plura.

Lotos. *Cap. II.*

LOton herbam, itémque Aegyptiam eodem nomine, aliâs & Syrticam arborem, diximus ſuis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur à noſtris, aluum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino proſunt dyſentericis, menſtruis, vert

vertigini, comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructúq; dulcius. Fit & è scobe eius medicamentum, ex aqua myrti decocta, subacta, & diuisa in pastillos, dysentericis vtilissimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans. *Cap. III.*

GLans intrita duritias, quas cacoëthe vocant, cum salsa axungia sanat. Vehementiora sunt ligna, & in omnibus cortex ipse, corticíque tunica subiecta. Hæc decocta iuuat cœliacos. Dysentericis etiam illinitur, vel ipsa glans. Eadémque resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia & baccæ, vel cortex vel succus decocti prosunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, serpentis plagę. Datur & ex vino dysentericis. Eadem & ilici vis.

De cocco ilicis, & galla, & visco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere. Cap. IIII.

COccum ilicis, vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine instillatur. Est autem genus ex eo in Attica ferè & Asia nascens, celerrimè in vermiculum se mutans, quod ideo scolecion vocant: improbántque. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatam: item albam, nigram, maiorem, minorem. Vis omnium similis. Optima Comagena. Excrescentia in corpore tollit. Prosunt gingiuis, vuæ, oris exhulcerationi. Crematæ & in vino extinctæ, cœliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & vnguibus scabris, pterygiis, hulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica

vocantur. In vino autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur: aduersus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. Eædem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, vuluásque procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viscum è robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, expuunt cortices. Optimum est, quod sine cortice est, quódque leuissimum, extrà fuluum, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit discutit tumores, siccat strumas. Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adiiciunt, pari pondere singulorum: eóque modo & ad vulnera vtuntur. Vnguium scabritias expolit, si septenis diebus soluantur, nitróque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum è robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare, si omnino secum habeant. Hulcera commanducato impositóque efficacissimè sanari. Roboris pilulæ ex adipe vrsino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, siccat collectiones suppurationésque: fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu: cui & insidere expedit, siccandis astringendísue partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus, sanguinem fluentem ex vtralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex vino calido, sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De

D fago & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano. *Cap. V.*

FAgi folia manducantur in gingiuarum labiorúmque vitiis. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle alopeciis. Cupressi folia trita, serpentium ictibus imponuntur & capiti cum polenta, si à Sole doleat: item ramici: qua de causa & bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è vino ammiñeo subacta pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eiiciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tusæ cum axungia & lomento, prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cùm farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum semine, qui mistus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illitúsque, cum fico sicca pingui, exemptis granis, vitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum foliis trita potáque, vesicæ & stranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menses cient: scorpionum ictibus aduersantur. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus vtilissimam. Frangit enim eos & extrahit: dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vsus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis seruat, viuentia corrumpit: mira differentia, cùm vitam auferat spirantibus, defunctis pro vita sit. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio vtendum, neque

in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati aut vermibus aurium instillare. Portentum est, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, antè perfusa virilitate. Phthiriases perungere eo non dubitauerim, itémq; porrigines. Suadent & contra venenum leporis marini bibere in passo. Facilius in elephantiasi illinatur. Et hulcera sordida & excrescentia in iis autores quidam, & oculorum albugines caliginésque inunxere eo: & contra pulmonis hulcera cyathum eius sorbere iusserunt: item aduersus tineas. Fit ex eo & oleum, quod pisselæon vocant, vehementioris ad omnia eadem vsus. Cedri scobe serpentes fugari certum est: item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est, fructus cedri, tussim sanant, vrinam cient, aluum sistunt, vtiles ruptis conuulsis, spasticis, stranguriæ, vuluis, admoti. Contra lepores marinos, eadémque quæ supra, collectionibus, inflammationibúsque. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim veterem, suspiria, rupta conuulsa. Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus recedenti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis hulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut nardo. Odore comitialibus subuenit, & vulua strangulante, & in stomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit apposítu vel suffitu: item ramis ellebori circunlitum atque subiectum. Serpentes nidore vrentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à scorpione percussis. Bibitur

tur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vuluásque conuersas corrigit. Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. Aduersatur & venenis, maximè toxicis, cum myrrha & in vino. Serpentes oleo & spondylio misto tactu necat. Nocere vrinæ existimatur.

De Hammoniaco, & styrace, & spondylio, & sphagno, & terebintho, & chamæpity, & pityusa, & resinis, & picea, & lentisco Cap. VI.

Similis Hammoniaci natura atque lacrymæ probandæ, vt diximus, mollit, calefacit, discutit, dissoluit. Claritati visus in collyriis conuenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat, efficacius accensum. Prodest dyspnoicis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, vrinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera Cypria, vel rosacea efficacissimè imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo exiguóque nitro, vtile est. Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maximè pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vuluæ præclusæ, duritiéue laboranti. Ciet menses potu, appositúue, aluum mollit. Inuenio potu modico tristitiam animi resolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum: strumas illitum, neruorúmque nodos. Aduersatur venenis, quæ frigore nocent: ideo & ci

& cicutæ, Spondylion vnà demonstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in iocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vuluarum strangulatione: quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur hulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus, cum exprimitur, integendus est, quoniam mirè appetitur à muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium, & in iocineris vitio & vuluarum. Capillos crispos facit peruncto capite. Sphagnos, siue sphacos, siue bryon, & in Gallia, vt indicauimus, nascitur, vulnris decocto insidentium vtilis: item genibus & feminum tumoribus, mistus nasturtio, & aqua salsa tritus. Cum vino ac resina sicca potus, vrinam pellit celerrimè. Hydropicos inanit, cum vino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra difficultatem vrinæ, Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori prosunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus aluum sistit, vrinam mouet. Suffitu vuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri vtilia sunt, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Syluas, eas duntaxat quæ picis resinæque gratia radantur, vtilissimas esse phthisicis, aut qui longa ægritudine non recolligant vires, satis constat: & illum cæli aëra plus ita,

ita, quàm nauigationem Aegyptiam, proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æstiua potus. Chamæpitys Latinè abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior, & incuruæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, paruulo cauliculo, crassitudine digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, sed propter cognationem nominis non differendæ. Prosunt aduersus scorpionum ictus. Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & vesicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vrinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouissima contra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus vtilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem Victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta potáque, eiicere protinus dicitur. Cum honore & pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex est similis piceæ, flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut seminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta furfures cutis emendant: mammas quoque misto rutæ decocto & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Resinam è suprà dictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione vini, ac postea in arboribus. Summæ species duæ, sicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentisco,

lentisco, cupresso. Nam & eæ ferunt in Asia & Syria. Falluntur, qui eandem putant esse è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo succosam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, virus redolentem. Medici liquida rarò vtuntur, & in ouo ferè: è larice propter tussim hulceráque viscerum. Nec pinea magnopere in vsu: cæteris non nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratissima atque leuissima: nationum Cypria & Syriaca, vtraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior sicciórque. In sicco genere quærunt vt sit candida, pura, perlucida. In omni autem, vt montana potiùs, quàm campestris: item Aquilonia potiùs, quàm ab alio vento. Resoluitur resina ad vulnerum vsus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, discutere collectiones: item pectoris vitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus spasticísque illinitur in Sole, totísque corporibus, mangonum maximè cura, ad gracilitatem emendandam, spatiis ita laxantium cutem per singula membra, capacioráque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet è lentisco. Inest ei vis astringendi. Mouet & ante cæteras vrinam. Reliquæ ventrem emolliunt, cruda concoquunt, tussim veterem sedant, vuluæ onera extrahunt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur visco. Panos & similia, cum seuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina commodissimè replicat. Fractis quoque vtilissima, & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optimè medetur.

De pice ſpiſſa, & liquida, & palimpiſſa, & piſſaſphalto, & zopiſſa, & teda, & lentiſco.

Cap. VII.

PIx quoque vnde & quibus conficeretur modis, indicauimus: & eius duo genera, ſpiſſum, liquidúmque. Spiſſarum vtiliſſima medicinæ eſt Brutia, quoniam pinguiſſima & reſinoſiſſima vtraſque præbet vtilitates: ob id magis rutila, quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, è maſcula arbore meliorem eſſe, non arbitror poſſe intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Aduerſatur priuatim ceraſtæ morſibus cum polenta: item anginæ cum melle, diſtillationibus & ſternutamentis. Purulentis auribus infunditur cum roſaceo: illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluum ſoluit, excreationes pectoris adiuuat ecligmatæ, aut illita tonſillis cum melle. Sic & hulcera purgat: explet cum vua paſſa & axungia. Carbunculos purgat, & putreſcentia hulcera: quæ verò ſerpunt, cum pineo cortice, aut ſulphure. Phthiſicis etiam cyathi menſura quidam dederunt, & contra veterem tuſſim. Rhagadas ſedis & pedum, panóſque & vngues ſcabros emendat: vuluæ duritias & conuerſiones, odore: item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis vrina decocta ad ſuppurationem perducit. Et ad alopecias ſicca pice vtuntur. Ad mulierum mámas Brutia, ex vino ſubferuefacta cum polline farraceo, quàm calidiſſimis impoſitis. Liquida pix, oleúmq; quod piſſelęon vocant, quemadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpiſſam. Liquida anginę perunguntur intus, & vua. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circunlitiones

ſuſpi

ſuſpirioſos, vuluas, tuſſim veterem, & crebras excreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, neruorum dolores. Præſtantiſſimum ad canum & iumentorum ſcabiem. Eſt & piſſaſphaltos, miſta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipſi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum re-
*Naturale opt. medium, aut ſi fœtus mammas læſerit. * Maturum optimum ex eo, quod cùm feruet, innatat. Zopiſſam eradi nauibus diximus, cera marino ſale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones. Tedæ decoctæ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt. Lentiſci, & arbores, & ſemen, & cortex, & lacryma vrinam cient, aluum ſiſtunt. Decoctum eorum hulcera quæ ſerpunt, fotu. Illinitur in humidis, & igni ſacro, gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacryma ſedis vitiis prodeſt, cùm quid ſiccari excalfieríue opus ſit. Decoctum & è lacryma ſtomacho vtile, ructum & vrinam mouens: quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item maſtiche lentiſci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & ſmegmata adhibetur, & ſanguinem reiicientibus, tuſſi veteri: & ad omnia quæ Hammoniaci vis.
*paribus Medetur & attritis * partibus, ſiue oleo è ſemine eius facto ceræque miſto, ſiue foliis ex oleo decoctis, ſiue cum aqua virilia foueantur. Scio Democratem medicum in valetudine Conſidiæ M. Seruilij Conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter vſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & vlmo, & tilia, & sambuco, & iunipero.

Cap. VIII.

PLatani aduersantur vespertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ x. quatuor pondere, omnibus serpētium & scorpionum venenis medentur: item ambustis. Tusæ autem cum aceto acri, magisque scillite, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & carcinomata, melanias quoque veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est: folia eorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. Cortex è vino scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quam vim aduersus serpentes haberet, indicauimus. Semen foliis eius inest, quo medentur iocineris & lateris doloribus in vino. Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem, ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinque cyathis vini. Non omittendum, ramenta eius & scobem quibusdam cauenda prædici. Aceris radix contusa iocineris doloribus efficacissimè imponitur. Populi albę vuarum in vnguentis vsum exposuimus. Cortex potus ischiadicis & stranguriæ prodest. Foliorum succus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficacissima habetur quæ in Creta nasci-

tur. Comitialibus semen ex aceto vtile. Fundit illa & resinam exiguam, qua vtuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor è cauis populi nigræ effluens, verrucas, papulásque, & attrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium quàm efficax est. Vlmi & folia & cortex & rami vim habent spissandi, & vulnera contrahendi. Corticis vtique interior tilia lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidę aluum purgat, pituitásque & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma, & vulneribus, & ambustis, quæ decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens, cuti nitorem inducit, faciémque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi vino decocti tumores sanant, extrahúntque per fistulas. Idem præstant & tiliæ * cortices. Multi corticem commanducatum vulneribus vtilissimum putant: folia trita aqua aspersa pedum tumori. Humor quoque è medulla, vti diximus, castratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentésque continet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem ferè vtilis est, atque oleaster. Folia autem tantùm in vsu; & ad infantium hulcera in ore commanducata: decocta vrinam cient: menses sistunt illita: sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis syluestre, quod Græci chamæacten, alij helion vocant, multò breuius. Vtriusque decoctum in vino veteri foliorum, vel seminis, vel radicis ad cyathos binos potum, stomacho inutile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflam-

** Vetust. codices, corticis, habent paterno casui, vt Tiliæ, rectius sit numeri plurium: eóque nomine accipiamus membranas interiores corticis vlmi, quas philly ras Dioscorides appellat, Plinius paulò antè etiã tilias, Corticis, inquiens, interior tilia lepras sedat.*

mat

mationem, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polenta molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímque membranæ, quæ circa cerebrum eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores, quàm reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli menſura, vrinam mouent. Foliorũ molliſſima ex oleo & ſale eduntur, ad pituitam bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: vuluas emolliunt, has & foliorum decoctum inſidétiũ. Caules teneri mitioris ſambuci, in patinis cocti, aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum ſeuo hircino vehementer proſunt cauliculi illiti. Iidémque in aqua macerantur, vt ea ſparſa pulices necentur. Foliorum decocto ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cùm rubent corpora, ſambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, aluum ſoluit. Iuniperus vel ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro aſſimilis. Et eius duo genera: altera maior, altera minor. Vtraque accenſa ſerpentes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, lateris doloribus vtile. Inflationes algoréſque diſcutit: tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit: item aluum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Vrinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulſis ruptis, torminibus, vuluis, iſchiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus è ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice, & amerina, & vitilibus, & erice.

Cap. *IX.*

SAlicis fructus ante maturitatem in araneam abit: ſed ſi prius colligatur, ſanguinem reiicientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua miſta ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admiſto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga, cùm floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda, quæ obſtent oculis: item ad ſpiſſanda quę opus ſunt, ciendámque vrinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce diſtillans. Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foueri neruos vtiliſſimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt vſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pondere, à balneo illitum, pſilothrum eſt. Non multum à ſalice vitilium vſu diſtat vitex, foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci lygon vocant, alij agnon: quoniam matronæ theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi ſternũt. Duo genera eius. Maior in arborem ſalicis modo aſſurgit: minor ramoſa, foliis candidioribus lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Semen potum vini

quendam

quendam ſaporem habet, & dicitur febres ſoluere: & cùm vngantur, oleo admiſtum ſudorem facere: ſic & laſſitudines diſſoluere. Vrinam cient & menſes. Caput tentant vini modo: nam & odor ſimilis eſt. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum ſiſtunt, hydropicis & lienibus perquàm vtiles. Lactis vbertatem faciunt. Aduerſantur venenis ſerpentium maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad ſerpentes: bibitur ſeminis drachma in vino vel poſca, aut duabus foliorum tenerrimorum. Et illinuntur vtraque aduerſus araneorum morſus: vel perunctis tantùm, ſuffitu quoque aut ſubſtratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eóque maximè phalangiis aduerſantur: quorum morſus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate ſedant cum roſaceo flos teneríque cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem diſſoluit fotu: & vuluam etiam ſuffitu vel appoſitu purgat: aluam cum pulegio & melle potum. Vomicas panóſque difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemẽ ſanat, & oris hulcera & eruptiones cum melle: teſtium cum butyro & foliis vitium. rhagadas ſedis cum aqua illitum: luxata cum ſale & nitro, & cera. Et ſemen, & folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semẽ inſtillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phreneſi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem ſentire. Ericen Græci vocant fruticem non multum à myrice differentem, colore roriſmarini, & penè folio. Hoc aduerſari ſerpentibus tradunt. Geniſta quoque vinculi vſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit, quam

Græci autores sparton appellauere, cùm ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nũquid hanc designauerit Homerus, cùm dixit nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum vel Hispanũ spartum in vsu, certum est: & cùm sutiles fierent naues, lino tamen, non sparto, vnquam sutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorum modo nascens, purgat ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. *Rami similiter cum fronde in aceto * macerati pluribus diebus, & * tusi, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perungũtur eodẽ succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cũ axungia, genua dolentia sanat. Myricen, quam & tamaricem vocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in vino decocta tritáque cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, vt affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum potúmque dant in vasis ex ea factis. Grauis autor in medicina, virgam ex ea defractam, vt neque terram neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores asseuerauit impositam, ita vt tunica cinctúque corpori appri- meretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, vt diximus, quoniam nihil ferat, nec feratur vnquam. Corinthus, & quæ circa est regio, bryoniam vocat, eiúsq; duo genera facit. Syluestrem

* Ramis
* maceratis
* tusis

planè ſterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Aegypto Syriáque etiam abundanter lignoſum fructum, maiorem galla, aſperum guſtu, quo medici vtuntur vice gallæ, & in compoſitionibus, quas antheras vocant. Et lignum autem & flos, & folia, & cortex in eoſdem vſus adhibentur, quanquam remiſſiora. Datur ſanguiné reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tuſus impoſitúſque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus ad hæc eadé. Et in vino decoquuntur: ipſa verò adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel * impoſita cum roſaceo & cera ſedant. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem auriúmque, decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem: ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmę pondere aduerſus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furũculis imponitur. Efficax & contra ſerpentium ictus, præterquàm aſpidum. Necnon morbo regio, phthiriaſi, lendibúſque decoctum infuſum prodeſt, abundantiámque mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt. Aiunt, ſi bouis caſtrati vrinę immiſceatur, vel in potu vel in cibo, Veneré finiri. Carbóque ex eo genere vrina ea reſtinctus in vmbra conditur: idem cùm libeat accendere, reſoluitur. Magi & id ex ſpadonis vrina fieri tradiderunt.

* *impoſitũ cum roſaceo & cera ſedat.*

De virga ſanguinea, & ſilere, & liguſtro, & alno, & edera, & ciſtho, & ciſſo, & erythrano, & chamaciſſo, & ſmilace, & de clematide. Cap. X.

NEc virga ſanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præſanaue-

re, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores sedant. Eiusdẽ semen tritum in oleo phthiriases coërcet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculúmque rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrum eadem arbor est, quæ in Oriente cypros. Suos in Europa vsus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vbique veteri hulceri cum salis mica, & oris exhulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Ederæ genera xx. demõstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet, Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura, quæ aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu: capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro continentiq; cerebrum membranæ vtiliter mollibus impositis foliis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito posteà rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fouetur os, capútque perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febriũ eruptionésque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti, lienem sanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus ederæ tædia narium graueolentiámque emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolétibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satísque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in

aceto

aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoque imposuisse eos vtile est. Ederæ, quam chrysocarpon apellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, per vrinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo, calefactósque in cortice Punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos prestant: item sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederę nigrę candidiores corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta in vino omnium hulcerũ generi, etiamsi cacoëthe sint. Lacryma ederæ psilothrum est, phthiriasínque tollit. Flos cuiuscunque generis trium digitorum captu, dysentericos & aluum citam emendat, in vino austero bis die potus. Et ambustis illinitur vtiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoque ligni vase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, móxque comburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incidant succi gratia, eóque vtantur ad dentes erosos, frangíque tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto vtilissimum dentibus promittunt. Græci vicino vocabulo cisthon appellant fruticem maiorem thymo, foliis ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus, fœminæ albus. Ambo prosunt dysentericis & solutionibus ventris, in vino austero *ternis digitis flore capto, & similiter bis die poto: hulceribus veteribus & ambustis cum cera, & per se oris *trinis

hulceribus. Sub his maximè nascitur hypocisthis, quam inter ederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis ederæ, coxendicibus vtilis è vino potus: item lumbis. Tantámque vim accipiunt, vt sanguinẽ vrina detrahant. Item chamæcisson appellant ederam, non attollentem se à terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mensura, lieni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, similitudinem ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, scandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantum, vt acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla posteà venena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam esse smilacem priorem, cuius lignum ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum soluit acetabuli mensura, in aquæ hemina, aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythrodano, alysso & radicula, & apocyno & rore marino, & cachry, & sabina, & selagine, & samulo, & gummi medicinis. Cap. XI.

HArundinis genera xxix. demonstrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis his voluminibus tractamus. Siquidem harund

harundinis radix cõtrita & impoſita, filicis ſtirpem corpore extrahit: item harundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quę in India Syriáque naſcitur odorum vnguentorúmque cauſa, vrinam mouet cum gramine aut apij ſemine decocta. Ciet menſtrua * admota. Medetur conuulſis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tuſſi etiam ſuffitu, magíſque cum reſina. Furfuribus * hulcerúmque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & ſuccus eius fítque elaterio ſimilis. Efficaciſſima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quę donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putreſcentia hulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficacius & contra ignes ſacros collectionéſque omnes. Vulgaris harundo extractoriam vim habet, & recens tuſa, non in radice tantum. Multum enim & ipſam harũdinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in vino pota, Venerem concitat. Harundinum lanugo illata auribus, obtundit auditum. Cognata in Aegypto res eſt harundini papyrus, præcipuæ vtilitatis, cùm inaruit, ad laxandas ſiccandáſque fiſtulas, & intumeſcendo ad introitum medicamentorũ aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex vino potus ſomnũ facit: ipſa ex aqua impoſita callum ſanat. Ne in Aegypto quidem naſcitur ebenus, vt docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobē eius oculis vnicè mederi dicunt: lignóq; ad cotem trito cũ paſſo, caliginē diſcutit. Ex aqua verò radice, albugines oculorũ.

* admotu

* hulceribúſq.

Item

Item tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, ruta addita è vino pota. Pecus etiam, & capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. Nec rhus Latinum nomen habet, cùm in vsum pluribus modis veniat. Nam & herba est syluestris, foliis myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali: cuius aridis foliis, vt malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis vtuntur ad contusa: item cœliacos & sedis vlcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & stomatice decoctis ramis ad eadem, quæ ex moris, sed efficacior admisto alumine. Illinitúrq; eadem hydropicorum tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: & huius fruticis semen vim habet adstringendi refrigerandíque. Aspergitur pro sale opsoniis. Aluos soluit, omnésque carnes cum silphio suauiores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle: asperitati linguæ, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis hulcera ad cicatricem celerrimè perducit: & fœminarum abundantiam sistit cibo. Alia est erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pellésque perficiuntur: in medicina vrinam ciet: morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadi-

cos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix seménque trahunt menses, aluum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiamsi adalligatus spectetur tantúm. Distat ab eo, qui alysson vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus: nomen accepit, quòd à cane commorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto adalligatúsque. Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari. Tingentibus & radicula lanas præparat, quam struthion à Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipsa decocti eius potu: item pectoris vitiis. Vrinam ciet, aluum soluit, & vuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim, orthopnœæ cochlearis mensura. Cum polenta verò & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellítque. Panos discutit, cũ farina hordeacea & vino decocta. Miscetur & malagmatis & collyriis, claritatis causa. Ad sternutamenta vtilis inter pauca: lieni quoque ac iocineri. Eadem pota denarij vnius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est folio ederæ, molliore tamen, & minus longis viticulis, semine acuto, diuiso, lanuginoso, graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Est & rosmarinum. Duo genera eius. Alterum sterile, alterum cui & caulis, & semen resinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Radix vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, condylomata

&

& hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vuluas cum vino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purgat & lentigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cùm sudor quærendus, illitum: item conuulsis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: ad tussim cum melle prodest. Cachrys multa genera habet, vt diximus. Sed hæc, quæ ex rore suprà dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Aduersatur venenis & venenatis, præterquàm anguibus. Sudorem mouet, tormina discutit, lactis vbertatem facit. Herba Sabina, brathy appellata à Græcis, duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupresso. Quare quidam Creticam cupressum dixerunt. A multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis verò duplicato pondere eosdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita hulcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt. Similis herbæ huic Sabinæ est selago appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunicam, qua sinistra exuitur velut à furante, candida veste vestito, puréque lotis nudis pedibus, sacro facto priùs quàm legatur, pane vinóque. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse. Iidem samolum herbam nominauere nascentem in humidis: & hanc

hanc sinistra manu legi à ieiunis contra morbos suum boúmque, nec respicere legentem, nec alibi, quàm in canali, deponere, ibíque conterere poturis. Gummium genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiusque erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinem coagulant, & ideo reiicientibus sanguinem prosunt: item ambustis, arteriæ vitiis. Inutilem vrinam cient, amaritudines hebetant astrictis cæteris. Quæ ex amygdala amara est, spissandíque viribus efficacior, habet excalfactorias vires. Præponuntur auté prunorum, & cerasorum, ac vitium. Siccant illitæ & astringunt: ex aceto verò infantium lichenas sanant. Prosunt & tussi veteri, quatuor obolis in misto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborúmque appetentiam, & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorum & vulnerum vtilitatibus maximè conueniunt è spina Aegyptia.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia. Cap. XII.

SPinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringítque distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiúmque abundantiam, etiamnum radice valentior. Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huic similis est spina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Ipsa folia vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Est & acaciæ spina. Fit in Aegypto alba nigráque arbore: item viridi, sed longè melior è prioribus. Fit &, in

Galat

Galatia tenerrima ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile: minore eſt tantùm & grano & folliculo. Colligitur autumno: antè collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cæleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: tunc denſatur in Sole mortariis in paſtillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla vtuntur. Foliorum ſuccus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillimè diluitur, vi ſumma ad ſpiſſandum refrigerandúmque eſt, oculorum medicamentis ante alias vtiles. Lauantur in eos vſus paſtilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tingunt. Sanant ignem ſacrum, hulcera quæ ſerpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam menſium fœminis ſiſtunt, vuluámque & ſedem procidentes. Item oculos, oris vitia & genitalium.

De vulgari ſpina, & ſylueſtri, & de eryſiſceptro, & de appendice ſpina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicina.

Cap. XIII.

Vulgaris quoque hæc ſpina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radicis vſus habet. Per Hiſpanias quidem multi, & inter odores, & ad vnguenta vtuntur illa, aſpalathum vocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſylueſtris in Oriente (vt diximus) candida, magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior æquè ſpinoſus in Niſyro, & Rhodiorum inſulis, quem alij eryſiſceptrum, alij adipſatheon, ſiue dipſacon, ſiue diacheton vocant. Optimus, qui minimè

ferul

ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non vbique odoratus. Quam vim haberet cælesti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris hulcera & ozænas, genitalia exhulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu. Discutit & strangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluum sistit cortex. Similia præstare syluestrem quoque putant. Spina est appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in vino decoctæ, aluum citam, ac tormina compescunt. Pyxacanthi baccæ contra serpentium ictus bibuntur. Paliurus quoque spinæ genus est. Semen eius Afri zuram vocant, cõtra scorpiones efficacissimum: item calculosis & tussi. Folia adstrictoriam vim habent. Radix discutit panos, collectiones, vomicas: vrinas trahit pota. Decoctum eius potum in vino aluum sistit: serpentibus aduersatur. Radix præcipuè datur in vino. Aliqui folia contusa addito sale, articulorum morbis imponunt. Prosunt baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, dysentericis, ac cholericis. In vino potæ aluum sistunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Vtilissima est & luxatis, tumoribúsque. Aquifolia arbor in domo aut villa sata, veneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit: itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiamsi citrà ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantùm genuit natura: ideóq; ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim ha-

bent ſiccandi, aſtringendíque, gingiuis, tonſillis, genitalibus accõmodatiſſimi. Aduerſantur ſerpẽtium ſceleratiſſimis hęmorrhoidi & pręſteri flos aut mora. Scorpionũ vulnera ſine collectionum periculo iungunt: vrinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimitúrque ſuccus, mox Sole cogitur in craſsitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris oculorúmque, ſanguinem excreantes, anginas, vuluas, ſedes, cœliacos potus aut illitus. Oris quidem vitiis etiam folia commanducata proſunt: & hulceribus manantibus, aut quibuſcunque in capite illinuntur. Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra: item ſtomachi doloribus, oculíſque procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum, vel præſentaneum remedium eſt. Iidem per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt & profluuia ſanguinis: dyſentericis proſunt. Siccantur in vmbra, vt cinis crematorum vuam reprimat. Folia quoque arefacta & contuſa, iumentorum hulceribus vtilia traduntur. Mora, quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem ſtomaticen præbuerint, quàm ſatiua morus. Eadémque compoſitione, vel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris hulcera, & ſedis foueantur: tantáque vis eſt, vt ſpongiæ ipſæ lapideſcant. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis,

culosis. Alia est cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & Lycio, & sarcocolla, & de oporice medicina.

Cap. XIIII.

CYnosbaton alij cynospaston, alij neurospaston vocăt: foliŭ habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruŭ habet, vnde neurospastos dicitur. Alia est à cappari, quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Neruus eius cum mastiche Chia commanducatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cŭ axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, aluum sistit & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo fouentur sedis atque genitalium hulcera. Cinis è radice deprimit vuam. Idæus rubus appellatus est, quoniam in Ida, non aliâs, nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribúsque, sub arborum vmbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris: stomaticísque ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præstat, quæ suprà dicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Gręcis candidior & fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non vt cæteri aduncis, foliis maioribus. Alterum genus est syluestre, nigrius, & quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamětum, quod vocatur Lycium. Semen secundas trahit. Alter ille candidior adstringit magis, refrigerat, col-

lectionibus & vulneribus accommodatior. Folia vtriuſque & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præſtantius è ſpina fieri tradunt, quam & pyxacanthon Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantiſſimum exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicéſque, ſummæ amaritudinis, æreo vaſe ferè per triduum, iterúmque exempto ligno, donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, veteréſque fluxiones, aures purulentas, tonſillas, gingiuas, tuſſim, ſanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum. Aut ſi ex hulceribus fluat, illitum, rhagadas, genitalium hulcera, attritus, hulcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia. In naribus clauos, ſuppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cùm fregeris, citò nigreſcentibus. Aſtringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile eſt, ſed præcipuè ad genitalia. Sunt qui & ſarcocollam ſpinæ lacrymam putent, pollini thuris ſimilem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino tuſa ſiſtit fluxiones: illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maximè nigreſcit, melior, quò candidior. Vnum etiam num arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit ad dyſentericos ſtomachíque vitia, in congio muſti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, Punicis totidem, ſorborum ſextario; & pari menſura eius, quod rhus Syriacon

con vocant, croci ſemuncia. Coquitur vſque ad craſsitudinem mellis. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, an'ne arborum eſſent.

De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, & chamæſyce, & chamæciſſo, & chamæleuce, & chamæcypariſſo, & ampelopraſſo, & ſtachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Aegyptia medicina. Cap. X V.

CHamędrys herba eſt, quę latinè triſſago dicitur. Aliqui eam chamædropē, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine mentę, colore & diuiſura quercus. Alij ſerratam, & ab ea ſerram inuentam eſſe dixere, flore penè purpureo. Carpitur prægnans ſucco in petroſis, aduerſus ſerpentium venena potu illitúque efficaciſſima: item ſtomacho, tuſſi vetuſtæ, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis conuulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit, vrinam & menſes ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vſque ad tertias. Faciunt & paſtillos, terentes eam ex aqua. Ad ſuprà dicta ſanat & vomicas, & vetera hulcera vel ſordidá cum melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitiis: Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne vnico ramulo eſt cubitali ferè, folio tenui, lauri ſimilitudine. Semen rubens admiſtum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. Menſes ſuccus eius, & vrinam ciet potu, partúſque difficiles in lana appoſitus. Chamelæa ſimilitudinem foliorum oleæ habet. Sunt

autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat: detrahit pituitam bilémque, foliis in duabus absinthij partibus decoctis, succóque eo cum melle poto. Foliis impositis & hulcera purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicátque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id vitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorúmque oculis salutarem esse. Chamæsyce lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosísque nascens. Claritati oculorum, & contra suffusiones vtilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis ferè, foliosa: cùm floret, existimari potest alba viola, radice tenui, cuius bibunt ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus VII. diebus, admodum amara potione. Chamæleucen apud nos farranum siue farfugium vocant. Nascitur secundum fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurnibulum imbibitur in vetere tussi. Chamæpeuce laricis foliis similis, lumborum & spinæ doloribus propria est. Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionúmque pollet. Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis porri, ructu grauis. Contrà serpentium ictus efficax. Vrinam & menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositúmque. Datur & à partu mulieribus, & contra canis morsum. Ea quoque quæ stachys vocatur, porri similitudinem habet, longioribus

foliis

foliis pluribúsque, & odoris iucundi, colorísque in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodion, alij cleonicion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum præbens. Bibitur ad conuulsa rupta, strangurias, serpentium ictus. Item decoctæ succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minùs claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Itali centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum iacentem in aruis: Græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in vino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum * oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque denarij vnius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, vnam quam aliqui echiten vocant, alij laginem, nonnulli tenuem scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ ramos habet, nisi quòd nigriora minoráque sunt folia. Inuenitur in vineis aruísque. Estur, vt olus, cum oleo ac sale: aluum ciet. Eadem à dysentericis cum lini semine in vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito vdo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthisicos iuuant cum melle. Lactis quoque vbertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia clematis, Aegyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides; ab aliis polygonoides vocatur, folio lauri, longa tenuísque,

*oxymelite

aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maximè gignit.

De aro & dracunculo, & dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio, & myrrhi, & onobrichi medicinæ.

Cap. XVI.

Quæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. Glaucias satu discreuit, dracontium syluestrem arum pronuntiando. Aliqui radicem aron appellauerunt, caulem verò dracontium, in totum alium, si modò hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. Nanque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multóque maiorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo: vnde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi feruens mordáxque tradendo: tantúmque inesse ei virus, vt olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primum in cibis fœminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare, & aridum in potione inspersum, aut ecligmate vrinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho, interaneísque exhulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, vt decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis; tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumoniacis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut ro

saceo

ſaceo infundens aurium dolori. Dieuches tuſſientibus aut ſuſpirioſis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permiſtum in pane cocto dedit. Diodotus phthiſicis è melle ecligmate, & pulmonis vitiis: oſſibus etiam fractis impoſuit. Partus omnium animalium extrahit, naturæ circunlitum. Succus radicis cum melle Attico oculorũ caligines, ac ſtomachi vitia diſcutit, tuſſim decocti ius cum melle. Hulcera omnium generum, ſiue phagedænæ ſint, ſiue carcinomata, ſiue ſerpãt, ſiue polypi in naribus, ſuccus mirè ſanat. Folia ambuſtis proſunt ex vino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex ſale & aceto ſumpta. Etiam luxatis cocta cum melle proſunt: item articulis podagricis cum ſale, recentia vel ſicca. Hippocrates quaſlibet ad collectiones cum melle impoſuit. Ad menſes trahendos ſeminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio, ſi à partu non purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicem ipſam appoſuit. Dicunt & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore, cùm crematur, priuatímque aſpides fugat, aut inebriat, ita vt torpẽtes inueniantur. Perunctos quoque aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In foliis ari caſeus optimè ſeruari traditur. Dracunculus, quem dixi, hordeo matureſcente effoditur Luna creſcente. Omnino habentem ſerpentes fugiunt. Ideo percuſſis prodeſſe in potu aiunt maiorem: vt & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Id autem, quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonſtratum mihi eſt, foliis betæ non ſine thyrſo, flore purpureo. Hoc eſt ſimile aro.

Alij radice longa, veluti signata articulosáque, mõstrauere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui cõtra serpentiũ ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit, folio maiore quàm cornus, radice harundinea, totidem, vt affirmabant, geniculata nodis, quot haberet annos, totidémque esse folia. Hi ea ex vino vel aqua contra serpentes dabant. Est & aris, quæ in eadem Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribúsque foliis, & vtique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera vnum tantùm emittens. Medetur vtraque hulceribus manantibus: item combustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarũ in aqua, & posteà tritarum rosaceo addito. Sed vnum miraculum ingens, contacto genitali cuiusque fœminini sexus, animal in perniciem agi. Myriophyllon, quod nostri millefolium vocant, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis foliis: vnde & nomen accepit. Nascitur in palustribus, magnifici vsus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates vrinæ & vesicæ, & suspiria, præcipitatísque ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij vsus ad vulnera: boum neruos abscisos vomere solidari ea, rursúsque iungi addita axungia affirmans. Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. Contra tormina atque stranguriam, laterum præcordiorúmque dolores bibuntur rami eius quini seníue. Myrrhis, quam alij smyrrhizam, alij myrrham vocant, simillima est cicutæ, caule foliísque & flore, minor tantùm & exilior, cibo non insua-

uis.

uis. Ciet menstrua & partus cum vino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Hulcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulò, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinæ modũ & inspersa vino albo, strangurias finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

De coriacesia, & callicia, & menaide, & aliis XXIII. & medicinis earum, quas quidam Magicas esse dicunt, & de considia, & de aproxi, & de recidiuis. *Cap. XVII.*

In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de Magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atque Democritus, consectati Magos. Coriacesia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foueantur, dicit. Eundem effusum in herba qui vestigio contigerint, aut fortè resperfi fuerint, insanabiles perire, monstrifica prorsus natura veneni, præterquàm contra venena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo concipiat ignes, vt naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamuis sanatos, admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & violam

violam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen eius à quibusdam Cleemporo medico adscribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitásque vindicant. Et idipsum autoritatem voluminibus affert, si quis alius curæ suæ opus, illo viro dignum iudicauit: quod fecisse Cleemporum, cùm alia suo & nomine ederet, quis credat? Democriti certè chirocineta esse cônstat. At in his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus, quanto portentosiôra tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Qua de causa & marmaritin vocari. Magos vtique ea vti, cùm velint Deos euocare. Achæmenidon, colore electri sine folio, nasci in Tardistilis Indiæ, cuius radice in pastillos digesta, in diéque pota in vino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per varias numinum imaginationes. Eandem hippophouada appellat, quoniam equæ præcipuè caueant eam. Theombrotion x x x. schœnis à Choaspe nasci, pauonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem à regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatémque mentis: eandem semnion à potentiæ maiestate appellari. Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota, leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse, quòd conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore: colligi, cùm Sol in Leone sit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ vrinæ aspersu recreari: Aethiopida in Meroë nasci. Ob id & Meroidem appel

appellari, folio lactucæ, hydropicis vtilissimam è mulso potam. Ophiusam in Elephantine eiusdem Aethiopiæ, liuidam, difficilémque aspectu, qua pota terrorem minásque serpentium obuersari, ita vt mortem sibi eo metu' consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum vinum. Thalassеglen circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur: hac pota lymphari homines, obuersantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, qua pota Magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cum myrrha & vino, varias obuersari species, ridendíque finem non fieri, ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. Sissitieterida à conuictu in Perside nominari, quoniam hilarétur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum vllis aliis herbis. Eandem Dionysonympha dem, quoniam vino mirè conueniat. Helianthen vocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Persarum reges, vt fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulchros bonósque: non herba, sed compositio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco. vino palmeo, posteà admisto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harum omnium Magica quoque

voca

vocabula ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbam æschynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridem, cuius aspersu è vino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampserotem celeber arte Grammatica paulò ante, cuius omnino tactu redirent amores, vel cum odio depositi. Et abundè sit hactenus attigisse insignia Magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinæ. *Cap. XVIII.*

ERiphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in auena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, vnde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Aequè nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alij similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita. Celebratur autem & à Græcis stratiotis, sed ea in Aegypto tantùm & inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera sanat ex aceto illita: item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus, pota cum thure masculo mirificè sistit.

De herba que nascitur in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & de herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria

lappa,

lappa, & tordile, & de gramine, & dactylo, & fœnograco medicinæ.

Cap. *X I X.*

HErba in capite statuæ nata, collectáque alicuius in vestis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæcunque à riuis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita vt nemo colligentem videat, contra tertianas adalligata læuo brachio, ita vt æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis (adiiciunt vt nigra sit & sterilis) alopecias emendat vngentium in Sole. Cribro in limite abiecto herbæ intus extantes decerptæ adalligatæque grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur supra fimeta ruris, contra anginas efficacissimè pollet ex aqua pota. Herba, iuxta quam canes vrinam fundunt, euulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrimè medetur. Rombotinum arborem demonstrauimus inter arbusta. Iuxta hanc viduam vite nascitur herba, quam Galli rhodoram vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia vrticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, præcipua contra tumores feruoréſque & collectiones cum axungia veteri tusa, ita vt ferro non attingatur: qui perunctus est despuit ad suam dexteram ter. Efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus. Herba impia vocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita atque capitata. Inde alij ramuli exurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauere, quoniam liberi super

paren

parentem excellant. Alij potiùs ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existima uere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & vino admisto. Mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaque & suibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidiùs deuorantes. Veneris pectinem appellant à similitudine pectinum, cuius radix cum malua tusa, omnia corpori infixa extrahit. veternosa curat, quæ exedum vocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota: ea mularis dicitur, aliísque nominibus. Nomas curat: efficacissimámque aduersus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio. Philanthropon herbam Græci appellant hirsutam, quoniam vestibus adhærescat. Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex vino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. Medetur & suibus hæc effossa sine ferro, & addita in colluuium poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adiiciunt & fodientem dicere oportere, Hæc est herba argemon, quam Minerua reperit suibus remedium, qui de illa gustauerint. Tordilen alij semen silis esse dixerunt, alij herbam per se, quam & syreon vocauerunt. Neque aliud de ea proditum inuenio, quàm in montibus nasci: combustam potu ciere menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice: succo eius ternis obolis hausto renes sanari: addi radicem eius & in malagmata. Gramen ipsum est inter herbas vulgatissimum. Geniculatis

latis ſerpit internodiis, crebróque ab his, & ex cacumine nouas radices ſpargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem faſtigiantur. In Parnaſſo tantum ederacea ſpecie denſius, quàm vſquam, fruticant, flore odorato candidóque. Iumentis herba non alia gratior, ſiue viridis, ſiue in fœno ſiccata, cùm detur aſperſa aqua. Succum quoque eius in Parnaſſo excipi tradũt propter vbertatem. Dulcis hic eſt. In vicem eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctũ ad vulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tuetúrque ab inflammationibus plagas. Decocto adiicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurſúſque coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur & vrinæ difficultatibus, hulceribus veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementius vrinam impellit. Aluum vomitionéſque ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem vel vnius, vel è duabus tribúſue herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant, ad remedia ſtrumæ panorúmue. Ieiunum debere eſſe qui colligat: ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſuperuenientíque ter dicere, ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduóque id facere. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias à balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatũ gramen vocent trium generum: cùm in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, dactylon appellant: hos conuolu-

tos naribus inserunt, extrahúntque sanguinis ciendi gratia. Altero quod est aëizoo simile, ad paronychia & pterygia vnguium, & cùm caro vnguibus increuit, vtuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis est. Sistit hulcera quæ serpunt. Gramen capiti circundatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. Camelos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta vias nascitur. Nec fœnograco minor autoritas, quod telin vocant, alij carphos: aliqui buceras, alij ægoceras, quoniã corniculis semen est simile, nos siliciam: quod quomodo sereretur, suo loco docuimus. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue cõtractio sit vuluæ, fouentur, insidunt: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ, vt cùm tertias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo sudãtibus dimidiũ ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam fœnigræci cũ hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa contra vuluæ cruciatus subiecit. Item imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinens, perungíque præcipiens. Theodorus fœnogræco miscuit quartam partem purgati nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnigræci semen acetabuli dimi-

dia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum eius vtilissimum sit vuluis interaneísque exhulceratis, sicuti semen articulis atque præcordiis. Si verò cùm malua decoquatur, posteà addito mulso potus ante cętera vuluis interaneísque laudatur. Quippe cùm vapor quoque decocti plurimum prosit. Alarúmq; etiam graueolentiam d.coctũ fœnigręci semẽ emendat. Farina porrigines capitis furfurésque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragrę, articulis, carnibúsque quæ recedunt ab ossibus: aceto verò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantũ. Carcinomata subacta ex vino purgat: mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exhulceratum, longámque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Posteà mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

* Tt 2

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXV.

PROOEMIVM.

Natura herbarum sponte nascentium. Cap. I.

Ipsa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantùm gignente eas tellure, in admirationem curę priscorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertúmque illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodesse posteris vellent. At nos elaborata iis abscondere atque supprimere cupimus & fraudare vitam etiam alienis bonis? Ita certè recondunt, qui pauca aliqua nouere, inuidentes aliis: & neminem docere, in autoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda vita mores absunt: summúmque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, vt intra vnumquenque rectè facta veterum perirent. At hercule singula quosdam inuēta Deorũ numero addidere, omnium vtique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Non æquè hæc cura eorum mira esset in

his

his, quæ satu blandiuntur, aut cibo inuitant: sed culmina quoque montium inuia & solitudines abditas, omnísque terræ fibras scrutati inuenere, quid quæque radix polleret, ad quos vsus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis vsus vertentes.

Qui Latinè usus herbarum scripserint, & quando ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his composuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur earum remedia, & de cynorrhodo, & de dracunculo medicinæ. *Cap. II.*

Minus hoc, quàm par erat, nostri celebrauere, omnium vtilitatum & virtutum rapacissimi. Primúsque & diu solus idem ille Marcus Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omissa. Post eum vnus illustrium tentauit C. Valgius eruditione spectatus, imperfecto volumine ad Diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, vt omnibus malis * humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Anteà condiderat solus apud nos, quod equidem inueni, Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primùm tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nanque Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus vitæ fuisse argumentis, præterquàm fama, intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie venenum bibere, præsumptis remediis vt consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus vnum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumant, san-

* *humani*

guinem anatum Ponticarum miſcere antidotis, quoniam veneno viuerent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, volumina compoſita extant, cùm ſolicitatus ex vrbe Roma, præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolum mortalium vigintiduabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubiectis gentibus vllum hominem per interpretem appellatum ab eo annis L V I. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, & ab hominibus ſubiectis, qui fuere pars magna terrarum, ſingula exquirens, ſcrinium commentationum harum & exemplaria, effectúſque in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Lenæum, Grammaticæ artis doctiſſimum, iuſſit: vitæque ita profuit non minus, quàm reipublicæ victoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de ſimplicium effectibus ad Neronem ſcripſit: Crateuas, Dionyſius, Metrodorus, ratione blandiſſima, ſed qua nihil penè aliud, quàm rei difficultas, intelligatur. Pinxere nanque effigies herbarum, atque ita ſubſcripſere effectus. Verum & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multum degenerat tranſcribentium ſors varia. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi, cùm quadripartitis varietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri ſermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti, quoniam ſatis videbatur, poteſtates vímque demonſtrare quærere volentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certè, exceptis admodum

modum paucis, contigit reliquas contemplari ſcientia Antonij Caſtoris, cui ſumma autoritas erat in ea arte noſtro æuo, viſendo hortulo eius, in quo plurimas alebat, centeſimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore concuſſis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iampridem ratio eſt prænuntians horas, non modò dies ac noctes, Solis Lunæq; defectuum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, eámque num fœminarum ſcientiam præualere. Certè quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, Diis etiam adſcripta? vnde arbitror natum, vt Aeſchylus è vetuſtiſſimis in Poëtica refertam Italiam herbarum potentia proderet, multíque Circeios, vbi habitauit illa, magno argumento etiamnum durante in Marſis à filio eius orta gente, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliâs in admiratione Circes gloriam herbarum Aegypto tribuit, cùm etiam, quæ rigatur, Aegyptus illa non eſſet, poſteà fluminis limo inuecta. Herbas certè Aegyptias à regis vxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem triſtitiæ veniámque afferens; & ab Helena vtique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium, quos memoria nouit, Orpheus de herbis curioſiùs aliqua prodidit. Poſt eum Muſæus & Heſiodus polion herbam in quantum mirati ſunt, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones commendauere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas

suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus volumen de earum effectu composuit, Apollini, Aesculapióque, & in totum Diis immortalibus inuentione & origine assignata. Composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptique Magis. Adeóque ad hæc attonita antiquitas fuit, vt affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum autor, in prima earum tradit, occisum draconis catulum reuocatum ad vitam à parente herba, quam balin nominat: eadémque Thylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cuius contactu illatæ ab alite, quam retulimus, exiliret cuneus à pastoribus arbori adactus: quæ etiamsi fide carent, admirationem tamen implent: cogúntque confiteri, multum esse quod vero supersit. Inde plerosque ita video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, à quo ferunt dictum, quasdam fortassis etiam calcatas prodesse. Obseruatum certè est, inflammari vulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noscãtur, causa est quòd eas agrestes literarúmque ignari experiuntur: vt qui soli inter illas viuant: prætereà securitas quærendi, obuia Medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina desunt, sicut illi, quam retulimus in frugum cura, scimúsque defossam in angulis segetis præstare, ne qua ales intret. Turpissima cau-
sa

sa raritatis, quòd etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiã in repertis, alias inuẽnit casus, alias (vt verè dixerim) Deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pauorem aquæ, potúsque omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, vt radicem syluestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casúque accidit, vt milite à morsu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis vt pareret religioni: seruatúsque est ex insperato, & posteà quisquis auxilium simile tentauit. Aliàs apud autores cynorrhodi vna medicina erat, spongiolæ, quæ in mediis spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatũ caulem, pollicari crassitudine versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est, quàm quos in priori volumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura, aliúdque miraculum exerentis se terra ad primas serpentium vernationes bipedali ferè altitudine, rursúsque cum iisdem in terram condentis; nec omnino occultato eo apparet serpens, vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantùm præmoneret, tempúsque formidinis demonstraret.

De quodã pestifero fonte Germaniæ, & de Britãnica, & maximis morborum doloribus. Cap. IIII.

NEc bestiarum solùm ad nocendum scelera

ſunt, ſed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagéſque in genibus ſoluerentur. Stomacacen Medici vocabant, & ſceletyrben ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur Britannica, non neruis modò & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem vibones vocant: qui collectus priùs, quàm tonitrua audiantur, & deuoratus ſecuros in totum reddit. Friſij, quà caſtra erant, noſtris demonſtrauere illam. Mirórque nominis cauſam, niſi fortè confines Oceano Britanniç, velut propinquæ, dicauere. Non enim inde appellatam eam quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt, etiamtum Britannia libera. Fuit quidem & hic quondam ambitus nominibus ſuis eas adoptandi, vt docebimus feciſſe reges, vt res tanta debeatur, herbam inuenire, vitam iuuare, nunc fortaſſis aliquibus curam noſtram friuolam quoque exiſtimaturis: adeò deliciis ſordent etiam quæ ad ſalutem pertinent. Autores tamen quarum inueniuntur, in primis celebrare par eſt, effectu earum digeſto in genera morborum. Qua quidem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit, præter fortuita caſúſque, & nomina quæ omnis hora excogitat ad millia morborum, ſingulis mortalium timenda. Qui grauiſſimi ex his ſint diſcernere ſtultitia propè videri poteſt, cùm ſuus cuique ad præſens quiſque atrociſſimus videatur. Et de hoc tamen iudicauere aui experimento, aſperrimos cruciatus

eſſe

esse calculorum à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita. A Græcis & noxias herbas demõstratas miror equidem. Nec venenorum tantùm: quoniam ea vitæ conditio est, vt mori plerunque etiam optimi portus sit: tradátque Marcus Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno crura perunxisse, & post eà caruisse sensu omni æquè quàm dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi, qua mentes soluerentur, partus eliderentur, multáque similia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum Imperatorem clarissimum amatorio periisse: nec alia Magica portenta, nisi vbi cauenda sunt aut coarguenda in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundéque præstitum vitæ, salutares dixisse, ac posteà inuentas.

De moly, & dodecatheo, & paonia, vel pentorobo, vel glycyside, & panace, vel asclepio, & heraclio, & panace Chironio, & panace centaureo, vel pharnaceo, & heraclio siderio, & hyoscyamo, vel apollinari, siue altercangeno.

Cap. IIII.

LAudatissima herbarum est Homero, quam vocari à Diis putat moly, & inuentionem eius Mercurio assignat, contráque summa veneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigráque magnitudine cepæ, folio scillę: effodi autem difficulter. Gręci autores florem eius luteum pinxere, cùm Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret,

afferrique Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Ab ea maxima autoritas herbæ est, quam dodecatheon vocant, omnium Deorum maiestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septem, lactucis simillima, exeunt à lutea radice. Vetustissima inuentu pæonia est, noménque autoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alij glycysidem. Hæc quoque difficultas est, quòd eadem aliter alibi nuncupantur. Nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Inest iis semen copiosum, rubrum nigrúmque. Hæc medetur & Faunorum in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat. Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit, numerosum & Diis inuentoribus adscriptum. Vnum quippe Asclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellauit. Succus est coactus ferulæ, qualem diximus, radice multi corticis & salsi. Hac euulsa scrobem repleri vario genere frugum religio est, ac terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maximè probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrimè euanescit. Et in aliis autem generibus improbatur maximè nigrum ae molle. Id enim argumentum est cera adulterati. Alterum genus heraclion vocant, & ab Hercule inuentum tradunt: alij origanum heracleoticum syluestre, quoniam est origano

simile,

ſimile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertium panaces Chironion cognominatur ab inuentore. Folium eius lapatho ſimile, maius tamen & hirſutius. Flos aureus, radix parua. Naſcitur pinguibus locis. Huius flos efficacisſimus, eóque amplius, quàm ſuprà dicta, prodeſt. Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: ſed & Pharnaceon in controuerſiam inuentionis à Pharnace rege deductum. Seritur hoc longioribus, quàm cætera, foliis, & ſerratis. Radix odorata in vmbra ſiccatur vinóque gratiam adiicit. Huius genera duo fecere, alterum leuioris folij, alterum tenuioris. Heracleon ſiderion & ipſum ab Hercule inuentum eſt, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniáque vulnera ferro illata efficaciſſimè ſanat. Eſt Chironis inuentum ampelos quæ vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, ſicuti de herba, cuius inuentio aſſignatur Mineruæ. Herculi eam quoque adſcribunt, quæ apollinaris, apud Arabas altercum ſiue altercangenon, apud Græcos verò hyoſcyamus appellatur. Plura eius genera: vnũ nigro ſemine, floribus penè purpureis, ſpinoſum. Talis naſcitur in Galatia. Vulgare autem candidius eſt & fruticoſius, altius papauere. Tertij ſemen irionis ſemini ſimile: & omnia inſaniam gignentia, capitiſque vertigines. Quartum genus molle, lanuginoſum, pinguius cæteris, candidi ſeminis, in maritimis naſcens, hoc recepere Medici. Item rufi ſeminis. Nonnunquàm antè candidum rufeſcit, ſi non ematuruit, improbatúrque. Et alioqui nullum, niſi cum inaruit, legitur. Natura vini, ideóque mentem

cap

capútque infestans. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus foliisque vtuntur & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, vt diximus, quod ipsum auribus infusum tentat mentem. Miréque vt contra venenum remedia prodidere his qui id bibissent, & ipsum pro remediis, adeò nullo omnia experiendi fine, vt cogerentur etiam venena prodesse.

*De linozoste, parthenio, Hermupoa, siue potius Mercuriali, & Achilleo, & panace heracleo, sideriti, millefolio, & de scopa regia. & * hemionio, teucrio, splenio, & melampodio siue elleboro, quótue eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicina, & quando detur, & quomodo sumendum, & quibus non dandum, & quòd mures necet.* Cap. V.

* hermio

LInozostis siue parthenion Mercurij inuentum est, ideo apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente fœminæ copioso, mari iuxta genicula stante rariori ac breui contortóque, fœminæ soluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora, radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de vtroque eorum genere proditur: vt mares gignantur, hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in

passo,

paſſo, edantúrue folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duobus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipſam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coïre eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vſu prædicauit has: ad hunc modum Medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel roſaceo, vel irino, vel lirino admouit: item ad ciendos menſes ſecundáſque. Hoc idem præſtare potu fotúque dixit. Inſtillauit auribus * olidis ſuccum, inunxítque cum vino vetere. Aluo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ, & veſicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem ſoluendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus ſextariis aquæ ad dimidias: bibitur ſale & melle admiſto, necnon cum vngula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui vtranque dandam, ſiue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos vſus dicemus ſuis locis. Inuenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alij primum æruginem inueniſſe, vtiliſſimam emplaſtris, ideóque pingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Aliis vtroque vſum medicamento volunt. Aliqui & hanc panacen heracleon, alij ſideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm fœniculi foliis veſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illam vulneribus vtilem, ſed veram achilleon eſſe ſcapo cæruleo

* *ſurdis*

ped

pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hác etiam præcisos neruos glutinare faciunt. Alij sideritin in maceriis nascentem, cùm teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis & pinguioribus, * teneríoribus cauliculis, in vineis nascentem. Aliam verò binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ semine, omnes vulneribus præcipuas. Nostri eam, quæ est latissimo folio, scopas regias vocant. Medetur anginis suum. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam * hemionion vocant, spargentem iuncos tenues, folia parua, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquàm florentem: neque semen gignit. Medetur lienibus. Constátque sic inuentam: Cùm exta super eam proiecta essent, adhæsisse lieni, eúmque exinanisse. Ob id à quibusdam splenion vocatur. Narrant sues, qui radicem eius ederint, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent: adeò florere non dubitant: maximéque ex Ciliciis & Pisidiæ montibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur vnum ellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datóque lacte earum sanasse Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul conuenit. Prima duo sunt, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantùm intelligi tradunt plerique. Alij folia nigri platani similia, sed minora nigrio-

rá que.

* tenuioribus

* Manutius ex vet. codic. hermion, legit.

ráque, & pluribus diuisuris scissa: albi, betæ incipientis. Hæc quoque nigriora, & canalium dorso rubescentia. Vtraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata ceparum modo. Nigro equi, boues, sues necantur, itaque cauent id, cùm candido vescantur. Tempestiuum esse tradunt messibus. Plurimum autem nascitur in Oeta monte: & optimum vno eius loco circa Pyram. Nigrum vbique prouenit, sed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Aetolico ex vicino. Nigrum ex his Melampodion vocant, quo & domos suffiunt purgántque spargentes, & pecora, cum precatione solenni: hoc & religiosius colligitur. Primum enim gladio circunscribitur. Dein qui succisurus est, Ortum spectat: & precatur, vt id liceat sibi concedentibus Diis facere, obseruátque aquilæ volatus: ferè enim secantibus interest: & si propè aduolauit, moriturum illo anno qui succidat, augurium est. Nec album facilè colligitur, caput aggrauans, maximè nisi præsumatur allium: & subinde vinum sorbeatur, celeritérque fodiatur. Nigrum alij entomon vocant, alij polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum autem vomitione, causásq; morborum extrahit, quondam terribile, posteà tam promiscuum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris, Drusum quoque apud nos, Tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnes plebs stans plausit,

optimates verò bellum Marsicum imputauere, constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam (vt diximus) sesamoides admiscent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per se, & mista radicula, quas lanas diximus lauari, * sternutamenta facit, ambóque somnum. Leguntur autem tenuissimæ radices breuésque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam summa, quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantùm datur purgationis causa. Antiqui radicem cortice quàm carnosissimo seligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongiis opertam, turgescentémque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in vmbra siccabant, iis vtentes: nunc ramulos ipsos ab radice quam grauissimi corticis ita dant. Optimum, quod acre gustu feruénsque in frangendo puluerem emittit. Durare vim eius xxx. annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit aluum & bilem, pituitásque. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimùm drachma, modicè quatuor obolis. Miscuere aliqui & scammoneam, sed tutius salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert, oculorum caliginem fotu discutit: ob id quidam & inunxère trito. Strumas, suppurata, duritias concoquit & purgat: item fistulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum squamis æris & sandaracha. Hydropicorum ventri imponitur cum farina hordeacea & vino. Pecorum & iumentorum pituitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice

* *sternutamentum*

pice, vel cum pisselæo. Album optimum, quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multùm terribilius nigro, præcipuè si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni vires singultus infinitos aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti, quæ concitarent vomitiones, ipsúmque elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus, sæpe etiam sanguine venis emisso. Iam verò & cùm prosperè cedat, terribili visu variis coloribus vomitionum, & post vomitiones obseruatione alui, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Nanque tradunt absumi carnem, si coquatur vná. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parciùs dabant: cùm celeriùs erumpat, quò largiùs sumitur. Themison binas non amplius drachmas datauit: sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui elleborũ fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Prętereà mirum inuentum est, quòd incisum forficulis, vt diximus, cribrant; cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones sistit. Cauendum est felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam æstate potiùs, quàm hyeme, dandum, non est in dubio. Corpus septem diebus antè præparandum cibis acribus, abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. Album & in dulci datur, aptissimè verò in lacte aut pulte. Nuper inuenere, dissectis rha-

phanis inſerere elleborum, rurſúſque comprimere rhaphanos, vt tranſeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, vt diximus, vertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibúſque tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, clinicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant, tuſſi veteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibus & pueris: item mollis ac fœminei corporis animíue, exilibus aut teneris, & fœminis minus, quàm viris. Item timidis, aut ſi exhulcerata ſint præcordia, vel tumeant, minimíue ſanguinem excreantibus, cauſariis vel latere, vel faucibus. Medetur extrà corporis eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: item ſuppurationi veteri. Mures polenta admiſtum necat. Galli ſagittas in venatu elleboro tingunt, circunciſóq; vulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoque necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

De Mithridatio & ſcordoti ſiue ſcordio, & polemonia, & philetería, vel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea ſiue Chironia & de lepto centaureo libadio, fel terræ, & triorche medicina.

Cap. VI.

IPſi Mithridati Crateuas adſcripſit vnam, Mithridation vocatam. Huic folia duo à radice acantho ſimilia. Caulis inter vtraque ſuſtinens roſeum florem. Alteram Lenæus, ſcordotin ſiue ſcordion, ipſius manu adſcriptam, magnitudine

ne cubitali, quadrangulo caule, ramosam quernæ similitudine, foliis lanuginosis. Reperitur in Ponto campis pinguibus humidísque, gustus amari. Est & alterius generis, latioribus foliis, mentastro similis, plurimósque vtraque ad vsus per se & inter alia in antidotis. Polemoniam, alij philetætiam, á certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependent, nigro semine: cætero rutæ similis, nascitur in montosis. Eupatoria quoque regiam autoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per interualla quinque folij, aut cannabis, per ambitum incisis quinque partitò, nigris & ipsis plumosisque: radice supetuacua. Semen dysentericis in vino potum auxiliatur vnicé. Centaurea curatus dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant. Folia sunt lata & oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerum. Radix vasta rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in caulibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoë, & Lycæo, & in Alpibus verò, plurimisque aliis locis. Quidam & ex ea Lycium faciunt. Vis in vulneribus tanta, vt cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In vsu radix tantùm duabus drachmis bibenda, quibus dicetur, si febris fit, in aqua trita, cæteris in vino. Medetur & ouium morbis decoctæ succus. Est alterum centaureon cognomine

lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam ſecundum fontes naſcitur. origano ſimile, anguſtioribus & longioribus foliis, anguloſo caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & ſuperuacua, ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur. ſuccus è fronde. Quidam caules conciſos madefaciũt diebus XVIII. atque ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri fel terrę vocant, propter amaritudinem ſummam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum. Tertia eſt centauris, cognomine triorches. Qui eam ſecat, rarum eſt vt non vulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineum mittit. Theophraſtus defendi eam, impugnaríque colligentes tradidit à triorche accipitrum genere, à quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & * primo generi aſſignant.

* vni

De clymeno, & gentiana, & lyſimachia, & parthenide, & artemiſia, & ambroſia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ. Cap. VII.

Clymenos à rege herba appellata eſt, ederæ foliis, ramoſa, caule inani, articulis præcincta, odore graui, & ſemine ederæ, ſylueſtribus & montoſis naſcens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum eſt, dum medeatur, ſterilitatem pota etiam viris fieri. Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, caule quadrato, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, velut in polyporum cirris. Et ſuccus autem in vſu, vi ſumma in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius, rex Illyriorum, vbique naſcentem, in Illyrico tamen præſtantiſſimam, folio fraxini: ſed magnitudine lactucæ, caule tenero pollicis craſſitudine cauo & inani, ex interuallis

foliato,

foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosis montibus subalpinis plurima. Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore acri: gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, vt iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Mulieres quoque hanc gloriam affectauere, in quibus Artemisia vxor Mausoli, adoptata herba quæ anteà parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Est autem absinthij modo fruticosa, maioribus foliis pinguibúsque. Ipsius duo genera. Altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis, cùm vua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur. Nymphæa nata traditur, Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heraclion vocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ simili. Ideóque eos, qui biberint eam, duodecim diebus coitu genitu ráque priuari. Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon vocant, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cùm defloruit, capiti papaueris. In caule secatur autũno. Radix nigra in Sole siccatur, aduersatúrq;

aluinis. Est & alia nymphæa in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex Iuba, quam appellauit Euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ, à quo Diuum Augustum conseruatum indicauimus. Iidem fratres instituêre à balineis frigida multa corpora adstringi. Anteà non erat mos, nisi calida tantùm lauari, sicut apud Homerum etiam inuenimus. Sed Iubæ volumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante: spectatur foliis acanthinis. Vis tanta est, vt è longin quo succus excipiatur: incisæ conto subditur excipulus ventriculo hœdino: humor lactis videtur effluere, siccatus cùm coiit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clariùs vident. Contra serpentes medetur, quacunque parte percussa, vertice inciso, & medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim, quod syncerum non est, fastidiendum odorem habet. Multùm infrà hunc succum est, qui in Gallia fit ex herba chamelæa, granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco similis est, etiam leui gustu os accensum diu detinens, & magis ex interuallo, donec fauces quoque siccet.

De plantagine, & buglosso, & cynoglosso, & buphthalmo, & Scythica, & hippice, & ischæmone, & vettonica, & Cantabrica, & consiligine, & hiberide, & chelidonia, & canaria, & elaphobosco, & dictamno, & aristolochia, & quòd eius delectatione aduolant pisces, & statim capiuntur, & medicina contra serpentium ictus ex herbis, quas superius nominauit.

Cap.

Cap. VIII.

CElebrauit & Themiſon Medicus vulgarem herbam plantaginem, tanquam inuentor, volumine de ea edito. Duo eius genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum ſimillimis, caule anguloſo, in terrám inclinato, in pratis naſcens. Altera maior, foliis laterum modo incluſa: quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron vocauère. Huius & caulis cubitalis eſt, & napi ſimilis. Naſcitur in humidis multò efficacior. Vis mira in ſiccando denſandóque corpore, cauterij vicem obtinens. Nulla res æquè ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant. Iungitur huic bugloſſos, boum linguæ ſimilis: cui præcipuum, quòd in vinum deiecta, animi voluptates auget: & vocatur euphroſynum. Iungitur & cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſſima. Aiúntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, quæ ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur. Eſt & buphthalmos ſimilis boum oculis folio fœniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam vocant. Hæc cum cera ſcirrhomata diſcutit. Inuenere herbas & vniuerſæ gentes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam naſcens, prædulcis. Aliam vtiliſſimam ad ea quæ ſpaſmata vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famam ſitímque non ſentiunt. Idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Tradúntque his

duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique. Ischæmonen Thracia inuenit, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modò vena, sed etiam præcisa. Serpit è terra milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcitus in nares. Quæ in Italia nascitur, & sanguinem eadem adalligata sistit. Vettones in Hispania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, à Græcis cestron aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima. Exit anguloso caule, cubitorum duûm, à radice spargens folia ferè lapathi, serrata, semine purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad vsus. Fit vinum ex ea & acetum stomacho & claritati oculorum. Tantúmque gloriæ habet, vt domus in qua sata sit, tuta existimetur à piaculis omnibus. In eadem Hispania inuenta est Cantabrica, per diui Augusti tempora à Cantabris reperta. Nascitur vbique, caule iunceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquàm minutum. Nec aliàs defuere Hispaniæ herbis exquirendis, vt in quibus etiamnum hodie in numeroso & lætiore conuictu, potionem è centum herbis mulso additis credidere salaberrimam suauissimámque: nec quisquam genera earum iam nouit aut multitudinem: numerus tamen constat in nomine. Nostra ætas meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur & in Aequicolis circa vicum Neruesiæ, vocatur consiligo. Prodest, vt demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi. Inuenit nuper & Seruilius † Damocrates è primis medentium, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine, inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maximè circa vetera monumenta pa-

* Democrates

rie

rietináſque, & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemine tam paruo, vt vix aſpici poſſit. Radici odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica vtiliſſima, viris plurimũ quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt deinde in balineis deſcendatur in calidam, & poſteà oleo ac vino corpus perungatur: diebúſq; vicenis interpoſitis idẽ fiat, ſiqua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Animalia quoque inuenere herbas in primíſq; chelidoniã. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, vt quidã volunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minùs candida. Succus croci mordax, ſemen papaueris. Florent aduẽtu hirundinũ, diſceſſu marceſcunt. Florẽtibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorũ. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerũt & canes canariã, qua faſtidium deducunt, eámq; in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita vt nũquàm intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus enim à ſerpente mederi quadam ſibi dicitur: ſed illam homine inſpectante non decerpit. Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli, enixæ à partu Dictamnum oſtendêre (vt indicauimus)

vulnera

vulneratæ pastæ, statim decidentibus telis. Non est alibi, quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio simile, feruens & acre gustu: foliis tantùm vtuntur. Flos nullus ei, aut semen, aut caulis. Radix tenuis ac superuacua. Et in Creta autem non spatiosè nascitur: miréque capris expetitur. Pro eo est & pseudodictamnum, multis in terris nascens, folio simili, ramulis minoribus, à quibusdam chondris vocatum. Minoris effectus statim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula vel harundine condunt, præligántque, ne potentia euanescat. Sunt qui dicant, vtranque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictamnum vocatum, sed neque facie neque effectu simile, folio sisymbrij, ramis maioribus: procedente persuasione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito præstare cæteris eiusdem generis alibi genitis. Proximè quod in Parnasso. Alioquin herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus vti, sed lacte circa ver, quoniã tunc maximè succis herbæ turgeant, medicentúrq; vbera pascuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boues omniuoræ ferè sunt in herbis. Potẽtia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias verò asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse grauidæ videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχοῦσαις. Nostri malum terræ vocant, & quatuor genera eius

seruant

seruant. Vnum tuberibus radicum rotundis, foliis inter maluam & ederam, nigrioribus mollioribúsque. Alterum masculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimæ tenuitatis, vitis nouellæ, cui sit præcipua vis, quæ clematis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas, vt capparis. Valent radice tantúm. Est & quæ pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quàm proximè dicta, densis radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim est corticis, vnguentis quoque nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis & campestribus. Effodere eas messibus tempestiuum: ita desquamato terreno seruantur. Maximè tamen laudatur Pontica: & in quocunque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. Oblonga tamen in summa gloria est, si modò à conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur. Piscatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda est, venenum terræ vocant, corámque nobis contusam immista calce in mari sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statímque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, vtilissima esse traditur. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est. Verùm & effectus earum vsúsque dicendi sunt: ordiendúmque à malorum omnium pessimo, id est serpentium ictu. Medentur ergo

go Britannica herba, panacísque generum omnium radix è vino, Chironij flos & semen potum, illitúmue ex vino & oleo: priuatímque, quæ cunila bubula appellatur, polemonia vel philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria, sideritis, scordotis ex vino, priuatim ad angues, potæ & illitæ, siue succo, siue folio, siue decocto: centaurij maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus: gentiana præcipuè aduersus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis, siue sicca. Et lysimachiæ odorem fugiunt. Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus imponitur Vettonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, vt inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, aristolochia radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda. Prodest & illita ex aceto: similiter pistolochia. Quin & omnino suspensa supra focum fugat è domibus serpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus.

Cap. IX.

ARgemonia quoque radice eius denatij pondere in vini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæterísque quæ primùm nominabuntur: in eo autem genere medendi primùm nominari quanque, in quo maximè valebit,

bit. Folia habet, qualia anemone, diuisa apij modo, caput in cauliculo papaueris syluestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon vt fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia nascitur infirmius habetur. Prætereà mas spissior amariórque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem trāsit. Echios vtriusque generis pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt. hæc ex vino & aceto. Quidam arcion personatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quàm hierabotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa verritur, domus purgantur lustrantúrque. Genera eius duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli vtriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercus, angustioráq; diuisuris maioribus. Flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur vbiq; in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed vnū omnino genus faciunt, quoniam vtraq; eosdē effectus habeat. Vtraq; sortiūtur Galli, & præcinunt responsa. Sed magi vtique circa hāc insa-

niunt.

lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam ſecundum fontes naſcitur. origano ſimile, anguſtioribus & longioribus foliis, anguloſo caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & ſuperuacua, ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur. ſuccus è fronde. Quidam caules conciſos madefaciũt diebus XVIII. atque ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri fel terræ vocant, propter amaritudinem ſummam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum. Tertia eſt centauris, cognomine triorches. Qui eam ſecat, rarum eſt vt non vulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineum mittit. Theophraſtus defendi eam, impugnaríque colligentes tradidit à triorche accipitrum genere, à quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & * primo generi aſſignant.

** vni*

De clymeno, & gentiana, & lyſimachia, & parthenide, & artemiſia, & ambroſia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ. Cap. VII.

Clymenos à rege herba appellata eſt, ederæ foliis, ramoſa, caule inani, articulis præcincta, odore graui, & ſemine ederæ, ſylueſtribus & montoſis naſcens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum eſt, dum medeatur, ſterilitatem pota etiam viris fieri. Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, caule quadrato, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, velut in polyporum cirris. Et ſuccus autem in vſu, vi ſumma in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius, rex Illyriorum, vbique naſcentem, in Illyrico tamen præſtantiſſimam, folio fraxini: ſed magnitudine lactucæ, caule tenero pollicis craſſitudine cauo & inani, ex interuallis

foliato,

foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, ſubnigra, ſine odore, aquoſis montibus ſubalpinis plurima. Vſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lyſimachus herbam Lyſimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis viridia, florem purpureum, fruticoſa, ramulis erectis, odore acri: gignitur in aquoſis. Vis eius tanta eſt, vt iumentis diſcordantibus iugo impoſita, aſperitatem cohibeat. Mulieres quoque hanc gloriam affectauere, in quibus Artemiſia vxor Mauſoli, adoptata herba quæ anteà parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Eſt autem abſinthij modo fruticoſa, maioribus foliis pinguibúſque. Ipſius duo genera. Altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, ſimplici caule, minimis foliis, floris copioſi, erumpentis, cùm vua matureſcit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambroſiam vocant. Talis in Cappadocia naſcitur. Nymphæa nata traditur, Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heraclion vocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ ſimili. Ideóque eos, qui biberint eam, duodecim diebus coitu genituráque priuari. Laudatiſſima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon vocant, qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, foliis magnis, in ſumma aqua & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio ſimili, & cùm defloruit, capiti papaueris. In caule ſecatur autũno. Radix nigra in Sole ſiccatur, aduerſatúrq;

aluinis. Est & alia nymphæa in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex Iuba, quam appellauit Euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ, à quo Diuum Augustum conseruatum indicauimus. Iidem fratres instituêre à balineis frigida multa corpora adstringi. Anteà non erat mos, nisi calida tantùm lauari, sicut apud Homerum etiam inuenimus. Sed Iubæ volumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante: spectatur foliis acanthinis. Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiatur: incisæ conto subditur excipulus ventriculo hœdino: humor lactis videtur effluere, siccatus cùm coiit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clariùs vident. Contra serpentes medetur, quacunque parte percussa, vertice inciso, & medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim, quod syncerum non est, fastidiendum odorem habet. Multùm infrà hunc succum est, qui in Gallia fit ex herba chamelæa, granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco similis est, etiam leui gustu os accensum diu detinens, & magis ex interuallo, donec fauces quoque siccet.

De plantagine, & buglosso, & cynoglosso, & buphthalmo, & Scythica, & hippice, & ischamone, & vettonica, & Cantabrica, & consiligine, & hiberide, & chelidonia, & canaria, & elaphobosco, & dictamno, & aristolochia, & quòd eius delectatione aduolant pisces, & statim capiuntur, & medicina contra serpentium ictus ex herbis, quas superius nominauit.

Cap.

Cap. VIII.

CElebrauit & Themison Medicus vulgarem herbam plantaginem, tanquam inuentor, volumine de ea edito. Duo eius genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule angulofo, in terrám inclinato, in pratis nascens. Altera maior, foliis laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam heptapleuron vocauere. Huius & caulis cubitalis est, & napi similis. Nascitur in humidis multò efficacior. Vis mira in siccando densandôque corpore; cauterij vicem obtinens. Nulla res æquè sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Iungitur huic buglossos, boum linguæ similis: cui præcipuum, quòd in vinum deiecta, animi voluptates auget: & vocatur euphrosynum. Iungitur & cynoglossos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. Aiúntque quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, quæ ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur. Est & buphthalmos similis boum oculis folio fœniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam vocant. Hæc cum cera scirrhomata discutit. Inuenere herbas & vniuersæ gentes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam nascens, prædulcis. Aliam vtilissimam ad ea quæ spasmata vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famam sitímque non sentiunt. Idem præstat apud eosdem hippice dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Tradúntque his

duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitíque. Ischæmonen Thracia inuenit, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modò vena, sed etiam præcisa. Serpit è terra milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcitus in nares. Quæ in Italia nascitur, & sanguinem eadem adalligata sistit. Vettones in Hispania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, à Græcis cestron aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima. Exit anguloso caule, cubitorum duûm, à radice spargens folia ferè lapathi, serrata, semine purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad vsus. Fit vinum ex ea & acetum stomacho & claritati oculorum. Tantúmque gloriæ habet, vt domus in qua sata sit, tuta existimetur à piaculis omnibus. In eadem Hispania inuenta est Cantabrica, per diui Augusti tempora à Cantabris reperta. Nascitur vbique, caule iunceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquàm minutum. Nec aliàs defuere Hispaniæ herbis exquirendis, vt in quibus etiamnum hodie in numeroso & lætiore conuictu, potionem è centum herbis mulso additis credidere saluberrimam suauissimámque: nec quisquam genera earum iam nouit aut multitudinem: numerus tamen constat in nomine. Nostra ætas meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur & in Aequicolis circa vicum Neruesiæ, vocatur consiligo. Prodest, vt demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi. Inuenit nuper & Seruilius * Damocrates è primis medentium, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine, inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maximè circa vetera monumenta pa-

* Democrates

rie

rietináſque, & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemine tam paruo, vt vix aſpici poſſit. Radici odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica vtiliſſima, viris plurimũ quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt deinde in balineis deſcendatur in calidam, & poſteà oleo ac vino corpus perungatur: diebúſq; vicenis interpoſitis idẽ fiat, ſiqua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Animalia quoque inuenere herbas in primíſq; chelidoniã. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, vt quidã volunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minùs candida. Succus croci mordax, ſemen papaueris. Florent aduẽtu hirundinũ, diſceſſu marceſcunt. Florẽtibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorũ. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerũt & canes canariã, qua faſtidium deducunt, eámq; in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita vt nũquàm intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus enim à ſerpente mederi quadam ſibi dicitur: ſed illam homine inſpectante non decerpit. Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli, enixæ à partu Dictamnum oſtendêre (vt indicauimus)

vulnera

vulneratæ pastæ, statim decidentibus telis. Non est alibi, quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio simile, feruens & acre gustu: foliis tantùm vtuntur. Flos nullus ei, aut semen, aut caulis. Radix tenuis ac superuacua. Et in Creta autem non spatiosè nascitur: miréque captis expetitur. Pro eo est & pseudodictamnum, multis in terris nascens, folio simili, ramulis minoribus, à quibusdam chondris vocatum. Minoris effectus statim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula vel harundine condunt, præligántque, ne potentia euanescat. Sunt qui dicant, vtranque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictamnum vocatum, sed neque facie neque effectu simile, folio sisymbrij, ramis maioribus: procedente persuasione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito præstare cæteris eiusdem generis alibi genitis. Proximè quod in Parnasso. Alioquin herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus vti, sed lacte circa ver, quoniá tunc maximè succis herbæ turgeant, medicentúrq; vbera pascuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boues omniuoræ ferè sunt in herbis. Potétia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias verò asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse grauidæ videntur, quoniam esset ἀρίϛῃ λεχούσαις. Nostri malum terræ vocant, & quatuor genera eius

seruant

ſeruant. Vnum tuberibus radicum rotundis, foliis inter maluam & ederam, nigrioribus mollioribúſque. Alterum maſculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi craſſitudine. Tertium longiſſimæ tenuitatis, vitis nouellæ, cui ſit præcipua vis, quæ clematis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas, vt capparis. Valent radice tantùm. Eſt & quæ piſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quàm proximè dicta, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnoſi enim eſt corticis, vnguentis quoque nardinis conueniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtiuum: ita deſquamato terreno ſeruantur. Maximè tamen laudatur Pontica: & in quocunque genere ponderoſiſſima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga tamen in ſumma gloria eſt, ſi modò à conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, venenum terræ vocant, corámque nobis contuſam immiſta calce in mari ſparſere: aduolant piſces cupiditate mira, ſtatímque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, vtiliſſima eſſe traditur. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Eadem ſatyrion eſt. Verùm & effectus earum vſúſque dicendi ſunt: ordiendúmque à malorum omnium peſſimo, id eſt ſerpentium ictu. Medentur ergo

go Britannica herba, panacísque generum omnium radix è vino, Chironij flos & semen potum, illitúmue ex vino & oleo: priuatímque, quæ cunila bubula appellatur, polemonia vel philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria, sideritis, scordotis ex vino, priuatim ad angues, potæ & illitæ, siue succo, siue folio, siue decocto: centaurij maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus: gentiana præcipuè aduersus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis, siue sicca. Et lysimachiæ odorem fugiunt. Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus imponitur Vettonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, vt inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, aristolochia radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda. Prodest & illita ex aceto: similiter pistolochia. Quin & omnino suspensa supra focum fugat è domibus serpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus.

Cap. IX.

ARgemonia quoque radice eius denarij pondere in vini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæterísque quæ primùm nominabuntur: in eo autem genere medendi primùm nominari quanque, in quo maximè valebit,

bit. Folia habet, qualia anemone, diuisa apij modo, caput in cauliculo papaueris syluestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon vt fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. Prætereà mas spissior amariórque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem trãsit. Echios vtriusque generis pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt. hæc ex vino & aceto. Quidam arcion personatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quàm hierabotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa verritur, domus purgantur lustrantúrque. Genera eius duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli vtriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercus, angustioráq; diuisuris maioribus: Flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur vbiq; in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed vnũ omnino genus faciunt, quoniam vtraq; eosdẽ effectus habeat. Vtraq; sortiũtur Galli, & præcinunt responsa. Sed magi vtique circa hãc insa-

niunt.

niunt. Hac perunctos impetrare, quæ velint, febres abigere amicitias conciliare, nullíque non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita vt ne Luna aut Sol conspiciat, fauis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circunscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli. Siccari in vmbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiúntque, si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Est similis verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit: ideóque Romæ blattariam vocant. Lemonium succum lacteum mittit, concrescentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in vino. Quinquefolium nulli ignotum est, cùm etiam fraga gignendo commendetur. Græci vocant pentapetes, siue chamæzelon, siue pentaphyllon. Cùm effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix, quæ sparganion vocatur, ex vino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cùm sint differentiæ duæ. Probatissimæ in Creta, mox in Achaia, & in siccis vbicunque nati, fœniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutísque. Caule pedali recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera vbique nascuntur terrenis collibus limitibúsque, nec nisi pingui solo,

ſolo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, ſæpe pluribus quàm ternis, radice lignoſa, ſed cùm inaruit, ſuperuacua. Semen huius cumino ſimile, prioris milio, album, acre, odoratum omnibus & feruens. Secundum priore vehementius eſt, ideóque parcè ſumi debet. Si iam maximè tertium genus facere libeat, eſt ſimile ſtaphylino, quod paſtinacam erraticam appellant, ſemine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æſtate ſunt intacta quadrupedi, niſi poſt abortus. Ex aliis vſus ſeminis: ex Creta radicis dulcis, & magis ad ſerpentes eſt. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percuſſis. Therionarcha alia quàm Magica, & in noſtro orbe naſcitur, fruticoſa, foliis ſubuiridibus, flore roſeo: ſerpentes necat: cuicunque admota feræ & hæc torporem affert. Perſolata, quam nemo ignorat, Græci vero arcion vocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirſutiora, nigrioráque & craſſiora, radicem albam & grandem. Hæc ex vino bibitur denariorum duûm pondere. Item cyclamini radix contra ſerpentes omnes. Folia habet minora, quàm edera, nigrioráque & tenuiora, ſine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, vt rapum videri poſſit, cortice nigro. Naſcitur in vmbroſis: noſtris tuber terræ vocatur: in omnibus ſerenda domibus, ſi verum eſt, vbi ſata ſit, nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant: narrántque & ebrietatem repræſentari, addita in vinum. Radix ſiccata ſcillæ modo conciſa reponitur: decoquitur eadem ad craſsitudinem mellis. Suum tamen venenum ei eſt: tradúntque ſi prægnans radicem tranſgre-

diatur, abortum fieri. Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſſanthemos, geniculatis caulibus, ſuperuacuis, à priore diſtans, circa arbores ſe voluens, acinis ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, radice ſuperuacua. Acini tantùm in vſu, guſtu acri, ſed lenti. Siccantur in vmbra, tuſíque diuiduntur in paſtillos. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, vno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanum laudatiſsimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis eſt ei tenuis, longus, fœniculo ſimilis, iuxta terram folioſus, radice nigra, craſſa, graui odore, ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altiſsimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, fundúntque ſuccum in vmbra, capite priùs & naribus roſaceo perunctis, ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærens, inciſiſque manat. Probatur craſſitudine mellea, colore ruffo, odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hic in vſu, & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficaciſsimo, qui reſoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibitúrque contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebulo, & verbaſco, & thelyphono, & contra ſcorpionum ictus, & rubetarum & canum morſus, & generaliter contra omne venenum.

Cap. X.

EBuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpentes. Priuatim aduerſatur ſcorpionibus polemoniæ radix, vel alligata tantùm: item

item phalangio, ac cæteris minoribus venenatis. Scorpionibus aristolochia: agaricum obolis quatuor vini misti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum vino aut posca, item quinque folium, daucum. Verbascum Græci phlomon vocant. Genera habet prima duo: album, in quo mas intelligitur: alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non nisi in syluis inuenitur. Sunt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix vna crassitudine digiti. Nascuntur & in campestribus. Syluestri folia elelisphaci, alta, ramis lignosis. Sunt & phlomides duę hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cùm plurimùm quaternis, crassis, pinguibúsque, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in foliis eius, quam fœminam diximus, ficus omnino non putrescere. Distingui genera hæc penè superuacuum est, cùm sint omnia eiusdem effectus. Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari. Thelyphonon herba ab aliis scorpion vocatur, propter similitudinem radicis, cuius tactu moriuntur scorpiones. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuiscere aiunt. Thelyphonon omnem quadrupedem necat, imposita verendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus aduersatur & Vetonicæ succus, ac plantaginis. Sunt & ranis venena, rubetis maximè: vidimúsque psyllos in certamine patinis candefactas admittẽtes, ocyore etiam quàm aspidum pernicie. Auxiliatur eis

phrynion in vino pota. Aliqui neurada appellant, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruoſis, bene olentibus. Item aliſma, quam alij damaſonion, alij lyron appellant. Folia * ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis laciniofa, conuexáque in terram, aliâs etiam venoſa ſimiliter, caule ſimplici & tenui, cubitali, capite thyrſi, radicibus denſis, tenuibus, vt veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Naſcitur in aquoſis. Alterũ genus eiuſdem in ſyluis, nigrius, maioribus foliis. Vſus in radice vtriuſq; aduerſus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos. Veneni vim canis quoq; rabidi morſus habẽt, cõtra quos erit cynorrhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes beſtiarum morſus pota atque illita prodeſt: Vettonica ex mero veteri, Periſtereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules ſe ſpargens, columbis admodum familiaris, vnde & nomen. Hanc habentes negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, venena ſunt quę ſibimetipſi homines excogitãt. Contra hæc omnia Magicáſque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & ſcordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamẽta exigit per aluum Vettonicę ſemen in mulſo aut paſſo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis IIII. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis qui quotidie guſtent eam nulla nocitura mala medicamenta tradũt. Poto veneno ariſtolochia ſubuenit eadem menſura, qua contra ſerpentes. Quinque folij ſuccus: Agaricum, poſtquàm vomuerint, denarij pondere ex aquæ mulſæ cyathis tribus. Antirrhinõ vocatur ſiue anarrhinon,

** erãt, quidã: ſed perperam, ni fallor.*

ſiue

ſiue lychnis agria, ſimilis lino, radice nulla, flore hyacinthi, ſemine vituli narium. Et hoc perunctos venuſtiores fieri, nec vllo malo medicamento lædi poſſe, aut veneno, ſi quis in brachiali habeat, arbitrantur Magi. Similiter ea quam eupleam vocant, tradúntque ea perunctos commendatioris eſſe famæ. Artemiſiam quoque ſecum habentibus negant nocere mala medicamenta beſtiámue vllam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino aduerſus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduerſus ranas. Pericarpum bulbi genus eſt. Duę eius ſpecies: cortice rubro alterum, alterum nigro papaueri ſimile. Sed vis maior, quàm priori: vtrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur, contra quam & thus & panaces, Chironium pręcipué. Hoc vero & contra fungos.

Remedia ad capitis vitia. Cap. XI.

VErum & generatim membratímque ſingulis corporum morbis remedia ſubtexemus, orſi à capite. Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, ſi vnà tritæ illinantur. Polytricha diſtat à callitricha, quòd iuncos albos habet, & folia plura maioráque. Frutice quoque maior eſt: defluentem capillum confirmat & denſat. Item lingulaca circa fontes naſcens, cuius radix admiſta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoque excipitur, vt eius ſit ſuis quę nunquàm peperit. Sol* deinde plurimum confert illitæ. Similis vſus eſt cyclamini radicis. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: ariſtolochia, & iberis adalligata hora, vel diutius, ſi pati poſſit, comitante balinei vſu. Medetur & daucum. Pur,

*ſubinde

gat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & hulcera capitis sanat illita. Medetur & peristereos. Cacalia siue leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus feré. Huius grana xv. in oleo macerantur, atque ita aduerso capillo caput vngitur. Fit & ex callitriche sternutamentū. Folia sunt lenticulę similia. Caules iuncis tenuissimis, radice minima. Nascitur in opacis & humidis, gustatu feruens. Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit & prurigini in capite. Est autem optimum Cilicium è Tauro monte, dein Pamphylium ac Smyrnæum, stomacho contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino. Lonchitis non (vt plerique existimauerunt) eadem est quæ xiphion, aut phasganion, quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quàm in caule, capitula, personis Comicis similia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis.. Nascitur in sitientibus. E diuerso xiphion, & phasganium in humidis, cùm primum exit, gladij præbet speciem, caule duûm cubitorum: radicis ad nucis auellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante messes oportet, siccari in vmbra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admisto vino, ossa fracta è capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sunt ossa serpentis, eadem contra venena efficax. Caput in dolore veratro, vel oleo, vel rosaceo decocto tritóque vngi conuenit: peucedano ex oleo vel rosaceo & aceto. Tepidum hoc prodest & doloribus, qui plerunque ex dimid

midia parte capitis sentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice eius sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est. Psyllion alij cynoides, alij crystallion, alij sicelion, alij cynomyian appellant, radice tenui, superuacua, * sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, vnde & nomen, hoc in baccis, ipsa herba in vineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & discutiendum ingens. Semẽ in vsu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura sextario aquæ, densat ac contrahit. Tunc terere & crassitudinem illinire oportet cuicunque dolori & collectioni inflammationiq;. Et vulneribus capitis medetur aristolochia, fracta extrahens ossa, & in alia quidem parte corporis, sed maximè capite: similiter pistolochia. Thyssélium est non dissimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis pituitas. * fermẽtosum

De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoscyamo, & euphorbio, ad oculorum vitia.

Cap. XII.

OCulorum aciem centaureo maiore putant adiuuari, si addita aqua foueantur. Succo verò minoris cum melle culices, nubeculas, obscuritatem discuti, cicatrices extenuari. Albugines quidem etiam iumentorum sideriti. Iam chelidonia suprà dictis omnibus mirè medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoscyami semen bibunt obolo, tantundem meconij adiicientes vinúmque, ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ succum, quem collyriis acrioribus pro meconio miscẽt. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Instil-

latur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cũ quinque folio, epiphoras, & ſiqua in oculis vitia ſunt, emendat. Verbaſcum epiphoris imponitur. Periſtereos ex roſaceo vel aceto. Ad hypochyſin & caliginem, cyclaminon in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum, vt diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & roſaceo. Pſyllion illitum fronti epiphoras ſuſpendit.

De anagallide ſiue corchoro, & mãdragora ſiue circeio, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdana, & capno, & acoro, & iride, & cotyledone, & aeizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, narium, dentium, oriſque vitia medicina.

Cap. XIII.

Anagallida aliqui corchorón vocant. Duo genera eius: mas flore phœniceo, fœmina cæruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis puſillis, rotundis, in terra iacentibus: naſcuntur in hortis & aquoſis. Prior floret cærulea. Vtriuſque ſuccus oculorum caliginem diſcutit cum melle, & ex ictu cruorem & argema rubẽs, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracenteſis fit. Iumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita vt deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues ſucci drachma in vino. Mirum, quòd pecora fœminam vitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantũ diſtãt) deguſtauere, ſtatim eam quæ aſyla appellatur, in remedio quærunt: ea à noſtris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui

effoſſur

effossuris, ante Solis ortum, priusquàm quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere: ita præcipuas esse vires. De euphorbio satis dictum est, cuius succus lippitudini, si tumor erit, item absinthium cum melle tritum, itémque Vettonicæ farina conueniet. Aegilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permista impositáque, vel succo. Exprimitur hic è caule foliisque pręgnantibus, dempta spica, & in trimestri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragoræ vtebantur: posteà abdicatus in hac curatione est. Epiphoris (quod certum est) medetur & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & vino. Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram, alij Circeium vocant. Duo eius genera candidus, qui & mas: niger, quæ fœmina existimatur, angustioribus foliis, quàm lactucæ, hirsutis, & caulibus, radicibus binis ternísue rufulis intus albis, carnosis tenerísque, penè cubitalibus. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine, & iis semen ceu pyrorum. Album hoc alij arsen, alij morion, alij hypophlomon vocant. Huius folia alba, quàm alterius, latiora, vt lapathi satiuæ. Cauent effossuri contrarium ventum, & tribus circulis antè gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit & è malis & caule, deciso cacumine & radice punctis aperta, aut decocta: vtilis hæc vel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in vino. Succus non vbique inuenitur, sed vbi potest, circa vindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in vmbra siccan-

tur. Succus ex iis Sole densatur: item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruantur in muria efficacius, aliâs recẽtium succus pestis est: sic quoque noxiæ vires. Grauedinem afferunt etiam olfactu: quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidẽ largiore etiã moriuntur. Vis somnifica pro viribus bibentiũ. Media potio cyathi vnius. Bibitur & contra serpentes & ante sectiones punctionésq; ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. Efficacius elleborum, ad vomitiones & ad bilem nigram extrahendam. Cicuta quoque venenum est, publica Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamẽ vsus nõ omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis esturá plerisque & in patinis. Leuis hic & geniculatus vt calami, nigricãs, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri * teneriora, graui odoratu: semen aniso crassius: radix concaua, nullius vsus. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquàm perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribúsque: tunc enim maximè tempestiuus est. Semine trito expressus, & Sole densatus in pastillos, necat sanguine spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad * resoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorúmque dolores sedand

* *tenuiora*

* *dissoluenda*

ſedandos circumlitus. Miſcetur collyriis, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem dolorémque & epiphoras ſedant. Anaxilaus autor eſt, mammas à virginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, Venerémque teſtibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda cenſetur, non equidem præceperimus. Maxima vis natæ Suſis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia verò Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impoſitus, tumorem quoque polenta addita. Naſcitur vulgo molybdæna, id eſt plumbago, etiam in aruo, folio lapathi, craſſa radice, hiſpida. Hac commanducata ſi oculus ſubinde * elingatur, plumbum (quod eſt genus vitij) ex oculo tollitur. Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, naſcens in parietinis & ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparſiſque, flore purpureo, viridis, ſucco caliginem diſcutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationémque, ceu fumus: vnde nomen. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Acoros iridis folia habet, anguſtiora * tantùm & longiore pediculo, radices nigras minúſque venoſas, cætero & has ſimiles iridis, guſtu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phaſin amnem, & vbicunque in aquoſis. Recentibus virus maius, quàm vetuſtis. Creticæ

Aliàs, liniatur. quã lectionem ex vetu. codi. Venet. eruit Manutius

* *tamen*

cand

candidiores Ponticis. Siccantur vtribus in vmbra digitalibus frustis. Necnon inueniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acaron vocant: ideóque quidam hanc acaron agrium vocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandúmque efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto, contráque serpentes. Cotyledon paruula herba, cauliculo tenero, pusillo, pingui folio & concauo, vt coxendices, nascitur in maritimis petrosisque, viridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus eiusdem, sordidis foliis, latioribus densioribúsq; circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Vsus eius ad eadem, quæ iris. Aëizoi duo genera: Maius in fictilibus vasculis seritur, quod aliqui buphthalmũ vocãt, alij zoophthalmon, alij stergethron, quòd amatoriis conueniat: alij hypogeson, quoniam in subgrundiis ferè nascitur. Sunt qui Ambrosiam potiùs vocant, & qui amerimnon: Itali sedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minusculum, quod erithales vocant, alij trithales, quia ter floreat, alij chrysothales, aliqui isoëtes: sed aëizoum vtrunque, quoniam viret semper: aliqui semperuiuum. Maius cubiti altitudinem excedit, crassitudine plusquàm pollicari. Folia cacumine linguæ similia, carnosa, pinguia, largo succo, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia stantia, ita vt ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus est, in muris parietinísque nascitur & tegulis, fruticosum à radice, & sursum vsque ad cacumen: foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic similis est, quam Græci adrachnen agriam

agriam vocant, Itali illecebram, pusillis latioribus foliis, breuiori cacumine. Nascitur in petris, & colligitur cibi causa. Omnium harum vis eadem, perfrigerare & astringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctis. Purgant enim hulcera oculorum, explentque, & ad cicatricem perducunt, palpebras deglutinant. Eædem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: aconito verò maius aeizoum præcipuè. A scorpionibus quoque habentem id feriri negant. Medentur & aurium dolori. Item succus inunctus hyoscyami modicè: item Achilleæ, & minoris centaurei, & plantaginis, peucedani cum rosaceo & meconio: acori succus cum rosa. Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla ceruina calefacta. Ebuli radicis tritæ succus linteolo colatus, mox in Sole densatus, cùm opus est, rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque: item plantago: item sideritis cum axungia vetere. Narium ozænas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix commanducata, præcipuè Chironiæ, item succus collutis: radix hyoscyami ex aceto manducata: item polemoniæ. Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt vtilia, vel si sanguine gingiuæ putrescant, vel sanguinis sit reiectio. Semen eiusdem apostemata, & collectiones gingiuarum sanat. Et aristolochia gingiuas dentésue confirmat. Verbenaca cum radice manducata, & decocta ex vino aut aceto succus collutus: Item quinquefolij radices, decoctæ ad tertias

tias

tias vino aut aceto. Priùs verò quàm decoquantur, aqua marina aut ſalſa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinqueſolij fricare malunt. Et verbaſci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyſſopo colluuntur, & peucedani ſucco cum meconio: vel radicum anagallidis magis fœminæ ſucco, ab altera nare, quàm doleat, infuſo. Erigeron à noſtris vocatur ſenecio. Hanc ſi ferro circunſcriptam effodiat aliquis, tangátque ea dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem eum poſteà non doliturum. Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrubicundis: naſcitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere caneſcit. Caput eius numeroſa diuiditur lanugine (qualis eſt ſpinæ) inter diuiſuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alij pappum. Nec deinde Græcis de ea conſtat. Alij erucæ foliis eſſe dixerunt, alij roboris, ſed minoribus multò. Radice alij ſuperuacua, alij neruis vtili, alij potu ſtrangulante. E diuerſo quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia veſicæ vitia: item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixere. Iſchidiacis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in paſſo vtiliſſimam, præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentéſque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent. Nec quale eſſet, demonſtrarunt, contra ſerpentes in aqua bibendam, edendámque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per vſus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epi-

phor

phoris: tosta cum mica salis strumis. Ephemeron folia habet lilij, sed minora, caulem parem, florem cæruleum, semen superuacuum, radicem vnam digitali crassitudine, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctámque vt tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Erosis veratrum nigrum imponitur: mobiles vtralibet decocta in aceto firmantur. Labrum Venereum vocant in flumine nascentem. Est ei vermiculus, qui circa dentes * necatur, aut cauis dentium cera includitur. Cauendum, ne auulsa herba terram tangat. Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus, quàm coriandri, foliis, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium minimum est, graui odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore luteo. Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur, pustulásque, vt ignis, faciunt. Ideo ad lepras & psoras eis vtuntur, & ad tollenda stigmata: causticísque omnibus miscent. Alopeciis imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentum est. Nostri herbarij strumeam vocant, quoniam medetur strumis & panis, parte in fumo suspensa. Credúntque ea rursus sata rebellare, quæ curauerint, vitia: quo scelere & plantagine vtuntur. Oris hulcera intus succus plantaginis emendat, & folia radicésque commanducata, vel si rheumatismo laboret os. Hulcera

** ligatur, ex vetust. cod.*

cera fœtorémque quinquefolium. Hulcera pſyllium. Compoſita quoque ad fœtorem, vel maximè pudendum vitium trademus. Ergo folia myrti & lentiſci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, ſimul terere, & vino vetuſto ſparſa mandere matutinò, optimum eſt. Vel ederæ baccas cum caſia & myrrha, pari pondere ex vino. Naribus vtiliſſimum eſt dracontij ſemen contritum ex melle, etiamſi carcinomata in his ſint. Sugillata hyſſopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXVI.

Reliqua per membrorum genera medicina, & de nouis morbis, & lichenes qui sint, & quando primum in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephantiasi, & colo. Cap. I.

SENSIT & facies hominum nouos, omníque æuo priore incognitos, non Italiæ modò, verum etiam vniuersæ propè Europæ, morbos: tunc quoque nec tota Italia, nec per Illyricum Galliásue aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quàm Romæ circáque, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ: sed tanta fœditate, vt quæcunque mors præferenda esset. Grauissimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latinè, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primùm lasciuia (vt est procax natura multorum in alienis miseriis) mox & vsurpato vocabulo mentagram, occupantem in multis totos vtique vultus, oculis tantùm immunibus, descendentem verò & in colla pectúsque ac manus, fœ-

do cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patrésque nostros. Et primum Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cùm in Asia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut seruitia, plebésque humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice, quàm morbo. Causticis nanque curabatur, ni vsque in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. Aduenerúntque ex Aegypto genitrice talium vitiorũ medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. Siquidem certum est, Manilium Cornutum ex Prætoriis legatum Aquitanicæ prouinciæ, H-S C C. elocasse in eo morbo curandum sese. Accidítq; sæpius, vt noua contra genera morborum gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repentè vitia terrarum in parte certa, membrísq; hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes. L. Paulo, Q. Marcio Censoribus, primùm in Italiam carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est, peculiare Narbonensis prouinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno Iulius Rufus, & Q. Lecanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic verò pollice lææ manus euulso acu ab semetipso, tam paruo vulnere, vt vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerunque sub lingua, duritia rubens varicis modo, sed nigricans capite, aliàs liuida, corpus intendens, neque

intima

intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quàm somni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circáq; pustulas paruas, rarius febrem, stomachum faucésque cùm inuasit, ocyssimè exanimans. Diximus elephantiasin ante Pompeij Magni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima veluti lenticula: mox inualescente per totum corpus, maculosa, variis coloribus & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera: ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibúsque. Aegypti peculiare hoc malum: & cùm in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille, quem gemursam appellauere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato. Idipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberij Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam prior Imperatore ipso sensit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius excusantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cùm suprà ccc. essent, nisi etiam noua timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia important. Hæc apud priscos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere.

Laus Hippocratis. *Cap. II.*

Hippocratis certè, qui primus medendi præce-

do cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patrésque nostros. Et primum Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cùm in Asia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut seruitia, plebésque humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice, quàm morbo. Causticis nanque curabatur, ni vsque in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. Aduenerúntque ex Aegypto genitrice talium vitiorũ medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. Siquidem certum est, Manilium Cornutum ex Prætoriis legatum Aquitanicæ prouinciæ, H-S C C. elocasse in eo morbo curandum sese. Accidítq; sæpius, vt noua contra genera morborum gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repentè vitia terrarum in parte certa, membrísq; hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes. L. Paulo, Q. Marcio Censoribus, primùm in Italiam carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est, peculiare Narbonensis prouinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno Iulius Rufus, & Q. Lecanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic verò pollice læuæ manus euulso acu ab semetipso, tam paruo vulnere, vt vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerunque sub lingua, duritia rubens varicis modo, sed nigricans capite, aliàs liuida, corpus intendens, neque

intum

intumeſcens,ſine dolore, ſine pruritu, ſine alio quàm ſomni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circáq; puſtulas paruas,rarius febrem, ſtomachum fauceſque cùm inuaſit, ocyſſimè exanimans. Diximus elephantiaſin ante Pompeij Magni ætatem non accidiſſe in Italia, & ipſam à facie ſæpius incipientem,in nare prima veluti lenticula:mox inualeſcente per totum corpus,maculoſa,variis coloribus & inæquali cute,alibi craſſa, alibi tenui, dura, ceu ſcabie aſpera: ad poſtremum verò nigreſcente,& ad oſſa carnes apprimente,intumeſcentibus digitis in pedibus manibúſque. Aegypti peculiare hoc malum: & cùm in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia reſtinctus eſt: ſicut & ille,quem gemurſam appellauere priſci,inter digitos pedum naſcentem, etiam nomine obliterato. Idipſum mirabile, alios deſinere in nobis,alios durare, ſicuti colum. Tiberij Cæſaris principatu irrepſit id malum. Nec quiſquam prior Imperatore ipſo ſenſit, magna ciuitatis ambage,cum edicto eius excuſantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc eſſe dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera,cùm ſuprà c c c.eſſent,niſi etiam noua timerentur? Neque ipſi autem homines pauciora ſibi opera ſua negotia important. Hæc apud priſcos erant, quæ memoramus,remedia, medicinam ipſa quodammodo rerum natura faciente,& diu fuere.

Laus Hippocratis. *Cap.* II.

HIppocratis certè,qui primus medendi præce-

pta clariſſimè condidit, referta herbarum mentione inuenimus volumina: nec minus Dioclis Cariſtij, qui ſecundus ætate famáque extitit: item Praxagoræ & Chryſippi, ac deinde Eraſiſtrati: Herophilo quidem, quanquam ſubtilioris ſectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim vſu, efficaciſſimo rerum omnium magiſtro, peculiariter vtique medicinæ;ad verba garrulitatémque deſcendente. Sedere nanque in his ſcholis auditioni operatos gratius erat,quàm ire per ſolitudines,& quærere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina, & Aſclepiade medico, & qua ratione veterem medicinam mutauerit.

Cap. III.

DVrabat tamen antiquitas firma, magnáſque confeſſæ rei vindicabat reliquias, donec Aſclepiades ætate Magni Pompeij orandi magiſter, nec ſatis in arte ea quæſtuoſus,vt ad alia ſagacis ingenij, huc ſe repentè conuertit: atque (vt neceſſe erat homini qui nec id egiſſet,nec remedia noſſet,oculis vſúque percipienda)torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicauit: totámque medicinam ad cauſam reuocando, coniecturam fecit, quinque res maximè communium auxiliorum profeſſus abſtinentiam cibi, aliâs vini, fricationem corporis, ambulationem,geſtationes: quæ cùm vnuſquiſque ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, fauentibus cunctis vt eſſent vera quæ facillima erant, vniuerſum propè humanum genus circumegit in ſe, non alio modo, quàm ſi cælo emiſſus aduenitſſet. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandóque tempeſtiuè, tum frigidam aquam. Et

quon

quoniam causas morborum scrutari prior Herophilus instituerat, vini rationem illustrauerat Cleophantus apud priscos, ipse cognominari se frigida danda præferens, vt autor est M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, iam suspendendo lectulos, quorum iactatu aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret, iam balineas auidissima hominum cupidine instituendo, & alia multa dictu grata atque iucunda: magna autoritate, nec minore fama, cùm occurrisset ignoto funeri, relato homine ab rogo, atque seruato, ne quis leuibus momentis tantam conuersionem factam existimet. Id solum possumus indignari, vnum hominem è leuissima gente, sine opibus vllis orsum, vectigalis sui causa, repentè leges salutis humano generi dedisse, quas tamen posteà abrogauere multi. Asclepiadem adiuuere multa, quorum cura nimis anxia & rudis, vt obruendi ægros veste, sudorésq; omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi soléfue assiduo quærendi, in vrbe vmbrosa: imò verò tota Italia imperatrice, tum primum pensili balineatum vsu ad infinitum blandientem. Prætereà in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, vt in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. Damnauit meritò & vomitiones, tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos, quod est magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ sunt stomacho vtilia signamus.

Irrisio Magicæ artis, & de lichene, eiúsque remedio, & faucium. Cap. IIII.

SVper omnia adiuuere eum Magicæ vanitates, in tantum euectæ, vt abrogare herbis fidem cunctis possent. Aethiopide herba amnes

ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persarum rege legatis, vt quocunque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Vbinam istæ fuere, cùm Cimbri Teutoníque terribili Marte vlularent, aut cùm Lucullus tot reges Magorum paucis legionibus sterneret? Cúrue Romani duces primam semper in bellis commerciorum habuere curam? Cur hercule Cæsaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere vnius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis claustra per tot annos quatere? Siccentur hodie Aethiopide Pontinæ paludes, tantúmque agri suburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri boníque & fortunati gignantur liberi, cur nunquàm Persarum regi tales dedit? Mirum esset profectò, hucusque prouectam credulitatem antiquorum, saluberrimis ortam initiis, si in vlla re modum humana ingenia nouissent, atque non hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam, suo loco probaturi essemus euectam vltra Magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio, vt à necessariis orsa primò, cuncta peruenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adiiciemus, vt quasque ratio dictauerit. Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura vndique aceruabimus, quanquam non paucis iam demonstratis. Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulnei caules

aceto

aceto decocti, hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice, vt rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos visci cum calce subactus. Laudatur & * tithymali cum resina decoctum. Lichen verò herba omnibus his præfertur, inde nomine inuento. Nascitur in saxosis, folio vno ad radicem lato, caule vno, paruo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lichenis petris totum * inhærens, vt muscus, qui & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curantur, aqua salsa lauari iubentur, vngi oleo amygdalino, hortensiis abstinere. Ad lichenas & thapsiæ radice vtuntur trita cum melle. Anginæ argemonia medetur sumpta ex vino: hyssopum cum vino decoctum & gargarizatum: peucedanum cum coagulo vituli marini æquis partibus. Proserpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, vel sub lingua habita. Item succus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus: verbascum priuatim tonsillis in aqua potum.

*Aliàs, tithimalum cum resina decoctum.

*adhærens

Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicinæ. Cap. V.

STrumis plantago: chelidonia cum melle & axungia: Quinquefolium: radix persolatę item cum axungia, operitur folio suo imposita. Item artemisia: radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia, clauo sinistra manu circunfossa adalligantur, custodienda sanatis, ne rursus sata diro herbariorum scelere (vt in quibusdam) rebellet: quod, & in his, quos artemisia sanauerit,

prædici reperio : item in his,quos plantago. Damasonion,quæ & alcea vocatur,sub solstitio collecta , imponitur ex aqua cælesti, folium tritum, vel radix cum axungia tusa , ita vt imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores,tumoréſque quacunque in parte.Bellis in pratis naſcitur,flore albo,aliquatenus rubente.Hanc cum artemisia illitam,efficaciorem esse produnt. Condurdum herba solstitialis , flore rubro , suspensa in collo , comprimere dicitur strumas: item verbenaca cum plantagine. Digitorum vitiis omnibus, & priuatim pterygiis, quinquefolium medetur.In pectoris vitiis vel grauissimum est tussis: huic medetur panacis radix in vino dulci. Succus hyoscyami etiam sanguinem excreantibus : nidor quoque accensi tussientibus. Item scordotis misto nasturtio & resina , cum melle tusa arida. Facit & per se faciles excreationes. Item centaureum maius , vel sanguinem reiicientibus:cui vitio & plantaginis succus medetur.Et Vettonica obolis tribus in aqua, contra purulentas, contráque cruentas excreationes. Persolatæ radix drachmæ ponderis , cum pineis nucleis vndecim.Peucedani succus , pectoris doloribus , & acorum subuenit , & ideo antidotis miscetur:tussi daucum : item Scythica herba . Ea demum omnibus pectoris vitiis,tussi & purulenta excreantibus,obolis tribus in passo.

De verbasco,& cacalia vel tussilagine,& bechio,& saluia,ad tussim. Cap. VI.

TOtidem verbascum,cuius flos aureus. Tanta huic vis est , vt iumentis etiam non tussientibus modò,sed ilia quoque trahentibus , auxilietur potu:quod & de gentiana reperio. Radix cacaliæ commanducata,& in vino madefacta,non

tussi

tuſſi tantùm, ſed & faucibus prodeſt. Hyſſopi quoque quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant. Tuſſim ſedat bechion,quæ & tuſſilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris vbi naſcitur,ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt maiuſcula, quàm ederæ,quinque aut ſeptem,ſubalbida à terra,ſupernè pallida,ſine caule,ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. Quidam eandem eſſe bechion, & alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per harundinem hauſtus & deuoratus, veterem ſanare dicitur tuſſim: ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt. Altera à quibuſdam ſaluia appellatur,ſimilis verbaſco:conteritur ea, & colata calefit, atque ita ad tuſſim lateríſque dolores bibitur: contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoque ex oleo perungi ea prodeſt. Hyſſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

Ad lateris dolores & pectoris,ad orthopnœas, ad iocineris dolorem,cordis dolori,pulmoni,vrinæ, tuſſi,pectori,hulceribus, renibus,hepaticis, ad vomitiones,& ad ſingultus,pleuriticis,lateri.

Cap. VII.

Lateris & pectoris dolores verbaſcum cum ruta ex aqua. Vettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborat ſcordotis ſuccus,centaureum,gentiana,ex aqua potæ. Plantago aut per ſe ſumpta in cibo, aut cum lente alicæúe ſorbitione. Vettonica aliâs grauis ſtomacho,vitia tamen ſanat pota, vel foliis commanducata. Item ariſtolochia pota: agaricum manducatum ſiccum,vt ex interuallo merum ſorbeatur:nymphæa heraclia illita:peucedani ſuccus.

Pſyllion ardoribus imponitur, vel cotyledon trita cum polenta, vel aeizoum. Molon ſcapo eſt ſtriato, foliis mollibus paruis, radice IIII. digitorum, in qua extrema alij caput eſt. Vocatur à quibuſdam ſyron. Ex vino ſtomacho, & dyſpnœæ medetur: centaurium maius ecligmatæ: plantago ſucco vel cibo: Vettonicæ tuſæ pondo libra mellis Attici ſemuncia ex aqua calida quotidie bibentibus. Ariſtolochia vel agaricon, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte aſini pota. Ciſſanthemos ad orthopnœas bibitur: item hyſſopum & aſthmaticis. Peucedani ſuccus in iocineris doloribus, & pectoris laterìſque, ſi febres non ſint. Sanguinem quoque expuentibus ſubuenit agaricum, Victoriati pondere tritum & in mulſi V. cyathis datum. Idem & amomon facit. Iocineri priuatim Teucria bibitur recens drachmis IIII. in poſcæ hemina. Vettonicæ drachma vna in aqua calida cyathis III. ad cordis vitia, in frigida cyathis II. Quinquefolij ſuccus iocineris & pulmonis vitiis, ſanguinémque reiicientibus, & cuicunque ſanguinis vitio intus occurrit. Iocineri anagallides mirè proſunt. Capnon herbam qui edêre, bilem per vrinam reddunt. Acoron iocineri medetur, thoraci quoque & præcordiis. Caucon, quæ & ephedra, ab aliis anabaſis vocata, naſcitur ventoſo ferè tractu, ſcandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numeroſa, qui ſunt iunci geniculati, radice pallida. Datur ex vino nigro auſtero trita ad tuſſim, ſuſpiria, tormina, & ſorbitione facta, in quam vinum addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie contrita denarij pondere in vini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modò pectoris

dolo

doloribus aut lateris, sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca verò omnibus visceribus medetur lateribus, pulmonibus, iocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat. Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantùm in auricula. Bibi debet ex aqua, haberíque in ore assiduè sub lingua. Superficies eius herbæ an sit in aliquo vsu, adhuc incertum est. Renibus prodest plantaginis cibus, Vettonicæ potus, agaricum potum, vt in tussi. Tripolium in maritimis nascitur saxis, vbi alludit vnda, neque in mari, neque in sicco, folio isatis crassiore, palmo alto, in mucrone diuiso radice alba, odorata, crassa calidi gustus. Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem videtur quibusdam, quæ polium, de qua suo loco diximus. Symphonia, vel gromphena, alternis viridibus roseísque per caulem foliis, in posca sanguinem reiicientibus medetur. Iocineri autem herba melandryum, nascens in segete ac pratis flore albo odorata. Eius cauliculus conteritur ex vino vetere. Item herba chalcetum è vineis * contrita imponitur. Faciles præstat vomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo IIII. drachmis in passo aut mulso. Hyssopum tritum cum melle vtilius, præsumpto nasturtio aut irione: molemonium denarij pondere. Est & silybo lacteus succus, qui densatus in gummi, sumitur cum melle suprà dicto pondere: præcipuéque bilem trahit. Rursus sistunt vomitionem cuminum syluestre, Vettonicæ farina: sumuntur ex aqua. Abstergent fastidia, cruditatésque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulsa, plan

* *contra*

plantago decocta caulium modo. Singultus hemionium sedat: item aristolochia. Suspiria clymenos. Pleuriticis & peripneumonicis centaureum maius: item hyssopum bibitur. Pleuriticis peucedani succus. Halus autem, quam Galli sic vocant, Veneti cotoneam, medetur lateri: item renibus conuulsísque & ruptis. Similis est cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedans, raræ radicis, alibi albæ, alibi nigræ. Eosdem effectus lateris doloribus habet chamerops, myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculis rosæ, ex vino pota. Ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricum potum, vt in tussi. Item stœchadis, aut Vettonicæ farina ex aqua mulsa.

De omnibus vitiis ventris & remediis, & eorum quæ circà vel intra sunt, & de aluo sistenda vel soluenda.

Cap. VIII.

PLurimum tamen homini negotij aluus exhibet, cuius causa maior pars mortalium viuit. Aliâs enim cibos non transmittit, aliâs non continet, aliâs non capit, aliâs non conficit. Eóque mores venere, vt homo maximè cibo pereat. Pessimum corporum vas instat vt creditor, & sæpius die appellat. Huius gratia præcipuè auaritia expetitur: huic luxuria conditur: huic nauigatur ad Phasin: huic profundi vada exquiruntur. Et nemo vilitatem eius æstimat, consummationis fœditate. Ergo numerosissima est circa hanc medicinæ opera. Sistit eam scordotis recētis drachma cum vino trita, vel decocta potu. Polemonia quoque & dysentericis ex vino datur: verbasci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: nymphææ heracliæ semen cum vino potum: radix superior è xiphio, drachmæ pondere

ex

ex aceto. Semen plantaginis in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut aliqua ex succo eius sumpta. Item cum lenticula cocta, vel aridæ farina insparsa potioni cum papauere tosto & trito, vel succus infusus, aut succus Vettonicæ, in vino ferro calefacto. Eadem cœliacis in vino austero datur: his & iberis imponitur, vt dictũ est. Tenesmo radix nymphęæ heraclię è vino bibitur: psyllium in aqua: acori radicis decoctum. Aeizoi succus aluum sistit & dysenterias, & tineas rotundas pellit. Symphyti radix dysẽteriam sistit: item dauci. Aeizoum foliis contritis ex vino torminibus resistit. Alceæ siccæ farina torminibus pota cum vino. Astragalus folia habet longa incisuris multis, obliqua circa radices, caules III. aut IIII. foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villosas, implicatas, rubras, præduras. Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem niualibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda corpora. Aluum sistit radix in vino pota: quò fit vt moueat vrinam repercusso liquore, sicut pleraque quæ aluum sistunt. Sanat & dysentericos in vino rubro tusa. Difficilè autem tunditur. Eadem gingiuarum suppurationi vtilissima est fotu. Colligitur exitu autumni, cùm folia amisit: siccatur in vmbra. Et ladano sistitur aluus vtroque, quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item nobili è vino. Lada appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria atque Africa, quod toxicon vocant. Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine. Plura de eo diximus inter vnguenta. Hoc grauissimum * odore est, durissimúmque tactu. Plurimum enim terræ colligit, cum

* *onere, ex vetu. codi.*

cùm probetur maximè purum, odoratum, molle, viride, reſinoſum. Natura ei, molliendi, ſiccandi, concoquendi, ſomnum alliciendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiámque cuſtodit. Auribus cum hydromelite aut roſaceo infunditur. Furfures cutis & manantia hulcera ſale addito ſanat. Tuſſim veterem cum ſtyrace ſumptum. Efficaciſſimum ad ructus. Aluum ſiſtit & chondris, ſiue pſeudodictamnum: hypociſthis, orobathion quibuſdam dicta, malogranato immaturo ſimilis. Naſcitur, vt diximus, ſub ciſtho, vnde nomen. Hæc arefacta in vmbra ſiſtit aluum ex vino auſtero nigróque vtraque. Duo enim genera eius, candida & rufa. Vſus in ſucco: ſpiſſat, ſiccat: & rufa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat. Pota tribus obolis, ſanguinis excreationes. Cum amylo diſenterias pota & infuſa. Item verbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex vino ammineo: cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini. Lauer quoque naſcens in riuis condita & cocta torminibus medetur. Potamogeton verò ex vino dyſentericis etiam & cœliacis, ſimilis betæ foliis, minoribus tantùm hirſutioribúſque, paulatim ſupereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, ſpiſſat. Vſus in foliis, cruribus vitioſis vtilia, & contra hulcerum nomas, cum melle vel aceto. Caſtor hanc aliter nouerat tenui folio velut equinis ſetis, thyrſo longo & læui, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton aduerſatur & crocodilis, itaque ſecum habent eam, qui venantur illos. Aluum ſiſtit & Achillea. Eoſdem effectus præſtat & ſtatice v i i. caulibus, veluti roſæ capita ſuſtinens. Ceratia vno folio, radice nodoſa & magna, in cibo cœliacis & dyſenteri-

cis

cis medetur. Leontopodion, alij leuceoron, alij dorypetron, alij thorybetron vocant, cuius radix aluum sistit, purgátque bilem, in aquam mulsam áddito pondere denariorum duûm. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potum, lymphatica somnia facere dicitur. Lagopus sistit aluum è vino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi super omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: & aristolochiam Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex suprà dictis calida sumentur, hæc candente ferro temperari aptius erit. E diuerso purgat aluum succus centaurei minoris, drachma in hemina aquę cum exiguo salis & aceti, bilémque detrahit. Maiore tormina discutiuntur. Vettonica aluum soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Item euphorbium vel agaricum drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota, aut balanis subditis: item chamæcissi balanus. Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cum sale, pituitas trahit illitus, vel contritus cum oxymelite & sale: pellítque ventris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix. Aluum purgat anagallis ex aqua mulsa: item epithymon, qui est flos è thymo, satureiæ simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus: quidam hippopheon vocant: stomacho minus vtilis, vomitiones minus mouet: sed tormina & inflationes discutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitia cum melle, & aliquando iride. Aluum soluit, à quatuor drachmis ad sex, cum mellis exiguo

salísque

ſaliſque & aceti. Quidam aliter epithymum tradunt, ſine radice naſci tenui ſimilitudine pallioli, rubens: ſiccari in vmbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam bilémque. Aluum leniter ſoluit & nymphæa in vino auſtero. Soluit & pycnocomon, erucæ foliis craſſioribus & rarioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore ocimi. Inuenitur in ſaxoſis locis. Radix eius in aqua mulſa ✝ denariorum duûm pondere, & aluum, & bilem, & pituitã exinanit. Semen ſomnia tumultuoſa facit, vna drachma in vino potum. Et capnos ſtrumam diſcutit. Detrahit bilem polypodion, quam noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. Radix in vſu, piloſa, coloris intus herbacei, craſſitudine digiti minimi, acetabulis cauernoſa, ceu polyporum cirri, ſubdulcis, in petris naſcens, aut ſub arboribus vetuſtis. Exprimitur ſuccus aqua madefacta: & ipſa concisa inſpergitur oleri vel betæ, vel maluæ, vel ſalſamento: vel cum pulticula coquitur ad aluum vel in febri leniter ſoluendam. Detrahit bilem & pituitam, ſtomachum offendit. Aridæ farina indita naribus polypum conſumit. Floret, & ſemen non fert. Scammonium quoque diſſolutionem ſtomachi facit, bilem detrahit, aluum ſoluit, præterquàm ſi adiiciantur aloës drachmæ duæ obolis eius duobus. Eſt autem ſuccus herbæ ab radice ramoſæ, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice craſſa, madida, nauſeoſa. Naſcitur pingui & albo ſolo. Radix circa Canis ortum excauatur, vt in ipſa confluat ſuccus: qui Sole ſiccatus, digeritur in paſtillos. Siccatur & ipſa, vel cortex. Laudatur natione Colophonium. Myſium, Prienenſe: ſpecie autem nitidum & quàm ſimil

✝ duodecim põdere. vel, duodecim pondere denariorum: queadmodum & in antiq. cod. legitur.

simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, citò liquescens, virus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens, quàm leuissimum, cùm diluitur, albescens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & tithymali marini succo, in Iudæa ferè: quòd etiam strangulat sumptũ. Deprehenditur gustu. Tithymalus enim linguam excalfacit bulbi more, nec antè, nec posteà vtile. Dedere & per se ex aqua mulsa & sale quaternis obolis. Sed vtilissimè cum aloë, ita vt incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinẽ mellis, quo lepræ illinuntur: & caput vngitur in dolore cum oleo. Tithymalum nostri herbã lactariam vocant, alij lactucam caprinam: narrántque lacte eius inscripto corpore, cũ inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, & ita quidam adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis, quinque aut sex, cubitali longitudine, à radice foliis pendulis, in cacuminibus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semen autumno cum coma: siccatum sole tunditur & reponitur. Succus verò incipiente pomorum lanugine defractis ramulis excipitur farina erui, aut ficis, vt cum iis arescat. Quinas autẽ guttas singulis excipi satis est. Tradúntq; etiam toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cùm colligitur, ne attingat oculos cauendum est. Fit & è foliis susis priore minus efficax. Fit & decoctum è ramis. Est & semen in vsu cum melle decoctum ad catapotia soluédǫ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur.

Colluuntur & radicis decocto è vino aut oleo. Illinunt & lichenas succo: bibúntque eum, vt purgent vomitione, & aluo soluta, aliâs stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces vrit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, vt per se extrà corpori impositum, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit. Alterū genus tithymali myrsiniten vocant, alij caryiten, foliis myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus, & ipsum in asperis nascens. Colliguntur comæ eius hordeo turgescente, siccatæque in vmbra diebus nouem in Sole inarescunt. Fructus non pariter maturescit, sed pars anno sequente, & nux vocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cū messium maturitate, leuatúrque, dein siccatur, & datur cum papaueris nigri duabus partibus, ita vt sit totum acetabuli modus: minus hic vomitionibus, quàm superior, cæteri item. Aliqui sic & folium eius dedere, nucē verò ipsam in mulso, aut passo, vel cum sesama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris hulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur. Tertium genus tithymali paralius vocatur siue tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiente vua, & siccatum teritur, sumitúrque acetabuli mensura ad purgationes. Quartū genus helioscopion appellant, foliis portulacæ, ramulis stantibus à radice quatuor aut quinque, rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis. Hoc circa oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo, quod col-

ligitur incipiente vua. Nomen accipit, quoniam capita cum Sole circumagit. Trahit bilé per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: cæteri vsus, qui characiæ. Quintum cyparissian vocant propter foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici nascentem in campestribus: cui eadé vis, quæ helioscopio, aut characiæ. Sextum platyphyllon vocant: alij corymbiten, alij amygdaliten à similitudine. Nec vllius latiora sunt folia. Pisces necat, aluum soluit, radice vel foliis vel succo in mulso aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimũ dendroides cognominãt, alij cobion, alij leptophyllon, in petris nascens, comosissimum ex omnibus maximè cauliculis rubentibus. & semine copiosissimum, eiusdem effectus, cuius characias.

Apios ischas, siue rhaphanosagria, iuncos duos, siue tres spargit in terra rubentes, foliis rutæ: radix cepæ, sed amplior: quare quidam rhaphanum syluestrem vocant. Intus habet mammam candidã, extrà cortices nigros. Nascitur in montosis asperis, aliquando & in herbosis. Effoditur vere, tusáque in fictili mergitur: deiectóque quod supernatat, reliquus succus purgat vtraque parte, sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radicis farina potioni: aiúntque superiorem parté eius vomitione biles extrahere, inferiorem per aluum. Tormina discutit quodcunque panaces & Vettonica, præterquàm à cruditate, peucedani succus & inflationes, ructus gignens:* item acori radix daucúmue, si lactucæ modo sumatur. Ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: item gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago manè sumpta

In antiq. exempl. sic Acori radix, &c. nulla item mentione.

duabus linguis, & tertia papaueris in vini non veteris cyathis IIII. Datur & in somnum euntibus, addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. Colo infunditur hemina succi, vel in febri. Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho vno, lieni medetur: & panacis omnium generum radix in mulso. Sed Teucria præcipuè, pota, arida & decocta, quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus illinitur eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex ficu vel aqua. Polemonia bibitur ex vino. Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia, vt contra serpentes. Argemonia VII. diebus in cibo sumpta, lienem consumere dicitur: agaricũ in aceto mulso obolis duobus. Nymphææ heracliæ radix è vino pota, & ipsa consumit. Cissanthemus, drachma bis die sumpta, in vini albi cyathis II. per dies XL. lienem dicitur paulatim emittere per vrinam. Prodest & hyssopum cum fico decoctum. Lonchitidis radix decocta, priusquàm semen emittat. Peucedani quoque radix decocta, & lieni & renibus. Lien acori potu consumitur. Præcordiis & ilibus vtilissimæ radices. Clymeni semen potum diebus XXX. pondere denarij in vino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto scillite pota. Radix lonchitidis in aqua, & Teucrium illinitur. Item scordiũ cum cera, agaricum cum farina fœnigræci, vesicæ malis, contráque calculos grauissimis cruciatibus, vt diximus, auxilio est. Polemonia ex vino pota: item agaricũ. Plantago radice vel foliis potis ex passo. Et Vettonica, vt in iocinere diximus. Item ramici, pota atque illita. Eadem ad strangurias efficacissima. Ad calculos quidã Vettonicã & verbenacam & millefolium æquis portionibus

bus ex aqua, pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discuti & dictamno certum est. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino: hoc & enterocelicis dari atq; illini, vtilissimum est. Xiphij quoque radix superior, vrinam ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ vitiis. Peucedani succus infantium ramici: & vmbilicis eminentibus psyllion illinitur. Vrinam cient anagallides, acoríque radicis decoctum, vel ipsa trita potáque, & omnia vesicæ vitia sanat. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itémque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis & seminis & myrrhæ. Ebulum teneris cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit: impositum testes sanat. Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, testiū inflammationes sanat. Symphyti radix illata enterocelas cohibet: genitaliū nomas hypocisthis alba. Artemisia quoque datur contra calculos ex vino dulci, & ad stranguriam. Dolores vesicæ sedat ex vino nymphææ heracliæ radix. Eadem vis crethmo, ab Hippocrate admodum laudata. Est autē inter eas quæ eduntur syluestrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit rustica illa Hecale: speciésque est batis hortēsis. Caulis vnus palmum altus, semen feruens, odoratum, ceu libanotidis, rotundum, siccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocāt. Folia pinguia, albicant veluti oliuæ, crassiora, & * salsa gustu: radices digiti crassitudine tres aut quatuor. Nascitur in maritimis petrosis. Estur crudum coctúmue cum olere, odorati saporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: præcipui vsus ad stranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Co-

* *salso gustu:*

lorem quoque corporis gratiorem facit, verùm æquo largior inflationes. Aluum soluit decocto vrinámq;, & à renibus homoré trahit. Sic & althææ siccę farina in vino pota, stranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque vtilis. Aduersus serpétes bibitur. Iumétis quoq; in pituita, aut strãguria hordeo insperfa succurrit. Anthyllion est léti simillima, quæ in vino pota, vesicas vitiis liberat, sanguiné sistit. Altera est anthyllis, chamępityos similis, flore purpureo, odore graui, radice intubi. Vel magis cepæa, similis portulacę, nigriore radice, sed inutili, nascens in litoribus harenosis, gustu amara. In vino cum asparagi radice vesicæ plurimum prodest. Eadé præstat hypericon, quam alij chamæpityn, alij corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, semine in siliqua * nigro, maturescente cum hordeo. Natura semini spissandi, aluum sistit: vrinam ciet: ad calculos vesicæ cum vino bibitur. Est aliud hypericon, quod alij corin appellant, folio tamaricis, & sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis *& minus rubentibus, odoratum, palmo altius, leniter suaue, aculeatum. Vis semini excalfactoria, & ideo inflationem facit enterocelis: sed stomacho non inutile, pręcipuum ad stranguriam, si exhulcerata non sit vesica. Medetur & pleuriticis ex vino potum. Vesicæ autem callitrichon trita simul cũ cumino, & data ex vino albo. Verbenaca quoque foliis decocta ad tertias, vel radix eius è mulso calido calculos eiicit. Itẽ perpressa, quæ Aretij & in Illyrico nascitur, in aqua decocta è tribus heminis ad vnam, & pota. Trifolium ex vino sumptum, & chrysanthemũ primum. Anthemum quoque calculos eiicit, paruis

*nigra

*Et minoribus ac rubentibus,

à ra

à radice foliis quinis, caulibus longis duobus, flore rosaceo: radices tritæ per se, ceu lauer crudum. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis, apij similitudine. Coquitur, vt olus acidum, magna vtilitate vesicæ: quæ si scabiem sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutile vesicis. Calculos pellit malum erraticum, radicis libra in vini congio decocta ad dimidias: inde heminæ sumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum sio, & vrtica marina, & daucum, & plantaginis semen ex vino. Et herba Fuluiana trita ex vino: & hæc nomen inuentoris habet, nota tractantibus, vrinas ciet. Scordion testium tumores sedat. Hyoscyamum genitalibus medetur: peucedani succus ex melle, & semen, stranguriæ: agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho vno, trifolij radix drachmis duabus in vino: dauci vna drachma, vel seminis. Ischiadici & semine & foliis erythrodani tritis sanantur, panace pota: & infricata polemonia, aristolochiæ decocto folij. Agarico quidem & neruus, qui platys appellatur, & humerorū dolor sanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho vno poto. Quinquefolium ischiadicis & bibitur & imponitur. Item scammonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici vtriusque bibitur ex vino. Sedis vitia & attritus celerrimè sanat plantago: condylomata quinquefolium: sedem conuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallis cærulea procidentia sedis retro agit: è diuerso rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mirè curat. Testium tumores acori radix decocta in vino tritáque & illita. Intertrigines negat fieri Cato, absinthium Ponticum secum habentibus.

De pulegio, & argemone. *Cap. IX.*

ALij adiiciunt & pulegium : quod ieiunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet aut ſedat cœptos. Inguinaria (quam quidam argemonem vocant) paſſim in vepribus naſcens, vt proſit inguinibus, in manu tantùm habenda eſt. Panos ſanat panaces cum melle: plantago cum ſale : quiquefolium: perſolatæ radix, vt in ſtrumis : item damaſoniũ : verbaſcum cum ſua radice tuſum, vino aſperſum, folióque inuolutum, & ita in cinere calfactum, vt imponatur calidum. Experti affirmauere, plurimum referre ſi virgo imponat nuda, ieiuna ieiuno, & manu ſupina tangẽs dicat. Negat Apollo peſtem poſſe creſcere, quam nuda virgo reſtinguat: atq; ita retrorſa manu ter dicat, totiéſque deſpuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis ſcammoniæ decoctum cum melle: ſideritis cum adipe veteri : vel Chryſippea cum ficis pinguibus. & hæc ab inuentore habet nomen.

De nymphaa, & abſtinentia & appetentia Veneris, & de ſatyrio erythraico, & crategi, & ſideriti. *Cap. X.*

VEnerem in totum adimit, vt diximus, nymphæa heraclia, eadem ſemel pota, in XL. dies. Inſomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non ſolùm Venerem, ſed & affluentiam genituræ : ob id corpus alere vocémque dicitur. Appetẽtiã Veneris facit radix è xiphio ſuperior, data potu in vino. Item quam crethmon agrion appellant: & horminos, agrios cum polenta cõtrita. Sed inter pauca mirabilis eſt orchis herba, ſiue ſerapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, teſticulis ſimili, ita

ita vt maior, siue (vt aliqui dicunt) durior ex aqua pota excitet libidinem: minor siue mollior, è lacte caprino inhibeat. Quidam folio scillæ esse dicunt læuiori ac minori, caule spinoso. Eiúsque radices sanāt oris hulcera, thoracis pituitas, aluum sistunt è vino potę. Concitatricem vim habet satyrion. Duo eius genera: vna longioribus foliis, quàm oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testiū, alternis annis intumescente ac residente. Altera satyrion orchis cognominatur, & fœmina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosiore frutice, radice fascinis vtili. Nascitur ferè iuxta mare. Hæc tumores & vitia partium earum erumpentia cum polenta illita sedat, vel per se trita. Superioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit: eadem ex aqua remittit. Græci satyrion, foliis lilij rubri minoribus & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt, caule læui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud genus satirij (erythraicon appellant) semine viticis maiore, læui: duræ radicis cortice rubro intus album includi, sapore subdulce: ferè in montosis inueniri. Venerem, etiam si omnino manu teneatur radix, stimulari, adeò si bibatur in vino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedamum vocant. Vim eius restinguit aqua mulsa aut lactuca sumpta. In totum quidem Gręci, cùm concitationem hanc volunt significare, satyrion appellant, sic & crategin cognominantes & thelygonon, quarum semen

teſtium ſimile eſt. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigioſa ſunt, quæ circa hoc tradidit Theophraſtus, autor alioqui grauis, ſeptuageno coitu duraſſe libidinem contactu herbæ cuiuſdam, cuius nomen ſpeciémque non poſuit. Sideritis adalligata varices minuit, & ſine dolore præſtat. Podagræ morbus rarior ſolebat eſſe, non modò patrum auorúmque memoria, verumetiam noſtra, peregrinus & ipſe. Nam ſi Italiæ fuiſſet antiquitus, Latinum nomen inueniſſet. Inſanabilis non eſt credendus: quippe quoniam & ſponte deſiit, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cum vua paſſa: ſuccus hyoſcyami cum farina vel ſemé: ſcordion ex aceto: iberis, vti dictum eſt. Verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctũ & perniónibus prodeſt. Podagras refrigerat radix è xiphio, ſemen è pſyllio: cicuta cum lithargyro aut axungia, aeizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc eſt calidę. Vtrilibet verò cõuenit erigeron cum axungia, plantaginis folia tria addito ſale modico, argemonia tuſa ex melle. Medetur & verbenaca illita, aut ſi pedes macerentur in eius decocto. Et lappago, ſimilis anagallidi, niſi eſſet ramoſior ac pluribus foliis aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, grauis odoris: quę talis eſt, mollugo vocatur: ſimilis, ſed aſperioribus foliis, aſperugo. Superioris ſuccus expreſſus pondere x i. denariorum in vini cyathis duobus quotidie ſumitur. Præcipuè verò liberat eo malo phycos thalaſſion, id eſt, fucus marinus, lactucæ ſimilis, qui conchyliis ſubſternitur: non podagrę modò, ſed omnibus articulorum morbis impoſitus, priùs quàm exareſcat. Tria antè genera eius:

latum

latum,& alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis foliis,quo in Creta vestes tinguntur, omnia eiusdem vsus. Nicander ea & aduersus serpentes in vino dedit.Salutare est & semen eius herbæ,quam psyllion appellauimus, madefactum aqua,admistis in heminam seminis,resinę Colophonię cochlearibusduobus,thuris vno. Laudantur & mandragorę folia cũ polenta tusa,

Medicinæ generales de pedibus,talis,articulis,neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthryda, & vigiliis, & paralysi, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis, & chamaacta, & aeizoo, & de igne sacro.

Cap. XI.

Talis verò tumentibus, limus aquaticus cum oleo subactus, mirè prodest. Articulis succus è centaureo minore. Idẽ neruis vtilissimus. Item centauris. Vettonica neruis discurrentibus per scapulas, humeris, spinæ, lumbis pota, vt in iocinere. Articulis quinquefoliũ impositũ. Mandragorę folia cũ polenta, vel radix recens tusa cum cucumere syluestri, vel decocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodij radix. Articulis succus hyoscyami cum axungia. Amomi succus cum decocto: item cẽtumculus decocta, vel muscus recens ex aqua obligatur, donec inarescat: item lappę boariæ radix è vino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniáque alia frigoris vitia. Perniunculos curat & cotyledon cum axungia: folia ex batrachio: epithymi succus. Clauos pedum extrahit ladanum cum castoreo: verbenaca ex vino. Nunc peractis malis, quæ membratim sentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc communia inuenio. Ante omnes

omnes potam dodecatheum, de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & semen interaneorum vitiis. Ad omnes verò corporis dolores succum è scordio: item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat, gratiorémq; reducit. Geranion aliqui myrrhin, alij merthrida appellant. Similis est sicutæ, foliis minutioribus, & caule breuiori, rotundo saporis & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex interuallis binûm palmorum, & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sint gruum. Alterum genus foliis anemones, diuisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate vtilissima: & ferè talis vera est. Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes: & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. Phthisin sanat & plantaginis succus, si bibatur, & ipsa decocta. In cibo cum sale & oleo, à somno matutino refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpositis diebus. Vettonica phthisicis ecligmate cum melle fabæ magnitudine: Agaricum potum duobus obolis in passo, vel daucon cum centaureo maiore in vino. Phagedænis (quod nomen sine modo exedentium est, & aliâs hulcerum) tithymali medentur cum sesamis sumpti. Inter mala vniuersi corporis vigilię sunt plerisque. Harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia, & odore, & perunctо capite: aeizoum, siue sedum, si inuolutum panno nigro,

nigro, ignorantis puluinó subiiciatur: & œnothera siue onuris hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore rosaceo, fruticosa, longa radice, & cùm siccata est, vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat. Cruditates, quæ nauseam faciunt, digerit Vettonica. Eadem pota à cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere, & crapulam discutit. Item agaricum post cibos in aqua calida potum. Paralysin Vettonica sanare dicitur: item iberis, vt dictum est. Eadem & torpentibus membris prodest: item argemonia, omnia quæ periclitentur secari, discutiendo. Comitiales sanant panacis, quam heracliam diximus, radices potæ cum coagulo vituli marini, ita vt sint panacis tres partes: plantago pota: Vettonica in oxymelite drachma, vel agaricum obolis tribus: folia quinquefolij ex aqua. Sanat & archezostis, sed cum ammineo pota. Sanat & baccharis radix arida in puluerem contrita, cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vino pota: hyssopi baccæ ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus sedecim: peucedanum cum coagulo vituli marini æquis portionibus potum: quinquefolij contrita folia ex vino pota: diebus xxxı. Vettonicæ farina pondere x. ııı. cum aceti scillitici cyatho, mellis Attici vncia: scammonium obolis duobus cum castorei drachmis quatuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo: item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum: plantago ex aqua mulsa, duabus horis ante accessionem pota binis drachmis: vel succus radicis madefactæ

vel

vel tuſæ: vel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquę dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionem, aiunt à febre liberari. Item Vettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus, vel agaricum, maximè in his febribus, quę cum horrore veniunt. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura cæteris: alij omnibus obolis tribus cũ pipere ex aqua mulſa. Verbenaca quidem & iumentorum febribus in vino medetur: ſed in tertianis à tertio geniculo inciſa, quartanis à quarto. Bibitur & ſemen hyperici vtriuſque in quartanis, & horroribus Vettonicæ farina, quę omnes horrores coërcet. Item panaces, adeò excalfactoria natura, vt per niuem ituris bibere id, ac perungi eo præcipiant. Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit. Phreneticos ſomnus ſanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuſo, anagallidum ſucco. E diuerſo lethargicos excitari labor eſt, hoc pręſtante (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Contra inſanias Vettonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aqua, aut braſſica cum thure, frequenti potu calidæ: vel è carbone in conſpectu extincto fauilla, digito ſublata & illita, vel plantago tuſa. Tithymalus characites hydropicos ſanat: Panaces, plantago in cibo, cùm priùs panem ſiccum ederint ſine potu: Vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulſi: vel agaricum, vel ſemen lonchitidis, duabus lingulis ex aqua potum: pſyllium ex vino: anagallidum ſuccus:

cus:cotyledonis radix è mulſo:ebuli recentis radix,excuſſa tantùm,nec colluta,quantum duo digiti cõprehendant, ex vini veteris calidi hemina: trifolij radix drachmis duabus ex vino: tithymalum,platyphyllon cognomine,ſemen hyperici,quod coris appellatur:acte,quam quidam eſſe ebulum putant,radice contrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit,vel ſemine ex vino nigro. Item verbenaca, faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Pręcipuè tamen chamæactæ ſuccus aptiſſimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant plantago,cyclamini radix cũ melle: ebuli folia contrita, & è vetere vino impoſita etiam boam ſanant,id eſt,rubentes papulas. Pruriginem ſuccus ſtrychni illitus. Igni ſacro medetur aëizoum: folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Siccatur in aëre,vt cucumis: primóque ſuper muſtum ſuſpenditur,mox in fumo: dein tunditur in vino aut aceto. Prodeſt & vino myrteo fouere: Mente ſextans,viui ſulphuris vncia, ex aceto ſimul trita: fuligo ex aceto. Ignis ſacri plura ſunt genera,inter quę medium hominem ambiens qui zöſter appellatur,& enecat, ſi cinxerit. Medetur plantago cum creta Cimolia. & periſtereos per ſe: radix perſolatæ. Aliis quæ ſerpunt cotyledonis radix cum mulſo,aëizoum, ſuccus linozoſtis ex aceto.

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fiſtulas, & inflationes, & ambuſtionem, & contra alios morbos, ad neruos, ad ſanguinem. Cap. XII.

RAdix polypodij illita luxatis medetur. Dolorémq; & tumores tollunt ſemen pſyllij,folia plantaginis tuſa, ſale modico addito: verbaſci ſemen ex vino decoctũ & contritum:cicuta cum

axung

axungia. Folia ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur, quæ etiamdum diſcuti poſſunt. Morbum regiũ in oculis præcipuè mirari eſt, tenuitaté illam denſitatémq; tunicularũ felle ſubeunte. Hippocrates à ſeptimo die in febre, mortiferum ſignum eſſe docuit. Nos ſcimus vixiſſe aliquos etiã ab hac deſperatione. Fit verò & citra febres impugnatúrq; centaureo maiore (vt diximus) poto, Vettonica, agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho: itẽ verbenacę folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quatriduo. Sed celerrimè quinquefolij ſuccus medetur tribus cyathis potus cum ſale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & à perfrictionibus tuto: ſudores enim felleos mouet. Folia tuſſilaginis ex aqua: ſemen linozoſtis vtriuſq; inſperſum potioni, vel cũ abſinthio, aut cicere decoctũ: hyſſopi baccę cũ aqua potę: Lichen herba, ſi cùm ſumitur, cętero olere abſtineatur: polytrix in vino data, ſtruthiõ in mulſo. Paſſim & in quacunque parte ac maximo incõmodo naſcuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio ſunt pycnocomi folia trita cũ polenta, ſi nondum caput fecerint. Diſcutiũt & folia ephedri illita. Fiſtulæ quoque in omni parte ſerpunt, medicorum vitio malè ſectis corporibus. Auxilio eſt centaureum minus collyriis cũ melle decocto additis: plantaginis ſuccus infuſus: quinquefoliũ cum ſale & melle: ladanum cũ caſtoreo: cotyledon cũ medulla ceruina calefacta, impoſita: Verbaſci radicis medulla collyrij tenuitate in fiſtulam additur: vel ariſtolochiæ radix, vel ſuccus tithymali. Collectiones inflammationéſq; ſanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes

verb

verbenaca,vel quinquefolium,decoctum in aceto: verbaſci folia vel radix:hyſſopum è vino impoſitum: acori radix,decocto eius herbæ fouentibus: aëizoum.Item quæ contuſa ſint,duritiáſq; & ſinus corporis. * Illecebræ omnia infixa corpori extrahunt,folia tuſſilaginis,daucum,ſemen leontopodij tritum in aqua cum polenta.Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta,vel ſemen: item orchis. Vitia,quæ ſint in oſſibus, ſatyrij radice impoſita,efficaciſſimè ſanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes,fuco maris,priuſquàm inareſcat.Et alceę radix collectiones diſcutit. Ambuſta ſanantur plantagine,arcio,ita vt cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur: radices cyclamini cum aëizoo: herba ipſa hyperici, quod corion appellauimus.Neruis & articulis cõuenit plantago trita cũ ſale:argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. Neruorũ duritiæ ægilopis ſucco.Doloribus erigeron ex aceto illinitur.Epithymo ſpaſticis opiſthotonicis perungi,ſemine hyperici,quod coris vocatur,idémque bibere prodeſt.Phrynion dicitur etiam abſciſſos ſanare neruos,ſi confeſtim imponatur trita vel manſa.Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis alceæ radix bibitur ex aqua mulſa.Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluuiũ ſiſtit herbæ pæoniæ ſemen rubrũ.Eadem & in radice vis:Cyclaminos verò,ſi ore ſanguis reiiciatur,ſiue è naribus,ſiue aluo fluat, ſiue fœminarũ vtero: item lyſimachia pota vel illita,vel naribus indita: item plantaginis ſemen: quinquefolium potum & illitum:cicutæ ſemen in nares,ſi inde fluat, tritum ex aqua inditum: aëizoum, aſtragali radix:ſiſtit & iſchæmon, & Achillea.

* *Tela omnia infixa*

De herba equiseto, nymphaea, peucedano, sideriti, aliisque pluribus ad sanguinem sistendum vtilibus, & stephanomeli, & erisithale, & contra vermes Cap. XIII.

EQuisetum, hippuris à Græcis dicta, & pratis vituperata nobis, (est autem pilus terræ, equinæ setæ similis) lienem cursorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias, quantũ vas capiat, & per triduum heminis pota. Vnctis esculentis ante diem vnum interdicitur. Græcorum varia circa hãc opinio. Alij pini foliis similem, nigricantem, eodẽ nomine appellant, vim eius admirabilem tradentes, quòd etiam sanguinis profluuia vel tacto ea tantum homine sistat. Alij hippurin, alij ephedron, alij anabasin vocant. Tradúntque iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iunceis multis nigris, vt est equorum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, simile coriandro, radice lignosa: nasci in arbustis maximé. Vis eius spissare corpora. Succus sanguinẽ è naribus fluentem inclusus sistit: itẽ aluum. Medetur dysentericis in vino dulci potus cyathis tribus. Vrinam ciet: tussim, orthopnœam sanat: item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & vesicæ folia bibũtur. Enterocelen cohibet. Faciunt & aliã hippurin, breuioribus & mollioribus comis candidioribúsq;, perquàm vtilem ischiadicis, & vulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum. Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis pes os redditus est, fluxitq; ab infernis. Sideritis tantam vim habet, vt quãuis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinẽ claudat: quod facit & ferulę cinis, vel carbo: fungus verò etiam

effic

efficaciùs, qui secundum radicem eius nascitur. Per nares autẽ fluenti, & cicutæ semen tritum ex aqua inditúmque, efficax habetur: item stephanomelis ex aqua. Vettonicę farina è lacte caprino pota, sistit ex vbere fluentem: plantagóq; contusa. Eiusdem succus vomentibus sanguinem datur. Ad erraticum autẽ radix persolatæ cũ axungia vetere illita probatur. Ruptis conuulsísque, ex alto deiectis centaureũ magis, gentianę radix trita vel decocta, vel succus Vettonicæ, & hoc amplius à vocis aut lateris cõtentionibus: panaces, scordion, aristolochia, pota: agaricum. Item contusis & euersis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus, aut si febris sit, in aqua mulsa: verbascum, cuius flos similis auro est, acori radix, aëizoum omne, sed è maiori succus efficacissimè: item symphyti vel radicis decoctum: daucum crudum. Erisithales est flore luteo, foliis acanthi: bibitur è vino: item chamærops: & in sorbitione irio, vel plantago omnibus modis. Item phthiriasi, qua Sylla Dictator consumptus est: nascuntúrque in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur vuæ taminiæ succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam vestes eo tædio liberat.

Ad hulcera, plagas, & ad verrucas tollendas, & de polycnemo. Cap. XIIII.

HVlcera multorum sunt generum, aut multis modis curantur. Panacis omnium generum radix, ex vino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim, quam Chironiam diximus. Cũ melle trita tubera aperit: hulceribúsque quæ serpunt, deploratis auxilio est cum æris flore, vino temperata omnibus modis, vel flore vel semine, vel

radice. Eadem cum polenta vetuſtis vulneribus prodeſt. Heraclion quoque ſiderion, apollinaris, pſyllium, tragacantha, ſcordotis cum melle purgat. Farina eius carnes excreſcentes per ſe inſparſa conſumit. Polemonia hulcera, quæ cacoëthe vocant, ſanat: centaureum maius inſparſum vel illitum: item minoris coma decocta vel trita, vetera quoque hulcera purgat & perſanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponũtur. Illinitur autẽ gentiana hulceribus quæ ſerpunt, radice tuſa, vel decocta in aqua ad mellis craſſitudinem, vel ſucco: vulneribus, ex ea factum lycium. Lyſimachia recentibus plagis medetur. Plantago omniũ generum hulceribus, peculiariter fœminarũ, ſenum & infantium. Igne mollita melior, & cũ ceroto craſſa hulcerum labra purgat, nomas ſiſtit: Tritam ſuis foliis integere oportet. Suppurationes, collectiones, ſinus hulcerum chelidonia quoque ſiccantur: vulnera adeò vt etiam pro ſpodio vtantur. Eadem iam deſperatis cũ axungia imponitur. Dictamnum pota ſagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorũ obolo. Proximè pſeudodictamnum. Vtraque etiam ſuppurationes diſcutit. Ariſtolochia quoque putria hulcera exeſt: ſordida expurgat cũ melle, vermeſque extrahit: item clauos in hulceribus natos: & infixa corpori omnia, præcipuè ſagittas, & oſſa fracta, cum reſina. Caua verò hulcera explet per ſe. Et cum iride recentia vulnera ex aceto. Vetera hulcera verbenaca, quinquefolium cum ſale & melle. Radices perſolatæ, vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia veteribus. Cum axungia vtrũque: & ſuo folio operitur. Damaſonium, vt in ſtruma: folia verbaſci ex aceto aut vino. Periſtereos ad

omnia

omnia genera,vel calloſorum putreſcentiûmq; hulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix ſanat.Item cyclamini radix vel per ſe,vel ex aceto,vel cũ melle.Eadẽ & contra ſteatomata efficax,ſicut ad hulcera manantia hyſſopum: item peucedanũ,cui ad recentia vulnera vis tanta eſt,vt ſaniem oſſibus extrahat.Præſtant hoc & anagallides, cohibéntq; quas vocant nomas,& rheumatiſmos. Vtiles & recẽtibus plagis,ſed prçcipuè ſenum corpori.Cum ceroto apoſtemata & hulcera tetra,folia mandragoræ recentia: radix vulnera cũ melle aut oleo: cicuta cũ ſiligine miſta mero:aëizoum herpetas quoque & nomas,ac putreſcentia:ſicut erigeron verminoſa: recentia autẽ vulnera aſtragali radix:& vetera quoq; hulcera purgat hypociſthis vtraq;. Leontopodij ſemen tritũ in aqua,& cũ polenta illitum, ſpicula ſagittarũ extrahit:itẽ pycnocomi ſemen.Tithymalus characias ſucco gangrænas,phagedænas, putria,vel decocto ramorũ cum polenta & oleo: orchis radices, hoc amplius & cacoëthe ex aceto cũ melle ſiccç & recẽtes:per ſe œnothera efferẽtia ſeſe hulcera ſanat. Scythica vulnera curãt. Ad carcinomata,argemonia ex melle efficaciſſima eſt. Vulneribus præſanatis aſphodeli radix decocta,vt diximus,trita cũ polẽta & illita: quibuſcũq; verò apollinaris.Aſtragali radix in puluerem trita humidis hulceribus prodeſt: itẽ callitrix decocta in aqua.Priuatim verò iis quç calceamento facta ſint verbenaca, necnon & lyſimachia cõtrita,ac nymphæa arida infriata. Polytrix inueteratis iiſdẽ vtilior. Polycnemon cunilæ bubulç ſimilis eſt,ſemine pulegij,ſurculoſa, multis geniculis,corymbo odorato, acri & dulci odore, quæ ferro factis vulneribus cõmandu-

cata: imponitur, quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricem celerrimè perducit: item sideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbasci semine ac foliis ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trissaginis folia in oleo contrita, iis maximè adhibentur hulceribus, quæ serpunt: & alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata, & melanias veteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, vel batrachij radix, quæ & vngues scabros aufert. Linozostidis vtriusque folia vel succus illitus. Tithymali omnes genera verrucarum omnium: item omnia pterygia, varósque tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad mulierum menses, & vuluæ morbos, & partus eijciendos, & continendos, & cutis in facie vitia, & capillum tingendum & tollendum, & quadrupedum scabiem. Cap. XV.

Artemisiam & elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur lassitudinem sentire. Muliebribus morbis medetur maximè in vniuersum pæoniæ herbæ semen nigrum ex aqua mulsa. Eadem & in radice vis menses ciet: panacis semen, cum absinthio menses & sudores: scordotis potu & illitu. Vettonica drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vuluarum vitia, aut quæ à partu fiunt. Menses nimios sistit Achillea imposita, & decoctũ eius insidentibus. Mammis imponitur hyoscyami semen ex vino: locis radix è cataplasmate: & mammis etiam chelidonia. Secundas morantes, vel partus emortuos, radices panacis appositæ, extrahunt. Ipsum

pana

panacees in vino potũ vuluas purgat, appoſitúmq; cum melle. Polemonia pota ex vino, ſecũdas pellit: nidore purgat vuluas. Cẽtaurei minoris ſuccus potu, fotúq; mẽſes ciet. Itẽ maioris radix, in vulue doloribus iiſdẽ modis prodeſt. Deraſa verò & appoſita, extrahit partus emortuos. Plãtago apponitur in lana in dolore vuluæ: in ſtrangulatu bibitur. Sed præcipua dictãno vis eſt. Menſes ciet, partus emortuos vel tranſuerſos eiicit: bibitur ex aqua foliorũ obolo, adeò ad hæc efficax, vt ne in cubiculũ quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantùm, ſed & illitu & ſuffitu valet. Proximè pſeudodictãnũ. Sed mẽſes ciet cũ mero decoctũ pondere denarij. Plurimis tamen modis ariſtolochia prodeſt: nã & mẽſes & ſecũdas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota, vel ſubdita. Vuluas quoq; procidẽtes inhibet fotu vel ſuffitu, vel ſubiectu, maximè tenuis. Strangulatũ ab his, mẽſiúmq; difficultatẽ agaricũ tribus obolis in vini veteris cyatho potũ, emendat: peristereos appoſita in adipe ſuillo recẽti: antirrhinõ cum roſaceo & melle. Item appoſita nymphææ theſſalæ radix, dolori medetur. In vino nigro pota profluuia inhibet. E diuerſo ciet cyclamini radix pota & appoſita. Et veſicæ inſidentiũ decocto medetur. Secũdas pota ciſſanthemos pellit, vuluam ſanat. Et xiphij radix ſuperior menſes ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanũ ſtrãgulatus vuluæ nidore vſtũ recreat. Mẽſes aluóſq; præcipuè pſyllium, drachma in cyathis tribus aquæ mulſæ ciet: ſemẽ mãdragoræ potũ vuluã purgat. Menſes ciet ſuccus appoſitus, & emortuos partus. Nimia rurſus profluuia ſiſtit ſemen cum vino & ſulphure. Alui profluuia ſiſtit & contrahit batrachiõ potu vel, cibo, ardẽs aliãs (vt diximus) cruda.

Sed coꝯta commendatur ſale & oleo,& cumino. Daucum & menſes & ſecundas potu facillimè pellit. Ladanum ſuffitu corrigit vuluas: dolori earum exhulceratíſq; imponitur.Emortua ſcammonium pellit, potum' vel appoſitum. Menſes ciet hypericum vtrunque, appoſitum. Ante alia verò (vt Hippocrati videtur) crethmos è vino ſemine vel radice:cortice trahit & ſecundas:ſuccurrit & ſtrangulationibus ex aqua pota:item radix è geranio, peculiariter ſecundis inflammationibúſque vuluarum conueniens.Purgat hippuris pota & appoſita vuluas.Polygonus pota menſes ciet & althææ radix. Folia plantaginis pellunt, item agaricum ex aqua mulſa. Artemiſia vuluæ medetur trita, ex oleo irino aut fico, aut cum myrrha appoſita.Eiuſdem radix pota in tantum purgat, vt partus enecꝯtos extrahat. Menſes & ſecundas ciet ramorum decocꝯtum inſidentibus:item folia pota drachma. Ad eadem omnia proſunt vel impoſita ventri imo cum farina hordeacea.Acoron quoque vtile eſt interioribus fœminarum morbis, & coniza vtraque, & crethmos.Et anthyllides duæ vuluis vtiliſſimæ,torminibúſque, & ſecundarum moræ, in vino potæ. Callitrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo potum,hypociſthis in rubro,profluuium ſiſtunt.Hyſſopum ſuffocationes laxat.Radix verbenacæ potà ex aqua,ad omnia in partu aut ex partu mala, præſtantiſſima eſt. Peucedano quidam miſcent in vino nigro ſemen cupreſſi contritum. Nam ſemen pſyllij deferuefacꝯtum in aqua,cùm intepuit,epiphoras omnes vteri lenit. Symphyton tritum in vino nigro euocat mẽſes. Partus accelerat ſcordotis pota, drachma ſucci

in

in aqua mulſa cyathis quatuor: dictamni folia præclarè dantur ex aqua. Conſtat, vnius oboli pondere, vel ſi mortui ſint in vtero infantes, protinus reddi ſine vexatione puerperæ. Similiter prodeſt pſeudodictamnum, ſed tardius: cyclaminos adalligata: ciſſanthemos pota: vettonicæ farina ex aqua mulſa. Arſenogonon & thelygonon herbæ ſunt, habentes vuas floribus oleæ ſimiles, pallidiores tamen, ſemen album papaueris modo, Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arſenogonon ab ea ſemine oleæ, nec alio diſtat. Huius potu mares generari perhibentur, ſi credimus. Alij vtranque ocimo ſimilem tradunt. Arſenogoni autem ſemen geminum eſſe teſtibus ſimile. Mammarũ vitiis aeizoum, quod digitellum appellauimus, vnicè medetur. Erigeron ex paſſo mammas vberiores facit: ſonchum in farre coctum. Quæ verò maſtos vocatur, indita, pilos mammarum è partu naſcentium aufert, & tineas in facie: aliáque cutis vitia emendat. Gentiana, nymphæa Heraclia illita; cyclamini radix, maculas omnes. Cacaliæ grana miſta ceræ liquidæ, extendunt cutem in facie, erugántque: vitia omnia acori radix emendat. Capillum lyſimachia flauum facit: denigrat hypericon, quod & corion vocatur: item ophrys herba denticulato oleri ſimilis, foliis duobus. Nigritiam dat & polemonia, in oleo decocta. Pſilothrum nos quidem in muliebribus medicamẽtis tractamus: verùm iam & viris eſt in vſu. Efficaciſſimum autem habetur archezoſtis. Item tithymali ſucco, vel in Sole, cum oleo illito crebro, vel euulſis pilis. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo, ſuum anginas peculiariter ſideritis. Verùm & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXVII.

Reliqua herbarum genera. *Cap. I.*

PROOEMIVM.

CRESCIT profectò apud me certè, tractatu ipso admiratio antiquitatis: quantóque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorũ in inueniendo curam, in tradendo benignitatẽ subit. Nec dubiè superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inuentio. Nunc verò Deorum fuisse eam apparet, aut certè diuinam, etiam cùm homo inueniret: eandémq; omnium parentem & genuisse hæc, & ostendisse, nullo vitæ miraculo maiore, si verũ fateri volumus. Scythicam herbam à Mæotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, vltráque Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia Britannicam ex Oceani insulis extra terras positis: itémque æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias prætereà aliunde vltro citróque humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pa-

cis maiestate non homines modò diuersis inter se terris gentibúsque, verùm etiam montes,& excedentia in nubes iuga, partúsque eorum & herbas quoque inuicem ostentante. Aeternum quæso Deorũ sit munus istud. Adeò Romanos, velut alteram lucem, dedisse rebus humanis videntur.

De aconito,& panthera,quæ extinguitur aconito. *Cap. II.*

SEd antiquorum curam diligentiámque quis possit satis venerari, cùm constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum: & tactis quoque genitalibus fœminini sexus,animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calfurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio,eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere,è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideóque apud Heracleam Ponticam, vbi monstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in vsus humanæ salutis vertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat,nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, cùm venenum in visceribus reperit: mirúmque, exitialia per se ambo cùm sint, duo venena in homine commoriuntur,vt homo superstit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur.Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupéntque pallentes, & vinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum albũ,tactu resoluẽte:ceditq; aconitũ duobus malis,suo& omniũ.Quòd si quis

illa fortè ab homine excogitari potuisse credit, ingratè Deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necántque gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc vt nouum nasci, quoniam feris ratio & vsus inter se tradi non possit.

Quod omnium creaturarum conditor sit Deus. *Cap. III.*

HIc ergo casus, hic est ille, qui plurima in vita inuenit Deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, vtraque coniectura pari, siue ista quotidie feras inuenire, siue semper scire iudicemus. Pudendúmque rursus, omnia animalia, quæ sint salutaria ipsis, nosse, præter hominem. Sed maiores, oculorum quoque medicamentis aconitum misceri, saluberrimè promulgauere, aperta professione malum quidem nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitũ, vel deprehendẽdi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicam cammaro similem marino. Quare quidam cammaron appellauere, alij thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionum modo, quare & scorpion aliqui appellauere. Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere,

nullo

nullo iuxtà, ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alij, quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statímque admota velocitas sentiretur.

De æthiopide, & agerato, & aloë, & alcea, & alypo, & alsina, & androsace, & androsamo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo. Cap. IIII.

AEthiopis folia habet phlomo similia, magna & multa, & hirsuta ab radice. Caulem quadrangulum, scabrum, similem arcio, multis concauum alis, semen eruo simile, candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, durantúrque, vt cornua videri possint. Præter Aethiopiam nascuntur, & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colliguntur autumno, siccantur in Sole aliquot diebus, ne situm sentiant. Medentur vuluis, potæ in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Aethiopia venit eximia est, atque illico prodest. Ageraton ferulacea est., duorum palmorum altititudine, origano similis, flore bullis aureis. Huius vstæ nidor vrinam ciet, vuluámque purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutissimè non marcescit. Aloë scillæ similitudinem habet, maior, & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est, rubens medius, non dissimilis antherico: radice vna, ceu palo in terram demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia: non tamen ea vtuntur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirificè enim conglutinat, vel succo. Ob id in turbinibus cadorum eam serunt,

vt

vt aeizoum maius. Quidam & caulem ante maturitatem ſeminis incidunt ſucci gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per ſe lacryma adhærens. Ergo pauimentandum,vbi ſata ſit,cenſent,vt lacryma non abſorbeatur. Fuere, qui traderent in Iudæa ſuper Hieroſolymam metallicam eius naturam: ſed nulla magis improba eſt, neque alia nigrior eſt,aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida,rufi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta,facilè liqueſcens. Improbanda nigra & dura, harenoſa quoque quæ & guſtu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius ſpiſſare,denſare,& leuiter calfacere. Vſus in multis,ſed principalis aluum ſoluere, cùm penè ſola medicamentorum quæ id præſtant, confirmet etiam ſtomachum,adeò non infeſtet vlla vi contraria. Bibitur drachma: ad ſtomachi verò diſſolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ,cochlearis menſura, bis terúe in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimùm tribus drachmis. Efficacior, ſi pota ea ſumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino auſtero,capite in Sole contra capillum peruncto. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo,dilutiórque infuſa. Oculorum vitia omnia ſanari ea conuenit, priuatim prurigines & ſcabiem genarum: item inſignita ac liuida, illita cum melle, maximè Pontico. Tonſillas, gingiuas,& omnia oris hulcera.Sanguinis excreationes, ſi modicæ ſint,drachmæ pondere ex aqua:ſi minus, ex aceto pota. Vulnerum quoque ſanguinem, & vndecunque fluentem ſiſtit per ſe, vel ex aceto. Aliâs etiam eſt vulneribus vtiliſſima, ad cicatricem perducens. Eadem inſpergitur exhulceratis

geni

genitalibus virorum,condylomatis,rimísque sedis aliâs ex vino,aliâs ex passo,aliâs sicca per se, vt exigit mitiganda curatio,aut coërcenda. Hæmorrhoidum quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi,bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto,aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, vt quod sit harenosissimum, subsidat. Aut torretur in testa, pennáque subinde versatur, vt possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia verbenacæ, quæ & peristereon cognominatur,caules tres aut quatuor,foliorum plenos, florem rosæ,radices albas, cum plurimum sex, cubitales,obliquas.Nascitur in pingui solo,nec sicco. Vsus radicis ex vino vel ex aqua dysentericis,aluo citæ, &ruptis conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordénsque vehementer & accendens. Aluum soluit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarum,media quatuor, maxima sex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alsine, quam quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, vnde & alsine dicta est. Incipit à media hyeme, arescit æstate media;cùm prorepit, musculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus esse, quæ iustius myosotis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minúsque hirsuta esset. Nascitur in hortis,& maximè in parietibus.Cùm teritur,odoré cucumeris reddit.Vsus eius ad collectiones inflãmationésque:& in eadem omnia, quę helxine,sed infirmius.Epiphoris peculiariter

impo

imponitur:itẽ verendis hulceribúſque, cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androſaces herba eſt alba, amara, ſine foliis, folliculos, in cirris habens, & in his ſemen: naſcitur in maritimis Syriæ maximè. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehemẽter enim vrinas ciet. Datur & podagricis illinitúrque. Idem effectus eſt & ſemini. Androſæmon, ſiue (vt alij appellauere) aſcyron, non abſimile eſt hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, denſioribúſque, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura: ſemen papaueris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manant. Odor ei reſinoſus. Gignitur in vineis. Ferè medio autumno effoditur, ſuſpenditúrque. Vſus ad purgandam aluum tuſæ cum ſemine, potæque matutinò, vel à cœna duabus drachmis, in aqua mulſa, vel vino, vel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilem: prodeſt iſchiadicis maximè. Sed poſtera die, capparis radicem reſinæ permiſtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterúmque quatridui interuallo eadem facere: à purgatione autem ipſa robuſtiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambuſtis, & vulneribus, cohibens ſanguinem. Ambroſia vagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuati: fruticem vnum habet denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis ſemen eſt vuis dependentibus, odore vinoſo: qua de cauſa botrys à quibuſdam vocatur, ab aliis artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Vſus eius ad ea quæ diſcuti opus ſit. Anonin quidam ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilem fœnogræco, niſi

nisi fruticosior hirsutiórq; esset, odore iucundo, post ver spinosa. Estur etiam muria condita. Recens verò margines hulcerum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticosa est, grauis odore, flore oleris: semen in corniculis non breuibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes. Folia collectionibus imponuntur, difficulterque parientibus adalligantur, ita vt à partu statim auferantur. Quòd si emortuus hæreat, & secundæ mensésque morentur, drachmæ pondere, bibuntur in passo folia. Sic & suspiriosis dantur: & in vino vetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendísque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebrata Hicesio, non paruæ autoritatis Medico, item Aristogitoni, in vulneribus præclara, ex aqua tusa & imposita: pota verò, mammis præcordiísque percussis: item sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendam vulneratis. Fabulosa arbitror, quæ adiiciuntur: recente ea, si vtatur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & asplenо, & asclepiade, & astere vel bubonio, & ascyro vel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & alectorolopho.

CAP. V.

Aparinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon vocant, ramosam, hirsutam, quinis senísve in orbem circa ramos foliis per interualla. Semen rotundum, durum, concauum, subdulce. Nascitur in frumentario agro,

aut hortis pratisve, asperitate etiam vestium tenaci. Efficax contra serpentes, semine poto ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia imposita: succus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum vocant: similis est verbasco foliis, nisi quòd hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulcíque. Decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita vt contineatur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & strangutiam è vino, ambustis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice semine trito in vino. Asplenũ sunt qui hemionion vocant, foliis trientalibus multis, radice limosa, cauernosa, sicut filicis, candida, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Nascitur in petris, parietibúsque opacis, humidis, laudatissima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies XL. poto lienem absumi aiunt: & illinuntur autem, eadem sedante singultus. Non danda fœminis, quoniam sterilitatem facit. Asclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: floris virus graue, semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solùm potu, sed etiam illitu. Aster ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur & aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinam, sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Ascyron & ascyroides, similia sunt inter se, & hyperico: maiores habet

ramos,

ramos, quod ascyroides vocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semen in calyculis pusillum, nigrum, resinosum. Comæ tritæ velut cruentant. Qua de causa quidam hanc androsæmon vocauere. Vsus seminis ad ischiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodum folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora, & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandū efficacior, quàm lenti: reliquo vsu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis esset herba, apud autores non reperi. Sed radicem eius & folia trita, ad serpentis morsum imponi & bibi iubent: folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem mensura. Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrū in siliquis. Vtilis tussientibus cocta cū faba fressa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum semen coniicitur in oculum, nec turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

De alo. CAP. VI.

ALum nos vocamus, Græci symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuā ciens, radice longa rutila. Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum: vtilissimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pul-

monibus sanguinem reiicientibus, faucibus aspe ris. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & commanducata sitim sedat, præcipuéque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit cocta in cinere: detractísq; folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, vt carnes quoque, dum coquuntur, conglutinet addita: vnde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur.

De alga, & actæa, & de ampelo agria, & absinthio.

CAP. VII.

† *rusa.* ALga † rubra & scorpionum ictibus. Actæa graui foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro, vt ederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosísque. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Iouis flammam appellauimus in violis, fert semen Punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, aluum soluit leniter: ideóq; hydropicis datur. Vuluæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque vti hac herba prodest, tusa cum foliis, & illita cum succo suo. Absinthij genera sunt plura: Santonicum appellatur à Galliæ ciuitate: Ponticum â Ponto, vbi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur; neque aliud præstantius, multóque Italico amarius, sed medulla Pontici dulcis. De vsu eius † conuenit dicere herbæ facillimæ, atq; inter paucas vtilissimæ, præterea sacris populi

† Sunt qui ita legant, cõuenit herbæ facillimæ, &c. nulla vocis dicere, habita mentione.

Romani

Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victórque absinthium bibit: credo, sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus. Stomachum corroborat; & ob hoc sapor eius in vina transfertur, vt diximus. Bibitur & decoctum aqua, ac posteà nocte & die refrigeratum sub dio, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cælestis aquæ sextariis tribus: oportet & salem addi. Vetustissimè in vsu est. Bibitur & madefacti dilutum: ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, vt (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in vsu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem, cùm primùm semen turgescit, madefactum aqua triduo recés, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias X. heminis, in aquæ sextariis XLV, iterúmque percolatum herba lentè coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur succus. Sed hic absinthij, inutilis stomacho capitique est, cùm sit ille decocti saluberrimus. Nanque astringit stomachum, bilémque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore sanat: ventris animalia pellit, malaciam stomachi & inflationes discutit cũ sili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Fastidia absterget, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabant, cum marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere suprà dictum pondus, addito pulegio: alij contra paralysin: alij pueris folia in fico, sic vt amaritu-

dinem fallerent. Thoracé purgat cum iride sumptum. In regio morbo crudū bibitur cum opio aut adianto. Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua: iocineris causa cum Gallico nardo: lienis, cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto: item visco: cicutæ ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum passo imponitur: suggillatis cum melle. Aures decoctum eius vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses cient tres quatuórve ramuli, cum Gallici nardi radice vna, cyathis aquæ VI. Menses priuatim cum melle sumptū, & in vellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: vulnera recentia, prius quàm aqua tangantur, impositum: præterea capitis hulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum Cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo, si vtatur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à musculis tuetur: capillum denigrat absinthij cinis, vnguento rosaceo que permistus. Est & absinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatissimum in Taposiri Aegypti. Huius ramum Isiaci præferre solenne habent: angustius priore, minúsque amarum, stomacho inimicum, aluum mollit, pellítque animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur, quantum

tum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

De ballote, & botrye fruticosa, & brabyla, & bryo & bupleuro, & catanance, & calla, & circæa, & cirsio, & † crataeogono, & thelygono, & crocodilio, & cynosorchi, & chrysolachano, & cucubalo, & conferua. CAP. VIII.

† Crategono.

BAlloten alio nomine melamprasion Græci vocant, herbam fruticosam, angulosis caulibus nigris, hirsutis foliis vestientibus, maioribus quàm † porri, & nigrioribus, graue olentibus. Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida hulcera cum melle. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. Semen circa totam nascitur: folia cichorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alij artemisiam. Brabyla spissandi vim habet cotonei mali modo: nec amplius, de ea tradunt autores. Bryon, marina herba sine dubitatione est, lactucæ foliis similis, rugosa veluti contracta, sine caule, ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maximè, testísq; terra cõprehensis. Præcipua siccandi ei spissandíq; vis, & collectiones omnes inflãmationésq; cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri semen ad ictus serpentiũ dari reperio, fouerîq; plagas decocta ea herba, adiectis foliis mori aut origani. Catanancen Thessalam herbã qualis sit, à nobis describi superuacuum est, cùm sit vsus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re est dixisse ad detegendas Magicas vanitates, electam ad hunc vsum coniectura, quoniam arescẽs contraheret se ad speciem vnguium miluí exani-

† Ballotes folia nihil prorsus vicinitatis habent cum foliis porri. Quare hic aut Marrubij legendũ est, non Porri: aut fatendum est, Plinium vocũ Græcarũ vicinitate deceptũ, πρά σον, hoc est porrũ, ἀντὶ τῆ πρασίε, hoc est, pro marrubio accepisse.

mati. Eadem ex causa & cemos silebitur à nobis. Calla duorum generum est. Vna similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequam inarescat, vsúsq; eosdem habet, quos arum. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniendas aluos, mensésq; mulierum: item caules cum foliis in leguminibus decocti, sanant tenesmon. Alterum genus eius quidam anchusam vocant, alij rhinodisiam. Folia lactucæ longiora, plumosa, radice rubra, quæ ignes sacros cum flore polentę sanat impo-sita: iocinoris autem vitia, in vino albo pota. Circæa strychno satiuo similis est, flore nigro, pusillo, paruo semine, vt milij, nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici fermè aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in vino, bibitúrq; ad dolorem vuluæ & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & secundas: semine lac minuitur, in vino aut mulsa aqua poto. Cirsion cauliculus est tener duûm cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circundatus. Spinæ molles sunt. Folia bouis linguæ similia, minora, subcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Hanc herbam radicémve eius adalligatam, dolores varicum sanare tradunt. † Cratæogonon spicæ tritici simile est, multis calamis ex vna radice emicantibus, multorúmque geniculorum. Nascitur in opacis, semine milij, vehementer aspero gustu: quòd si bibant ex vino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidē, mulier ac vir, ante conceptū diebus XL. virilis sexus partum futurū aiunt. Est & alia cratęogonos, quę thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sunt qui

† Crataegonon.

florem

florem cratæogoni bibentes mulieres, intra XL. diem concipere tradant. Eadem sanant hulcera vetera nigra cum melle: explent sinus † hulcerũ, & atropha carnosiora faciunt: purulenta expurgant: panos discutiunt: podagras collectionésq; omnes leniunt, peculiariter, mammarũ. Theophrastus arboris genus intelligi voluit cratæogonon siue cratæogona, quam Itali aquifoliam vocant.. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis. Pota sanguinẽ per nares pellit copiosum crassúmq;, atq; ita lienem consumere dicitur. Cynosorchin aliqui orchin vocãt, foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga duplici ordine, superiore quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Edũtur vt bulbi cocti, in vineis ferè inuenti. Ex his radicibus si maiorem edant viri, mares generari dicunt: si minorem fœminæ, alterũ sexum. In Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus, duriorem verò ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Chrysolachanũ in pineto, lactucæ simile nascitur. Sanat neruos incisos, si cõfestim imponatur. Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. Coctum estur, vt olus molle. Herba hac adalligata morbum regium habentibus, ita vt spectari ab his possit, sanari id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici scio, nec plura reperio. Nãq; & hoc vitio laborauere proximi vtique herbarij nostri, quòd ipsis notas, velut vulgares, strictim & nominibus tantùm indicauere: tanquam coagulo terræ aluum sisti, stranguriam dissolui, si bibatur ex vino aut aqua. Cucubali folia trita

† vulnerum

cum aceto, serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam hâc alio nomine strumum appellant, alij Græcè strychnon: Acinos habet nigros. Ex his cyathus succi cũ mulsi duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cùm rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Peculiaris est Alpinis maximè fluminibus conserua, appellata à conferruminando, spongia aquarum dulcium verius, quàm muscus aut herba, villosæ densitatis atque fistulosæ. Curatum ea scio omnibus ferè ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem circundata vniuerso corpori, aquam suam inspergentibus, quoties inaresceret, raróq; nec nisi deficientem herbã mutationis causa resoluentibus, conualuisse vix credibili celeritate.

De Cocco Gnidio, & dipsaco, & dryopteri, & dryophona, & elatine, & empetro siue calcifraga. & † epipactis siue ell. borine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopside siue galeobdolo, & glauce siue eugalacto.

† epicactis

CAP. IX.

Cocco gnidio color cocci, magnitudo grano piperis major, vis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat, cùm gulam trãsit. Huic vis præsentanea contra cicutam. Sistit aluum. Dipsacos folia habet lactucæ, bullásque spinosas in dorsi medio, caulem duûm cubitorum, iisdem spinis horridum, genicula eius binis foliis amplectentibus, concauo alarum sinu, in quo subsistit ros salsus. In cacumine capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquosis. Sanat rimas sedis. Item fistulas decocta in vino radice, vsque dum sit crassitudo ceræ, vt possit in fistula collyrium mitti. Item verrucas omnium generum

Quidam & alatum, quas suprà diximus, succum illinũt his. Dryopteris filici similis, in arboribus nascitur, † tenui foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta. Vis est cæustica est: Ideo psilothrũ est radix tusa. Illinitur enim, vsque dum sudores euocet: iterúmque & tertiò, ita ne sudor abluatur. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrinq; foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribúsque, flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius † pro pipere vtuntur. Elatine folia habet helxinæ, pusilla, pilosa, rotunda, semipedalibus ramulis quinis senísve, à radice statim foliosis. Nascitur in segetibus, acerba gustu, & ideò oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impositis, subdito linteolo. Eadem cum lini semine cocta sorbitionis vsu dysenteria liberat. Empetron quam nostri calcifragam vocant, nascitur in mõtibus maritimis, ferè in saxo: quò propius mari fuerit, minus salsa est, potáque bilem trahit ac pituitas: quò longius magísq; terrena, amarior sentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Vetustate vires perdit. Recens vrinas ciet decoctum in aqua vel tritum, calculósque frangit. Qui fidem † promisso huic quærunt, affirmant lapillos, qui subferuefiant vnà, rumpi. † Epipactis, ab aliis elleborine vocatur, parua herba, exiguis foliis, iocineris vitiis vtilissima, & contra venena pota. † Epimenidion caulis est non magnus, ederæ foliis denis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, † graui odore. Nascitur in humidis, & huic spissandi refrigerandíq; natura, fœminis, cauenda. Folia in vino trita virginum

† epicactis

† Repone Epimediũ, vti antea legebatur. Nam epimenidium scillæ genus est, de quo suprà egit lib. 19. cap. 5. Epimediũ autem hic legẽdũ esse, satis cõstat ex Dioscoride, apud quem hac omnia penè ad verbum leguntur.

† subgraui.

num mammas cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouena habet, causticæ naturæ. Imponitur lana circundatum, ne vrat latus: continuò enim pustulas excitat, lumborum doloribus & coxendicum vtilissimum. Filicis duo genera nec florem habent, nec semen. Pterin Græci vocant, alij blechnon, cuius ex vna radice complures exeũt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus thelypterin Græci vocant, alij nymphæam pterin. Est autem singularis atque non fruticosa, breuior, molliórque & densior, foliis ad radicem canaliculata. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia vtriusque lateribus pinnata, vnde nomen Græci imposuere. Radices vtriq; longæ in obliquum, nigræ, præcipuè cùm inaruere. Siccari autem eas Sole oportet. Nascuntur vbique, sed maximè frigido solo. Effodi debent Vergiliis occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantum, neque anteà, neque posteà. Pellunt interaneorum animalia, ex his tænias cum melle: cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraq; stomacho inutilissima. Aluum soluit, primò bilem trahens, mox aquam: melius tænias cum scammonij pari põdere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, post vnius diei abstinẽtiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda mulieribus, quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum hulceribus tetris inspergitur: iumentorum quoque in ceruicibus. Folia cimicem necant: serpentem non recipiunt. Ideo substerni vtile est in locis suspectis: vstæ etiam fugant nidore. Fecere Medici huius quoq; herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secũda Cassiopica.

Femur

Femur bubulum appellatur herba, neruis & ipsa vtilis, recens in aceto ac sale trita. Galeopsis, aut vt alij, galeobdolon vel galion, caulem & folia habet vrticæ leuiora, & quæ grauem odorē trita reddant: flore purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas vbique. Folia cauléſque duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita: item strumas. Panos & parotidas discutiunt. Ex vsu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoq; & gangrænas sanat cum sale. Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiso & lenticulæ foliis similis: auersa candidiora. Rami in terram serpunt quini seníve, admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeūt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in sorbitione similaginis, ad excitandam vbertatem lactis. Eam qui hauserint, balineis vti conuenit.

De glaucio, & glycyside, & gnaphalio, siue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyosiri, & holosteo, & hippophæsto.

CAP. X.

GLaucion in Syria & Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis, ferè papaueris, minoribus tamen sordidioribúſque, odoris tetri, gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circunlitum, in clibanis calefaciunt: deinde exempto succum exprimunt eiusdem nominis. Vsus est & succi, & foliorum, si terantur, aduersus epiphoras, quæ vniuersæ vno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod Medici diaglaucion vocant. Lactis quoque vbertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua. Glycyside, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon vocant, caulem habet duūm † cubitorum, comitantibus † *Palmorū*

duobus

duobus aut tribus, subrutilum, cute lauri: folia qualia isatis, pinguiora, rotundioráque, & minora: semen in siliquis, aliud grano rubēte, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus seu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, candidáque, Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculosum sit. Radix verò cùm effodiatur, periculum esse ne sedes procidat. Magna id vanitate ad ostētationem rei fictum arbitror. Vsus in his diuersus. Rubra enim grana rubent is menses sistunt, xv. ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medentur, ex passo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores sedat in vino, aluúmque purgat: sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam: matricem autem & stomachum decocta in vino: aluúmque sistit: estur etiam contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis, in vino pota quo dictum est numero. †Stomachi verò erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoq; discutiuntur: recentes nigro semine, veteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à serpente percussis: & pueris contra calculos, incipiente stranguria. Gnaphalion alij chamæzelon vocant, cuius foliis albis mollibúsq; pro tomēto vtuntur: sanè & similia sunt. Datur in vino austero ad dysenteriam: ventris solutiones, mensésque mulierum sistit. Infunditur autē tenesmo. Illinitur & putrescentibus hulceri. Galedragon

†Stomacho verò & rosionibus.

vocat

vocat Xenocrates leucacantho ſimilem, paluſtrē & ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret ſimile ouo. In hoc creſcente ætate vermiculos naſci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partē, qua dens dolear, miréque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita ſi terram non attigerit. Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Ariſtas habet in cacumine tenues, culmo, quale ordeum reſtibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertū, educit è corpore ariſtas: Quidam ob id ariſtidā vocant. Hyoſiris intubo ſimilis, ſed minor, & tactu aſperior: vulneribus contuſa præclarè medetur. Holoſteon ſine duritia eſt herba, ex aduerſo appellata à Græcis, ſicut fel dulce, tenuis vſq; in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis anguſtis, aſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad conuulſa rupta, in vino pota. Vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita. Hippophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantum inanibus, & foliis paruis, multis herbacei coloris, radiculas habēs albas, molles. Succus earum exprimitur æſtate, ad ſoluendam aluum, tribus obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis hydropicis. Contra vertigines, orthopnœas, paralyſeis incipientes.

De hypogloſſa, & hypecoo, Idæa, iſopyro, lathyri, leontopetalo, lycopſide, lithoſpermo, lapide vulgari, de limeo, leuce, & leucographi.

CAP. XL.

HYpogloſſa folia habet figura ſylueſtris myrti, cōcaua, ſpinoſa, & in his ceu linguas folio

lio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem co-
† *Hippicoō* rona ex his imposita minuit. † Hypecoon in segetibus nascitur, foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ herbæ folia sunt, quæ oxymyrsines: adhærent his velut pampini, in quibus flos. Aluum, mensésque, & omnem abundantiam sanguinis sistit. Spissandi cohibendíque naturam habet. Isopyron aliqui† phaselion vocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis melanthij. Contra tussim & cætera pectoris vitia, ex melle aut, aqua mulsa, item iocineri vtilissima. Lathyris folia habet multa, lactucæ similia, tenuiora, germina multa. in quibus semen tuniculis continetur, vt capparis, quæ cùm inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc vicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilē. Qui vehementiùs purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaq; inuentum est, vt cum pisce aut iure gallinacei sumerētur. Leontopetalon alij rhapeion vocant, folio brassicæ, caule semipedali: alæ multæ, semen in cacumine in siliquis ciceris modo: radix rapo similis, grandis, nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur omnium serpētium generibus ex vino pota: nec alia res celeriùs proficit. Datur & ischiadicis. Lycopsis longioribus, quàm lactuca, est foliis, crassioribúsque. Caule longo, hirsuto, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudorem in febribus mouet, succo aquæ calidæ admisto. Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui

† *Aliàs, phasiolū, vt apud Dioscorid. & Gal. lib. 6. Simp. med.*

ægony

ægonychon vocant, alij Dios pyron, alij Hera-
cleos. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo ma-
ioribus. quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudi
ne iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbu-
las, & earum in cacuminibus lapillos candore &
rotunditate margaritarum, magnitudine cice-
ris, duritia verò lapidea. Ipsi, quà pediculis adhę
reant, cauernulas habent, & intus semen. Nasci-
tur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec
quicquam inter herbas maiore quidem miracu
lo aspexi. Tantus est decor, velut aurificum arte
alternis inter folia candicantibus margaritis:
tam exquisita difficultas lapidis ex herba na-
scentis. Iacere atque humi serpere autores tra-
dunt. Ego vulsam, non hærentem vidi. Iis lapil-
lis drachmæ pondere potis in vino albo calcu-
los frangi, pellíque constat, & stranguriam discu
ti. Neq; in alia herbarum fides est visus statim,
ad quam medicinam nata sit. Est autem eius spe
cies, vt etiam sine autore visu statim nosci pos-
sit. Lapis vulgaris iuxta flumina fert muscum
siccum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita
hominis saliua: illo lapide tangitur impetigo.
Qui tangit, dicit, φεύγετε κανθαρίδες; λύκος ἄ-
γριος ὔμμε διώκει. Limeum herba appellatur à
Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medica-
mento, quod venenum ceruarium vocant. Ex
hac in tres modios saliuati additur, quantum in
vna sagitta addi solet: ita offa demittitur boum
faucibus in morbis. Alligari posteà ad præsepia
oportet, donec purgentur (insanire enim solent)
si sudor insequitur, aqua frigida perfundi. Leuce
Mercuriali similis, nomen ex causa accepit,
per medium folium candida linea transcur-
rente: quare mesoleucon quidam vocant. Succus

eius fistulas sanat: ipsa contrita, carcinomata. Fortassis eadem sit, quę leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem eius autores non tradūt, nec aliud, quàm sylvestrem latioribus foliis esse efficaciorem, hanc semine acriorem. Leucographis qualis esset, scriptū nō reperi: quod eò magis miror, quoniam vtilis proditur sanguinem excreantibus, tribus obolis cū croco: item cœliacis, trita ex aqua & apposita: profluuio fœminarum, oculorum quoq; medicamentis, & explendis hulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio, & myosota, & myagro, & natrice, & othonne & onosma, & onoperdo, & osyri, & oxye, & batrachio, & polygono, & leucanthemo, & phyteuma, & phyllo, & phellandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proserpinaca, & de rhacoma, de reseda, & stœchade.

CAP. XII.

MEdion folia habet iridis satiuæ, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundem, semine minuto, radicem semipedalem. In saxis opacis nascitur. Radix drachmis duabus cum melle menses fœminarum sistit ecligmate per aliquot dies sumpto. Semen quoque in vino tritum, contra abundantiam fœminarum datur. Myosota siue myosotis, læuis herba, caulibus pluribus ab vna radice, aliquatenus rubentibus, concauis, ab imo foliis angustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per interualla assiduè geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo. Radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. Vis ei septica & exhulceratrix, ideóq; ęgilopas sanat. Tradunt Ægyptij, mensis quem Thotin vocant die XXVII. ferè in Augustum mensem incurrente,

te, si quis huius herbæ succo inungatur manè priusquàm loquatur, non lippiturum eo anno. Myagros herba ferulacea est foliis similis rubię, tripedanea. Semen oleosum, quod & fit ex eo. Medetur oris hulceribus perunctis hoc succo. Herba, que vocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit. Natrix vocatur herba, cuius radix euulsa virus hirci redolet. Hac in Piceno à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos vocãt: ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter fœni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. In geniculis folia parua habet longiora tamen quàm polygonon. Semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. Nascitur in pratis. Decoctum cauliculorum eius in vino austero, quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita vt contineatur ore. Othonne in Syria nascitur, similis erucæ, perforatis crebrò foliis, flore croci: quare quidam anemonen vocauerunt: Succus eius oculorum medicamẽtis conuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit, astringitque siccando. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obstat. Quidam tradunt lauari, atque ita siccatam digeri in pastillos. Onosma longa folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia, tria, ad similitudinem anchusæ incisa, sine caule, sine flore, sine semine. Prægnãs si edat eam, aut supergradiatur, abortum facere dicitur. Onopordon si comederint asini, crepitus reddere dicũtur. Trahit vrinas & menses, aluũ sistit, suppurationes & collectiones discutit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in iis folia nigra ceu lini; semẽnq;

in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicum decoctum potum ſanat arquatos. Eædem, priuſquàm matureſcat ſemen, conciſæ, & Sole ſiccatæ, aluum ſiſtunt. Poſt maturitatem verò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur. Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellāt, cauſtica vi exhulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eadémque vitiligines concorporat. Polygonon Græci vocant, quā nos ſanguinariam: non attollitur à terra, foliis rutæ, ſemine graminis. Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem: & potus cum vino, cuiuſlibet partis profluuium, excretionéſque cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi volunt, appellaríq; à multitudine ſeminis, aut denſitate fruticis calligonon. Alij polygonaton à frequentia geniculorum: alij theuthalida, alij carcinetron, alij clema, multi myrtoptalon. Nécnon inueniuntur, qui hanc fœminam eſſe dicunt: marem autem maiorem, minúſque nigram, & geniculis denſiorem, ſemine ſub omnibus foliis turgeſcentem. Quocunque hęc modo ſe habeant, vis earum eſt ſpiſſare ac refrigerare. Semina aluum ſoluunt, largiùs ſumpta vrinam cient, rheumatiſmos cohibent: qui ſi non fuere, non proſunt. Stomachi feruori folia imponuntur: veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur & oculorum dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſſiones duobus cyathis in tertianis, quartaníſve pręcipuè: itē chole-

ricis

ricis,dyſentericis,& in ſolutione ſtomachi.Tertium genus orеon vocatur, in montibus naſcẽs, harundini teneræ ſimile,vno caule, denſis geniculis,& in ſe fractis, foliis autem piceæ, radicis ſuperuacuæ,inefficacius quàm ſuperiora. Peculiare iſchiadicis. Quartum genus ſylueſtre appellatur,penè arboris modo frutex,radice lignoſa, ſtirpe cedri rubicundo: ramis ſparti, binûm palmorum,nigris geniculorum ternis quaterníſ ve articulis. Huic quoq; ſpiſſandi, natura, ſapor mali cotonei.Decoquitur in aqua ad tertias,aut aridi farina inſpergitur & oris hulceribus,& attritis partibus. Propter gingiuarum verò vitia ipſa commanducatur.Nomas ſiſtit,omniáq; quę ſerpunt,aut difficilem cicatricem habent.Priuatim verò ſanat à niue facta hulcera. Herbarij & ad anginas vtuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt:& contra epiphoras collo circundant. In tertianis quidam ſiniſtra manu euulſam adalligant: adeò contra profluuia ſanguinis,nec vllam magis aridam,quàm polygonum,ſeruant. Pancration aliqui ſcillam puſillam appellare malunt,foliis albi lilij longioribus craſſioribúſq;,radice bulbi magni, colore ruſo.Aluum ſoluit; ſucco cum farina erui ſumpto hulcera purgat. Hydropicis ſpleneticíſque cum melle datur.Alij decoquũt eam,donec aqua dulcis fiat:eáq; effuſa, radicem terentes digerunt in paſtillos Sole ſiccatos:& poſteà vtuntur ad capitis hulcera,& cætera quæ repurganda ſunt.Item ad tuſſim,quãtum tribus digitis apprehenderint in vino dantes,&ad lateris dolores,aut peripneumonicis eeligmate.Propter iſchiada in vino bibendũ,& propter tormina menſéſq; ciendos.Peplos,quam aliqui ſyçen,alij meconiõ aphrodes

vocant, ex vna radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quàm candidi papaueris. Inter vites ferè colligitur messibus: siccatúrque cum fructu suo, subiectis aquis, in quas excidat. Hoc poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur opsoniisq; ad mollien dam aluum. Periclymenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis quibuscunq;. Semen eius in vmbra siccatú tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienem: cúmq; vrina cruenta, aut per aluum absumit: quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta: quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoq; adiuuant, secundásque pellunt pota simili modo. Pelecinũ in segetibus diximus nasci, fruticosam cauliculis, foliis ciceris. Semẽ in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaternísve, quale gith nouimus, amarum, stomacho vtile. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo foliis lenticulæ, gustu astricto, quæ pota lactis abundãtiam facit. † Poterion, aut (vt alij vocant) phrynion, vel neurada, largè fruticat, spinis retorrida, lanugine spissa, foliis paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: seminis nulli vsus, sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres, binûm cubitorũ in altitudine, neruosas, cãdidas, firmas. Circũfoditur autumno, &

† Melius in vetust. codi. Poteriõ (alij vocant phrynion vel neurada) largè fruticat, &c.

præciso frutice dat succum gummi similem. Radix mira vulneribus sanandis traditur, præcipué quæ neruis vel præcisis illita. Decoctum quoque eius cum melle potum dissolutiones neruorũ, & infirmitates, & incisuras iuuat. Phalangites, à quibusdam phalangion vocatur, ab aliis leucanthemon, vel (vt in quibusdam exemplaribus inuenio) leucacantha. Ramuli sunt ei nunquàm pauciores duobus, In diuersa tendentes: flos candidus, lilio rubro similis, semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huius folio vel flore vel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorúmque, & serpentium ictus: item contra tormina. Phyteuma qualis sit, describere superuacuum habeo, cùm sit vsus eius tantùm ad amatoria. Phyllon à Græcis vocatur herba in saxosis montibus, fœmina magis herbacei coloris, caule tenui, radice, parua, semine rotundo, papaueri simili. Hæc sui sexus facit partus: mares autem semine tantùm differens, quod est incipientis oliuæ. Vtrunque bibitur in vino. Phellandrion nascitur in palustribus, folio apij. Bibitur semen eius propter calculos & vesicæ incommoda. Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo florem inclinatum: semen simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto vel cum melle & lacte, Idem & vitia vesicæ sanat. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæ tusæ dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus. Proserpinaca herba vulgaris est, eximij aduersus scorpiones remedij. Eâdem contrita, addita muria & oleo, anginam eximiè curari tradunt. Prçtereà in quantalibet lassitudine recreari defes-

ſos, etiam cùm obmutuerint, ſi ſubiiciatur linguæ. Si deuoretur, vomitionem ſequi ſalutarem. Rhacoma affertur ex his, quæ ſupra Pontũ ſunt, regionibus. Radix coſto nigro ſimilis, minor & rufior paulò, ſine odore, calfaciẽs guſtu & aſtringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationéſque ſedat: vulnera ſanat: epiphoras oculorum ſedat ex paſſo illita: inſignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inſpergitur contra cacoethe, & ſanguinem reiicientibus drachmæ pondere in aqua. Dyſentericis etiam & cœliacis, ſi febri carent, in vino: ſin aliter, ex aqua. Faciliùs teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici menſura ad rupta conuulſa, contuſis, ex ſublimi deuolutis. Si pectoris ſint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: ſi diſſolutio ſtomachi, ex frigida aqua ſumitur: ſiue intus ſiue extrà, purulentis excreationibus: item hepaticis, ſpleneticis, iſchiadicis: ad renum vitia, ſuſpiria, ortopnœas. Arteriæ ſcabritias ſanat ex paſſo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoque ex aceto impoſita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, ſingultus, tormina, aſperitates, capitis grauitates, melancholicas vertigines, laſſitudinum dolores & conuulſiones. Circa Ariminum nota eſt herba, quam reſedãm vocant. Diſcutit collectiones, inflammationéſq; omnes. Qui curant ea, adđunt hæc verba, Reſeda morbos reſeda, ſcíſne ſcíſne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiéſq; deſpuunt. Stœchas in inſulis tãtùm eiuſdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyſſopi amara

guſtu.

gustu. Menses ciet potu: pectoris dolores leuat. Antidotis quoque miscetur.

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & †thlaspe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & spondyli. Et quòd quidam morbi in quibusdam non sint gentibus. *†thlaspi & trachinia.*

CAP. XIII.

SOlanum Græci strychnon vocant, vt tradit Cornelius Celsus. Huic vis reprimendi refrigerandíq;. Smyrnion caulem habet apij, folia latiora, & maximè circà stolones multos, quorum à sinu exiliunt pinguia, ad terrã infracta, odore medicato, & cum quadã acrimonia iucundo, colore in luteũ languescente, capitibus cauliũ orbiculatis, vt anethi semine rotundo, nigro, quod arescit incipiente æstate. Radix quoq; odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus, Odor myrrhæ habet qualitatẽ: vnde & nomen. Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. Vsus eius excalfacere, extenuare. Vrinã & menses cient folia & radix. Semen aluum sistit. Radix collectiones & suppurationes nõ veteres, item duritias discutit illita. Prodest & cõtra phalangia ac serpentes, admisto cachry aut polio, aut melissophyllo, in vino pota, sed particulatim, quoniã vniuersa vomitionẽ mouet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnœæ semẽ, vel radix: itẽ thoracis, aut lienis, aut renum, aut vesicæ vitiis. Radix autẽ ruptis conuulsis. Partus quoq; adiuuat, & secundas pellit. Datur & ischiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationẽ stomachi discutit. Vulnera ad cicatricẽ perducit. Exprimitur & succus radici, vtilis fœminis & thoracis præcordiorúmq; desideriis: calfa-

cit enim & concoquit,& purgat.Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur, & malagmate è cortice arido.Et ad opsonia vtuntur cũ mulso & oleo,& garo,maximè in elixis carnibus simul.Concoctiones facit,sapore simillima piperi. Eadem in dolore stomachi efficax. Telephion portulacæ similis est & caule & foliis.Rami à radice septeni octonive fruticant, foliis crassis,carnosis.Nascitur in cultis,& maximè inter vites.Illinitur lētigini,& cũ inaruit,teritur.Illinitur & vitiligini,ternis ferè mēsibus,senis horis noctis aut diei:posteà farina hordeacea illinitur.Medetur & vulneribus & fistulis.Trichomanes adiāto similis est,exilius modò,nigriúsq;, foliis lenticulæ densis,amaris, aduersis inter se. Decoctũ eius strangurias sanat in vino albo potum,addito cumino rustico. Succus cohibet capillos defluentes,aut si effluxerint,reparat. Alopeciásq; densat tritũ,& in oleo illitum.Sternutamenta quoq; gustatu mouet.† Thalietrum folia coriandri habet,pinguiora paulò,caulem papaueris.Nascitur vbiq;, præcipuè in campestribus. Medetur hulceribus folia cum melle. † Thlaspe duorum generũ est, angustis foliis digitali longitudine,& latitudine in terrã versis,in cacumine diuisis,cauliculo semipedali, non sine ramis, peltarum specie,semine incluso lēticulæ effigie, nisi quòd infringitur,vnde nomen. Flos albicat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus,bilem & pituitam vtrinq. extrahit. Modus sumendi,acetabuli mensura.Prodest & ischiadicis infusum,donec sanguinē trahat.Mēses quoq; ciet,sed partus necat. Alterum † thlaspe , aliqui †Persicũ napi vocant,latis foliis, radicibus magnis,& ipsum vtile ischiadicorum infusioni.Prodest

† Thalictrũ Dioscoridi.

† Legendũ, Thlaspi, ex eodem Dioscoride.

† thlaspi

† Melius, Persicũ sinapi : tum ex vetustis codicibus, tũ ex Dioscoride.

deſt & inguinibus vtrunq;. Præcipitur, vt qui col, ligit, diſcat ſumere ſe contra inguina & cõtra omnes collectiones, & cõtra vulnera, vnáq; manu tollat. Trachinia herba qualis ſit, non traditur. Credo & falſum eſſe promiſſum Democriti. Portentoſum enim eſt, adalligatam triduo abſumere lienes. Tragonis, ſiue tragion, naſcitur in Cretę tantùm inſulæ maritimis, iunipero ſimilis & ſemine, & folio, & ramis. Succus eius lacteus in gũmi ſpiſſatus, vel ſemel, impoſitione ſpicula è corpore eiicit. Tunditur recens, & cũ vino illinitur, aut ſiccæ farina cum melle. Eadem lactis abundãtiam facit: mãmíſq; vnicè medetur. Eſt & alia herba tragos, quã aliqui ſcorpion vocant, ſemipedem alta, fruticoſa, ſine foliis, puſillis racemis rubentibus, grano tritici acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcẽs. Huius ramorũ X. aut XII. cacumina trita ex vino pota cœliacis, dyſentericis, ſanguinẽ excreantibus, menſiũmq; abundantiæ auxiliantur. Eſt & tragopogon, quẽ alij comẽ vocant, caule paruo, foliis croci, radice longa, dulci, ſuper caulem calyce lato, nigro. Naſcitur in aſperis, ſine vſu. Et de herbis quidẽ memoria digna hactenus aut accepimus, aut cõperimus. In fine earum admonere non ab re iudicamus, aliis alias virium ætates eſſe. Longiſſimo tẽpore durat elaterium, vt diximus: chamæleon niger XL. annis: centaureũ nõn vltra XII. Peucedanum & ariſtolochia ac vitis ſylueſtris anno in vmbra ſeruantur. Et animaliũ quidẽ cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta ſpondyli, quæ omnes perſequitur. Genus id ſerpentis eſt. Ne illud quidem dubitatur, omniũ radicũ vim effectúſq; minui, ſi fructus priùs matureſcant: item ſeminũ, antè radice propter ſuccũ

inciſa

incisa.Resoluitur autẽ omniũ vis consuetudine: & desinunt prodesse,cùm opus est,quæ quotidie in vsu fuere,æquè quã nocere.Omnes verò herbæ vehementiores effectu viribúsq; sunt in frigidis locis,& in aquiloniis:item siccis.Sunt & gentium differẽtiæ non mediocres:sicut accepimus de tineis lumbricísq;,inesse Aegypti,Arabiæ,Syriæ, Ciliciæ populis:è diuerso Græciæ, Phrygiæ omnino nõ innasci.Minus id mirũ, quàm quod in confinio Atticæ Bœotiæq; Thebanis innascũtur,cùm absint Atheniensibus. Quæ contemplatio aufert rursus nos ad ipsorum animalium naturas,ingenitásq; iis vel certiores morborum omnium medicinas.Enimuero rerum omnium parens,nullum animal ad hoc tantùm vt pasceretur,aut alia satiaret,nasci voluit:artésq; salutares inseruit & visceribus, quippe cùm surdis etiam rebus inseruerit.Tum verò illa animę auxilia præstantissima ex anima alia esse voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

Errata hæc pauca quæ inter excundendum commissa fuere,sic emendato.

Pag.8.vers.3.à fine,pro miserabilius, rectius legeretur, mirabilius.pag. 32. vers. 30. & 33.pro heliosélinon lege heleosélinon. pag. 75. vers. 10. lege etiam Heleosélinon.pag. 102. vers. 1. pro melicerias lege meliceridas.pag.261.vers.26.pro aluam lege aluum.

IN

C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE

Tomum Tertium Index copiosissimus, quo quicquid in eo cognitu vtile iucundúmve continetur, ordine Alphabetico numerísque Arithmeticis indicatur.

A

Ambro

Apij

Auella

Capillos

Corn

Crepis

Cucu

Cyno

Equa

Gly

Hali

Herba

Heroien

Laßi

Lenti

Mariu

Ophius

Palpe

 456

Part

Phyll

Polenta

Sion

Spinæ

Stoma

Varo

Vina

FINIS.

Vrina

FINIS.